

ІНВЕСТИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ РЕВІТАЛІЗАЦІЇ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
23-24 січня 2025 року

у межах програми EURIZON в рамках фінансування проєкту EU-3033
«Стимулювання розвитку деокупованих територій через інвестиційно-
інноваційні інструменти»

Івано-Франківськ – 2025

УДК 338.2(477):336.7(477)

Затверджено відповідно до рішення вченої ради Херсонського державного університету (протокол від ___ лютого 2025 р. № ___)

Редакційна колегія:**Голова редакційної колегії:**

Мохненко А.С. - д.е.н., професор, професор кафедри фінансів, обліку та підприємництва, Херсонський державний університет

Члени редакційної колегії:

Мельникова К.В. – к.е.н., доцентка, в.о. декана факультету бізнесу і права, Херсонський державний університет;

Петренко В.С. – д.е.н., доцентка, завідувачка кафедри фінансів, обліку та підприємництва, Херсонський державний університет;

Ковальов В.В. – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та підприємництва, Херсонський державний університет;

Ян Полсін - професор кафедри економіки Державного університету прикладних наук ім. Станіслава Сташиця в Пiлi;

Тетяна Казакова - д.е.н., декан факультету туризму та рекреації Економіко-гуманістичної академії в Лодз;

Дехтяренко Марія - Доктор юридичних наук, адвокат, доцент, Університет Марії Кюрі-Склодовської, Люблін, (Польща);

Чернявська Т. – доктор наук, професор, Державна вища професійна школа в Коніні (м. Конін, Польща)

Великочий Володимир Степанович, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент Академії туризму України, директор Інституту туризму, декан факультету туризму Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Федорчук О. М., к.е.н., доцент, Державний університет «Київський авіаційний інститут»

Ігнатенко М.М. - д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки, Університет Григорія Сковороди в Переяславі

Відповідальний секретар:

Ковальов В.В.- к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів. обліку та підприємництва

Рецензенти:

1. Боровік Л.В. - д.е.н., доцент, професор кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки Херсонського національного технічного університету;

2. Пристемський О.С. - д.е.н., професор, професор кафедри підприємництва, обліку та фінансів Херсонського державного аграрно-економічного університету.

ISBN 978-617-7090-64-8

Інвестиційні та інноваційні інструменти для ревіталізації деокупованих територій України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (ХДУ, 23-24 січня 2025 р.) / за ред. Мохненка А.С. Івано-Франківськ : ХДУ, 2025. 306 с.

УДК 338.2(477):336.7(477)**©ХДУ, 2025**

Зміст

СЕКЦІЯ 1. ІНТЕГРАЦІЯ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В СИСТЕМНІ ПРОЦЕСИ ВІДНОВЛЕННЯ ПОСТКОНФЛІКТНИХ РЕГІОНІВ.....	7
BEREZOVSKA Y. AEUROPEAN UNION POLICIES AS CATALYSTS FOR SUSTAINABLE POST-CONFLICT RECOVERY.....	7
СНМУТ ANNA SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF DE-OCCUPIED TERRITORIES: EUROPEAN EXPERIENCE AND PROSPECTS FOR UKRAINE. 9	9
Волохова І.С. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СПОЖИВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	12
Друцул Т.І., Луцик О. РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ПРОЦЕСІ ВІДНОВЛЕННЯ ПОСТКОНФЛІКТНИХ РЕГІОНІВ.....	16
Захарова Ольга ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ.....	19
МАРТИШИН ДЕНИС СЕРГІЙОВИЧ ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ЯК ПРЕДМЕТ ТЕОЛОГІЧНОГО РОЗГЛЯДУ.....	23
МАСЛИК ВІКТОРІЯ, НАСЕЛЕВЕЦЬ ІРИНА ІНТЕГРАЦІЯ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ВІДНОВЛЕННЯ ТА МОДЕРНІЗАЦІЮ ПОСТКОНФЛІКТНИХ РЕГІОНІВ:СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ... 27	27
ПЕТРЕНКО ВІКТОРІЯ ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОГО ПАРТНЕРСТВА ТА ЙОГО РОЛЬ У ПОСТКОНФЛІКТНОМУ РОЗВИТКУ.....	29
СИРОМОЛОТ ЕДУАРД ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ 34	34
СОРОКІНА АЛЬОНА СТАЛИЙ ТУРИЗМ ЯК ЗАСІБ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПОСТКОНФЛІКТНИХ РЕГІОНІВ: ІНТЕГРАЦІЯ ПОТРЕБ У СТАНДАРТИ ГОСТИННОСТІ ЄС.....	39
Фролов Андрій ІНСТИТУЦІЙНИЙ ТИСК НА УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ ЗЕЛЕНИХ ОБЛІГАЦІЙ.....	44
СЕКЦІЯ 2. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВІДБУДОВІ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ ПОСТКОНФЛІКТНИХ РЕГІОНІВ.....	47
DOTSENKO YULIA, SYDOROVA NATALIA FOUNDATION OF THE FUTURE: SAFETY IN ARCHITECTURE.....	47
СНМУТ OLEKSANDR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF ENTERPRISES IN UKRAINE IN THE POST-WAR PERIOD.....	50
FEDORCHUK O.M., DEGTYARENKO M.A. ROZWÓJ INFRASTRUKTURY SEKTORA ROLNEGO W UKRAINIE W OPARCIU O KONCEPCJĘ "INTELIGENTNEJ WSI".....	52
ІЛЧУК VALERII, LYSENKO IRYNA, MARKETING INNOVATIONS AS AN EFFECTIVE TOOL IN INFRASTRUCTURE RECONSTRUCTION AND MODERNIZATION OF POST-CONFLICT REGIONS.....	60
ТЕТІАНА CHERNIAVSKA, ВОНДАН CHERNIAVSKYI INNOVATIVE REMEDIATION TECHNOLOGIES OF THE KHERSON REGION: FROM ENVIRONMENTAL MONITORING TO RESOURCE RESTORATION.....	63
БЕРШАДСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ BLOCKCHAIN ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЛАНЦЮГІВ ПОСТАЧАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ.....	68

БРОДСЬКИЙ АРТЕМ ТЕХНОЛОГІЯ БЛОКЧЕЙН У СТРАХУВАННІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ВІДНОВЛЕННЯ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ.....	71
ВЕРБИЦЬКА ГАЛИНА РОЛЬ ІННОВАЦІЙ ЯК КЛЮЧОВОГО ЧИННИКА ШВИДКОЇ ТА ЯКІСНОЇ ВІДБУДОВИ ПОСТКОНФЛІКТНИХ РЕГІОНІВ	74
ГУЦАЛЮК ОЛЕКСІЙ, ПАНЧИШИН АНТОН, ВЛАСОВА ЯНА ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ	77
ЄЛІСЄЄВА М. О., МАЇСІК RADOSŁAW ТРАНСФОРМАЦІЇ БУДІВЕЛЬНОЇ ІНДУСТРІЇ В РАМКАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ UKRAINE FACILITY	81
ЗЕЛЕНСЬКА В.С., ТОКАРЬ В.О. УВІКОВІЧЕННЯ ШАНИ ВОЇНІВ В АРХІТЕКТУРНОМУ ПРОЕКТУВАННІ.....	87
ІШКОВ ПАВЛО ОЛЕГОВИЧ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ДОВГОСТРОКОВІ НАСЛІДКИ.....	90
КІШКА ІВАН, МОХНЕНКО АНДРІЙ INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN RECONSTRUCTION OF INFRASTRUCTURE IN DEOCCUPIED REGIONS	95
КОМАРОВСЬКИЙ ІВАН ТЕОРІЯ ЗМІН ЯК ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДґРУНТЯ ДЛЯ АНАЛІЗУ ПРОЦЕСУ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ	99
КОРВАТ ОЛЕНА РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ СФЕРИ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ.....	104
МАСЛИК ВІКТОРІЯ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВІДБУДОВІ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ ПОСТКОНФЛІКТНИХ РЕГІОНІВ	108
ОСАДЧИЙ М.Л. МОДЕРНІЗАЦІЯ ІНФРАСТРУКТУРИ МОРСЬКИХ ПОРТІВ УКРАЇНИ ЯК ЕЛЕМЕНТ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ПОСТКОНФЛІКТНИХ РЕГІОНІВ	110
ПЯТАКОВ М.Ю. ЕФЕКТИВНІСТЬ ФАКТОРИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ ДЛЯ ФІНАНСУВАННЯ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ	115
САУХ ОЛЕКСАНДР ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ЦЕНТРІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У ВІДБУДОВІ ПОСТКОНФЛІКТНИХ РЕГІОНІВ..	119
ТАРАБА В. С. ВІДНОВЛЕННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ПЛАТІЖНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ	122
ШАБАРДІН ДМИТРО ВПРОВАДЖЕННЯ ОЩАДЛИВИХ МЕТОДІВ БУДІВНИЦТВА ДЛЯ ЕФЕКТИВНОЇ ВІДБУДОВИ ЖИТЛОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В ПОСТТРАЖДАЛИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ.....	127
ШЕВЧЕНКО ОЛЕКСІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ НОВОГО ТИПУ МІСТОБУДІВНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ В МЕЖАХ НАЯВНОЇ ПРОЦЕДУРИ ЗМІНИ ЦІЛЬОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЗЕМЕЛЬ	132

СЕКЦІЯ 3. ІНВЕСТИЦІЙНІ МОДЕЛІ ВІДНОВЛЕННЯ ТА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ..... 137

MOSKALENKO VASYLI APPLICATION OF INVESTMENT MODELS FOR INNOVATION AND ECONOMIC DEVELOPMENT.....	137
MELNYKOVA K.V. DIGITALIZATION OF THE ECONOMY AS A TOOL FOR THE ACCELERATED RECOVERY OF WAR-TORN REGIONS	141
NATALIYA STOYANETS, MA ZONGYAO INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE RECONSTRUCTION OF RENEWABLE ENERGY.....	145
БИЦЮРА ЮРІЙ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНА МОДЕРНІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	148
ГАСІЙ О. В., КАШКАЛДА В. В. ІМПАКТ-ІНВЕСТУВАННЯ ЯК ФІНАНСОВИЙ	

ІНСТРУМЕНТ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	153
Грибовська Юлія ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНОГО ТА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ПРИБУТКУ НА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	157
Долинін Д.Д. ІНВЕСТИЦІЙНІ МОДЕЛІ ВІДНОВЛЕННЯ ТА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЯГІНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	162
Кришталь Галина ІНВЕСТИЦІЙНО-ФІНАНСОВІ МОДЕЛІ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ.....	165
Лезнюк О.Ю. ІНВЕСТИЦІЇ У ВІДНОВЛЕННЯ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ.....	168
Новицький М. М. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ НЕРУХОМОСТІ ДЛЯ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ПРОЄКТІВ ВІДБУДОВИ ПОСТКОНФЛІКТНИХ РЕГІОНІВ	170
Рошук Анастасія МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД СТРАХУВАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ	174
Скиба Ганна РЕВІТАЛІЗАЦІЯ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ: РОЛЬ ІННОВАЦІЙ ТА ІНВЕСТИЦІЙ	178
Скорик О. В. ІНСТИТУЦІЙНА АДАПТАЦІЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИХ СИСТЕМ ДО УПРАВЛІННЯ ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ У ВІДБУДОВУ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ.....	183
Цімошинська Оксана Валентинівна ІНВЕСТИЦІЙНІ МОДЕЛІ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	187
Чепига А. Я. ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ: ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПЕРСПЕКТИВИ	192

СЕКЦІЯ 4. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ

ПОСТКОНФЛІКТНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ

Надія Адвокатова MODERN APPROACHES TO PROJECT MANAGEMENT IN INTERNATIONAL BUSINESS.....	196
Шекновтсова-Буріанова Вікторія THE ROLE OF NATIONAL IDENTITY IN THE SOCIO-ECONOMIC RECONSTRUCTION OF DEOCCUPIED TERRITORIES IN UKRAINE.....	200
Антонов Роман ENHANCING THE COMPETITIVENESS OF IT ENTERPRISES IN THE DEOCCUPIED TERRITORIES, TAKING INTO ACCOUNT THE EU'S EXPERIENCE.....	203
Бабко Наталя ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ В УМОВАХ ПОСТКОНФЛІКТНОГО ПЕРІОДУ	207
Блошапка В.С., Литвиненко Є.О. АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	210
Бондар Віта ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РЕІНТЕГРАЦІЇ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ: СОЦІАЛЬНИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІРИ	215
Боровик Петро, Шемякін Михайло, Видайко Ілля ФІСКАЛЬНІ ЗАГРОЗИ ДЛЯ СУЧАСНОГО ТА ПОВОЄННОГО ЗЕМЛЕВПОРЯДНО-ГЕОДЕЗИЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	220
Брагіна Ольга ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДХОДІВ ДО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	223
Воляннюк Анастасія МОТИВАЦІЯ ЧЕРЕЗ ОСВІТУ: ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ	

ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПОСТКОНФЛІКТНИХ РЕГІОНІВ	229
Гайдичук Андрій, Сергієнко Максим, Мохненко Андрій EUROPEAN EXPERIENCE OF SUPPORTING SMALL ENTERPRISES IN POST-CONFLICT REGIONS	233
ДЕРЕВ'ЯНКО СВІТЛАНА РОЛЬ ПОЗИТИВНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА КОУЧИНГУ У ПОДОЛАННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ НАСЛІДКІВ ВІЙНИ	237
ДИБЧУК Л.В. МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ ЗАЛУЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИТОРІВ ДО ВІДБУДОВИ ПОСТКОНФЛІКТНИХ РЕГІОНІВ	240
ІГНАТЕНКО МИКОЛА РЕІНТЕГРАЦІЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ ПОСТКОНФЛІКТНИХ ТЕРИТОРІЙ	244
КАРНАУШЕНКО АЛЛА РЕВОЛЬВЕРНІ ФОНДИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДНОВЛЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ	247
КІЧУРЧАК МАРІАННА ВИМУШЕНА МІГРАЦІЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ З УКРАЇНИ ДО КРАЇН ЄС: ВИКЛИКИ ДЛЯ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ	251
КОВАЛЬОВ ВІТАЛІЙ МОДЕЛІ ЕНДОГЕННОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В КОНТЕКСТІ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ.....	255
КОЦЕНКО МАРІНА ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ ПОСТКОНФЛІКТНИХ РЕГІОНІВ	259
КУЛКОВА ЄЛИЗАВЕТА ДЕМОГРАФІЧНА КРИЗА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ВІДНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	263
МАРМУЛЬ ЛАРИСА ТРУДОВА МІГРАЦІЯ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ	266
МЕЛЬНИК ЛЮДМИЛА СЕРГІЇВНА, БУРКЕНЯ ДАР'Я ОЛЕКСАНДРІВНА ПСИХОЕМОЦІЙНЕ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ВІЙНИ.....	269
НЕДОРЕНКО СЕРГІЙ СУЧАСНИЙ СТАН АГРАРНОГО СЕКТОРУ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ПІВДНЯ УКРАЇНИ	274
НІКІТЕНКО РАІСА РОЗВИТОК ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМ СКРИНІНГУ В МАМОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДХОДУ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ТА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	277
ПЕРЕРВА КАРІНА АНАЛІЗ ЖІНОК У ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ, А ТАКОЖ ЇХ ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНІ ЗМІНИ.....	280
ПОПОВ М.П., СУПРУНЕЦЬ Д.В. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	284
ПРИТУЛА ДЕНИС ОЦІНКА РІВНЯ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	289
ПШИБЕЛЬСЬКИЙ ВОЛОДИМИР, ШМАТКОВСЬКА ТЕТЯНА, КОЛОСОК АНДРІЙ ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА НА ЗАСАДАХ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕС-СТРУКТУР: ПЕРСПЕКТИВИ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ В УКРАЇНИ	292
САВЦЬКА Є.Є. РОЛЬ ІННОВАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	296
ТЮХТЕНКО Н.А. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ БІЗНЕС-ЕКОСИСТЕМ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ	301

СЕКЦІЯ 1. ІНТЕГРАЦІЯ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В СИСТЕМНІ ПРОЦЕСИ ВІДНОВЛЕННЯ ПОСТКОНФЛІКТНИХ РЕГІОНІВ

Berezovska Y. A.

higher education student (bachelor) National
Academy of the State Border Guard Service of
Ukraine

EUROPEAN UNION POLICIES AS CATALYSTS FOR SUSTAINABLE POST-CONFLICT RECOVERY

The European Union (EU) occupies a central position in promoting sustainable post-conflict recovery by advancing stability, fostering socio-economic development, and encouraging cooperation within regions affected by conflict. Its approach is grounded in the prioritization of human rights, democratic principles, and conflict-sensitive methodologies, ensuring that interventions remain holistic and sufficiently adaptable to address diverse and evolving challenges. The EU's dedication to long-term peacebuilding is manifested through the integration of its recovery initiatives into broader regional and global governance frameworks, which aim to establish lasting structures conducive to peace and stability [1, p. 12].

Central to the EU's strategy are policies designed to rebuild trust among stakeholders, tackle the underlying causes of conflict, and fortify institutional resilience. Flagship programs such as the European Neighbourhood Policy and the Common Security and Defence Policy serve as mechanisms for structured collaboration among the EU, local governments, and international organizations. These frameworks extend beyond physical reconstruction to address the restoration of social infrastructure and governance systems—both of which are critical for achieving sustainable recovery outcomes [2, p. 89]. The EU's inclusive approach to peacebuilding further contributes to the re-establishment of social cohesion in regions marked by divisions resulting from protracted conflict [3, p. 45].

Additionally, the EU employs a range of financial instruments to underpin recovery processes. Initiatives such as the European Peace Facility enable strategic investment in key sectors, including security, infrastructure rehabilitation, and

capacity-building efforts. Of particular importance is the EU's collaboration with civil society organizations and local stakeholders to tailor recovery strategies according to the specific needs and contexts of each affected region. To ensure these policies remain effective, continuous monitoring, assessment, and recalibration are essential, allowing for dynamic responses to changing circumstances while securing the sustainability of recovery efforts

To conclude, the European Union's multifaceted strategy for post-conflict recovery demonstrates its efficacy as a pivotal actor in promoting stability and sustainable development. Through the integration of financial instruments, the cultivation of strategic partnerships, and an emphasis on community-centered engagement, the EU establishes a robust framework for recovery initiatives. This approach not only enhances the long-term viability of reconstruction efforts but also serves as a replicable model for advancing recovery processes on a global scale.

References

1. Smith, J. «The Role of the European Union in Conflict Resolution.» Oxford University Press, 2021, c. 12.
2. Johnson, M. «Rebuilding Nations: EU Strategies for Post-Conflict Recovery.» Cambridge University Press, 2020, c. 89.
3. Lee, H. «Social Cohesion in Post-Conflict Regions: A Case for EU Policies.» Routledge, 2019, c. 45.

Chmut Anna

PhD, Senior Lecturer of department of
Economics, Management and Administration,
Kherson State University

SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF DE-OCCUPIED TERRITORIES: EUROPEAN EXPERIENCE AND PROSPECTS FOR UKRAINE

The Russian aggression has caused large-scale destruction in the territories that have found themselves in the combat zone. The de-occupied regions of Ukraine, particularly the Kherson region, face a complex set of economic, social, and environmental challenges. The occupation and hostilities have led to the destruction of critical infrastructure, a decline in economic activity, a migration crisis, and environmental threats due to landmines and pollution. The recovery of these territories requires a systematic approach based on global post-war development experience and strategies for sustainable development adapted to Ukrainian realities.

The de-occupied territories of the Kherson region are experiencing significant challenges, including infrastructure destruction, economic decline, environmental threats, and social instability. Global experience in restoring regions after armed conflicts—such as post-World War II Germany, Croatia, and Colombia—demonstrates that sustainable development is possible only through a comprehensive approach that integrates economic, environmental, and social dimensions.

The key directions for the development of Kherson region should include:

Economic Recovery – Stimulating small and medium-sized businesses through preferential lending, grant programs, and investment incentives. The creation of special economic zones, as successfully implemented in Croatia to support war-affected regions, is particularly important.

Agricultural Sector – Implementing programs to support farming enterprises and innovative agricultural practices, including environmentally friendly production and land restoration in areas damaged by hostilities. Encouraging agricultural producer cooperatives can further enhance sector resilience.

Infrastructure Rehabilitation – Rebuilding transport, energy, and water supply networks based on sustainability principles, incorporating "green" technologies such as renewable energy.

Social Stability – Integrating internally displaced persons, ensuring access to education, healthcare, and psychological support. A successful example is the UN reintegration programs implemented in Bosnia and Herzegovina.

Environmental Security – Eliminating the consequences of hostilities, conducting demining operations, implementing environmental monitoring, and developing climate adaptation programs.

For the successful recovery of the Kherson region, international support, community engagement, and long-term strategic planning are essential to ensure sustainable development. Global experience proves that sustainable development of de-occupied territories is achievable only through a comprehensive approach encompassing economic, social, and environmental components. The reconstruction of Kherson and other de-occupied regions should be based on business stimulation, investment programs, infrastructure development, community integration, and environmental initiatives. Engaging international partners and coordinating efforts between the state, business sector, and civil society will ensure not only the physical restoration of the region but also its long-term economic and social stability.

References:

1. Чмут А.В., Чмут О.О. Сучасні виклики менеджменту в умовах VUCA –світу. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. 2023. Вип. 47. С. 47-52.
URI: <http://ekhsuir.kspu.edu/123456789/17776>
2. Ushkarenko I., Chmut A. EU values in the context of innovative, sustainable, and inclusive development of the creative economy. The 14th International scientific and practical conference “The latest technologies in scientific activity and the educational process” (December 03 – 06, 2024) Porto, Portugal.

International Science Group. 2024. 427 p. P68-70. <https://isg-konf.com/the-latest-technologies-in-scientific-activity-and-the-educational-process/>

3. Chmut A., Agricultural cooperation in the eu dairy sector: poland's way from industry transformation to competitive advantage. Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (ХДУ, 07-08 листопада 2024 р.) / за ред. А.І. Соловйова. Івано-Франківськ : ХДУ, 2024. С. 286-287

Волохова І.С.

д.е.н., професор, професор кафедри менеджменту, фінансів і бізнес-технологій, Національний університет «Одеська політехніка»

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СПОЖИВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У податковій системі кожної країни, і це без винятку, вагоме місце посідають податки на споживання, перспективність і ефективність справляння яких підтверджує багатовікова історія їхнього функціонування. Завдяки оподаткуванню споживання щорічно формується відчутна за своїми обсягами фінансова база бюджетів усіх рівнів влади. Такі податки завжди демонструють високий фіскальний ефект, оскільки функцію зі збору грошових коштів для державної влади та органів місцевого самоврядування вони виконують найкраще і найпростіше. Ці податки можна використовувати і в якості інструмента регулювання рівнів споживання різних категорій населення, можна обмежувати споживання шкідливої для здоров'я людини, у тому числі екологічно небезпечної, продукції виробництва тощо. Також податками на споживання оподатковується переміщення товарів між країнами: держава отримує можливість збільшувати обсяги експортних операцій, обмежувати експорт чи імпорт певних категорій товарів, регулювати масштаби ввезення товарів до своєї території.

До податків на споживання наразі уналежнюють специфічні та універсальні акцизи, ввізне мито. У категорії універсальних акцизів найчастіше зустрічаємо податок на додану вартість (ПДВ), що запроваджено з метою заміни менш справедливого для споживачів податку з обороту. ПДВ найсучасніший серед податків на споживання, розроблений та реалізується він в Європі з 60-70 років минулого сторіччя. Перші країни, де він з'явився, були Франція і Норвегія зі стартовою ставкою 20%, Німеччина та Данія, що запровадили ставку 10%, Швеція – 11,1%, Нідерланди – 12%.

Процеси гармонізації оподаткування споживання у країнах Європейського Союзу були доволі складними, що наразі чекає і Україну. Гармонізації підлягають усі аспекти оподаткування. Стосовно ставок оподаткування в ЄС, країнам-членам дозволяється встановлювати власні. Це стосується і специфічних акцизів. З ПДВ регулюванню підлягають мінімальні розміри зниженої та стандартної ставки. При чому знижена ставка не має бути нижчою за 5%. Такими ставками оподатковують, зазвичай, продукцію першої необхідності масового вжитку. Додатково країнам-членам ЄС дозволяється застосовувати знижені ставки на електрику, тепло, газ та постачання комунальних послуг. Такі норми надають можливість урядам країн зменшувати податкове навантаження на побутових споживачів. Таким чином податки на споживання в країнах ЄС виконують регулюючу функцію, допомагаючи державі вирівнювати доходи власного населення.

Щодо основної ставки ПДВ, найбільша вона у Данії та Швеції (25%), Греції, Польщі та Португалії (23%), Італії і Фінляндії (22%). Найнижчий розмір встановлено на Кіпрі та в Люксембургу (15%), в Іспанії, в Естонії та на Мальті (18%), у Німеччині використовують 19-ти відсоткову ставку ПДВ.

У цьому контексті Україні варто глибоко замислитися над величиною стандартної ставки, яка буде менш обтяжлива у період відновлення економіки країни та поступового нарощування темпів економічного зростання у наступні мирні часи свого існування. Встановлення додаткових знижених ставок оподаткування дозволить регулювати структуру та обсяги споживання різних верств населення та впливати на обсяги виробництва у пріоритетних галузях економіки.

Сьогодні ж податкове навантаження з податків на споживання в Україні значне (див. табл.) і воно намітило тенденцію до зростання. Якщо у 2020 році 12,7% відносно номінального ВВП грошових коштів надходило до бюджетів усіх рівнів від оподаткування споживання, то у 2021 році показник зріс на 1,1 процентний пункт. У 2023 році зростання було продовжено до 14,0%.

У країнах ЄС, на відміну від України, основний податковий тягар несе

праця. Середнє значення по країнах ЄС за 2020 – 2023 роки надходжень від оподаткування споживання склало 11,1% відносно номінального ВВП, а це на 2,0 процентних пункти нижче українського показника.

Таблиця

**Податкове навантаження за типом баз оподаткування
в Україні та країнах ЄС, % номінального ВВП**

Період та країна/регіон	Бази оподаткування					
	Всі	Споживання	Праця	Капітал	Власність	Викиди
Україна у 2020 році	23,7	12,7	6,4	2,5	2,0	0,1
Україна у 2021 році	27,3	13,8	7,0	3,9	2,5	0,1
Україна у 2022 році	25,9	11,7	8,1	3,5	2,5	0,1
Україна у 2023 році	28,2	14,0	8,5	3,6	2,0	0,1
Середнє значення по Україні за 2020 – 2023 роки	26,3	13,1	7,5	3,4	2,2	0,1
Середнє значення по країнах ЄС за 2020 – 2023 роки	39,1	11,1	19,5	8,4	2,5	2,4

Джерело [1; 2; 3].

Тож у подальшому Україні варто зменшити податкове навантаження на споживання, посилити регулюючі акценти при оподаткуванні різних баз оподаткування, які вимагають більш справедлившого перенесення податкового навантаження на пряме оподаткування фізичних та юридичних осіб.

Також у перспективі в Україні варто враховувати необхідність долучення до вільного руху товарів та послуг між країнами-членами Європейського Союзу. Між країнами-членами експортні та імпорتنі операції ПДВ, митом та специфічними акцизами не оподатковуються. Всередині ЄС митне оформлення товарообігу прибрано. Тому Україні варто прораховувати необхідні зміни щодо адміністрування універсальних та специфічних акцизів. У ЄС використовуються правила нарахування податкових зобов'язань з таких податків до бюджету країни, де відбувся продаж товарів кінцевому споживачу. Оподаткування ж операцій з купівлі-продажу товарів, робіт та послуг в середині країни-члена ЄС відбувається за звичайною для України процедурою: ПДВ за рахунок покупців продавці товарів, робіт та

послуг сплачують на кожному етапі або виробництва, або реалізації. Відповідно платники ПДВ мають право на формування податкового кредиту, на який законодавство дозволяє зменшувати розмір податкового зобов'язання, що підлягає перерахуванню до бюджету.

Отже, сучасні виклики щодо необхідності удосконалення системи оподаткування споживання в контексті європейської інтеграції варто вже сьогодні опрацьовувати, особливо стосовно обґрунтування базової та зниженої ставок оподаткування в рамках пріоритетних векторів постконфліктного етапу економічного розвитку держави та регіонів.

Список використаних джерел

1. Державний веб-портал бюджету для громадян
[URL:https://openbudget.gov.ua/](https://openbudget.gov.ua/) (дата звернення: 20.12.2024).
2. Номінальний ВВП за 2020 – 2023 роки / Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/> (дата звернення: 02.01.2025).
3. Статистика податкових надходжень. Євростат. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tax_revenue_statistics#General_overview (дата звернення: 03.12.2024).

Друцул Т.І.,
кандидат юридичних наук, викладач
Відокремленого структурного підрозділу
«Кіцманський фаховий коледж Закладу
вищої освіти «Подільський державний
університет», м. Кіцмань

Луцик О.
здобувачка групи ПВ-11 Відокремленого
структурного підрозділу «Кіцманський
фаховий коледж Закладу вищої освіти
«Подільський державний університет», м.
Кіцмань

РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ПРОЦЕСІ ВІДНОВЛЕННЯ ПОСТКОНФЛІКТНИХ РЕГІОНІВ

Відновлення постконфліктних регіонів країн, які постраждали внаслідок військових дій є важливим завданням міжнародної спільноти, в якому Європейський Союз (далі – ЄС) відіграє провідну роль завдяки використанню багатовимірному підходу, що включає фінансову, політичну та соціальну підтримку.

ЄС забезпечує комплексну фінансову допомогу через програми підтримки. Серед них такі як: Європейський інструмент сусідства (ENI) і Horizon Europe. Зокрема, у 2021 році для реконструкції інфраструктури Балканських країн було виділено понад 1,5 мільярда євро [1, с. 45].

У дослідження К. Маркевича підкреслюють, що гранти ЄС є ключовим інструментом для розвитку малого і середнього бізнесу в регіонах після конфліктів [2, с. 14]. Такі ініціативи сприяють швидкому відновленню країн після воєнних конфліктів.

Також крім грантів, ЄС спрямовує кошти на реконструкцію транспортної, енергетичної та соціальної інфраструктури. Наприклад, проекти реконструкції в Косово сприяли створенню понад 10 000 нових робочих місць і відновленню понад 500 км доріг [3, с. 89].

Практика показує, що інвестиції в інфраструктуру можуть скоротити ризики повторного виникнення конфліктів [4, с. 23], а це в умовах сьогодення

надзвичайно важливо.

Важливого значення у процесі відновлення постконфліктних регіонів відведено і цифровізації процесі управління. Цифровізація стала одним із ключових елементів відновлення. Наприклад, впровадження електронного уряду в Україні, підтримане ЄС, сприяло зменшенню рівня корупції та покращенню якості послуг [5, с. 67].

Відновлення постконфліктних регіонів за участі ЄС спрямоване і на підтримку громадянського суспільства. Через програми підтримки неурядових організацій ЄС сприяє відновленню соціальної стабільності та інтеграції. Наприклад, у дослідженні Сміта (2021) підкреслюється роль громадських ініціатив у забезпеченні соціальної єдності на Балканах [6, с. 112].

Сьогодні, Україна є прикладом активного залучення ЄС до процесу постконфліктного відновлення. Європейські програми забезпечують фінансування для розвитку критичної інфраструктури, зокрема медичних закладів, систем водопостачання [7, с. 34], а це у свою чергу сприяли забезпеченню потреб населення країн, які постраждали від воєнних конфліктів.

Серед викликів у роботі ЄС виділяються складність координації донорської допомоги, проблема прозорості та ефективного управління ресурсами [8, с. 76].

Таким чином, Європейський Союз відіграє ключову роль у відновленні постконфліктних регіонів, використовуючи інноваційні підходи, фінансові інструменти та сприяючи сталому розвитку. Поєднання політичної підтримки, масштабної фінансової допомоги та розвитку інфраструктури забезпечує відновлення економічної стабільності, інтеграцію громадянського суспільства та зміцнення демократії.

Досвід ЄС у відновленні Балкан, Східного партнерства та інших регіонів демонструє високий потенціал для ефективного впровадження аналогічних стратегій в Україні. Головними викликами залишаються координація донорської допомоги, прозорість управління ресурсами та

довгострокова інтеграція до європейських структур. Саме така мета сьогодні стоїть перед Україною.

Цей досвід стане взірцем для міжнародної спільноти та сприятиме мирному співіснуванню, не тільки в ЄС, а й у всьому світі!

Список використаних джерел

1. Європейський Союз: офіційний звіт про фінансову допомогу. 2021. С. 45. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/euua_report_2021_ukr-2.pdf
2. Маркевич К. Л. Пряме іноземне інвестування. Економічні інновації. Одеса, 2022. С. 12–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2014_10_20.
3. Brown J. Post-Conflict Recovery in Kosovo. Journal of EU Studies. 2020. URL: <https://scinn-eng.org.ua/ojs/index.php/ni/article/view/823>.
4. Smith L. Role of NGOs in Balkan Stability. Balkan Studies Review. 2021. URL: <https://balkanstudies.org/ngo-role>.
5. EU Support for Ukraine's Digital Reforms. Brussels: EU Reports, 2023. URL: <https://eu-reports.eu/digital-reforms-2023>.
6. Український контекст відновлення: дані EU4ResilientRegions. 2022. URL: <https://eu4resilientregions.eu/report2022>.
7. Challenges of Coordination in EU Aid. EU Analysis Journal. 2022. URL: <https://euanalysis.eu/challenges-2022>.

Захарова Ольга

к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ

Після завершення війни Україна стикнеться з масштабними завданнями відновлення постраждалих регіонів, що вимагає системного та зваженого підходу, що має базуватися на врахуванні євроінтеграційних пріоритетів країни. Не викликає сумнівів, що євроінтеграція має стати основою післявоєнного відновлення національної економіки, сприяти довгостроковому економічному зростанню, яке базуватиметься на розвитку національного ринку, інтегрованого до європейського простору, розвитку малого та середнього підприємництва за рахунок доступу до ринків збуту, фінансування, інновацій, покращення умов бізнес-середовища, а також розвитку ринку праці через підтримку талантів, економічно вразливих груп населення та повернення вимушених мігрантів [1].

Співпраця України з ЄС в площині забезпечення економічної стійкості та відновлення включає такі сфери:

фінансову підтримку, зокрема в рамках плану Ukraine Facility (2024-2027), що передбачає надання 50 млрд. євро на фінансування державного бюджету, стимулювання інвестицій, а також технічну підтримку, спрямовану на реалізацію реформ, які закладуть фундамент для подальшого відновлення й розвитку економіки та інтеграції України до ЄС [5];

підтримку інституційних реформ, що є зобов'язанням України в рамках реалізації плану Ukraine Facility, що також передбачає впровадження європейських підходів до управління постконфліктними територіями через прозорість, інклюзивність та верховенство права, а також підтримку процесів цифровізації системи державного управління з акцентом на розвиток електронного врядування.

забезпечення екологічної стійкості, зокрема в рамках European Green Deal, реалізація якого сприятиме екологічному відновленню через впровадження енергоефективних технологій та переходу до відновлюваних джерел енергії [3].

Спільна декларація про підтримку України [4], до якої приєдналися і країни ЄС, формалізує вектори підтримки та відповідні інструменти у сферах забезпечення обороноздатності, зміцнення економічної стабільності та стійкості, енергетичної безпеки, технічної та фінансової допомоги. Однак, для країни важливо не лише орієнтації на міжнародну допомогу країн партнерів, однак і створення внутрішніх умов для забезпечення економічного зростання, безпеки та відновлення.

Система заходів для відновлення України з урахуванням євроінтеграційних пріоритетів може включати:

інтеграцію європейських принципів управління, зокрема підвищення ефективності реформ державного управління з акцентом на прозорість, децентралізацію та цифровізацію, зокрема впровадження європейської системи e-Governance, що сприятиме ефективному управлінню ресурсами та покращенню комунікації між владою і громадськістю;

забезпечення умов для економічної інтеграції, зокрема максимальне залучення постконфліктних регіонів до проєктів європейсько-української економічної кооперації; створення технологічних та індустріальних парків на цих територіях для залучення європейських інвестицій з наданням гарантів та спрощенням процедур для іноземних інвесторів; розвиток інфраструктурних проєктів у рамках, у тому числі а рамках TEN-T, що включатимуть модернізацію залізничного, автомобільного і портового сполучення; підтримку доступу до спільного європейського ринку для малих і середніх підприємств через участь у програмах підтримки підприємництва;

- екологічну трансформацію через принципи "зеленого" відновлення, що передбачають рекультивацію земель та очищення територій від наслідків війни через застосування інноваційних технологій; використання відновлюваних джерел енергії у відбудові інфраструктури, зокрема сонячної,

вітрової та гідроенергетики; підтримку ініціатив щодо енергоефективності у житловому секторі через фінансування енергомодернізації будівель;

- забезпечення інтеграції у гуманітарній сфері через поширення європейських принципів соціальної політики, що повинні стати основою для реінтеграції внутрішньо переміщених осіб через забезпечення доступу до житла, освіти та медичних послуг; психологічної реабілітації населення через підтримку спеціалізованих програм у партнерстві з європейськими організаціями; відновлення освітньої та медичної інфраструктури з урахуванням європейських стандартів і залученням грантових програм ЄС;

- сприяння зміцненню обороноздатності та безпеки шляхом інтеграції в європейські оборонні програми з метою підвищення національної безпеки, включаючи співпрацю у сфері кібербезпеки; підтримки в аспекті адаптації стандартів НАТО у військовій сфері, що забезпечить сумісність української армії із силами Альянсу.

Також варто зазначити, що незважаючи на суттєві можливості євроінтеграційної співпраці в площині підтримки економічного розвитку та безпеки, процес впровадження Україною європейських підходів до відновлення постконфліктних регіонів супроводжується певними викликами, серед яких обмеженість ресурсів та необхідність координації між міжнародними донорами; корупційні ризики та недосконалість управлінських структур; соціальна напруга та труднощі у відновленні довіри до державних інституцій [2]. Мінімізації їх впливу можлива за рахунок таких заходів, як створення єдиного координаційного центру відновлення за участі представників ЄС, що забезпечуватиме ефективну координацію ресурсів; розширення участі громад у процесах планування та реалізації відновлення, у тому числі за рахунок грантової підтримки; активізації міжнародного партнерства на різних рівнях, у тому числі локальному, включаючи інтеграцію у європейські дослідницькі та освітні програми; розробка довгострокових стратегій розвитку з урахуванням європейських підходів до сталого розвитку.

Таким чином, європейський досвід та підтримка можуть стати

вирішальними у процесі відновлення постконфліктних регіонів України. Інтеграція євроінтеграційних пріоритетів дозволить створити стійку основу для економічного зростання, соціальної стабільності, стійкості та екологічного відновлення країни. Спільні зусилля України та країн ЄС є ключовим чинником успішного подолання викликів та побудови безпечного європейського простору.

Список використаних джерел

1. Відбудова України: принципи та політика. Паризький звіт. За ред. Городніченка Ю., Сологуб І., Ведер ді Мауро Б. 2022. 506 с. URL: https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction%20book_Ukrainian_0.pdf
2. Гришко В. І., Киричук Б. С. Євроінтеграція як запорука післявоєнного відновлення України: актуальні проблеми та перспективи розвитку. Південноукраїнський правничий часопис. Тематичний випуск з питань європейської інтеграції. 2022. №4. С.30-36. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/4/part_1/5.pdf
3. Європейський Зелений Курс. Представництво України при Європейському Союзі. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobotnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda>
4. Спільна декларація про підтримку України. URL: <https://www.president.gov.ua/news/spilna-deklaraciya-pro-pidtrimku-ukrayini-84277>
5. Ukraine Facility Plan. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/en/>

Мартишин Денис Сергійович
доктор наук з державного управління,
кандидат наук з богослов'я, доцент,
завідувач кафедри теології та
християнської комунікації,
Міжрегіональна Академія управління
персоналом, м. Київ, Україна

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ЯК ПРЕДМЕТ ТЕОЛОГІЧНОГО РОЗГЛЯДУ

В історії людства релігія і духовна культура суттєво впливали на політику, процеси державотворення і прийняття управлінських рішень, пропонуючи духовні вектори розуміння сутності мотивації і духовних прагнень людини. Реальні виклики сьогодення, війна і тотальна зневіра українського суспільства вимагають визначення і розробки надійних ціннісних, етичних і духовно-моральних підходів до державного управління, які узгоджують досягнення сучасної науки з історією, культурою і релігійною спадщиною України. Державне управління є складною системою, яка включає аспекти політики, управління, культури, етики і духовних надбань глобального світу [6]. Для ефективного функціонування цієї системи у сфері релігії важливим є забезпечення узгодженого розвитку державних інституцій і релігійних організацій. Історики доводять, що складовими елементами процесів державотворення завжди було християнство, оскільки держава і церква знаходяться у певній духовно-історичній і культурній взаємозалежності та взаємодії. З точки зору філософії державотворчих процесів, кожній з основних складових державного управління, а саме місцевому самоврядуванню і громадському управлінню притаманна орієнтація на цілісність людського буття, яке враховує комплексний підхід науковців суспільно-політичного, соціально-економічного й культурно-релігійного розвитку країни [5-6]. Створення сприятливих умов для духовного розвитку людської особистості, життєдіяльності і розвитку кожного громадянина в конкретних історичних і культурних умовах зовнішнього і внутрішнього розвитку України — актуальне і важливе

завдання державних управлінців і політиків. При цьому важливого значення набуває релігійна думка і соціальне вчення церкви.

Звісно, що сьогодні деякі дослідники продовжують ототожнювати християнську теологію з міфологією та середньовічним мракобіссям, але це застарілий погляд радянської матеріалістичної науки. Протистояння подібним хибним тенденціям є завданням сучасної науки. Вирішення багатьох проблем держави, політики, культури й економіки неможливе без взаємодії християнської теології з іншими гуманітарними і соціальними науками. Справжнє науково-дослідницьке занурення у проблематику теології допомагає досліднику зрозуміти духовну сутність і багатогранність культурно-історичних і політичних явищ. Християнство саме своїм фактом існування протистоїть спробам схематизації та примітивізації релігійної історії людства.

Зазначимо, що різні методи та підходи до вивчення християнської теології, соціальної думки церкви створюють своєрідний «науковий арсенал», з якого дослідник може отримувати необхідне для виконання дослідницького завдання державного управління. Немає єдиного універсального методу, який дасть можливість вирішити всі завдання наукового вивчення історії церкви, теології та релігієзнавства. Початковий етап дослідження теорії державного управління повинен мати не тільки історичний та управлінський характер, а й орієнтуватися на соціологічні, культурно-історичні, духовно-моральні, релігійні та ціннісні вектори розвитку. Наукові дослідження тільки тоді матимуть наукову цінність, коли будуть засновані на міцному фундаменті духовних ідей та цінностей. На наш погляд, наукові дослідження державного управління, збагачені теологічною рефлексією, філософською і теологічною концептуальною побудовою, мають безперечну наукову та духовну цінність.

Важливо, щоб науковці і державні управлінці звертали увагу проблеми віруючих людей з точки зору їхнього внутрішнього життя, релігійних переконань і теологічних конструкцій світу, а не лише нормативних документів і управлінської бюрократії. Християнська теологія має

використовувати напрацювання філософії, релігієзнавства, історії, соціології, культурології та інших наук [1-4]. У свою чергу, світська наука, ігноруючи суто теологічні методи, суттєво збіднює можливості сучасної науки. Тому важливим завданням державного управління у сфері релігії (якщо під цим розуміти комплексне наукове вивчення історії, теорії та практики християнства) є послідовна інтеграція теологічної методології до арсеналу наукового вивчення явищ і процесів суспільно-політичного і культурно-історичного життя людства.

Реалізація нових наукових підходів християнської теології до актуальних проблем державного управління і зацікавленість державних управлінців питаннями релігійної культури, теології та історії українського православ'я розриває значний потенціал християнської теології, яка надає нові імпульси для розширення можливостей державного управління виробляти дієві механізми державно-конфесійного діалогу та міжконфесійних відносин. Це актуалізує необхідність вироблення й запровадження прогресивних наукових підходів до релігійної і теологічної проблематики сучасного глобального світу.

Зауважимо, що релігія і теологія завжди відігравали важливу роль в політиці, культурі й державному управлінні, реалізуючи духовний потенціал кожної людини для зміцнення принципів гуманізму, свободи, права і соціальної справедливості [7]. Зарубіжний та вітчизняний досвід використання християнської теології як науки в державному управлінні свідчить про визначальний вплив релігії на процеси світової історії, культури і політики. Реальні виклики сучасного світу, війни, духовні кризові явища детермінують трансформацію всієї системи державного й публічного управління та демонструють необхідність звернення науковців до релігійних ціннісних ідей, а також до формування нового історико-культурного аспекту національної публічно-управлінської системи з урахуванням історії православної церкви та інших релігійних організацій. У процесі модернізації місцевого самоврядування вагомої ролі необхідно надавати релігійним організаціям та значному підвищенню інституційної спроможності

православної церкви, що, в свою чергу, сприятиме забезпеченню цілісності державного й публічного управління на засадах релігійного плюралізму, демократії, свободи слова і віросповідання, комплексної реалізації соціальної політики українських християнських церков на всіх рівнях конструктивного діалогу церкви і держави.

Міжнародний досвід використання напрацювань християнської теології у сфері державного управління свідчить про те, що ефективний і конструктивний діалог держави і церкви є ключовим фактором розбудови реального громадянського суспільства. Актуальність цієї наукової проблеми зумовлена тим, що втілення кращих практик розвитку теології як академічної науки в університетах за кордоном допомагають побудувати ефективні моделі державного й публічного управління України.

Список використаних джерел

1. Богданенко А. І. Релігієзнавство і християнська теологія як сфера гуманітарного знання / А. І. Богданенко, Д. С. Мартишин. Київ: Видавництво Ліра-К, 2024. 72 с.
2. Богданенко А. І. Християнська комунікація з сучасним світом / А. І. Богданенко, Д. С. Мартишин. Київ: Видавництво Ліра-К, 2023. 48 с.
3. Богданенко А. І. Християнська теологія як теоретична форма релігійного світогляду в державному управлінні / за ред. Д. С. Мартишина. Київ: Видавництво Ліра-К, 2024. 80 с.
4. Богданенко А. І. Християнська теологія як церковна комунікація / А. І. Богданенко, Д. С. Мартишин. Київ: Видавництво Ліра-К, 2024. 80 с.
5. Богданенко А. І., Мартишин Д. С. Християнські концепти державного управління: українське православ'я. Київ: Видавництво Ліра-К, 2022. 96 с.
6. Мартишин Д. С. Соціальна доктрина православної церкви в державотворчих процесах України: теоретико-методологічні засади: монографія. Київ: Видавничий дім «Персонал», 2019. 514 с.
7. Мартишин Д. С., Богданенко А. І. Соціальна присутність християн у сучасному світі. Київ: Видавництво Ліра-К, 2023. 72 с.

Маслик Вікторія
студентка кафедри менеджменту та бізнес
адміністрування

Населевець Ірина
студентка кафедри інформаційних
технологій проектування, Харківський
Національний аерокосмічний університет
ім. М.Є.Жуковського

ІНТЕГРАЦІЯ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ВІДНОВЛЕННЯ ТА МОДЕРНІЗАЦІЮ ПОСТКОНФЛІКТНИХ РЕГІОНІВ: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ

Одним із ключових механізмів є фінансові інструменти, такі як гранти, позики та механізми державно-приватного партнерства. Наприклад, програми, реалізовані в межах Інструменту сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва (NDICI), спрямовані на підтримку країн, що перебувають у стадії післяконфліктного відновлення [1, 3]. Цей досвід дозволяє ефективно залучати приватні інвестиції шляхом гарантування ризиків і створення сприятливого середовища для бізнесу.

Відновлення інфраструктури в державах-членах ЄС активно базується на використанні "зелених" технологій і цифровізації. Як зазначено у дослідженні Сороки Л. В., застосування енергоефективних рішень і "розумних" технологій є пріоритетом для забезпечення стійкості інфраструктури до майбутніх викликів [5].

Зокрема, у Хорватії за підтримки ЄС реалізовано комплексні програми соціальної реінтеграції постраждалого населення, а в Балтійських країнах значна увага приділялася модернізації енергетичної інфраструктури [6]. Ці приклади демонструють важливість комплексного підходу до відновлення.

Підтримка малого та середнього бізнесу, створення нових робочих місць та відновлення довіри до державних інститутів є важливими складовими сталого відновлення. Як зазначено в працях Калетніка Г. М. та Карпенка В. М., розвиток місцевих громад через програми підтримки підприємництва дозволяє забезпечити довгостроковий економічний ефект

[4].

У дослідженні здійснено інтеграцію європейських практик постконфліктного відновлення у контекст українських реалій. Особливу увагу приділено аналізу інноваційних технологій, що сприяють модернізації, та впровадженню фінансових механізмів, які відповідають стандартам ЄС.

Інтеграція політики Європейського Союзу у процеси відновлення постконфліктних регіонів сприяє їхньому довгостроковому сталому розвитку. Використання інноваційних технологій, ефективних інвестиційних моделей і соціальних програм є необхідним для відновлення економічної активності, модернізації інфраструктури та підвищення якості життя населення.

Список використаної літератури

1. Гречко М. В. Політика Європейського Союзу щодо постконфліктного відновлення: теорія та практика / М. В. Гречко. – К. : Наукова думка, 2020. – 256 с.

1. 2. Дяченко О. О. Інвестиційна політика в системі економічного розвитку постконфліктних регіонів: монографія / О. О. Дяченко. – Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2019. – 312 с.

2. Європейська комісія. Постконфліктна відбудова: основні напрямки політики ЄС [Електронний ресурс] / Європейська комісія. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu>.

3. 4. Калетнік Г. М., Карпенко В. М. Соціально-економічні аспекти відновлення постконфліктних регіонів: досвід ЄС та перспективи для України / Г. М. Калетнік, В. М. Карпенко // Економіка і регіон. – 2022. – № 3. – С. 25–31.

4. 5. Сорока Л. В. Інноваційні підходи до модернізації інфраструктури у постконфліктних регіонах / Л. В. Сорока // Сучасна економіка: проблеми та рішення. – 2023. – № 5. – С. 14–22.

5. Порядок реалізації інноваційних проектів у рамках відновлення інфраструктури постконфліктних регіонів: аналітичний звіт / Під ред. В. С. Шевченка. – К. : Інститут стратегічних досліджень, 2021. – 198 с.

Петренко Вікторія
д.е.н., доцентка, завідувачка кафедри
фінансів, обліку та підприємництва,
Херсонський державний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОГО ПАРТНЕРСТВА ТА ЙОГО РОЛЬ У ПОСТКОНФЛІКТНОМУ РОЗВИТКУ

Відновлення деокупованих територій після військових конфліктів є складним і багатоетапним процесом, що вимагає значних ресурсів, координації та стратегічного планування. У цьому контексті міжнародне партнерство відіграє ключову роль, оскільки воно забезпечує не лише фінансову підтримку, але й доступ до передових технологій, експертних знань і кращих світових практик.

Одним із найважливіших аспектів міжнародної співпраці є залучення фінансування через гранти, інвестиційні програми та гуманітарну допомогу. Такі організації, як ООН, Європейський Союз, Світовий банк та Міжнародний валютний фонд, активно підтримують проекти з відновлення критичної інфраструктури, економічного розвитку та соціальної стабілізації у регіонах, що постраждали від війни.

Окрім економічної допомоги, міжнародне партнерство сприяє впровадженню сучасних технологій і методів управління. Це включає відбудову інфраструктури на основі принципів сталого розвитку, цифровізацію адміністративних процесів та інтеграцію українських регіонів у глобальні економічні зв'язки. Також важливим аспектом є підготовка кадрів та освітні програми, які реалізуються у співпраці з провідними університетами світу.

На сучасному етапі відбудови України міжнародне партнерство виступає не лише як джерело ресурсів, а й як запорука довгострокової стабільності. Спільні зусилля міжнародних донорів, урядів та громадських організацій дозволяють розробити ефективні стратегії відновлення, що ґрунтуються на європейських стандартах та принципах інклюзивного розвитку.

Міжнародне партнерство — це форма співпраці між державами, міжнародними організаціями, бізнес-структурами, науковими установами та громадянським суспільством, спрямована на вирішення глобальних або регіональних проблем. У контексті відбудови постконфліктних територій воно охоплює різні сфери: економіку, безпеку, соціальний розвиток, освіту, екологію та правове врегулювання. Таке партнерство може здійснюватися через міжнародні угоди, програми допомоги, інвестиційні проекти та спільні ініціативи, що сприяють відновленню територій після військових конфліктів. Воно передбачає як фінансову, так і консультативну підтримку, передачу досвіду, впровадження інновацій та координацію зусиль між різними сторонами.

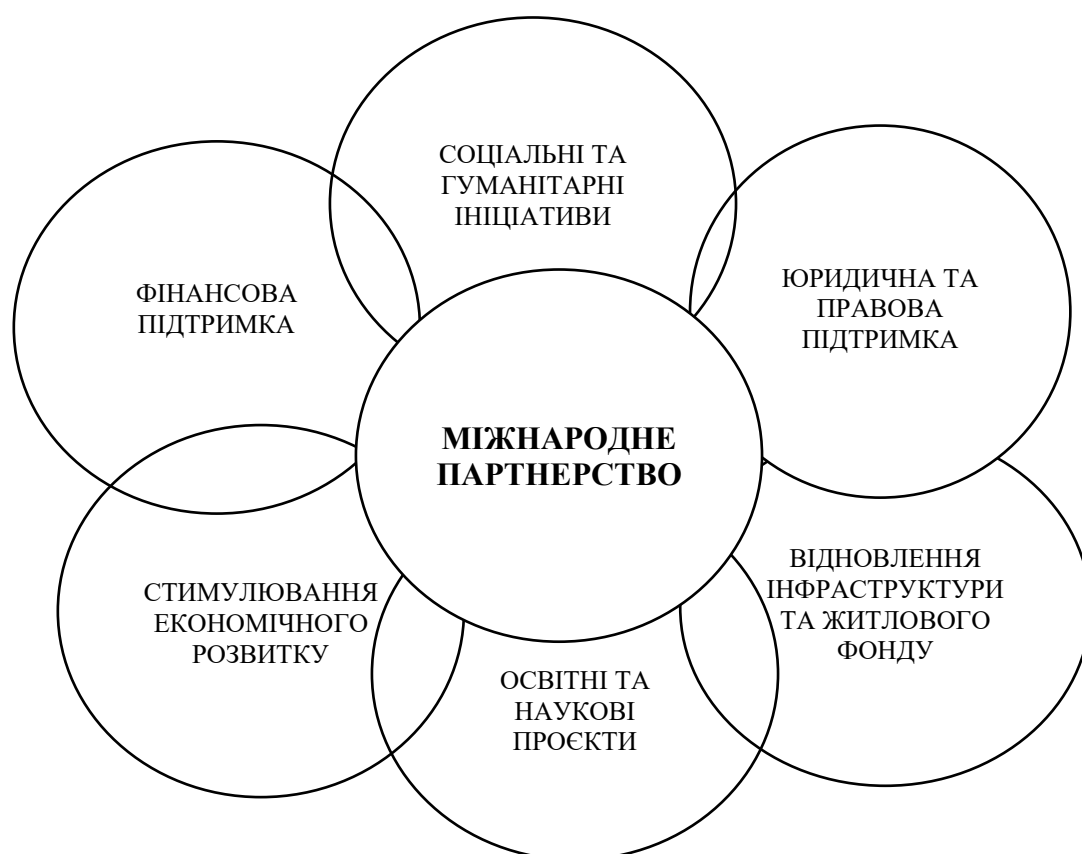

Рис.1. Напрямки міжнародного партнерства

Після військових конфліктів країни стикаються з масштабними викликами: зруйнованою інфраструктурою, ослабленою економікою, соціальною нестабільністю та правовими проблемами. Відновлення таких територій вимагає не лише зусиль національного уряду, а й підтримки

міжнародних партнерів, які можуть надати фінансову, інвестиційну, юридичну та соціальну допомогу.

1. Фінансова підтримка та інвестиції. Одним із ключових механізмів відбудови є фінансова допомога з боку міжнародних організацій, таких як Європейський Союз, ООН, Світовий банк та Міжнародний валютний фонд. Вони надають грантове фінансування та кредити, що дозволяють реалізовувати масштабні проекти з відновлення економіки та інфраструктури. Особливу увагу міжнародні партнери приділяють розвитку малого та середнього бізнесу. Вони пропонують спеціальні програми допомоги, які передбачають пільгове кредитування, консультації для підприємців та навчальні курси, спрямовані на розвиток бізнес-ініціатив. Крім того, залучення іноземних інвестицій відіграє важливу роль у створенні нових робочих місць, стимулюванні виробництва та розвитку підприємницької діяльності в регіонах, що постраждали від війни [1,2,3,4].

2. Відновлення інфраструктури та житлового фонду. Після військових дій багато міст і селищ залишаються у критичному стані: зруйновані дороги, мости, лікарні, школи та житлові комплекси. Відбудова цих об'єктів є пріоритетом міжнародних партнерів, які фінансують інфраструктурні проекти та забезпечують їхню реалізацію. При цьому значна увага приділяється використанню сучасних технологій та екологічних стандартів. Наприклад, будівництво енергоефективних житлових комплексів, використання «зелених» технологій у транспортній сфері та впровадження цифрових рішень для управління міськими системами сприяють сталому розвитку деокупованих територій [5].

3. Стимулювання економічного розвитку. Економічне відродження звільнених територій є важливим кроком на шляху до їхньої інтеграції у загальнодержавну економічну систему. Для цього міжнародні партнери допомагають впроваджувати інноваційні підходи у сільському господарстві, промисловості та сфері послуг. Особливе значення мають навчальні програми для розвитку підприємницьких ініціатив. Вони спрямовані на підготовку фахівців, які зможуть ефективно працювати у відновлених

регіонах, створювати нові підприємства та залучати інвестиції. Крім того, міжнародні організації сприяють спрощенню торгівлі та інтеграції України у світові економічні процеси, що відкриває додаткові можливості для експорту продукції [6, 7].

4. Юридична та правова підтримка. Однією з важливих складових міжнародного партнерства є допомога у реформуванні правової системи. Україна отримує експертну підтримку у процесі адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів, що сприяє покращенню правового середовища для бізнесу та захисту прав громадян. Окремий напрям правової підтримки — це захист прав внутрішньо переміщених осіб та громадян, які постраждали від війни. Міжнародні організації допомагають у розробці політик щодо забезпечення житлом, соціальної адаптації та правового захисту цих людей. Важливим аспектом є також боротьба з корупцією та забезпечення прозорості у використанні фінансових ресурсів, що виділяються на відбудову.

5. Соціальні та гуманітарні ініціативи. Війна не лише руйнує міста, а й залишає глибокий слід у житті людей. Тому міжнародні партнери активно підтримують програми реабілітації для постраждалого населення. Вони включають медичну допомогу, соціальну підтримку, адаптаційні курси та реінтеграційні проєкти. Окрему увагу приділяють психологічній підтримці ветеранів та громадян, які пережили військові дії. Розробляються спеціальні програми психологічної реабілітації, що допомагають людям подолати наслідки травматичних подій та повернутися до повноцінного життя. Водночас медична допомога та покращення системи охорони здоров'я є ключовими напрямками, у яких міжнародні партнери надають значні ресурси та експертну підтримку [8].

6. Освітні та наукові проєкти. Розвиток освіти та науки є важливим чинником стабільного майбутнього деокупованих територій. Завдяки міжнародному партнерству реалізуються програми академічних обмінів для студентів та науковців, що дозволяє їм отримати нові знання та досвід у провідних закордонних університетах. Також міжнародні фонди фінансують

дослідження у сфері післявоєнного відновлення, розробляючи ефективні методики відбудови економіки, соціальної сфери та державного управління. Розвиток цифрових технологій у сфері освіти сприяє впровадженню дистанційного навчання та забезпеченню доступу до якісної освіти для мешканців віддалених регіонів.

Таким чином, міжнародне партнерство є невід'ємним елементом успішного відновлення постконфліктних регіонів. Воно дозволяє країнам отримати не лише фінансові ресурси, а й доступ до передових технологій, управлінських рішень та експертного досвіду, що сприяє довгостроковому сталому розвитку та інтеграції у світове співтовариство.

Список використаних джерел

1. Європейський Союз. Програми фінансування відновлення України. Офіційний сайт ЄС. URL: <https://ec.europa.eu>
2. Організація Об'єднаних Націй. Звіти про гуманітарну допомогу Україні. Офіційний сайт ООН. URL: <https://www.un.org>
3. Світовий банк. Фінансова підтримка для постконфліктного відновлення. Офіційний сайт Світового банку. URL: <https://www.worldbank.org>
4. Міжнародний валютний фонд. Макроекономічна стабільність у постконфліктних регіонах. Офіційний сайт МВФ. URL: <https://www.imf.org>
5. Програма розвитку ООН (UNDP). Стратегії відновлення зруйнованої інфраструктури. Офіційний сайт UNDP. URL: <https://www.undp.org>
6. Міністерство економіки України. Залучення інвестицій у відбудову України. Офіційний сайт Міністерства економіки. URL: <https://www.me.gov.ua>
7. Світовий економічний форум. Підтримка малого та середнього бізнесу у кризових умовах. URL: <https://www.weforum.org>
8. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ). Медична допомога та реабілітація постраждалих від війни. Офіційний сайт ВООЗ. URL: <https://www.who.int>

Сиромолот Едуард

аспірант кафедри державного управління, публічного адміністрування та економічної політики, керівник Інформаційного центру Асоціації європейських прикордонних регіонів, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Базисним підходом у проведенні реформи державного управління України у 2022-2025 роках є застосування належного врядування («Good Governance»), як передумови європейської інтеграції для оцінювання ефективності, результативності державної політики і продовження необхідних реформ в рамках укладеної Угоди про асоціацію України з ЄС[1].

У напрямку «Ефективне врядування» Стратегії зазначено актуальність проведення удосконалення механізму спрямування і координації діяльності міністерств через визначення та формуванням переліку сфер міністерських політик для ефективного регулювання системи державного стратегічного планування.

Оновлена політика регіонального розвитку України 2021-2027 будується на європейському територіальному підході та передбачає створення системи державного управлінням розвитком функціональними типами територій.

Формування та розвиток функціональних типів територій в контексті історії євроінтеграційних процесів та формування політик ЄС, демонструє кращі управлінські рішення у сфері удосконалення євроінтеграційного механізму публічного управління розвитком територій[2, с.25].

З огляду на удосконалення державного управління України в контексті визначення сфер політик України, з однієї сторони, та євроінтеграційного курсу України, з другої сторони, на наш погляд інноваційним рішенням може

статі дослідження процесу синергії спільних управлінських дій, рішень та завдань в контексті реалізації політик державної стратегії регіонального розвитку України і євроінтеграційної політики територіальної згуртованості Європейського Союзу, як сфери публічного управління розвитком територій, на принципах впровадження доброго врядування, багаторівневого управління, територіальної функціональності та створення системи управління функціональними типами територій [3, с. 318].

Важливий зміст належного врядування («Good Governance») полягає у проведенні збору даних про кращі практики управління територіальним співробітництвом з метою їх поширення та удосконалення інструментів і стандартів належного врядування («Good Governance»), що є на нашу думку важливою особливістю євроінтеграційного механізму публічного управління розвитком територій [4].

Значущими аспектами оцінювання регіонального розвитку України за 2023 рік [5] є позитивні тенденції за 8-мю індикаторами, негативна динаміка за 6-ма індикаторами, та незмінна динаміка за 1-им індикатором. Для оцінки результативності надається інформація щодо кількості запланованих та виконаних заходів і залучених коштів. Серед визначених доцільних ефективних управлінських дій забезпечення регіонального розвитку у новому періоді оцінювання, зазначені чотири управлінські завдання, а саме:

- проведення відновлення територій громад і регіонів шляхом їх участь у євроінтеграційних процесах, продовження реформи децентралізації в контексті вирішення нових викликів, обумовленими військовим станом та можливостями розвитку України, як кандидата у члени ЄС,

- забезпечення належного фінансування регіональних проектів з державного фонду регіонального розвитку України;

- визначення переліку функціональних типів територій з запровадженням розробки для громад та регіонів ефективних механізмів та інструментів підтримки розвитку функціональних типів територій,

- забезпечення ефективної участі громад та регіонів у програмно-фінансових інструментах та фондах ЄС, які є доступними для України як

країни-кандидата у члени Європейського Союзу.

У Звіті щодо виконання Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС за 2024 рік у розділі 22. Регіональна політика та координація структурних інструментів. Кластеру 5: Ресурси, сільське господарство та єдність [6,с.90] визначено що регіональна політика є основним інструментом ЄС для зменшення регіональних розбіжностей та інвестування у сталий розвиток та інклюзивне соціально-економічне зростання, через «спільне управління» між Європейською Комісією та країнами-членами ЄС, реалізацію програм політики згуртованості з відповідним адміністративним потенціалом на програмному та проектному рівні, встановлення систем надійного фінансового управління та контролю, а також виконання *acquis* ЄС.

Серед наданих рекомендацій щодо регіонального розвитку України у зазначеному розділі Звіту є наступні рекомендації, а саме:

Стратегія регіонального розвитку України на 2021-2027 рік повинна містити практичні кроки з забезпеченням відповідних фінансових ресурсів для посилення сприяння співпраці та спроможності територіальних громад та регіонів у відповідності до регіональної політики ЄС та встановлення зв'язків з *European groupings of territorial cooperation* з застосуванням різних політичних інструментів для інтегрованого територіального (багаторівневого) управління, реалізацію програм співпраці *Interreg*, отримання досвіду реалізації політики згуртованості ЄС та обміну практиками управління тому числі з питань, пов'язаних із програмуванням, надійного фінансового управління, відбору проектів та укладення контрактів.

На нашу думку розпочатий процес створення моделі управління функціональними типами територій, а саме «Слобожанський мікрорегіон відновлення та розвитку територіального співробітництва» (Мікрорегіон) є актуальним кроком у реалізації регіональної політики України щодо розвитку функціональних типів територій [7,с.76].

Важливим напрямом подальшої співпраці з Асоціацією європейських прикордонних регіонів (АЄПР) [8,с.50;9,с.66], провідною європейською

організацію, є промоція кращих європейських практик у сфері створення організаційних форм багаторівневого управління розвитком територіальним та транскордонним співробітництвом серед українських громад та регіонів, та моделювання в рамках «Лабораторії розвитку територій, громад та регіонів» механізму конвергенції систем належного врядування та багатостороннього управління на рівні Мікрорегіону та European groupings of territorial cooperation, як форми міжнародного територіального співробітництва, багатостороннього партнерства, важливого індикатору у оцінюванні результативності процесу синергії спільних управлінських рішень та дій в умовах реалізації політик державної стратегії регіонального розвитку України і євроінтеграційної політики територіальної згуртованості Європейського Союзу та значущого інструменту розвитку функціональних типів територій і напряду удосконалення євроінтеграційного механізму публічного управління розвитком територій.

Список використаних джерел

1. Деякі питання реформування державного управління України: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р. Дата оновлення від 23.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#Text>

2. Сиромолот Е. А. Роль та місце неформальної освіти у системі публічного управління розвитком територій / Е. А. Сиромолот // Перспективи розвитку науки, освіти, технологій і суспільства в Україні та світі: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції, 7 березня 2024 р. - Полтава: ЦФЕНД, 2024. - Ч. 2. - С. 25-27. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/32124>

3. Сиромолот Е. А. Ступінь інтеграції баз даних в оцінюванні ефективності реформ регіонального управління та євроінтеграційних процесів / Е. А. Сиромолот // Сучасні тенденції та розвиток соціально-економічних систем : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 4 грудня 2024 р. : тези допов. – Харків: Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2024. - С.317-

319. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/34956>

4. Centre of Expertise for Good Governance. URL: <https://rm.coe.int/centre-of-expertise-strategic-plan-2017-2022/1680766281>

5. Звіт за підсумками внутрішнього оцінювання.... URL: https://mtu.gov.ua/files/GetFileAttachment_0306_1.pdf

6. COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. Ukraine 2024 Report. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2024_en

7. Сиромолот Е. А. Особливості функціонування територій в умовах оновлення регіонального розвитку та євроінтеграційної політики / Е. А. Сиромолот // Публічне управління та адміністрування в Україні. – 2024. – Вип. 42. - С.73-78. DOI <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2024.42.13>

8. Ramirez M. The identification of thematic areas of multilateral partnership development between AEBR and Kharkov region in the context of relations history and European integration / M. Ramirez, E. Syromolot // Public administration: problems and prospects: materials of International scientific and practical internet conference, November 29, 2024 year. – Kharkiv: LLC «Constanta», 2024. – P. 47-52. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/34669>

9. Gavkalova, N., Syromolot, E., Guillermo Ramírez, M., Mullan, C., & Lytovchenko, Ye. (2024). The significance of the Council of Europe’s governance tool “Territorial and cross-border cooperation” for regional development: Literature review. *Development Management*, 23(2), 56-69. doi: 10.57111/devt/2.2024.56.

Сорокіна Альона
асистентка кафедри готельно-ресторанного
та туристичного бізнесу, Херсонський
державний університет

СТАЛИЙ ТУРИЗМ ЯК ЗАСІБ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПОСТКОНФЛІКТНИХ РЕГІОНІВ: ІНТЕГРАЦІЯ ПОТРЕБ У СТАНДАРТИ ГОСТИННОСТІ ЄС

Сталий туризм відіграє ключову роль у відновленні постконфліктних регіонів, сприяючи їх економічному розвитку, соціальній інтеграції та психологічній реабілітації населення. Завдяки своїй здатності залучати ресурси, створювати нові робочі місця та відновлювати культурно-історичну спадщину, туризм стає ефективним інструментом зміцнення миру та довіри у суспільстві.

Європейський Союз активно впроваджує стандарти сталого розвитку, що враховують соціальні, екологічні та економічні аспекти. Індустрія гостинності є однією з ключових сфер, де ці стандарти можуть бути адаптовані для задоволення фізіологічних і соціальних потреб як місцевих жителів, так і туристів.

Можливості інтеграції фізіологічних і соціальних потреб у стандарти індустрії гостинності ЄС, сприяють ефективній реабілітації постконфліктних регіонів та забезпечують сталий розвиток туризму.

Туризм є важливим фактором економічного зростання у постконфліктних регіонах. Туризм сприяє соціальній інтеграції, забезпечуючи платформу для культурного обміну між місцевими жителями та туристами. Завдяки відновленню туристичних маршрутів і залученню міжнародних відвідувачів, регіони отримують додаткові ресурси для відбудови.

Для ефективного відновлення важливо адаптувати туристичні послуги до потреб постконфліктного населення, враховуючи їх фізіологічний комфорт і соціальні очікування. Це включає доступ до медичних послуг, психологічну підтримку, безпечне середовище та зручності, що відповідають

культурним особливостям. Також необхідно забезпечити інклюзивність, щоб усі групи населення могли брати участь у туристичній діяльності.

Прикладами успішних ініціатив у ЄС можна назвати:

Проект «Phoenix Tourism» у Хорватії: після військового конфлікту в країні туризм став каталізатором економічного відновлення завдяки розвитку еко-туризму, реставрації історичних пам'яток і залученню міжнародних грантів.

«Rebuild Tourism Initiative» у Боснії та Герцеговині: програма спрямована на підготовку місцевого населення до роботи в індустрії гостинності, створення безпечних туристичних зон та просування культурної спадщини.

«Green Pilgrimage Network» у Північній Ірландії: інтеграція екологічного та культурного туризму як інструменту для мирного співіснування та розвитку місцевих громад.

Такі ініціативи доводять, що сталий туризм може стати ключовим фактором для відновлення постконфліктних регіонів, інтегруючи фізіологічні та соціальні потреби у стандарти гостинності.

Європейський Союз приділяє особливу увагу забезпеченню фізіологічного комфорту та добробуту гостей у стандартах індустрії гостинності. Основними напрямками є:

Забезпечення доступу до чистої води, якісного харчування та безпечного житла.

Створення умов для фізичної активності, відпочинку та релаксації.

Підтримка інклюзивності через врахування потреб осіб з інвалідністю, літніх людей та сімей із дітьми.

Впровадження практик екологічної відповідальності, що сприяють здоров'ю гостей і навколишнього середовища.

У постконфліктних регіонах стандарти гостинності мають бути адаптовані до місцевих реалій:

Безпека: забезпечення безпечного середовища для гостей через впровадження відповідних заходів і стандартів.

Психологічна підтримка: створення програм для зменшення стресу та підвищення емоційного комфорту як туристів, так і місцевих жителів.

Економічна доступність: пропозиція послуг, орієнтованих на різні цінові категорії, щоб залучити ширшу аудиторію.

Культурна чутливість: врахування історичних і культурних особливостей регіону у створенні туристичних продуктів.

Локальні ресурси відіграють важливу роль у розбудові стійкої індустрії гостинності:

Природні ресурси: розвиток екотуризму з використанням унікальних природних об'єктів регіону.

Культурна спадщина: інтеграція місцевих традицій, ремесел і кухні у туристичні продукти.

Локальний бізнес: підтримка місцевих підприємців через співпрацю з готелями, ресторанами та туристичними агентствами.

Місцеві громади: залучення населення до роботи в індустрії гостинності, що сприяє соціальній інтеграції та економічній стабільності [2].

Інтеграція фізіологічних і соціальних потреб у стандарти індустрії гостинності ЄС дозволяє створити інклюзивну, стійку та ефективну систему підтримки розвитку постконфліктних регіонів.

Сталий туризм має значний потенціал для сприяння соціальній інтеграції та психологічній реабілітації населення постконфліктних регіонів. Завдяки залученню місцевих громад до розвитку туристичної інфраструктури, туризм сприяє відновленню довіри та співпраці між різними соціальними групами.

Крім того, сталий туризм забезпечує простір для психологічної реабілітації, пропонуючи можливості для релаксації, емоційного відновлення та зміцнення почуття безпеки. Туристичні послуги, що враховують фізіологічні та емоційні потреби гостей, допомагають створити середовище, сприятливе для подолання травматичного досвіду.

Попри очевидні переваги сталого туризму, існує низка викликів, що ускладнюють впровадження стандартів гостинності ЄС у постконфліктних

регіонах:

Інфраструктурні проблеми: зруйнована інфраструктура, відсутність необхідних ресурсів та обмежений доступ до інвестицій.

Безпекові ризики: нестабільна ситуація у регіоні може стримувати туристів і інвесторів.

Соціальна недовіра: наявність глибоких міжетнічних чи міжрелігійних конфліктів може перешкоджати ефективній співпраці місцевих громад.

Нестача кваліфікованих кадрів: обмежений доступ до освіти та професійної підготовки у сфері туризму.

Адаптація стандартів: необхідність адаптації європейських стандартів до специфічних умов регіону без втрати їхньої ефективності.

Екологічні виклики: можливий негативний вплив туризму на довкілля в умовах відсутності контролю та регулювання.

Подолання цих викликів вимагає комплексного підходу, що включає співпрацю між місцевими громадами, міжнародними організаціями та урядами. Впровадження стандартів сталого туризму повинно базуватися на інтеграції місцевих ресурсів, залученні населення та використанні найкращих європейських практик для створення стабільного і процвітаючого середовища.

Інтеграція фізіологічних і соціальних потреб у стандарти гостинності ЄС забезпечує не лише комфорт і безпеку для гостей, а й стимулює розвиток місцевих громад. Впровадження сталого туризму в постконфліктних регіонах допомагає відновити соціальну тканину, сприяє культурному обміну та психологічній реабілітації населення, що пережило конфлікти.

Виділимо практичні рекомендації для розвитку сталого туризму в постконфліктних регіонах:

Адаптація стандартів гостинності ЄС до місцевих умов, з урахуванням специфіки постконфліктних територій та потреб населення.

Інвестування в інфраструктуру для покращення якості туристичних послуг, зокрема в готелі, ресторани, транспортні мережі, медичне обслуговування.

Психологічна підтримка для місцевих жителів і туристів через програми реабілітації, розвиток туризму, який допомагає зменшити соціальну напругу та травматичні переживання.

Створення навчальних програм для підготовки кадрів у сфері туризму, включаючи інклюзивні та екологічні підходи до роботи в індустрії гостинності.

Залучення місцевих громад до створення та управління туристичними продуктами, що забезпечує економічну вигоду та соціальну стабільність [1].

Отже, інтеграція європейських стандартів у розвиток сталого туризму є ключовим елементом покращення якості життя як для місцевих громад, так і для туристів. Вона сприяє не лише економічному розвитку, але й забезпечує високий рівень безпеки, комфорту та соціальної інклюзивності. Використання європейських практик дозволяє створити стабільну індустрію гостинності, що відповідає вимогам сучасного туриста і одночасно підтримує соціальний та екологічний добробут регіону. Це не лише допомагає відновити регіони після конфліктів, але й сприяє їх інтеграції в європейське співтовариство, забезпечуючи сталий розвиток у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Кондратьєва, О., та Литвинова, Л. (2020). Екологічний туризм в Україні як складова сталого розвитку та реабілітації постконфліктних регіонів. *Географічні науки*, 35(1), 34-39.

2. Шкляр, Л. (2017). Вплив туризму на економічне відновлення постконфліктних регіонів: український контекст. *Держава та регіони*, 4(57), 98-104.

Фролов Андрій

к. держ. упр., докторант кафедри економічної теорії, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

ІНСТИТУЦІЙНИЙ ТИСК НА УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ ЗЕЛЕНИХ ОБЛІГАЦІЙ

Сьогодні глобальний і локальні ринки зелених облігацій зростають під впливом так званих «правил гри». При цьому прослідковується інституційний ізоморфізм. Дотримання загальноприйнятих стандартів, рекомендацій, практик стає поширеним серед емітентів зелених облігацій і більш затребуваним у інвесторів, що зосереджені на захисті довкілля та адаптації до кліматичних змін.

Учасники ринку зелених облігацій можуть піддаватися інституційному тиску. І як запевняють В. Сараваде та О. Вебера (2020), існує три типи інституційного тиску: примусовий, нормативний і міметичний. Примусовий тиск може ґрунтуватися на прямих формальних, прямих неформальних і непрямих формальних правилах, встановлених основними учасниками ринку зелених облігацій – інвесторами, регуляторами або урядовими органами. Нормативний – ґрунтується на соціальних нормах, що встановлені «другорядними акторами», такими як міжнародні організації, галузеві асоціації, дослідницькі служби. Міметичний тиск може бути спричинений невизначеністю кліматичного впливу. Під цим тиском учасники ринку зелених облігацій вимушені обирати найбільш оптимальні стратегії управління ресурсами, підвищувати кваліфікацію шляхом навчань, залучати незалежну третю сторону (верифікатора) до підтвердження «зеленості» облігацій щоб унеможливити репутаційні ризики. [1].

Теоретичні засади інституційної парадигми вчені нерідко відображають в концепціях власних досліджень. При чому найчастіше досліджуються як формальні, так і неформальні інститути, їх роль у досягненні економічних результатів. Тому серед усіх існуючих теоретичних

концепцій інституційна теорія найкраще пояснює вплив рушійних сил і закономірності економічних процесів на ринку зелених облігацій.

Але для пізнання інституційних аспектів економічного розвитку українського ринку зелених облігацій, насамперед, необхідно зрозуміти, як ці цінні папери можуть бути інтегровані в українську економіку, враховуючи специфіку місцевих інститутів, практик і традицій. І тут важливо взяти до уваги те, що відповідні економічні процеси на ринку зелених облігацій не відбуваються у вакуумі, а залежать від політичних, соціальних та етичних контекстів.

Вже зараз учасники українського ринку зелених облігацій перебувають під впливом примусового інституційного тиску. Законом України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринку», який було прийнято ще в 2020 році, запроваджено зелені облігації і встановлено правила для учасників цього боргового ринку. Законом визначені напрями проєктів екологічного спрямування, на які можуть бути спрямовані надходження від розміщення цих облігацій, окреслюється перелік тих, хто може реалізувати і фінансувати відповідні проєкти, процедури захисту прав інвесторів. Концепцією, яку пізніше затвердив уряд, також встановлено конкретні напрями і завдання, для запровадження та розвитку цього ринку в Україні. А регулятором – Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку прийнято низку рішень, які містять рекомендації стосовно відбору та реалізації проєктів екологічного спрямування для ринку зелених облігацій, підготовки звітності про їх екологічний вплив.

Що стосується нормативного інституційного тиску, то на глобальному ринку зелених облігацій вже діють загальноприйняті правила гри: таксономії і стандарти. І якщо останні вже певною мірою «імплантовані» в українські інститути, то дискусії навколо таксономії тривають. Таксономія – це система класифікації, яка ідентифікує види діяльності, активи або категорії проєктів, що забезпечують досягнення ключових кліматичних, екологічних, соціальних або сталих цілей з посиланням на визначені порогові значення або цілі [2]. На глобальному ринку зелених облігацій вже відомі: Таксономія

ЄС, Китайська таксономія (каталог проєктів для зелених облігацій), таксономія Малайзії на основі принципів зелених облігацій, таксономія Бангладеш, Монгольська зелена таксономія; розробляються таксономія зеленого фінансування Сінгапуру, Австралії, Канади, Колумбії, систематика Південної Африки.

В Україні ще не розроблено національну таксономію. Свідомість українського суспільства щодо проблем захисту довкілля та адаптації до кліматичних змін ще не досягла достатнього рівня зрілості щоб сприяти підтримці організацій у цій сфері. В таких умовах існуючі цінності і норми поведінки можуть заважати належному розвитку ринку зелених облігацій.

Втім, регулятор рекомендує учасникам українського ринку зелених облігацій керуватись таксономією ЄС. Хоча для виходу на інші ринки зелених облігацій, емітенти повинні орієнтуватись і в таксономіях відповідних країн. А це означає, що на учасників українського ринку зелених облігацій наростатиме міметичний інституційний тиск, що посилюватиме необхідність об'єктивного оцінювання «зеленості» облігацій. І щоб соціальні норми ефективно впливали на поведінку економічних агентів це вимагатиме постійних навчань, залучення компетентних міжнародних організацій щоб мінімізувати відповідні репутаційні ризики.

Список використаних джерел:

1. Saravade, V., & Weber, O. (2020). An Institutional Pressure and Adaptive Capacity Framework for Green Bonds: Insights from India's Emerging Green Bond Market. *World*, 1(3), 239-263. <https://doi.org/10.3390/world1030018>
2. ICMA. Overview and Recommendations for Sustainable Finance Taxonomies. 2021. URL: <https://www.icmagroup.org/assets/documents/Sustainable-finance/ICMA-Overview-and-Recommendations-for-Sustainable-Finance-Taxonomies-May-2021-180521.pdf>

СЕКЦІЯ 2. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВІДБУДОВІ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ ПОСТКОНФЛІКТНИХ РЕГІОНІВ

Dotsenko Yuliia

Ph.D. technical Sciences, associate professor of the department of descriptive geometry and engineering graphics, Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture, Odessa

Sydorova Nataliia

Ph.D. technical Sciences, associate professor, associate professor of the department of descriptive geometry and engineering graphics, Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture, Odessa

FOUNDATION OF THE FUTURE: SAFETY IN ARCHITECTURE

The war continues, which every minute takes away not only the most valuable thing – human lives, but also the measured lives of entire villages, towns, cities. The occupiers destroy our cities daily, leaving behind destruction. Therefore, today our reality are millions of refugees and displaced persons, problems with the economy, logistics, resource shortages – all this will need to be taken into account when developing a strategy for the revival of the construction industry [1].

In the future, each of our cities should be restored taking into account its uniqueness, from natural relief to functionality. And approaches to the restoration of the housing stock in Ukraine will change primarily under the influence of two significant factors: the realities of today's war and the continued threat of neighboring an aggressor country, which, to everyone's regret, will remain a neighbor even after our victory. Countries that will help Ukraine with post-war recovery will also contribute their role and experience.

Today, life and architecture in the city should focus not only on people and their comfort, but first and foremost on safety [2]. An example of the houses of the future can be the buildings of Israel – as an example of a country that lives in a regime of constant threat of shelling and war. Since 2004, updated construction standards have been used there, according to which new houses are built with bomb

shelters, and shelters are built separately for old houses. Such buildings already provide protection against window breakage, fire protection of structures, energy efficiency and autonomy. New apartment buildings are also being erected, each apartment of which contains "mamads" or the so-called safe core – an armored room that can be used as a bomb shelter and which can protect people from missile debris, chemical weapons, and earthquakes. Such "mamads" in apartments can look like ordinary rooms, but with massive 30-centimeter reinforced concrete walls and ceilings, a metal door that could withstand a blast wave. Such rooms have separate ventilation with an air filter and all utilities for survival. And such rooms are planned and built one above the other, which allows saving on construction and at the same time strengthening the facade of the building.

In Ukraine, the houses of the future should also be safe and reliable [3]. Many experts believe that a Ukrainian buyer will be ready to give up several square meters of useful space in order to have a room with special concrete walls and a floor that can withstand danger and save the owner's life. That is why the security function should become fundamental in the new Ukrainian architecture. And this is not only about basic bomb shelters, reinforced underground parking, the construction of underground floors, several exits from any building, but also about rethinking construction technologies that could ensure higher stability of buildings.

The government of our country notes that absolutely all cities will be restored, and new housing will be reliable and safe, with a modern design and equipped bomb shelters. At present, there are already dozens of projects, visualizations of renovations of both individual buildings and structures, and entire settlements that were damaged as a result of the actions of the Russian army. Such projects are a symbiosis of innovative solutions taking into account the existing situation, architectural traditions inherent in each city, and individual needs. That is why the architecture of the future is confidence in the quality, safety and comfort of housing.

References

1. Dotsenko YU.V., Sydorova N.V., Kyrylov O.I. Vidrodzhennya budivel'noyi haluzi pid chas voyennoho stanu. 80-a naukovo-tekhnichna

konferentsiya profsors'ko-vykladats'koho skladu akademiyi. Odesa: ODABA, 2024. S.200.

2. Dotsenko YU.V., Sydorova N.V. Suchasnyy pidkhid do proektuvannya tsyvil'nykh budivel' v umovakh spil'noyi heolokatsiyi z derzhavoyu-ahresorom. III mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiya «Stan, problemy ta perspektyvy rozvytku suchasnykh mist». 2-3 lystopada 2023 r. Odesa: ODABA, 2023. S.171-

3. Dotsenko YU.V., Sydorova N.V. Pislyavoyenna vidbudova Ukrayiny. II mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiya «Stan, problemy ta perspektyvy rozvytku suchasnykh mist». 3-4 lystopada 2022 r. Odesa: ODABA, 2022. S. 149-150.

Chmut Oleksandr
postgraduate student, Kherson State
University

SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF ENTERPRISES IN UKRAINE IN THE POST-WAR PERIOD

Military conflicts always cause significant destruction to a country's economic structure, particularly affecting the business environment. In Ukraine, post-war enterprise recovery is a key task for ensuring economic growth, job creation, and support for innovative development. This is especially relevant for enterprises located in de-occupied territories, combat zones, and frontline areas, where the destruction has been catastrophic. Businesses face numerous challenges, including resource shortages, destroyed infrastructure, declining consumer demand, a lack of qualified personnel, and the need to adapt to new market conditions.

Key Challenges to Sustainable Development of Enterprises in the Post-War Period:

Economic instability – macroeconomic risks, inflation, and lack of financial resources.

Destruction of production facilities and supply chains – the need for their restoration and modernization.

Human capital issues – population displacement, loss of specialists, and the need for workforce retraining.

Investment deficit – limited opportunities to attract private and international capital.

Environmental threats – consequences of military actions, environmental pollution, and the need to implement green technologies.

Strategic Directions for Enterprise Recovery and Development:

Investment support and financing – creation of state support programs for businesses, attraction of international funds, and financial instruments.

Modernization and digitalization – transition to innovative technologies,

automation of production, and development of e-commerce.

Human capital development – educational programs, professional retraining, and incentives for the return of qualified specialists.

Sustainable development and environmental security – environmentally friendly production, use of renewable energy sources, and circular economy principles.

International integration and cooperation – access to global markets and establishing partnerships with international companies.

The sustainable development of enterprises in the post-war period is a fundamental prerequisite for economic recovery and ensuring competitiveness. Global experience demonstrates that an effective combination of government support, innovative strategies, international cooperation, and environmental responsibility will contribute to the rapid recovery and strengthening of Ukrainian businesses.

References:

1. Чмут О.О. Фундаментальні аспекти механізму сталого розвитку підприємств: концептуальний і нормативний базис. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. 2024. № 53. С.33-38 URL.:<https://www.ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/issue/archive>

2. Chmut O. Harmonization of economic, environmental, and social goals in sustainable development strategies of enterprises. The 14th international scientific and practical conference “the latest technologies in scientific activity and the educational process” (december 03 – 06, 2024) porto, portugal. international science group. 2024. P 96-98. <https://isg-konf.com/the-latest-technologies-in-scientific-activity-and-the-educational-process/>

3. Ushkarenko I., Chmut A. EU values in the context of innovative, sustainable, and inclusive development of the creative economy. The 14th International scientific and practical conference “The latest technologies in scientific activity and the educational process” (December 03 – 06, 2024) Porto, Portugal. International Science Group. 2024. 427 p. P68-70. <https://isg-konf.com/the-latest-technologies-in-scientific-activity-and-the-educational-process/>

Fedorchuk O.M.

Profesor katedry zarządzania zagraniczną działalnością gospodarczą przedsiębiorstw, Państwowy Uniwersytet "Kijowski Instytut Lotnictwa", Kijów, Ukraina

Degtyarenko M.A.

wykładowca w katedrze prawa ziemskiego i gospodarki gruntami, Uniwersytet Marii Skłodowskiej Curie, Lublin, Polska

ROZWÓJ INFRASTRUKTURY SEKTORA ROLNEGO W UKRAINIE W OPARCIU O KONCEPCJĘ "INTELIGENTNEJ WSI"

Ukraiński sektor rolniczy przyczynia się do bezpieczeństwa żywnościowego kraju i jest ważną gałęzią przemysłu pod względem PKB (około 20%) i zatrudnienia (około 15% całkowitej populacji Ukrainy). Istnieje jednak poważny kryzys w rolnictwie, produkcji rolnej i spadku liczby ludności wiejskiej. Sytuacja społeczno-gospodarcza na większości obszarów wiejskich i rolniczych pozostaje niezwykle trudna. Istnieje wiele problemów, w tym bezrobocie, ubóstwo, migracja zarobkowa, starzenie się społeczeństwa, niszczenie infrastruktury społecznej, fizyczne pogorszenie bazy materialnej produkcji rolnej i kryzys demograficzny.

Rosyjska inwazja na Ukrainę miała daleko idące konsekwencje społeczne i gospodarcze, w tym masowe przesiedlenia ludności, fizyczne zniszczenie budynków i infrastruktury oraz wysokie straty w ludziach. Szacuje się, że wojna może zepchnąć ponad 7 milionów Ukraińców poniżej granicy ubóstwa, a kolejne 4 miliony zbliżyć do niej. Ponadto szacunkowa liczba osób potrzebujących pomocy humanitarnej wzrosła do prawie 18 milionów do końca 2022 roku, przy czym najtrudniejsza sytuacja panuje w makroregionie południowo-wschodnim i centralnym, w tym w regionie Dniepru.

Stan rozwoju sektora rolnego i jego infrastruktury determinuje rozwój społeczno-gospodarczy kraju, ma znaczny niewykorzystany potencjał wzrostu i jest kluczowym warunkiem zaopatrzenia kraju w żywność i surowce oraz jego niezależności gospodarczej i żywnościowej.

Międzynarodowe doświadczenie pokazuje również, że obszary wiejskie potrzebują nie tylko rozwoju gospodarczego, ale także zrównoważonego rozwoju

we wszystkich obszarach i w szerokim znaczeniu.

Rozwój infrastruktury rolnej wymaga kompleksowego podejścia, które obejmuje poprawę infrastruktury, rozwój i rozszerzenie dostępu do nowoczesnych technologii rolniczych, wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw wiejskich, świadczenie usług finansowych i doradczych, wspieranie rolników poprzez pożyczki i szkolenia, rozwój infrastruktury do przechowywania i przetwarzania produktów rolnych oraz angażowanie młodych ludzi w życie na wsi i przedsiębiorczość.

Decentralizacja władzy może odegrać ważną rolę w organizacyjnym i ekonomicznym rozwoju infrastruktury rolnej. Proces ten obejmuje przeniesienie uprawnień, finansów i zasobów ze szczebla centralnego do władz lokalnych, umożliwiając społecznościom wiejskim rozwiązywanie ich problemów i wdrażanie rozwoju na poziomie lokalnym. Decentralizacja może przyczynić się do autonomii finansowej obszarów wiejskich, rozwoju infrastruktury, rozwoju sektora rolnego i zwiększenia zaangażowania mieszkańców wsi w podejmowanie decyzji.

Dlatego też skuteczny rozwój infrastruktury rolniczej wymaga inteligentnego podejścia. Możliwą opcją takiego rozwoju jest "Koncepcja Inteligentnej Wioski", która wpisuje się w koncepcję zrównoważonego rozwoju i jest już szeroko i skutecznie wdrażana na całym świecie.

Koncepcja Smart Village jest również w pełni zgodna z decentralizacją władzy, wyzwaniem środowiskowym w zakresie rozsądnego wykorzystania zasobów, ale jednocześnie ma na celu przekształcenie wioski w udany "projekt biznesowy" w celu poprawy życia mieszkańców wsi poprzez poprawę dostępu do usług w szerokim znaczeniu.

Jednak pomimo znacznej liczby badań teoretycznych i praktycznych zaleceń dotyczących stymulowania rozwoju organizacyjnego i gospodarczego obszarów wiejskich Ukrainy oraz powszechnego stosowania koncepcji Smart Village na świecie, co zaowocowało rozwiązaniem lokalnych problemów, co z kolei wpłynęło na rozwiązanie problemów globalnych, koncepcja "inteligentnej wsi" jako składnika zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich nie otrzymała

wystarczającej uwagi naukowej w Ukrainie. Brak odpowiednich podstaw teoretycznych pośrednio wyjaśnia, dlaczego koncepcja "inteligentnej wsi" jako elementu zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich w Ukrainie nie znajduje odzwierciedlenia zarówno w polityce państwa, jak i dokumentach regulacyjnych.

Podejście Smart Villages, które od kilku lat nabiera rozpędu na całym świecie, opiera się na połączeniu nowoczesnych narzędzi i technologii w celu poprawy jakości życia i usług publicznych dla mieszkańców obszarów wiejskich, racjonalizacji wykorzystania zasobów i zmniejszenia wpływu na środowisko. Społeczność inteligentnej wsi współpracuje na swoim terytorium i wspólnie podejmuje decyzje dotyczące jej rozwoju.

System inteligentnej wioski składa się z pięciu podsystemów, a mianowicie strategicznego, społecznego, gospodarczego, zasobów i środowiska oraz informacji.

Jednocześnie koncepcja Smart Village charakteryzuje się wykorzystaniem własnego kapitału (materialnego, finansowego, ludzkiego) określonego terytorium do rozwiązania pewnych problemów tego terytorium.

Koncepcja Smart Village jest zatem definiowana jako kompleksowa (ponieważ odnosi się do różnych obszarów: gospodarczego, środowiskowego, społecznego itp.), a jednocześnie indywidualna, ponieważ ma na celu rozwiązanie konkretnych problemów danego terytorium, a nie ogólnych, wykorzystując przede wszystkim własne dostępne środki i potencjał.

Podejście inteligentnej wioski nie oznacza wdrożenia uniwersalnego rozwiązania, ale charakteryzuje się wielowymiarowością:

- 1) Inteligentne społeczeństwo - wysoki poziom partycypacji, wzrost poziomu edukacji, tworzenie innowacji społecznych, kreatywność społeczna, zwłaszcza w zakresie poszukiwania innowacyjnych rozwiązań pojawiających się problemów społeczno-gospodarczych; ograniczenie ubóstwa i wykluczenia społecznego, ochrona tradycji i kultury wiejskiej. W tym e-partycypacja: wykorzystanie technologii do angażowania mieszkańców w procesy decyzyjne, konsultacje społeczne i komunikację między społecznością a władzami lokalnymi;
- 2) Inteligentna gospodarka - podnoszenie dochodów na obszarach wiejskich,

tworzenie nowych miejsc pracy poza rolnictwem, w tym rozwój turystyki i innowacji, gospodarka o obiegu zamkniętym, rozwój przedsiębiorczości i tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi innowacyjnych przedsiębiorstw, w tym start-upów wykorzystujących nowe, przyjazne dla środowiska technologie.

3) Inteligentne środowisko - redukcja emisji gazów cieplarnianych, redukcja zanieczyszczeń, ochrona bioróżnorodności, środowiska, realizacja zasady zrównoważonego rozwoju, ochrona krajobrazu wiejskiego, rozwój nowych form wykorzystania potencjału przyrodniczego społeczeństwa. Obejmują one zwiększenie kosztów alternatywnych źródeł energii; wprowadzenie odnawialnych źródeł energii, takich jak panele fotowoltaiczne, mikrowiatraki lub biogaz; oraz wykorzystanie technologii do monitorowania i optymalizacji zużycia energii w budynkach i infrastrukturze wiejskiej;

4) Inteligentne zarządzanie - zaangażowanie różnych interesariuszy w proces decyzyjny (władze publiczne, partnerzy społeczni, partnerzy gospodarczy, organizacje pozarządowe), stworzenie długoterminowej wizji rozwoju obszarów wiejskich w oparciu o czynniki endogeniczne;

5) Inteligentne rolnictwo - wykorzystanie nowych technologii w rolnictwie, zwiększenie znaczenia ICT w procesie produkcji i zarządzania w rolnictwie, wykorzystanie przyjaznych technologii, które zmniejszają zanieczyszczenie w produkcji rolnej. Na przykład wykorzystanie Internetu rzeczy (IoT) do monitorowania i optymalizacji procesów rolniczych (w tym nawadniania, nawożenia i monitorowania zdrowia roślin);

6) Inteligentna dostępność - tworzenie udogodnień dla ludności wiejskiej; dostęp do usług publicznych, takich jak edukacja, opieka zdrowotna, w tym wprowadzenie elektronicznych usług publicznych, dostęp do technologii informacyjno-komunikacyjnych, w tym wykorzystanie technologii cyfrowych do łączenia różnych obszarów wiejskich ze światem zewnętrznym, wysokiej jakości infrastruktura publiczna (drogi, mosty, koleje), połączenia transportowe, dostęp do kultury (biblioteki, teatr, kina).

Na potrzeby niniejszego artykułu przeanalizowaliśmy polskie doświadczenia we wdrażaniu koncepcji Smart Village, gdyż taka analiza pozwoli

nam dostosować koncepcję do ukraińskich realiów i uwzględnić problemy, które mogą pojawić się przy jej wdrażaniu w Ukrainie.

W pierwszej kolejności przeanalizowano cele poszczególnych wdrożonych projektów inteligentnych wsi, ponieważ, jak już wspomniano, koncepcja inteligentnej wsi jest elastyczna i można ją dostosować do potrzeb konkretnej społeczności.

Kluczowe cele wdrożonych i przeanalizowanych inicjatyw:

- tworzenie ofert spędzania wolnego czasu dla mieszkańców;
- Zwiększenie spójności społecznej i aktywizacja mieszkańców;
- podnoszenie kompetencji rezydentów, w tym kompetencji cyfrowych;
- wsparcie dla utalentowanych dzieci i młodzieży;
- podniesienie standardu życia mieszkańców wsi do poziomu mieszkańców miast;
- Wypełnienie luki w dostępie do specjalistycznych usług, takich jak opieka zdrowotna;
- modernizacja produkcji rolnej.

Jeśli chodzi o wdrożone w Polsce modele Smart Village, to najwięcej z nich jest zorganizowanych w sektorze społecznym, a najmniej w sektorze ochrony zdrowia. Jednocześnie klasyfikacja realizowanych inicjatyw według sektorów jest dość arbitralna, gdyż szereg analizowanych inicjatyw skierowanych było do różnych sektorów, a szereg inicjatyw można określić jako kompleksowe.

Obecny rozwój obszarów wiejskich w Ukrainie jest również napędzany przez wdrażanie środków decentralizacyjnych, w tym tworzenie odpowiednich warunków (materialnych, finansowych i organizacyjnych) w celu zapewnienia, że samorzady lokalne wypełniają swoje własne i delegowane uprawnienia, efektywnie wykorzystują dostępne zasoby i angażują ludność w podejmowanie decyzji.

Z kolei koncepcja Inteligentnych Wiosek jest zgodna z zasadami decentralizacji, ponieważ Inteligentne Inicjatywy są określane przez podejście oddolne, ponieważ lokalna społeczność identyfikuje potrzeby swoich terytoriów i przeznacza fundusze na ich zaspokojenie. Ponadto koncepcja ta angażuje również

lokalną społeczność w podejmowanie decyzji, co jest również zgodne z zasadami decentralizacji.

Należy dodać, że w 2016 r. w ramach reformy decentralizacyjnej uruchomiono również projekt "Wspólne tworzenie inteligentnych wsi". Jego celem było zautomatyzowanie działań społeczności terytorialnych i efektywne zarządzanie ich terytoriami. Główną funkcją tego projektu jest opracowanie systemu informacyjno-analitycznego, który pomaga w rozwiązywaniu zadań związanych z planowaniem przestrzennym.

Początek cyfryzacji ukraińskich społeczności terytorialnych można uznać za pierwszy krok w kierunku wdrożenia koncepcji Smart Village w Ukrainie, ponieważ koncepcja Smart Village jest definiowana, między innymi, przez wykorzystanie technologii informatycznych do rozwiązywania problemów społecznych.

Niestety, proces reform został zawieszony z powodu wojny. Warto jednak zwrócić uwagę na znaczny rozwój technologii informatycznych w Ukrainie i możliwość ich wykorzystania nawet w czasie wojny do poprawy życia mieszkańców wsi, zwłaszcza w kontekście dostępu do usług społecznych na obszarach frontowych.

Wskazuje to, że podstawowe kroki w celu wdrożenia inteligentnych rozwiązań w Ukrainie zostały już podjęte i stworzą podstawę do rozszerzenia ich zakresu, w tym powszechnego wykorzystania koncepcji Smart Village.

Zdaniem autorów, oprócz strategicznych krajowych planów rozwoju, odbudowa kraju powinna koncentrować się również na inicjatywach lokalnych, które mają mniejszą skalę, ale przynoszą bardziej widoczne efekty dla mieszkańców poszczególnych terytoriów. Z kolei koncepcja Smart Village zakłada realizację zarówno projektów na dużą skalę, jak i lokalnych projektów na małą skalę.

Aby opracować i wdrożyć koncepcję Smart Village, konieczne jest stworzenie odpowiedniej struktury zarządzania. Polskie doświadczenia pokazują, że władze lokalne odgrywają kluczową rolę w tym procesie, ponieważ mają strategiczną pozycję, która pozwala im łączyć i koordynować działania różnych

grup interesu. Ważnym zadaniem struktury zarządzania jest zapewnienie wystarczającej zdolności do realizacji planów. W związku z tym, zdaniem autorów, uzasadnione jest określenie obowiązku władz lokalnych w zakresie wspierania realizacji inicjatyw społecznych na rzecz wprowadzenia inteligentnych rozwiązań na danym terytorium, a także określenie konkretnych zadań i obowiązków w planie wdrożenia.

Polskie doświadczenia pokazują, że praca lokalnych grup inicjatywnych i finansowanie mają ogromne znaczenie dla wdrażania koncepcji inteligentnej wioski. Finansowanie może pochodzić z różnych źródeł, w tym funduszy pozarządowych, budżetu państwa i samorządów. Wdrożenie koncepcji Smart Village nie musi jednak wiązać się z wykorzystaniem zaawansowanych technologii i dużymi nakładami finansowymi. Większość przykładów z Polski pokazuje, że inteligentne inicjatywy mają często charakter społeczny. Z kolei wymiar technologiczny często wiąże się z zastosowaniem energooszczędnych rozwiązań, które w dłuższej perspektywie przyniosą oszczędności przewyższające koszty związane z ich wdrożeniem.

Elastyczność koncepcji Inteligentnej Wioski pozwoli nam nie uogólniać problemów we wszystkich wioskach, ale zająć się konkretnymi problemami danej wioski, a także wykorzystać potencjał poszczególnych terytoriów do rozwiązania konkretnych lokalnych problemów, co jest szczególnie ważne, biorąc pod uwagę różnorodność obszarów wiejskich na Ukrainie pod względem gospodarczym, środowiskowym i społecznym, a także biorąc pod uwagę różny stopień zniszczeń spowodowanych wojną.

W celu wdrożenia Koncepcji Inteligentnej Wsi wskazane jest włączenie jej do ogólnej strategii obszarów wiejskich - Strategii Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich do 2030 r., a także do Koncepcji Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Aby wdrożyć Inteligentną Wioskę, wskazane jest opracowanie i zatwierdzenie odrębnych strategii wdrażania koncepcji Inteligentnej Wioski na poziomie lokalnym, co pozwoli lepiej zdefiniować cel inicjatywy, wykorzystać odpowiednie zasoby danego terytorium i połączyć to wdrożenie z innymi działaniami. Jednocześnie autorzy uważają, że wskazane jest również opracowanie

standardowej strategii wdrażania Smart Village przez władzę wykonawczą, którą lokalni liderzy i władze mogą dostosować do problemów i zasobów danego terytorium.

Ilchuk Valerii

Doctor of Economic Sciences, Full Professor,
Professor at the Department of Marketing, PR-
Technologies and Logistics

Lysenko Iryna

Ph.D., Associate Professor at the Department
of Marketing, PR-Technologies and Logistics,
Chernihiv Polytechnic National University

MARKETING INNOVATIONS AS AN EFFECTIVE TOOL IN INFRASTRUCTURE RECONSTRUCTION AND MODERNIZATION OF POST-CONFLICT REGIONS

Post-conflict regions face unique and complex challenges in rebuilding and modernizing their infrastructure. Beyond the physical reconstruction of damaged facilities, these regions must overcome economic instability, social fragmentation, and diminished investor confidence. Marketing innovations serve as pivotal tools to address these challenges, offering ways to engage stakeholders, attract investments, and streamline reconstruction processes.

The devastating impact of armed conflict on infrastructure in regions has highlighted the urgent need for effective reconstruction strategies. While traditional approaches to infrastructure development have often focused on technical aspects, it is becoming increasingly evident that a more holistic approach is required and marketing innovations can play a pivotal role in accelerating the pace of infrastructure reconstruction and modernization in post-conflict regions.

Traditionally, marketing is associated with the promotion of goods and services. However, its capabilities are much broader. Marketing can be an effective tool for solving social problems, such as infrastructure restoration. With the help of marketing tools, you can create a positive image of the region, attract investments, increase public interest and promote the development of partnerships.

Innovations in the context of infrastructure restoration involves the use of new technologies, approaches and ideas to solve traditional problems. These can be innovative building materials, energy-efficient solutions, digital platforms for project management, etc. Marketing can contribute to the dissemination of these

innovations, demonstrating their benefits and attracting investors and partners [1; 5].

To do this, marketing tools should be actively used, in particular: creating a unique brand of the region that reflects its cultural heritage, natural resources and investment potential [2; 4].

An important aspect is also the involvement of local communities in the restoration process through information campaigns, volunteer initiatives and involvement in decision-making.

Using geographic information systems for recovery planning, creating online platforms to attract investments, using social networks for communication with the public. Cooperation with international organizations, donors and the private sector to attract financial and technological resources will help to restore the region's infrastructure faster. Development of investment projects that will be interesting for investors, with an emphasis on their social and economic efficiency, will also be an important step towards the restoration of territories.

Of course, the implementation of marketing innovations in post-conflict conditions is associated with a number of challenges, such as limited resources, unstable political situation, distrust of authorities. However, there are also significant opportunities: attracting international assistance, using the potential of local resources and knowledge, creating new jobs, developing tourism, creating innovative clusters, and using the successful experience of leading countries in the world in using modern technologies for the development of education [3; 6].

In conclusion, it is worth noting that marketing innovations can play a key role in accelerating the pace of reconstruction and modernization of infrastructure in post-conflict regions.

Marketing innovations contain transformative potential for the recovery of post-conflict regions. By integrating digital tools, sustainable branding, and data-driven strategies, stakeholders can address important challenges, rebuild trust, and contribute to the resilience and recovery of post-conflict regions.

References

1. Lysenko I.V. Key Challenges and Pathways for Implementing EU Sustainable Development Values in Ukraine in the Context of Benchmarking. Sustainability benchmarks and progress: EU-Ukraine experience (2024): scientific monograph / Makarenko, I., Vorontsova, A. (Eds). The Academic Research and Publishing UG (i. G.) (AR&P, Hamburg, Germany), p. 263. P. 112-127.
2. Lysenko I.V. Formation of Ukraine's brand in the context of integration into the EU: current realities. The EU Cohesion policy and healthy national development: Management and promotion in Ukraine: monograph / Edited by N. Letunovska, L. Saher, A. Rosokhata. Szczecin: Centre of Sociological Research, 2023, 645 p. P. 580-592.
3. Lysenko, I.; Stepenko, S.; Dyvnych, H. Indicators of Regional Innovation Clusters' Effectiveness in the Higher Education System. *Educ. Sci.* 2020, 10(9), 245; <https://doi.org/10.3390/educsci10090245>
4. Verbytska, A., Lysenko, I., Babachenko, L., & Kraskivska, N. (2023). Inclusive Social Marketing: Representation and Diversity in Brand Campaigns. *Marketing and Branding Research*, 10(1), 45-58. <https://doi.org/10.32038/mbr.2023.10.01.04>
5. Ilchuk V.P., Lysenko I., Marketing research of the consumer market in conditions of martial law: features and priorities. *Scientific Bulletin of Polissya / Chernihiv Polytechnic National University*. – CNUT, 2023. – 2(27). P. 338-352. <http://ir.stu.cn.ua/handle/123456789/29944>
6. Lysenko I, Verbytska A, Novomlynets O, Stepenko S, Dyvnych H. Analysis of Online Learning Issues within the Higher Education Quality Assurance Frame: 'Pandemic Lessons' to Address the Hard Time Challenges. *Education Sciences*. 2023; 13(12):1193. <https://doi.org/10.3390/educsci13121193>

Tetiana Cherniavska

Doctor of Economic Sciences, Professor at the Department of Economic and Technical Science University of Applied Science in Konin

Bohdan Cherniavskiy

PhD, Adjunct, Adjunct at the Department of Economic and Technical Science University of Applied Science in Konin

INNOVATIVE REMEDIATION TECHNOLOGIES OF THE KHERSON REGION: FROM ENVIRONMENTAL MONITORING TO RESOURCE RESTORATION

As a result of military actions on the territory of the Kherson region, large-scale environmental and socio-economic problems have emerged, necessitating the involvement of scientists and practitioners from various fields to ensure the fastest and most effective restoration of the affected territory. Soil and water contamination, including the aftermath of the destruction of the Kakhovka Hydroelectric Power Plant dam, ecosystem destruction, and loss of biodiversity, exacerbate threats to the normal functioning of the population and the economic activities of business entities [1]. In this regard, the development of a comprehensive remediation strategy with the implementation of innovative technologies becomes an urgent task. Such technologies will not only eliminate contamination caused by military activities but also mitigate its consequences and create sustainable conditions for the recovery of the territorial socio-economic system.

According to data published by the Government of Ukraine, the European Commission, the United Nations, and the World Bank Group, the total estimated damage caused by the aggressor and the restoration needs amount to approximately 486 billion USD over the next decade. International experts have identified the most pressing needs for damage mitigation, remediation, and reconstruction, specifically: around 17% of all residential buildings require restoration; 15% of transport and infrastructure assets need rehabilitation; 14% of commercial and

industrial facilities require reconstruction; 12% of agricultural land and facilities need contamination cleanup and remediation; 10% of energy potential must be restored; 9% of social protection infrastructure needs recovery; and a significant portion of the budget is required for demining and eliminating explosive hazards. Across all sectors of the national economy, the costs of eliminating war-induced contamination, remediation, and reconstruction have reached nearly 11 billion USD [2, 3].

The Kherson region remains under shelling, and its left-bank part is still under occupation, making it practically impossible to conduct a comprehensive assessment of the damage caused by the aggressor's actions. Given this, we believe that the strategically significant location of the region and its role in the national economic system necessitate the development of a remediation strategy even at the current stage.

The remediation of affected territories is an integral part of post-war recovery. In the context of the multifaceted anthropogenic impact, varying in scale and hybrid in nature, the war in Ukraine necessitates a rethinking of the concept of "remediation." From the authors' perspective, remediation should be understood as a set of measures aimed at eliminating environmental, economic, and social damage through the implementation of effective technologies and mechanisms for restoring territories affected by military activities. This set of measures includes a combination of organizational, technical, physico-chemical, biological, and other methods of cleanup and restoration. An essential component of remediation involves innovative information systems and technologies for identifying contaminants, assessing the level and extent of pollution, and monitoring the restoration of the territorial socio-economic system. It is also crucial to emphasize that the implementation of remediation measures in each case and each location may differ, consisting of a specific set of tools and methods.

The primary goal of remediation is to ensure, above all, environmental safety and to create conditions for the subsequent revival and development of the territory. To achieve safe and sustainable development, digitalization and the use of IT technologies will be integral to the successful planning, design, and

implementation of remediation strategies. Technologies such as the Internet of Things (IoT), Machine Learning (ML), satellite monitoring systems, and Geographic Information Systems (GIS) will play a key role in organizing and managing soil, water, and air remediation efforts. These technologies will significantly simplify the implementation of remediation projects, minimize resource management errors, and enhance control and monitoring at every stage of the process. The digitalization of remediation processes also enables more transparent and efficient project management, which is a crucial factor in attracting international investors [4].

In this context, it is necessary to approach the study of applied technologies and methods in terms of operational, tactical, and strategic remediation. Operational remediation of the territorial system encompasses urgent measures for contamination cleanup and elimination, aiming to minimize immediate environmental risks. This includes emergency water and soil purification, hazardous waste removal, and restoration of sanitary standards. Tactical remediation focuses on selecting an optimal set of medium-term measures aimed at stabilizing the environmental situation, including demining activities, elimination of mechanical, physical, and chemical consequences of military actions. It covers the subsequent restoration of hydrological and biogeochemical processes, sanitation, and reconstruction of industrial facilities, agricultural land recovery, and rehabilitation of residential and communication infrastructure. The strategic level of remediation is focused on achieving long-term development goals. It is advisable to utilize all available opportunities for “green remediation” technologies, considering national strategic interests, including the revival of the region’s agricultural, transport-logistics, and export potential. Below is a summarized analysis of the proposed remediation technologies for application in the affected territory.

Thus, the implementation of innovative technologies and green remediation methods for the restoration of the territorial socio-economic system in general, and the Kherson region in particular, after the cessation of military activities, will primarily strengthen Ukraine’s reputation as a country with a high level of

environmental responsibility.

Table 1.

Innovative Technologies and IT Solutions for the Remediation of the Territorial System

Remediation Level	Remediation Goal	Proposed Technologies and IT Solutions
Operational Remediation	Emergency purification of water and soil	IoT sensors for water and soil monitoring, automated filtration systems, nanotechnology for contaminated water treatment
	Hazardous waste removal	Autonomous robotic systems for waste collection and processing, laser sensors for toxic substance identification, thermal destruction systems
	Restoration of sanitary standards	Geographic Information Systems (GIS) for pollution analysis, automated sanitary complexes, biotechnology for site decontamination
Tactical Remediation	Demining of territories	Drones with thermal imaging for minefield detection, robotic demining systems, AI algorithms for mine location data analysis
	Elimination of mechanical, physical, and chemical consequences of military activities	Bioengineering for toxic substance neutralization, laser spectroscopy for chemical contamination detection, remote sensing systems
	Restoration of hydrological and biogeochemical processes	Machine Learning (ML) for pollution impact prediction, hydrodynamic modeling, satellite ecosystem monitoring
Strategic Remediation	Ensuring environmental safety	Phytotechnologies and bioremediation, genetically modified microorganisms for soil purification, biofiltration, nanotechnology
	Restoration of resource potential	Intelligent transport systems and logistics, satellite monitoring, digital platforms
	Sustainable development of the territorial system	Blockchain for transparent territorial development management, smart sensor systems for environmental risk control, adaptive sustainable management models

This is especially relevant in the context of Ukraine's integration into the European Union, where environmental standards and sustainable development play a crucial role. Moreover, it will demonstrate a proactive innovation-driven investment strategy for national development in line with global progressive trends.

References

1. Hryhorczuk, Daniel & Levy, Barry & Prodanchuk, Mykola & Kravchuk, Oleksandr & Bubalo, Nataliia & Hryhorczuk, Alex & Erickson, Timothy. (2024). The environmental health impacts of Russia's war on Ukraine. *Journal of Occupational Medicine and Toxicology*. DOI: 10.1186/s12995-023-00398-y
2. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. (2024). URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2024/02/15/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>
3. Kyiv School of Economics. (2023). Ukraine damage assessment: Infrastructure losses and reconstruction needs. URL: <https://kse.ua/uk/about-the-kse/kse-institute/>
4. Cherniavskyi, B. (2024). Digital Technologies As An Accelerator Of Remediation: A Strategic Vector For The Post-War Revitalization Of Ukraine's Territory. <http://dx.doi.org/10.30525/978-9934-26-494-8-29>

Бершадський Олександр
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня спеціальності 051 Економіка, Херсонський державний аграрно-економічний університет

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ BLOCKCHAIN ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЛАНЦЮГІВ ПОСТАЧАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

В умовах відновлення економічної діяльності та інфраструктурної бази на деокупованих територіях постає нагальна потреба в ефективному відновленні ланцюгів постачання сільськогосподарської продукції. Традиційні вертикально інтегровані та централізовані ланцюги постачання часто стикаються з проблемами непрозорості, затримками у прийнятті рішень та високими транзакційними витратами [1; 2]. Технологія блокчейн, яка завдяки своїй децентралізованій природі, забезпечує неможливість модифікації даних, прозорість операцій та автоматизацію за допомогою смарт-контрактів, може стати ключовим елементом у модернізації агросистем.

Особливо актуальним застосування блокчейн є в умовах, коли відновлення довіри між учасниками агропродовольчих ланцюгів та забезпечення прозорості операцій є першорядними завданнями [3; 4].

Відновлення сільськогосподарських ланцюгів постачання на деокупованих територіях вимагає високої ефективності координації між усіма учасниками: агровиробниками, логістичними операторами, переробними підприємствами та дистриб'юторами. Використання технології блокчейн сприяє [5; 6]: розподілу повноважень (децентралізовані (публічні) та консорціумні платформи дозволяють перемістити управління від одного центру до колективного управління, що сприяє підвищенню довіри між учасниками); інформаційному обміну (прозорий доступ до історії транзакцій та операцій дозволяє усунути інформаційну асиметрію, що є важливим для

відновлення економічних процесів в умовах відсутності централізованої влади); прийняття рішень та колективному навчанню (механізми масового консенсусу та використання смарт-контрактів забезпечують оперативне прийняття рішень та сприяють накопиченню досвіду серед учасників ланцюга).

Проаналізувавши успішні кейси впровадження технології блокчейн у сільськогосподарські ланцюги постачання, варто звернути увагу на [7; 8; 9]: системи відслідковування та трасування продукції, що допомагають оперативно реагувати на проблеми з якістю продукції, що особливо важливо в умовах нестабільності після звільнення територій; смарт-контракти, що автоматизують угоди між учасниками ланцюга, що знижує транзакційні витрати та сприяє оперативному відновленню бізнес-процесів; центральна роль фокусної фірми або державної установи, що залишається ключовою у координації зусиль, забезпеченні участі всіх зацікавлених сторін та підтримці стабільності системи.

Застосування технології блокчейн у відновленні ланцюгів постачання сільськогосподарської продукції на деокупованих територіях має великий потенціал для підвищення ефективності, прозорості та довіри серед усіх учасників агросистеми. Вибір конкретного типу платформи (приватна або консорціумна) повинен враховувати специфіку регіональних умов та особливості відновлюваної інфраструктури. Основні переваги впровадження технології блокчейн – це зниження транзакційних витрат, оперативне прийняття рішень, автоматизація процесів за допомогою смарт-контрактів та створення прозорої системи відстеження продукції, що особливо актуально для територій, де відновлення довіри та ефективної координації є пріоритетними завданнями.

Список використаних джерел

1. Kramer, M.P.; Bitsch, L.; Hanf, J. Blockchain and Its Impacts on Agri-Food Supply Chain Network Management. *Sustainability* 2021, 13, 2168. <https://doi.org/10.3390/su13042168>

2. Танклевська Н.С., Петренко В.С., Карнаушенко А.С. Економічна сутність та види криптовалюти у світі. Бізнес-навігатор. 2017. Вип. 4-2. С. 133–138. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2017_4-2_29

3. Karnaushenko, A., Tanklevska, N., Povod T., Kononenko, L., & Savchenko, V. Implementation of blockchain technology in agriculture: fashionable trends or requirements of the modern economy. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2023. No. 9(3). P. 124–149. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2023.09.03.06>

4. Іванова Н.А., Мільман Л.М., Сақун А.Ж. Застосування блокчейн-технологій у бухгалтерському обліку та аудиті: аналіз інноваційних можливостей у контексті цифрової трансформації. *Економіка. Фінанси. Право*, 2024. (2). С. 14-17. <https://doi.org/10.37634/efp.2024.2.3>

5. Карнаушенко А.С. Ефективність впровадження технології блокчейн в страхування. *Ефективна економіка*. 2022. № 11. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/739>

6. Савченко, В., Кононенко, Л., & Карнаушенко, А. Циркулярна економіка в умовах формування суспільства 5.0. *Таврійський науковий вісник*. Серія: Економіка, 2023. Вип. 16, с. 166-174. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.22>

7. Адвокатова Н.О., Карнаушенко А.С. Пріоритетні та стратегічні напрями розвитку аграрних підприємств України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія Економічні науки. 2019. № 34. С. 45–49.

8. Mukherjee, A. A., Singh, R. K., Mishra, R., & Bag, S. (2022). Application of blockchain technology for sustainability development in agricultural supply chain: Justification framework. *Operations Management Research*, 15(1), 46-61.

9. Карнаушенко А.С. Роль технології блокчейн в управлінні якістю продукції. Сталий ланцюг харчування та безпека крізь науку, знання та бізнес: Міжнародна науково-практична конференція. Державний Біотехнологічний університет. 18.05.2023. С. 33-34

Бродський Артем
здобувач першого (бакалаврського) рівня спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок, Херсонський державний аграрно-економічний університет

ТЕХНОЛОГІЯ БЛОКЧЕЙН У СТРАХУВАННІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ВІДНОВЛЕННЯ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

Технологія блокчейн вже продемонструвала свою ефективність у фінансовому секторі, але її потенціал значно ширший. Однією з перспективних сфер застосування є страхування, особливо в умовах відновлення деокупованих територій. Цей процес потребує прозорих, безпечних і ефективних механізмів, які гарантують справедливі виплати, зниження шахрайства та прискорене відновлення економічної активності.

Блокчейн - це децентралізована база даних, що зберігає інформацію у формі незмінних блоків, зв'язаних між собою. Кожен запис у мережі перевіряється усіма учасниками, що виключає можливість фальсифікації чи зміни даних. У сфері страхування ця технологія забезпечує: прозорість і довіру – усі страхові договори, виплати та претензії можна відстежувати у реальному часі; захист від шахрайства – неможливість підробки даних зменшує випадки фальсифікації страхових випадків; смарт-контракти – автоматичне виконання договорів без посередників, що зменшує бюрократію та прискорює виплати; оптимізацію процесів – швидка перевірка правомірності претензій та виплат.

Відновлення деокупованих територій – складний процес, що потребує значних фінансових ресурсів і ефективного розподілу коштів. Страхування відіграє ключову роль у захисті майна, підприємств і інфраструктури, що зазнали руйнувань. Блокчейн у цій сфері може забезпечити: швидке страхування відновлюваних об'єктів – автоматизація процесу реєстрації страхових випадків дозволяє швидше компенсувати втрати; цільове використання коштів – усі фінансові потоки стають прозорими, що мінімізує

корупцію та нецільове використання ресурсів; довіру з боку міжнародних донорів і фінансових організацій – прозорість блокчейн-рішень спрощує аудит та забезпечує чітке звітування; страхування житла і бізнесу – швидке відновлення економіки завдяки страхуванню малого та середнього бізнесу, що сприятиме поверненню населення; автоматизацію допомоги населенню – впровадження смарт-контрактів для автоматичних виплат постраждалим без затримок.

Незважаючи на значні переваги, впровадження блокчейну у страхування стикається з певними труднощами: технічна складність – інтеграція блокчейн-технологій потребує спеціалізованих знань та інфраструктури; юридична невизначеність – необхідність розробки нормативної бази для використання смарт-контрактів та інших блокчейн-рішень; сприйняття користувачами – страхові компанії та клієнти мають адаптуватися до нових технологій; початкові інвестиції – інтеграція блокчейн-систем потребує значних фінансових вкладень.

Блокчейн має потенціал суттєво змінити галузь страхування, зробивши її більш прозорою, ефективною та безпечною. В умовах відновлення деокупованих територій технологія блокчейн може відіграти вирішальну роль у забезпеченні справедливих страхових виплат, запобіганні шахрайству та прискоренні економічного відновлення. Для успішного впровадження необхідно врахувати юридичні, технічні та фінансові аспекти, а також забезпечити підтримку з боку держави та міжнародних організацій.

Список використаних джерел

1. Карнаушенко А.С. Ефективність впровадження технології блокчейн в страхування. Ефективна економіка. 2022. №11. <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/739>
2. Карнаушенко А.С. Інвестиційне страхування життя в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка, 2024. (20), 126-134. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.20.14>

3. Танклевська Н.С., Карнаушенко А.С., Петренко В.С. Ізраїльський досвід післявоєнного відновлення економіки. Науковий вісник Львівської академії. 2022. №6. с. 20-28 DOI 10.33251/2707-8620-2022-6-20-28

4. Карнаушенко А.С., Петренко В.С., Боровік Л.В. Сучасні тенденції та перспективи розвитку європейського ринку страхування. Таврійський науковий вісник. Серія Економіка. 2022. №14. С. 85-94 DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.14.11>

5. Карнаушенко А. С. Страхування в системі економічної безпеки аграрних підприємств. Ефективна економіка. 2021. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9158> DOI: 10.32702/2307-2105-2021.8.91

Вербицька Галина
к.е.н., доцент, доцент кафедри
менеджменту персоналу та
адміністрування, Національний
університет «Львівська політехніка»

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ ЯК КЛЮЧОВОГО ЧИННИКА ШВИДКОЇ ТА ЯКІСНОЇ ВІДБУДОВИ ПОСТКОНФЛІКТНИХ РЕГІОНІВ

Російська війна проти України є одним із найтрагічніших конфліктів сучасності, що має величезний вплив на Україну, Європу та весь світ. Це повномасштабне вторгнення розпочалося 24 лютого 2022 року, але воно є продовженням тривалої агресії, яка почалася у 2014 році з анексії Криму та збройного конфлікту на Донбасі. Це призвело до жертв серед мирного населення, руйнування інфраструктури, спаду економіки, екологічних катастроф тощо. Щоб ефективно та швидко відновити регіони, які найбільше постраждали від війни, органи публічного управління мають впроваджувати інноваційні підходи, які повинні стати ключовим чинником у процесах відбудови.

Інноваційний розвиток є детермінантом у прискоренні інтенсивного економічного розвитку як підприємства, так і регіону, країни. Він сприяє впровадженню досягнень науково-технічного прогресу з одного боку, а з іншого є стимулом до подальших наукових розробок і рішень [1, 59]. У постконфліктних реаліях роль інноваційного розвитку стає ще більш вагомим. Відновлення територій, які зазнали руйнувань, потребує не тільки традиційних методів, але й креативних рішень, зокрема через впровадження сучасних технологій у будівництво, комунальні послуги та інфраструктуру. Наприклад, використання інноваційних матеріалів та технологій, як-от «розумні» міста з інтегрованими системами управління дорожнім рухом та енергозабезпеченням, може суттєво підвищити якість життя населення та зменшити витрати на експлуатацію.

Одним з основних аспектів відновлення постконфліктних регіонів є запровадження інноваційних моделей управління. Це включає впровадження

нових інформаційних технологій для ефективного моніторингу ситуації, збору даних та аналітики, що дозволяють органам публічного управління ухвалювати обґрунтовані рішення. Системи електронного управління можуть підвищити прозорість і відкритість адміністративних процесів, а також сприяти залученню громади до прийняття рішень. Такі інновації, як штучний інтелект, блокчейн та Інтернет речей дадуть можливість створити умови для адресного обслуговування громадян, дозволяючи державі відповідати на їхні потреби з більшою точністю та ефективністю, допоможуть подолати бар'єри для доступу до державних послуг для людей з обмеженими можливостями, а також для тих, хто проживає у віддалених районах.

В Україні зростає значення технологій та інновацій у публічному управлінні. Так, за даними глобальних рейтингів, у 2023 році Україна посіла 49-те місце за швидкістю інтернету та технологіями комунікацій і 53-тє місце за кібербезпекою. Україна демонструє високий рівень технологічних навичок серед населення, займаючи 15-те місце у світі за цим показником, що свідчить про потенціал країни в галузі цифровізації [13].

Відновлення економіки в постконфліктних регіонах вимагає від органів публічного управління комплексного підходу, що включає створення сприятливих умов для підприємницької діяльності, стимулювання інновацій та розширення можливостей для залучення капіталу. Інноваційні бізнес-моделі можуть стати основою для стабільного економічного розвитку, адже вони здатні адаптуватися до змінних умов та використовувати місцеві переваги для формування конкурентоспроможних продуктів і послуг.

Особливо важливою є підтримка стартапів, оскільки вони здатні швидко реагувати на потреби ринку, впроваджувати новітні технології та створювати нові робочі місця. Для цього необхідно створювати інкубатори та акселератори, які забезпечать молоді підприємства необхідними знаннями, інструментами та фінансовими ресурсами. Успішний розвиток стартап-екосистеми також сприятиме залученню іноземних інвесторів, які шукатимуть перспективні проєкти для вкладення коштів.

Надходження інвестицій у високотехнологічні галузі, такі як ІТ, енергетика, біотехнології чи зелена економіка, є критично важливим для створення довгострокової основи економічної стабільності. Інвестори мають бути впевнені у прозорості та передбачуваності економічної політики, а також у наявності професійної робочої сили. Для цього потрібно розвивати партнерства між місцевими громадами, університетами, науковими центрами та бізнесом.

Створення інноваційних кластерів на базі місцевих ресурсів може стати каталізатором економічного розвитку. Наприклад, аграрні регіони можуть формувати кластери з акцентом на агротехнологіях, а регіони з багатими природними ресурсами – на екологічно чистих технологіях. Інноваційні кластери дозволяють об'єднувати зусилля різних секторів економіки, оптимізувати витрати та розвивати нові ніші на глобальних ринках.

Додатково важливим аспектом є розвиток людського капіталу. Освіта та професійна підготовка мають орієнтуватися на потреби нових галузей економіки, щоб забезпечити регіони кваліфікованими кадрами. Водночас, розвиток інфраструктури, зокрема цифрових мереж та транспортних шляхів, значно полегшить інтеграцію місцевих підприємств у національну та глобальну економіку.

Список використаних джерел

1. Кукушка І.В. Інновації як дієвий інструмент розвитку країн післявоєнний період. Актуальні проблеми економіки. 2022. № 12 (258). С. 55-64.
2. Бабічев А.В., Котковський В.Р., Чередниченко Т.О. (2024). Технології та інновації у публічному управлінні: сучасні тренди, вплив на якість державних послуг. Економіка та суспільство. 2024. Вип. 65. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-82> (дата звернення: 06.01.2024).

Гуцалюк Олексій

доктор економічних наук, професор,
проректор з науково-педагогічної
діяльності, Приватний заклад вищої освіти
«Східноєвропейський університет імені
Рауфа Аблязова», м. Черкаси, Україна

Панчишин Антон

кандидат юридичних наук, доцент кафедри
права та інформаційної справи,
Приватний заклад вищої освіти
«Східноєвропейський університет
імені Рауфа Аблязова», м. Черкаси, Україна

Власова Яна

адвокат, Національна асоціація адвокатів
України, м. Київ, Україна

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Інноваційний технологічний розвиток регіональної інфраструктури є ключовим чинником економічного зростання, конкурентоспроможності регіонів та підвищення якості життя населення. Сучасні тенденції глобалізації, цифровізації та енергетичної трансформації визначають нові виклики й можливості для формування ефективною регіональною інфраструктури, яка здатна адаптуватися до швидких змін у технологічному середовищі.

Правові аспекти забезпечення інноваційного розвитку регіональної інфраструктури охоплюють розробку та імплементацію нормативно-правових актів, які стимулюють впровадження сучасних технологій, регулюють відносини між державними і приватними суб'єктами та сприяють залученню інвестицій. Особливого значення набувають питання створення умов для розвитку індустриальних парків, технологічних кластерів, а також формування цифрової та транспортної інфраструктури, яка відповідає вимогам сталого розвитку.

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю удосконалення

механізмів правового регулювання для підтримки інновацій у регіонах. Ефективна нормативно-правова база повинна враховувати як національні інтереси, так і глобальні тенденції розвитку технологій, забезпечуючи при цьому баланс між інтересами держави, бізнесу та суспільства.

Представлена тема є важливою для забезпечення стійкого розвитку регіонів, підвищення їхньої економічної спроможності та інтеграції в сучасний інноваційний простір.

Правові аспекти забезпечення інноваційного технологічного розвитку регіональної інфраструктури досліджують правові механізми, інструменти та норми, що сприяють впровадженню інновацій і сучасних технологій у розвиток інфраструктури регіонів. Це охоплює такі ключові напрями:

1. Правове регулювання інноваційної діяльності: законодавчі основи для стимулювання розвитку інновацій у регіонах; врегулювання діяльності індустріальних парків, технопарків і технологічних кластерів.

2. Інструменти державно-приватного партнерства (ДПП): нормативно-правове забезпечення взаємодії держави і приватного сектору в реалізації інфраструктурних проєктів; механізми залучення інвестицій для впровадження інноваційних технологій.

3. Розвиток цифрової інфраструктури: правові аспекти розбудови інформаційно-комунікаційних систем, доступу до інтернету, створення «розумних міст»; забезпечення кібербезпеки у регіональній інфраструктурі.

4. Екологічні та енергетичні аспекти: норми для впровадження сталих та екологічно чистих технологій; регулювання розвитку «зеленої» енергетики у регіонах.

5. Захист прав і стимулювання суб'єктів інноваційної діяльності: підтримка стартапів, наукових установ, підприємств, що займаються інноваціями; захист прав інтелектуальної власності та сприяння трансферу технологій.

6. Механізми регіональної інтеграції: нормативне регулювання міжрегіональної співпраці; роль місцевих органів влади у стимулюванні інноваційного розвитку.

Дослідження цих аспектів дозволяє створити ефективну правову основу, яка сприятиме розвитку інноваційних технологій, інтеграції регіонів у національний і глобальний економічний простір та підвищенню їх конкурентоспроможності.

Правові аспекти забезпечення інноваційного технологічного розвитку регіональної інфраструктури є важливими елементами формування сучасного економічного простору. Ефективне правове регулювання створює умови для впровадження інновацій, стимулює розвиток технологій та сприяє економічному зростанню регіонів.

Основними напрямками у цій сфері є вдосконалення нормативно-правової бази для підтримки інноваційної діяльності, стимулювання державно-приватного партнерства, розвиток цифрової та екологічно орієнтованої інфраструктури, а також захист прав суб'єктів інноваційної діяльності.

Для забезпечення інноваційного розвитку регіональної інфраструктури необхідно:

- удосконалювати законодавство з урахуванням національних інтересів і глобальних тенденцій;
- забезпечувати прозорість та ефективність механізмів взаємодії між державою, бізнесом і науковими установами;
- активно залучати інвестиції для впровадження сучасних технологій;
- розвивати співпрацю між регіонами для поширення передового досвіду та новітніх технологій.

Забезпечення цих умов сприятиме підвищенню конкурентоспроможності регіонів, розвитку інноваційного потенціалу країни та досягненню сталого економічного зростання.

Список використаних джерел:

1. Гуцалюк О.М. Корпоративізація міст як розвиток нової форми соціального підприємництва. Розкриття потенціалу міста: Зміцнення публічних інституцій через словацько-українське транскордонне

співробітництво у розширеному європейському просторі: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 18-19 квітня 2024 р.). Ужгород: Говерла, 2024. С. 101-103.

2. Hutsaliuk O., Panchyshyn A., Abliazov D., Buhaieva M., Pantielieieva I., Chen M., Vlasova Y. Economic and Mathematical Modeling of Energy-Saving and Resource-Saving Innovations in the Project Approach to Crisis and Strategic Management of Hospitality Industry Enterprises Based on Corporate Law and Public Administration: Application of Numerical Methods. *Advances in Nonlinear Variational Inequalities*. 2025. Vol 28. No. 4s. Pp. 351-365.

Слісєєва М. О.,

к.т.н., старший викладач кафедри будівництва, геотехніки і геомеханіки, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Maćik Radosław,

доктор хабілітований, професор, директор Інституту менеджменту науки та якості, Університет Марії Кюрі-Склодовської, Люблін, Республіка Польща

ТРАНСФОРМАЦІЇ БУДІВЕЛЬНОЇ ІНДУСТРІЇ В РАМКАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ UKRAINE FACILITY

Масштабні руйнування інфраструктури України, спричинені війною, з одного боку є викликом, що завдав значних збитків економіці країни та непоправних наслідків для довкілля та людей, а з іншого боку – потужним драйвером для втілення змін, для відновлення країни за новими стандартами. Для швидкого та успішного євроінтеграційного руху України вже давно стало питання необхідності переходу країни від моделі лінійної економіки до прогресивної концепції циркулярної економіки із замкнутим циклом, яка в останні десятиріччя успішно реалізується країнами європейського союзу.

Ключовим принципом Національного плану відновлення України (Ukraine's National Recovery Plan) [1], представленого в липні 2022 року на конференції з відбудови України у Швейцарії, є «Build Back Better» («відбудувати, краще ніж було»). Тобто відбудова інфраструктури має базуватися на використанні більш прогресивних і сталих технологій, здатних забезпечити будівництво нових будівель та капітальний ремонт існуючих будівель за високими стандартами енергоефективності, безвідходності та екологічної безпечності будівельних матеріалів та виробів.

Найбільшою проблемою у питанні відновлення та модернізації країни є гострий брак коштів як окремих забудовників, так і держави в цілому на реалізацію масштабних проєктів. За даними третього звіту «Швидка оцінка шкоди та потреб в Україні» (Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment —

RDNA3), розміщеного на вебсайті Світового банку [2], за період 24 лютого 2022 року – 31 грудня 2023 року, прямі збитки України, спричинені повномасштабною війною, сягають майже 152 мільярдів доларів США, загальні економічні збитки, до яких відносяться також і порушення логістичних ланцюгів, додаткові витрати, пов'язані із розбиранням завалів пошкоджених або зруйнованих будівель і т.п., – 499 мільярдів доларів США, потреби у відновленні та відбудові протягом 10 років оцінюються у майже 486 мільярдів доларів США.

Для вирішення проблеми браку коштів у 2023 році Європейською комісією було запропоновано та розроблено програму фінансової підтримки України від Європейського Союзу під назвою «Ukraine Facility». Цю програму було затверджено Регламентом (ЄС) Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 29 лютого 2024 року за № 2024/792 [3]. Вона вступила в дію з 01 березня 2024 року та передбачає надання підтримки Україні від Європейського Союзу у розмірі 50 мільярдів євро протягом 2024 – 2027 років. З метою реалізації механізму «Ukraine Facility» Кабінет Міністрів України прийняв розпорядження «Про схвалення Плану України» від 18 березня 2024 р. № 244-р.

06 червня 2024 року Верховна Рада України ратифікувала Рамкову угоду між Україною та Європейським Союзом щодо спеціальних механізмів реалізації фінансування Союзу для України згідно з інструментом Ukraine Facility [4].

Програма макрофінансової допомоги Європейського Союзу «Ukraine Facility» має 3 складові [5]:

– перша складова «План підтримки України» передбачає пряму підтримку державного бюджету у розмірі 38,27 мільярдів євро, з яких 33 мільярдів євро у формі позик та 5,27 мільярдів євро у формі грантів. Ці кошти мають спрямовуватися на підтримання макрофінансової стабільності та підтримки реформ й інвестицій, спрямованих на відновлення, реконструкцію та модернізацію України. Сума, еквівалентна щонайменше у 20 % безповоротної фінансової підтримки, має бути направлена на потреби

відновлення, реконструкції та модернізації субнаціональних органів влади України, зокрема місцевого самоврядування; ще біля 20 % від загальної суми, що відповідає інвестиціям у рамках Плану з розвитку інвестицій в Україні та підтримці в рамках Інвестиційної рамкової програми для України, має бути спрямована (за можливості при продовженні воєнних дій в країні), на пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до них, захист довкілля, включаючи збереження біорізноманіття, а також зелений перехід. Підтримка надаватиметься щоквартально за виконання індикаторів Плану для Ukraine Facility;

– друга складова «Інвестиційний фонд України» передбачає 6,97 мільярдів євро для покриття ризиків у пріоритетних секторах. Спеціально розроблена «Інвестиційна рамкова програма для України» для залучення та мобілізації державних і приватних інвестицій для відновлення та відбудови України покриватиме ризики для операцій інвесторів. При цьому щонайменше 15 % гарантій, наданих в рамках Інвестиційної рамкової програми України, має бути використано для підтримки мікро-, малих та середніх підприємств, включаючи стартапи, у тому числі за допомогою фінансових інструментів, метою яких є зниження ризику, пов'язаного з кредитними операціями українських банків;

– третя складова «Технічна та адмін підтримка при вступі до Союзу» передбачає 4,76 мільярдів євро для сприяння приведенню законодавства України до норм законів та нормативних актів Європейського Союзу. До неї входять: ініціативи з розбудови потенціалу, включаючи соціальних партнерів, організації громадянського суспільства, а також місцеві та регіональні органи влади; допомога Україні у впровадженні реформ, необхідних для вступу до Європейського Союзу, та забезпеченні ефективного використання фінансової допомоги; покриття субсидій за відсотковою ставкою на вартість кредитів, в тому числі і тими, що були отримані раніше; підтримка інших ініціатив, спрямованих на реагування на російську агресію проти України.

Загалом План для Ukraine Facility включає 69 реформ, яким

відповідають понад 150 індикаторів, виконання яких заплановане на період до 2027 року. Крім того, цей механізм передбачає 16 інвестиційних індикаторів, що входять до загального переліку змін. Для їх виконання необхідно продовжити та посилити програми щодо розвитку інфраструктури, розмінування, відновлюваної енергетики, підтримку малого та середнього підприємництва тощо.

Цей документ пропонує системний підхід до відновлення і модернізації інфраструктури та залучення інвестицій.

Згідно із Планом для Ukraine Facility 2024 – 2027 [6], представленому на вебпорталі Ukraine Facility, однією із пріоритетних секторів та підсекторів є будівництво та будівельні матеріали. Аналізуючи даний План можна виокремити наступні необхідні трансформації у будівельній індустрії:

1. Застосування прогресивних низьковуглецевих «зелених» технологій.
2. Зниження ресурсоємності та підвищення обсягу переробки відходів.
3. Зниження шкідливого впливу будівельних підприємств на навколишнє середовище.
4. Підвищення енергоефективності будівельного фонду.
5. Гармонізація державних будівельних норм та стандартів із відповідними нормами Європейського Союзу.
6. Збільшення частки локального виробництва.
7. Підготовка висококваліфікованих кадрів.

Для того, щоб підвищити експортний потенціал будівельної галузі на європейських ринках та мати можливість залучати міжнародні інвестиції і гранти для реалізації будівельних проєктів в Україні будівельні підприємства повинні відповідати нормам щодо квот на викиди парникових газів. При цьому будівельна продукція повинна мати так звану екологічну сертифікацію та маркування, яка вказує на те, що виробництво даної сертифікованої продукції не чинило негативного впливу на довкілля або він був максимально мінімізований за умови, коли неможливо його повністю усунути.

Стимулювання локальних виробників сприятиме зниженню

залежності від імпорту будівельних матеріалів та забезпечить стабільність постачання і зменшення витрат, пов'язаних із логістикою, що підвищить економічну ефективність будівництва.

Успішна реалізація Плану Ukraine Facility дозволить значно посилити будівельну індустрію, зробивши її драйвером економічного відновлення країни. Перехід на нові стандарти будівництва, екологічність будівельних підприємств, енергоефективність будівельного фонду та використання інноваційних низьковуглецевих технологій сприятимуть реалізації зеленого переходу, принципів циркулярної економіки, модернізації та декарбонізації галузі. А це, в свою чергу, пришвидшить інтеграцію України в європейський економічний простір.

Список використаних джерел

1. Ukraine's National Recovery Plan. National Recovery Council. July 2022.
URL: https://uploads-ssl.webflow.com/621f88db25fbf24758792dd8/62c166751fcf41105380a733_NR%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_ENG.pdf
2. World Bank. Ukraine – Third Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA3) : February 2022 – December 2023 (English). Washington, D.C. : World Bank Group.
URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/099021324115085807/P1801741bea12c012189ca16d95d8c2556a>
3. Regulation (EU) 2024/792 of the European Parliament and of the Council of 29 February 2024 establishing the Ukraine Facility. Web portal European Union.
URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/792/oj/eng>
4. Рамкова Угода між Україною та Європейським Союзом щодо спеціальних механізмів реалізації фінансування Союзу для України згідно з інструментом Ukraine Facility. Веб-портал Верховна Рада України. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-24#Text

5. Ukraine Facility. Web portal European Commission.

URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/countries-region/ukraine/ukraine-facility_en

6. План для Ukraine Facility 2024 – 2027. Веб-порталі Ukraine Facility.

URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/>

Зеленська В.С.

студентка 2 курсу Архітектурно-художнього інституту, Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса, Україна

Токарь В.О.

приват – доцент, Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса, Україна

УВІКОВІЧЕННЯ ШАНИ ВОЇНІВ В АРХІТЕКТУРНОМУ ПРОЕКТУВАННІ

Сьогодні Україна виборює довгоочікувану Перемогу, після якої молоде покоління буде відбудовувати зруйновані міста й села. Важливо фінансувати встановлення меморіалів загиблим воїнам в Україні, героям сьогодення. Задача проектування меморіалів, що слугують осередками збереження історії, виховання патріотизму та залучення громадськості, тісно пов'язана із системою освіти Вищих Навчальних Закладів України.

Окрім інтегрування вивчення меморіалів у навчальну програму, розповідаючи учням про важливість пам'яті та історичний контекст конфлікту, інститути будівельного фаху можуть працювати над проектуванням пам'ятних алей увіковічення героїзму побратимів. Проектування таких алей може включати елементи ландшафтного дизайну, певні архітектурні композиції та меморіальні дошки з іменами полеглих солдатів. Студенти можуть брати участь у всіх етапах проектування, від розробки концепції до реалізації, що допоможе їм набути практичних навиків та глибше зрозуміти значення пам'яті.

Проектування пам'ятних алей – це створення архітектурних макетів, розробка ландшафтних планів та вибір матеріалів. Таким чином, студенти вивчають різні стилі: від супрематизму до реалізму, на власному досвіді; досліджують різні форми та способи утворення загальної композиції, яку можна використати для створення меморіалів, а також вчать працювати з різними матеріалами. Беручи участь у конференціях з експертами в галузі

архітектури та ландшафтного дизайну, студенти під керівництвом досвідчених фахівців можуть забезпечити високу якість та довговічність меморіалів. Історичні факультети проводять дослідження та збирають інформацію про солдатів, забезпечуючи точне відображення їхніх історій, що сприятиме процесу створення проєктів.

Проблематикою реалізації часто постає недостатнє фінансування або його відсутність, підтримування застарілих стандартів образу меморіалів та низька зацікавленість таким важливим питанням.

Розглянемо ключові аспекти створення меморіалу на прикладі роботи студентки другого курсу – Зеленської Вероніки (Рис.1,2,3. Затверджений варіант меморіалу), представленої на конкурсі для визначення кращої ескізної пропозиції на встановлення пам'ятника Загиблим воїнам – захисникам України жителям Визирської сільської територіальної громади (Одеська область).

Рис.1. Затверджений варіант меморіалу

Скульптурна композиція (Рис.2) складається з кількох ключових елементів, кожен з яких має своє значення: контур України – символізує єдність та цілісність країни, а також те, що жертви, принесені солдатами, були заради захисту всієї держави, заради її майбутнього; солдат у шоломі, фігура, що розташована на вершині карти України – символізує всіх воїнів, які віддали своє життя за свободу та незалежність України. Шолом на голові солдата підкреслює його бойову готовність та героїзм; жінка з дитиною,

зображені біля підніжжя меморіалу – символізує цивільне населення, яке страждає від війни та втрат, проте має надію на мирне майбутнє та продовження життя попри всі випробування; вінок – біля підніжжя пам'ятника розташований вінок, який є традиційним символом вшанування пам'яті, підкреслює повагу та вдячність до героїв України. Меморіал, розташований на підставці, для візуального його підвищення над людським зростом.

Рис.2

Рис.3

Для створення даної пропозиції дотримані всі етапи роботи проектування малої архітектурної форми та ландшафтного дизайну, що готує студента до реальних проектів в майбутньому:

1 етап. Виїзд на ділянку забудови з метою зняття обмірів території з урахування перепадів висоти геодезичної підоснови.

2 етап. Дослідження технічного завдання, історії воїнів, ескізний пошук композиції (гра з формою, фігурами та об'ємами).

3 етап. Затвердження з керівником.

4 етап. Створення візуалізації шляхом застосування програмного забезпечення.

Як наслідок, отриманий досвід та знання, що супроводжатимуть студента в майбутньому навчанні та на професійному шляху, при цьому сприяючи збереженню пам'яті про загиблих воїнів та вшануванню їхньої жертви для наступних поколінь. Завдяки залученню учнів вирішується проблема застосування новаторських ідей та зменшуються витрати на етапі розробки проекту.

Ішков Павло Олегович
аспірант кафедри міжнародних
економічних відносин, Одеський
Національний університет імені
І.І.Мечникова

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ДОВГОСТРОКОВІ НАСЛІДКИ

Відносини між Україною та Європейським Союзом протягом останніх двох десятиліть характеризувалися неоднорідною динамікою. Угода про асоціацію, підписана 2014 року, стала одним із вирішальних кроків, що відкрив Україні перспективу поступового наближення до стандартів та норм ЄС. Проте повномасштабна російська збройна агресія, що триває з 2022 року, внесла кардинальні корективи в політичні, економічні та соціальні процеси в державі. З одного боку, воєнна ситуація ускладнює виконання вимог для кандидатів на вступ до ЄС, а з другого боку, підштовхує Україну до активнішої реалізації реформ, спрямованих на європейську інтеграцію.

Інтеграція політики ЄС у управління постконфліктними територіями ґрунтується на впровадженні стандартів та директив, які сприяють не лише економічному, а й соціальному розвитку. Це включає застосування норм права ЄС для захисту прав людини, забезпечення прозорості у розподілі ресурсів та інвестицій, а також розробку проектів у галузі екології та сталого розвитку. Впровадження інноваційних технологій, таких як смарт-міста та IoT (інтернет речей), може значно покращити якість життя на територіях, що відновлюються. Технології можуть допомогти в управлінні міськими службами, забезпеченні безпеки, контролі за екологічним станом і навіть розробці нових форм громадянської участі через цифрові платформи.

Відповідно до доповіді Г'юґа Мінгареллі (Hugues Mingarelli) «The Reconstruction Process in Ukraine» (25 січня 2023 року) процес післявоєнного відновлення України вимагає комплексного підходу з урахуванням макроекономічної стабілізації, залучення прямих іноземних інвестицій та суттєвого оновлення інфраструктури [1]. Це, у свою чергу, має

супроводжуватися реформуванням державного управління та підвищенням прозорості використання фінансових ресурсів. Мінгареллі наголошує на необхідності погодження стратегічних пріоритетів із ключовими зовнішніми партнерами (ЄС, США, міжнародними фінансовими організаціями), а також на створенні ефективної системи моніторингу та аудиту всіх етапів проєктів, пов'язаних із відбудовою. Забезпечення сталого економічного зростання, на його думку, неможливе без формування сприятливого інвестиційного клімату, що, з одного боку, вимагає активізації антикорупційних заходів, а з іншого – вдосконалення національного законодавства. Крім того, для довгострокової стабільності в регіоні автор підкреслює важливість політичних та структурних реформ, які разом із заходами з відбудови сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності України на світовому ринку.

Соціально-економічне відновлення потребує уваги до відновлення освітніх установ, медичних служб, а також створення нових робочих місць [2]. Особливу увагу слід приділити підтримці вразливих груп населення, включаючи переселенців та ветеранів, а також розробці програм із соціальної адаптації та професійної перепідготовки. Впровадження технологій поновлюваної енергії може відігравати ключову роль у відновленні економіки постконфліктних регіонів. Це не лише знижує залежність від імпортованих копалин ресурсів, а й створює нові робочі місця, стимулює місцеве виробництво та підтримує екологічну стійкість. Проєкти з відновлюваної енергії можуть також залучити інвестиції через зелені облігації та інші фінансові інструменти, що сприяє прискореному економічному відновленню.

Цифрові освітні платформи можуть значно прискорити процес відновлення людського капіталу постконфліктних регіонах. Вони надають доступ до якісної освіти, професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації, що є критично важливим для швидкого відновлення економічної активності та зменшення соціальної нерівності. Ці платформи також можуть сприяти інтеграції молоді та вразливих груп до економіки,

забезпечуючи їм необхідні навички для участі на ринку праці.

Згідно зі змістом документа «Ukraine's path to European Union membership and its long-term implications» (автори: Zsolt Darvas, Marek Dabrowski, Heather Grabbe, Luca Léry Moffat, André Sapir, Georg Zachmann), у ньому розглядаються перспективи вступу України до ЄС, а також довгострокові наслідки цього процесу [3]. Автори наголошують, що війна суттєво ускладнює переговори й виконання вимог Євросоюзу, проте водночас мотивує Україну пришвидшувати реформи й адаптувати законодавство. Документ пропонує покроковий підхід до впровадження «дорожньої карти» ЄС, підкреслює переваги єдиного ринку, залучення інвестицій, економічне зростання та зміцнення демократичних інститутів, а також вказує на виклики, серед яких — антикорупційні зміни, судова реформа, політична воля й обмежені ресурси. Стратегічні рекомендації зосереджені на чіткій дорожній карті, скоординованості з європейськими партнерами та забезпеченні прозорості реформ, щоб у подальшому, після завершення війни та успішної відбудови, Україна відповідала всім критеріям членства в ЄС.

Постконфліктна стабілізація вимагає активної участі громадських організацій і місцевих громад. Посилення ролі громадянського суспільства через механізми громадського контролю, незалежні ЗМІ та волонтерські ініціативи сприяє більш прозорому та підзвітному управлінню. Місцеве самоврядування може краще розуміти потреби населення й оперативно реагувати на виклики, водночас державні програми мають стимулювати розвиток муніципалітетів шляхом залучення додаткових ресурсів та надання адміністративної автономії. Відновлення і модернізація транспортної інфраструктури — залізниць, автомобільних шляхів, портів і аеропортів — є критичною для стимулювання експорту та покращення внутрішньої мобільності. Транскордонні логістичні коридори сприяють інтеграції регіону в міжнародні ланцюги постачань, що особливо актуально для постконфліктних економік, які прагнуть розширити географію збуту. Ефективна транспортна мережа знижує логістичні витрати, підвищує

конкуентоспроможність місцевих компаній і сприяє швидшому економічному зростанню. Постконфліктні території часто мають значний аграрний потенціал, але виробничі ланцюги та інфраструктура можуть бути зруйновані. Інвестування у відновлення сільськогосподарської техніки, удосконалення іригаційних систем і впровадження сучасних агротехнологій дозволяють швидко відновити продовольчу безпеку та створити нові робочі місця. Кооперація фермерів, формування сільськогосподарських кооперативів і доступ до міжнародних ринків збільшують конкурентоспроможність галузі та закріплюють стабільність регіону. Міжнародні грантові програми спрямовані на відновлення постконфліктних регіонів охоплюють широкий спектр сфер: від розвитку ІТ-сектору та освіти до культурних проектів і громадських ініціатив. Такі програми, зазвичай адміністровані Європейською Комісією чи іншими донорами, можуть надавати фінансування, консультації та доступ до глобальних мереж. Це стимулює інновації, підвищує професійний рівень учасників і закладає основу для сталого розвитку, створюючи нові можливості для співпраці державного та приватного секторів.

Війна істотно ускладнює євроінтеграційний процес України, адже потребує величезних ресурсів на оборону та відбудову. Однак саме цей кризовий період може стати каталізатором прискореної трансформації, яку в мирний час було б складніше запровадити через політичні компроміси й брак рішучості. Довгострокові наслідки включають глибші соціальні, економічні й політичні зміни, які стимулюватимуть розвиток ринкової економіки, підвищення рівня життя та зміцнення демократичних інститутів. Щоб закріпити позитивний ефект, необхідне ефективне використання міжнародної допомоги й координація з європейськими партнерами. Успішна інтеграція України до ЄС стане вагомим фактором стабільності в регіоні, водночас посиливши економічну й геополітичну позицію самого Європейського Союзу.

Список використаних джерел

1. Mingarelli H. The Reconstruction Process in Ukraine / Hugues Mingarelli.
– 25 January 2023. URL:
https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/267943/Mingarelli_The-reconstruction-process-in-ukraine.pdf [дата звернення: 19.01.2025]
2. О. Ignatenko, К. Shor, Т. Malkova. Post-war recovery of Ukraine: rebuilding for a better future– Київ, 2022. – URL:<https://necu.org.ua/wp-content/uploads/2023/04/post-war-reconstruction-en.pdf> [дата звернення: 19.01.2025]
3. Darvas Z., Dabrowski M., Grabbe H., Léry Moffat L., Sapir A., Zachmann G. Ukraine’s path to European Union membership and its long-term implications.
– 07 March 2024. – URL:<https://www.bruegel.org/policy-brief/ukraines-path-european-union-membership-and-its-long-term-implications> [дата звернення: 19.01.2025]

Кішка Іван

аспірант кафедри економіки, менеджменту
та адміністрування,

Мохненко Андрій

д.е.н., професор кафедри фінансів, обліку та
підприємництва, Херсонський державний
університет

INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN RECONSTRUCTION OF INFRASTRUCTURE IN DEOCCUPIED REGIONS

Reconstruction of the infrastructure of deoccupied regions is an extremely complex task that requires the use of innovative technologies. They allow you to reduce time, reduce costs, increase efficiency and ensure resilience to possible future challenges. Let's consider the main ones:

1. Digital planning and modeling:

– 3D modeling technology for design, construction and management of infrastructure, ensures coordination between all project participants and minimizes errors;

– geographic information systems are used to analyze territories, determine priority areas for reconstruction and monitor progress;

– digital twins are used to create virtual copies of infrastructure objects to predict their condition and optimize maintenance [2, P. 90].

2. Innovative building materials:

– self-healing concrete is a material that can "heal" cracks under the influence of moisture or special bacteria. This reduces repair costs and extends the service life of buildings;

– lightweight composite materials made of carbon fiber, which provide high strength and lightness of structures;

– materials from recycled waste are innovative solutions that contribute to the sustainability of construction (for example, blocks made of recycled plastic or glass) [5, P. 310].

3. Robotics and automation:

– construction robots for 3D printing of concrete buildings and drones for

inspections, mapping and assessment of the condition of territories;

- the use of autonomous unmanned excavators and bulldozers for demining and preparation of construction sites.

4. Renewable energy:

- solar panels and wind turbines to ensure autonomous energy supply of remote regions. The use of mobile power plants for temporary supply of electricity;

- energy-efficient systems for the construction of passive houses with minimal energy consumption;

- integration of energy-saving technologies into renewable infrastructure.

5. Intelligent transport systems:

- smart roads equipped with sensors to monitor the condition of the pavement and warn drivers of dangers. Use of self-charging roads for electric vehicles.

- integrated transport systems equipped with platforms to optimize public transport and increase its accessibility;

- infrastructure for unmanned vehicles [6, P. 20].

6. Environmental technologies:

- innovative solutions for the rapid installation of mobile water purification systems in de-occupied regions;

- recycling of building debris into new materials for construction;

- creation of urban forests and green areas using vertical gardening technologies [1, P. 550].

7. Digital management platforms:

- infrastructure project management systems that use the integration of digital platforms to monitor construction progress, costs and deadlines.

- use of cameras and sensors to ensure public safety at construction sites [7, P. 90].

8. Demining:

- innovative drones equipped with technologies for detecting mines and munitions. Works for the safe disposal of explosive objects;

- use of artificial intelligence to analyze satellite images and predict

dangerous zones.

9. Integration of innovations into housing programs:

– rapid construction of temporary or permanent housing using modular structures;

– "Smart homes" with an integrated IoT system for managing energy consumption, safety and comfort of residential facilities [3, P. 18].

10. International partnership:

– involvement of experts and technologies from countries that have successfully restored infrastructure after conflicts;

– obtaining grants and loans from international organizations for the implementation of advanced technologies [4, P. 27].

Innovative technologies play a key role in ensuring the efficiency, sustainability and environmental friendliness of the reconstruction process of de-occupied regions. Their implementation allows not only to solve urgent problems, but also to lay the foundation for sustainable development of the future.

The use of innovative technologies will allow not only to quickly restore destroyed infrastructure, but also to create a modern, efficient and resilient infrastructure that will meet the needs of the population and contribute to the development of regions.

Список використаних джерел

1. Mokhnenko A. Innovative Paradigm of Management Accounting and Development of Controlling in the Entrepreneurship / A.Sakun, I.Perevozova, O.Kartashova, O.Prystemskyi, A.Mokhnenko // Universal Journal of Accounting and Finance. – 2021. – Vol. 9, №4. P. 548–564.

2. Кішка І.О., Мохненко А.С. Напрямки розвитку цифрових технологій в економіці. Сучасні напрямки розвитку менеджменту та економіки в умовах VUCA-світу. матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 14 листопада 2024р. Харків: ХНАДУ, 2024. С. 89–91.

3. Мохненко А.С., Казакова А.Ю., Антонов Р.А. Розробка моделі організаційно-економічного механізму управління системою

конкурентоспроможності підприємства // Економіка. Фінанси. Право. Київ, 2024. № 6. С. 17–20.

4. Мохненко А.С., Антонов Р.А. Організаційно-економічний механізм управління конкурентоспроможністю підприємства // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки". Херсон, 2023. № 49. С. 25–29.

5. Мохненко А.С. Стратегія соціально-економічного розвитку в умовах глобалізації Фінансово-облікова політика України в умовах європейської інтеграції: нові можливості та перспективи: монографія / за заг. ред. Л. П. Сідельникової. Херсон, Книжкове вид-во ФОП Вишемирський В.С., 2024. С. 300–316.

6. Кішка І.О., Мохненко А.С. Інноваційні аспекти впровадження цифрових технологій у контексті сталого розвитку Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів. матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Івано-Франківськ, 07-08 листопада 2024 р. Івано-Франківськ: ХДУ, 2024. С. 19–22.

7. Mokhnenko A. Foreign market entry strategy as a key to the competitiveness of enterprises / Tyukhtenko N., Churkina I., Pavlovych O., Mokhnenko A., Burak V. // *Ekonomika APK* – 2024. – №31(5). – P. 86-98.

Комаровський Іван

доктор філософії зі спеціальності
«Публічне управління та адміністрування»
старший викладач кафедри менеджменту,
фінансів і бізнес-технологій Навчально-
наукового інституту публічної служби та
управління Національного університету
«Одеська політехніка»

ТЕОРІЯ ЗМІН ЯК ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ ДЛЯ АНАЛІЗУ ПРОЦЕСУ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ

Питання повоєнного розвитку України, розробка та прийняття суспільством відповідної стратегії є достатньо складною проблематикою, яка за фаховим підходом має ураховувати наявність та взаємодію численних факторів впливу, які визначають поточний стан країни та ресурси, необхідні для досягнення поставлених цілей.

В якості теоретичного підходу до аналізу даної проблеми можуть бути використані положення концепції теорії змін, яка вже знаходила своє втілення при плануванні розвитку територіальних громад [1]. Розглядаючи можливі зміни, які відбуваються в країні в процесі її розвитку, далі пропонується сконцентруватися на змінах, які відбуваються у суспільстві як при знаходженні в стані війни, так і при переході до процесу повоєнного відновлення та розвитку.

Як відомо, застосування теорії змін дозволяє на основі попередньо зроблених припущень визначити основні фактори, які будуть сприяти або перешкоджати сталому розвитку суспільних перетворень. Враховуючи численність факторів, які можуть мати потенційний вплив на процес повоєнного розвитку України, для застосування теорії змін необхідно виділити основний, що буде мати вирішальне значення. В цьому плані доцільним є розгляд такого питання, як створення та управління партнерством, які створюються для ініціювання та реалізації стратегії та планів з розвитку. Склад можливого партнерства може бути достатньо широким та включати експертів, донорів, коло бенефіціарів та загалом всіх,

хто прийме участь у повоєнному відновленні країни.

Для отримання розуміння, що буде відбуватися у суспільстві по закінченні війни, до уваги слід прийняти не тільки можливі зміни у стані соціальних інститутів, але і певний масив даних, які будуть використані в якості індикаторів оцінки при проведенні причинно-наслідкового аналізу суспільних процесів. Такий аналіз є обов'язковим для дієвості партнерства, визначення його учасниками спільного бачення та стратегії щодо того, як мають відбутися зміни за повоєнним розвитком країни. Результати його проведення дозволять сконцентруватися не тільки на рішеннях, які є життєвими для суспільства, але і сприяти ефективності інститутів і механізмів, необхідних для моніторингу та оптимізації на його результатах рішень, що будуть прийматися.

Крім застосування методології причинно-наслідкового аналізу, для застосування положень теорії змін слід визначитися і з її теоретичним підґрунтям. Як відомо, основними теоріями змін є механістична та органічна концепції змін [2; 5; 6; 7]. Механістичний або детерміністський підхід передбачає представлення та розгляд суспільних процесів в якості системи, зв'язок між складовими якої жорстко детермінований.

В контексті проблеми, що розглядається, така детермінованість визначається:

- наявністю єдиного центру прийняття рішень, виконання вказівок якого є обов'язковими для всіх учасників суспільних перетворень;
- розподіл між окремими суспільними групами функцій при реалізації завдань прийнятої стратегії з розвитку;
- наявність головної, єдиної для всіх, мети та окремих специфічних цілей, досягнення яких є головним завданням для визначеної суспільної групи;
- прийняття тези щодо адаптивності процесу до наявних проблем, але за умови що така адаптивність (зміна поточного плану) приймається всіма.

В найбільшій мірі перерахованим умовам щодо детермінованість системи суспільних перетворень при розгляді партнерства для управління

процесом повоєнного розвитку відповідають два підходи:

триступенева модель змін К. Levina [4]. За нею процес змін має включати три основні етапи: визначення мети, цілі та збір даних, зміни масиву яких потім будуть відстежуватися за прийнятими індикаторам; планування та безпосередня реалізація програми повоєнного відновлення; моніторинг, нормативно-правова оцінка отриманих результатів та їх закріплення.

концепція змін, запропонована Bullock, R. J., & Batten, D та Rahschulte, в основному повторює триступеневу модель, але має відмінність в методологічному плані [3; 8]. Сам процес пропонується розглядати з точки проєктного менеджменту, який теж передбачає послідовне виконання певних етапів: оцінка за зібраними фактичними даними наявного стану; планування процесу відновлення; практична реалізація запропонованих заходів. Визначальною особливістю цього етапу є вказівка на можливість адаптації, до умов, які будуть виникати в процесі повоєнного відновлення; нормативно-правова оцінка отриманих результатів та їх закріплення.

Представлення в спільній системі координат етапів розвитку дозволяє отримати емпіричну модель процесу за контекстом теорії змін.

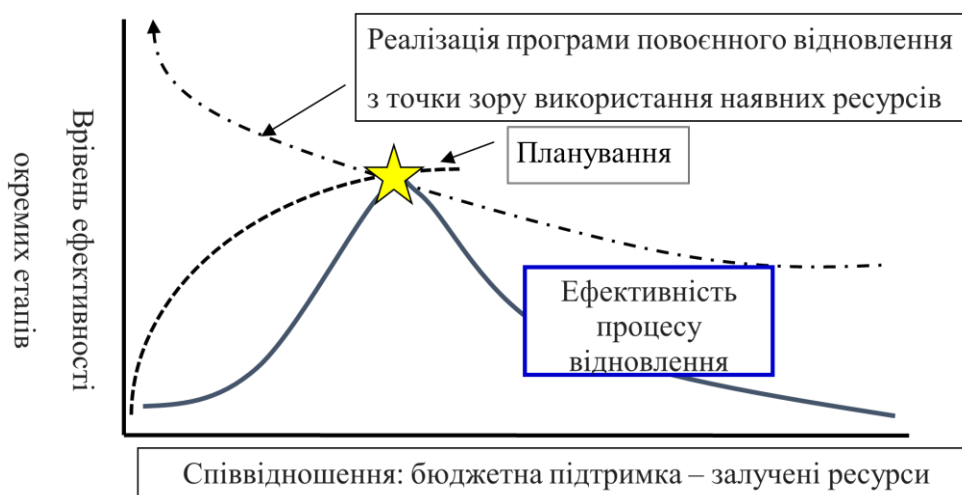

Рисунок. Емпірична модель процесу повоєнного відновлення за контекстом теорії змін

Відповідно до рисунку, кожен з етапів розглянутих моделей змін може бути представлений через свою історію реалізації, початок, досягнення

найбільшої ефективності та закінчення.

Зрозуміло, що кожна з кривих представляє емпіричне співвідношення, яке характеризує певну взаємну залежність та вплив факторів, що можуть мати вплив на процес повоєнного відновлення. Графічне представлення певної взаємозалежності між окремими етапами дозволяє визначити оптимальний варіант їх співвідношення.

Узагальнюючи викладене, можна зробити обґрунтований висновок, що застосування положень теорії змін для проведення аналізу процесу повоєнного відновлення дозволяє не тільки визначити його структуру, але і визначити оптимальну послідовність його практичної реалізації. Подальше уточнення приведених рекомендації буде можливо тільки за зібрання та змістовного аналізу даних, які будуть характеризувати початковий стан та поточний стан процесу відновлення.

Список використаних джерел

1. Застосування теорії змін у стратегічному плануванні в об'єднаних територіальних громадах. Практичний посібник. Упорядниця: Нижник О. М.2020 рік 92 С. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/theory-of-change-manual.pdf>
2. P. Brest (2010). "The Power of Theories of Change" Stanford Social Innovation Review. Stanford Social Innovation Review. Spring 2010. URL: <https://sc4ccm.jsi.com/wp-content/uploads/2016/07/The-Power-Of-Theories-Of-Change.pdf>
3. Bullock, R. J., & Batten, D. (1985). It's just a phase we're going through: A review and synthesis of OD phase analysis. Group and Organizational Studies, 10, 383-412. <https://www.proquest.com/docview/232429284?sourcetype=Scholarly%20Journals>
4. Suggested Citation: Hussain, Syed Talib et al. (2018) : Kurt Lewin's change model: A critical review of the role of leadership and employee involvement in organizational change, Journal of Innovation & Knowledge (JIK),

ISSN 2444-569X, Elsevier, Amsterdam, Vol. 3, Iss. 3, pp. 123-127, <http://dx.doi.org/10.1016/j.jik.2016.07.002>

5. H. Clark & D. Taplin (2012). Theory of Change Basics: A Primer on Theory of Change. (PDF). New York: Actknowledge. URL: <https://alnap.org/help-library/resources/theory-of-change-basics-a-primer-on-theory-of-change/>

6. C. Chris; et al. (2011). "A Systematic Review of Theory-Driven Evaluation Practice from 1990 to 2009". American Journal of Evaluation. 32 (2): 199–226. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1098214010389321>

7. Paul Nelissen, Martine van Selm (2015). Surviving organizational change: how management communication helps balance mixed feelings
Downloaded by UFPE At 11:45 25 November 2015 (PT) URL: https://www.researchgate.net/publication/235301465_Surviving_Organizational_Change_How_Management_Communication_Helps_Balance_Mixed_Feelings

8. Rahschulte, Tim, "Understanding How to Change: An Inductive Determination of How Agents of State Government Plan, Lead, and Sustain Change" (2008). Faculty Publications - School of Business. Paper 59. URL: <http://digitalcommons.georgefox.edu/gfsb/59>

Корват Олена

к.е.н., доцент, провідний науковий співробітник, НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України

РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ СФЕРИ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

Міжнародне енергетичне агентство (МЕА) у 2021 році оголосило утворення нової глобальної енергетичної економіки, яка базується на чистій енергії та сучасних технологіях [1, с. 1]. Основними аргументами щодо її запровадження стали забезпечення енергетичної безпеки (локальне виробництво енергії та зменшення залежності від енергетичних систем і викопних ресурсів), запобігання зміні клімату, економічні переваги (створення робочих місць, інноваційні можливості бізнесу та зниження витрат), технологічний прогрес в енергетиці, зниження негативного впливу на природні екосистеми, вигоди для населення в отриманні більш дешевої та доступної енергії. Тобто, нова енергетична економіка за своєю метою має бути направлена на забезпечення балансу між природним середовищем, економічною сферою діяльності та суспільством, а також сприяти сталому розвитку.

Ще до початку війни в Україні вітчизняними й іноземними експертами здійснювалась розробка Енергетичної стратегії до 2050 року, в якій ключовими домінантами модернізації національної енергетики були визначені принципи ринковості, економічної обґрунтованості, доступності, екологічності, соціальної справедливості, а цілями – оновлення енергетичної інфраструктури, підвищення ефективності використання ресурсів, розвиток інноваційних рішень в енергетичному секторі [2]. Нажаль, Кабінет Міністрів України не оприлюднив тексту цього документу [3], що не дозволяє детально вивчити стратегічний курс держави та зробити ґрунтовні висновки.

Натепер в умовах масштабної руйнації енергетичної інфраструктури енергосистема потребує підвищення стійкості та забезпечення гнучкості. Досягати зазначених цілей доцільно шляхом децентралізації й більш

розширеного використання альтернативних джерел енергії [4]. Вироблення енергії з вторинних енергетичних ресурсів і з відновлювальних невикопних джерел (сонячної, вітрової, аеро-, гео- та гідротермальної енергії, а також енергії хвиль, припливів, біомаси, газів з органічних відходів, каналізаційно-очисних станцій, гідроенергії та біогазів) забезпечує альтернативна енергетика [5]. У 2024 році питома вага відновлюваних джерел енергії у загальному енергобалансі України досягла майже 10 %. Наявні альтернативні енергетичні потужності за оцінками МЕА, до 2030 року можна збільшити втричі [6].

Вирішальну роль в ефективному розвитку енергетики відіграють інноваційні технології. До них відносять продуктові й технологічні інновації (новітні матеріали, новітні технології отримання енергії з відновлювальних джерел, технології адаптації генераторів енергії до змінних умов експлуатації, технології зберігання енергії тощо), а також цифрові технології Індустрії 4.0 (інтернет речей, штучний інтелект, аналіз великих даних) [7, с. 161].

Інноваційні технології в сонячній енергетиці використовуються переважно у створенні різноманітних сонячних панелей, які можуть бути прозорими для використання у вікнах, біфасіальними для генерації енергії з двох сторін, гнучкими та мобільними. Багато інноваційних розробок існує в біо-гідро- та геотермальній енергетиці, виробництві акумуляторів, пристроїв комбінованої генерації енергії з різних джерел, зокрема автономних вітро-сонячних і гідро-сонячних електростанцій. До інновацій в сфері альтернативної енергетики слід віднести використання графену, аерогелей, нано- та фазозмінних матеріалів для створення, підвищення швидкості й ефективності пристроїв, полегшення їх ваги, зниження втрат і збереження енергії.

Інноваційні технології альтернативної енергетики мають значний потенціал розвитку. Однак використання інновацій може супроводжуватись суттєвими екологічними, технологічними та соціальними ризиками. Зокрема відомо, що використання вітрових турбін негативно впливає на екологію

через шумове забруднення, може призводити до загибелі птахів, аварій від руйнування, займання або падіння конструкцій. Високі небезпеки від інновацій потребують ретельного аналізу, регулювання і контролю.

Отже, розроблення та впровадження інновацій у сфері виробництва, зберігання, постачання і споживання енергії з відновлювальних джерел вимагає не лише державної підтримки, стимулювання, але і державного нагляду. З урахуванням ризиків інноваційних технологій в новій енергетичній економіці держава має узгоджувати енергетичну, інноваційну, соціальну та екологічну політики для досягнення збалансованості всіх сфер суспільного життя. Уряд також повинен забезпечувати відкритість і прозорість державних політик, які стосуються розвитку інноваційних технологій в сфері альтернативної енергетики, у тому числі через оприлюднення стратегічних документів [3] та звітування щодо їх виконання.

Список використаних джерел

1. Energy Technology Perspectives 2024. International Energy Agency. November 2024. 570 p. URL: <https://www.iea.org/reports/energy-technology-perspectives-2024>.

2. Енергетична стратегія. Міністерство енергетики України : офіційний сайт. 08.02.2022. URL: <https://www.mev.gov.ua/reforma/enerhetychna-stratehiya>.

3. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2050 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2023 р. № 373-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2023-%D1%80#Text>.

4. Міненерго спільно з МЕА продовжує працювати над створенням стійкої, сучасної та децентралізованої енергосистеми. Міністерство енергетики України : офіційний сайт. 18.12.2024. URL: <https://mev.gov.ua/novyna/minenerho-spilno-z-mea-prodovzhuye-pratsyuvaty-nad-stvorenniam-stiykoyi-suchasnoyi-ta>.

5. Про альтернативні джерела енергії : Закон України від 20.02.2003 р. № 555-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-15#Text> .

6. В Україні зростає частка ВДЕ. Українська енергетика. 16.10.2024.

URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/v-ukraini-zrostaie-chastka-vde>.

7. Правове регулювання господарської діяльності в умовах розбудови економіки Індустрії 4.0 : монографія / [О. О. Дмитрик, Є. М. Білоусов, Н. М. Внукова та ін.]. Харків: НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2023. 350 с.

Маслик Вікторія
студентка Харківський аерокосмічний
університет імені Жуковського (ХАІ)

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВІДБУДОВІ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ ПОСТКОНФЛІКТНИХ РЕГІОНІВ

Проблематика відновлення постконфліктних регіонів є однією з ключових для сучасного суспільства, оскільки ці території зазвичай зазнають значних економічних, соціальних та екологічних втрат. Сучасний підхід до відбудови потребує використання інноваційних технологій, які здатні забезпечити ефективне відновлення інфраструктури та стимулювати довгостроковий розвиток економіки.

Одним із ключових напрямків є застосування технологій штучного інтелекту (ШІ) та автоматизації. Використання систем штучного інтелекту дозволяє аналізувати величезну кількість даних, прогнозувати можливі ризики та оптимізувати процеси відновлення. Наприклад, у будівельній сфері застосування робототехніки сприяє підвищенню швидкості та якості будівництва, що є важливим у зонах із зруйнованою інфраструктурою [1].

Значну роль у відновленні відіграє цифрове моделювання. Створення тривимірних моделей дозволяє проєктувати будівлі, інфраструктурні об'єкти та урбаністичні середовища з урахуванням сучасних екологічних стандартів і потреб місцевого населення. Наприклад, технологія BIM (Building Information Modeling) забезпечує координацію всіх етапів будівництва, що значно скорочує витрати та час реалізації проєктів.

Інноваційні рішення включають також використання 3D-друку. Ця технологія відкриває нові горизонти у швидкій побудові модульних конструкцій, що мають низьку собівартість та відповідають стандартам енергоефективності. Наприклад, у деяких країнах уже використовують 3D-принтери для будівництва житла, що є особливо актуальним у контексті післявоєнного відновлення. [2]

Додатково значну увагу приділяють інтеграції відновлюваних джерел

енергії. Сонячні батареї, вітрові турбіни та інші екологічно чисті технології дозволяють забезпечити енергетичну незалежність регіонів, зменшуючи їхню залежність від традиційних джерел енергії. Це відповідає світовим трендам сталого розвитку та сприяє екологічній модернізації територій.

Не менш важливою є участь міжнародних організацій, які активно залучають свої ресурси до відновлення постконфліктних регіонів. Наприклад, Європейський Союз розробив низку програм, спрямованих на відновлення інфраструктури, впровадження інноваційних технологій та стимулювання економічного зростання. [1; 2]

Водночас, для успішного впровадження інноваційних технологій потрібна відповідна нормативно-правова база, сприятливий інвестиційний клімат та підготовлені кадри. Це потребує системної роботи уряду, приватного сектору та наукових установ.

У підсумку, застосування інноваційних технологій у відбудові постконфліктних регіонів є важливим кроком на шляху до забезпечення стабільного розвитку. Використання новітніх досягнень науки та техніки дозволяє створити не тільки ефективну інфраструктуру, але й стійку економічну систему, яка сприятиме довгостроковому процвітанню.

Список використаних джерел

1. Маркевич К. Л., Поточний стан та перспективи прямого іноземного інвестування в економіку України. Економічні інновації: збірник наукових праць (Index Cornicus). Одеса: Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України. № 64, 2022. С.12-17.

2. Johnson P. Innovative Approaches to Post-Conflict Reconstruction: The Role of Technology. International Journal of Innovation. 2023. № 45. P. 34-41.

Осадчий М.Л.

аспірант кафедри економіки права та управління бізнесом, Одеський національний економічний університет

МОДЕРНІЗАЦІЯ ІНФРАСТРУКТУРИ МОРСЬКИХ ПОРТІВ УКРАЇНИ ЯК ЕЛЕМЕНТ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ПОСТКОНФЛІКТНИХ РЕГІОНІВ

Морські порти завжди були стратегічно важливою складовою економіки України, забезпечуючи зв'язок з глобальними ринками та сприяючи розвитку експортно-орієнтованих галузей. Зважаючи на географічне положення України, її морська інфраструктура відіграє роль ключового логістичного вузла між Європою, Азією та Близьким Сходом. Однак внаслідок війни значна частина портової інфраструктури зазнала серйозних руйнувань або втратила свою функціональність. Це створює значні виклики для економічного відновлення країни, але водночас відкриває можливості для модернізації портів як невід'ємного елементу стійкого розвитку. Постконфліктний період вимагає комплексного підходу до відновлення стратегічних інфраструктурних об'єктів, серед яких морські порти займають центральне місце. Їх модернізація не лише сприятиме відновленню економіки, але й стане інструментом довготривалого розвитку, забезпечуючи стійкість перед майбутніми викликами, включно з екологічними, технологічними та безпековими аспектами.

Постконфліктні регіони потребують не лише відновлення зруйнованої інфраструктури, але й її модернізації відповідно до сучасних стандартів, здатної підтримувати економіку та сприяти регіональному розвитку. У цьому контексті стійкий розвиток забезпечує інтеграцію екологічних, економічних та соціальних аспектів у процес реконструкції, що дає змогу створювати стійкі до криз об'єкти інфраструктури, які можуть витримувати нові виклики, такі як кліматичні зміни чи глобальні економічні коливання. Для регіонів, які пережили військовий конфлікт, модернізація інфраструктури має додатковий вимір - вона стає символом відновлення та стабільності, що сприяє

поверненню інвестицій, збільшенню зайнятості та інтеграції в національні та міжнародні економічні системи.

Міжнародний досвід модернізації портової інфраструктури є ключовим джерелом знань для створення ефективних моделей відновлення та розвитку морських портів України. Багато країн, які стикалися з наслідками воєнних конфліктів або природних катастроф, успішно використовували портову інфраструктуру як інструмент економічного підйому [1]. Наприклад, у післявоєнній Німеччині морські порти були одним із головних драйверів відбудови економіки завдяки інвестиціям у сучасні технології, що збільшили пропускну спроможність і зменшили витрати на логістику. Сінгапур, який на початку своєї незалежності мав обмежені ресурси, зміг перетворитися на один із найбільших портових і логістичних центрів світу, впровадивши цифровізацію, автоматизацію та екологічно чисті технології.

Україна, яка має вихід до Чорного та Азовського морів, володіє значним потенціалом для розвитку портової інфраструктури. Однак цей потенціал залишається недостатньо реалізованим через низку проблем, таких як застарілі технології, низька пропускну спроможність та екологічні виклики. Відновлення та модернізація портів у післявоєнний період має враховувати не лише економічні аспекти, але й інтеграцію до європейської транспортної мережі, що сприятиме зміцненню торговельних зв'язків та залученню іноземних інвестицій.

Військові дії призвели до значних руйнувань і пошкоджень морської інфраструктури, особливо в регіонах, які перебували під окупацією або були об'єктами інтенсивних обстрілів. Значна частина причалів, портових терміналів, складів і кранів була пошкоджена або повністю знищена. Наприклад, порти Маріуполя та Бердянська, які раніше були важливими центрами перевалки зерна, металопродукції та інших вантажів, практично втратили свою функціональність через бойові дії. Акваторії багатьох портів були заміновані, що створило загрозу для судноплавства і додаткові витрати на розмінування. Крім того, логістичні коридори, що з'єднували порти із

залізничною та автомобільною мережею, також зазнали значних пошкоджень, ускладнюючи транспортування вантажів.

Окрім фізичних руйнувань, існують серйозні економічні, екологічні та технічні проблеми, що обмежують ефективність функціонування морських портів. Економічні проблеми пов'язані з втратою значної частини вантажопотоків через блокаду портів Чорного та Азовського морів. Це призвело до зменшення доходів, втрати робочих місць і зниження привабливості українських портів для міжнародних партнерів. У технічному аспекті значна частина обладнання в портах є застарілою або не функціонує належним чином, що ускладнює перевалку вантажів і знижує конкурентоспроможність.

У теперішніх умовах функціонування портів зазнало значних змін через необхідність адаптації до нових геополітичних і економічних реалій. Відновлення повноцінної роботи портів потребує комплексного підходу, що враховує інфраструктурні, безпекові, фінансові й екологічні аспекти. Разом із цим розвиток альтернативних транспортних маршрутів і диверсифікація логістичних ланцюгів стали важливими завданнями для зменшення залежності від традиційних морських шляхів.

Інноваційні технології є одним із ключових чинників модернізації портів, адже вони дозволяють підвищити ефективність управління, скоротити витрати і забезпечити конкурентоспроможність на міжнародному рівні. Використання автоматизованих систем управління портовими операціями, впровадження технологій штучного інтелекту та аналізу даних здатне значно зменшити час обробки вантажів, оптимізувати логістичні процеси та знизити витрати на персонал.

Фінансування модернізації морської інфраструктури в умовах обмежених державних ресурсів є одним із найбільших викликів. У цьому контексті моделі державно-приватного партнерства (ДПП) стають ефективним інструментом для залучення інвестицій [2]. Співпраця держави з приватними компаніями дозволяє використовувати переваги обох сторін: держава забезпечує правову базу, гарантує стабільність і безпеку, а

приватний сектор приносить фінансові ресурси, інноваційні технології та досвід управління. Успішні приклади ДПП можна знайти у досвіді європейських країн, таких як Нідерланди та Німеччина, де приватні інвестори фінансують модернізацію портів в обмін на довгострокові концесії або частковий контроль над операціями. В Україні потенціал таких моделей лише починає реалізовуватися, однак перспективи значні, особливо за умови прозорого управління та міжнародної підтримки [3].

Розвиток логістичної інфраструктури навколо портів є важливою складовою комплексного підходу до модернізації. Морські порти функціонують не як ізольовані об'єкти, а як частина складної мережі транспортних і логістичних зв'язків. Для підвищення їхньої ефективності необхідно забезпечити якісне сполучення з залізничними та автомобільними мережами, будівництво сучасних індустріальних парків та складів, створення митних зон і цифрових платформ для обміну інформацією між учасниками логістичних процесів. Інтеграція портів у загальнонаціональну транспортну систему сприятиме зменшенню витрат на перевезення вантажів і покращенню конкурентоспроможності українських експортерів на глобальних ринках [4].

Гармонізація портової діяльності з європейськими стандартами є важливою умовою для інтеграції України в європейський транспортний простір. Зокрема, важливим є інтеграція українських портів у Транс'європейську транспортну мережу (TEN-T), що забезпечить прямий доступ до основних транспортних коридорів ЄС [4].

Основним результатом дослідження стало усвідомлення того, що морські порти України залишаються важливими точками доступу до міжнародних ринків і ключовими елементами національної транспортної системи, незважаючи на значні руйнування, завдані війною. Основні проблеми, що перешкоджають їхньому ефективному функціонуванню, пов'язані з фізичними пошкодженнями інфраструктури, застарілим обладнанням, недоліками у фінансуванні та відсутністю сучасних управлінських підходів. Водночас модернізація портової інфраструктури

вимагає інтегрованого підходу, який поєднує інноваційні технології, екологічну стійкість, фінансову ефективність і соціальну відповідальність.

Рекомендовано активно впроваджувати інноваційні технології, такі як автоматизація операцій, цифровізація документообігу та використання екологічно чистих рішень. Ці заходи дозволять підвищити ефективність портів, скоротити час обробки вантажів і зменшити екологічний вплив. Важливим напрямом є розвиток державно-приватного партнерства, яке забезпечить залучення додаткових фінансових ресурсів і сприятиме прозорості інвестиційного процесу. Крім того, слід продовжувати роботу над гармонізацією української портової діяльності з європейськими стандартами, що створить передумови для інтеграції у Транс'європейську транспортну мережу та підвищить конкурентоспроможність на міжнародному рівні.

Список використаних джерел

1. Осадчий М. Л. Сучасні інституціональні особливості розвитку водного транспорту України. Економіка та суспільство. 2024. № 67.
2. Клевцевич Н.А. Партнерство публічного та приватного секторів: нові можливості місцевого розвитку. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2021. Вип. 1 (28). С. 9–13.
3. Клевцевич Н. А. Державно-приватне партнерство як інструмент регіонального розвитку. Економіка та суспільство. 2017.
4. Осадчий М. Л. Пріоритети стратегічного розвитку транспортно-інфраструктурних підприємств. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. Одеса: Одеський національний економічний університет. 2024. № 7-8 (320-321). С. 166-174.

Пятаков М.Ю.

аспірант кафедри банківської справи та страхування, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФАКТОРИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ ДЛЯ ФІНАНСУВАННЯ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Багато підприємств починаються з малих компаній із невеликим штатом, керованих своїми власниками. Загальна проблема для новачків – брак обігових коштів. Це велика проблема, що вимагає своєчасного, а головне, правильного рішення. Багато менеджерів підприємств спочатку дивляться на неї невірно і намагаються вирішити її, як їм здається, «простіше», тобто замість планування, розробок, виробництва та продажів витрачають час на пошук кредитів від постачальників та банків на максимально можливі суму та термін. При цьому проводять численні перемовини та вимагають від покупців швидшої оплати. Це часто спричиняє не тільки марну витрату часу та грошей, але й поступово взагалі губиться те, заради чого компанія створювалася. Замість шукати нових покупців, пропонуючи їм максимально зручні способи оплати, доводиться постійно розбиратися з нестачею грошей. Звичайно, спочатку передбачаються деякі затримки в оплаті. Але якщо фактичні показники виявляються гіршими за прогнози, бізнес починає розвалюватися.

Наявність оборотних коштів – необхідна умова для успішного бізнесу. Їхніми джерелами зазвичай є дебіторські заборгованості та позичені кошти. Увага при цьому, як правило, приділяється саме позиченим коштам, управління ж дебіторськими заборгованостями, що є одним з найбільших активів компанії, йде на другий план. Багато невеликих компаній змушені постійно вирішувати проблеми залучення фінансування через невідповідності фінансових показників вимогам банків.

Факторинг – дуже ефективна форма фінансування бізнесу. Це пов'язано з тим, що у економіці, тим більше в умовах повоєнного відновлення, для нормальної діяльності більшості малих підприємств питання джерел та коштів фінансування є першочерговим. Незважаючи на те, що про необхідність розвитку малого бізнесу у нашій країні говориться дуже багато, а державою приймаються численні рішення на його підтримку, реальної економічної основи для розвитку малого бізнесу ще не створено.

Практика показує, що невеликим підприємствам, що виникли зовсім недавно, дуже важко знайти надійні джерела фінансування, тим більше в умовах повоєнного відновлення. Таким підприємствам банки зазвичай відмовляють у кредитах, оскільки вони не мають гідної кредитної історії. Для новостворених малих підприємств особливо важливий оборотний капітал, оскільки спочатку їх роботи початковий капітал зазвичай не приносить прибутку, необхідного для розвитку. У зв'язку з цим логічно припустити, що такі підприємства мимоволі будуть змушені реалізувати свою продукцію з відстроченням платежу. У цій ситуації може бути затребуваний факторинг, як форма фінансування поточної господарської діяльності підприємства.

Процедура факторингу складається з наступних основних етапів:

- постачання факторинговим клієнтом товару покупцю за умов відстрочення платежу;
- поступка клієнтом права грошового вимоги до дебітора банку-фактору;
- авансове фінансування банком-фактором клієнта (до 90% від суми грошової вимоги) відразу після постачання клієнтом товару;
- оплата дебітором за поставлений клієнтом товар;
- виплата банком-фактором клієнту залишку коштів за грошовими вимогами за мінусом комісії фактора.

Факторинг як джерело фінансування малих підприємств має низку переваг над іншими варіантами отримання фінансових ресурсів:

- Вартість факторингу можна порівняти з альтернативними джерелами фінансування – банківським кредитуванням і товарним кредитом

Доступність факторингового фінансування набагато вища, ніж доступність банківського кредитування, бо фактор розглядає дебіторську заборгованість як достатнє забезпечення, у той час як банки вимагають заставу.

- Клієнту набагато легше за рахунок системи ціноутворення у факторингу оцінити свої витрати та порівняти їх із власною торговою націнкою, ніж порівняти відсотки за кредитом та інші додаткові витрати, що виникають при кредитуванні (оцінка та реєстрація застави).

- Клієнту простіше планувати витрати по комісіях, які він має сплатити фактору, оскільки комісії фактор списує тільки при здійсненні фінансування та при надходженні коштів від дебітора, на той час як відсотки банку клієнт зобов'язаний сплачувати щомісяця.

- Час, який потрібний для того, щоб отримати фінансування у фактора, істотно менше часу, який необхідно витратити для того, щоб отримати новий кредит чи відновити кредитну лінію.

- Додаткові послуги, що пропонуються фактором, суттєво звільняють клієнта від тих функцій, які при самостійному їх виконанні клієнтом виявляються або дуже дорогими, або він їх взагалі не в змозі виконати.

Використовуючи факторинг як ефективний засіб фінансування оборотного

капіталу, підприємство може:

1. Істотно розширити свою частку на ринку реалізації конкретної продукції. Це підприємство має можливість пробитися новий ринок, збільшуючи асортимент пропонованих товарів.

2. Підвищити ліквідність та оборотність дебіторської заборгованості. Підприємство отримує гроші відразу ж після відвантаження товарів із відстрочкою платежу. Виплачуване фінансування автоматично збільшується зі зростанням обсягу продажу.

3. Ліквідувати касові розриви, що утворюються.

4. Своєчасно сплачувати податки.

Факторингові схеми фінансування цілком здатні стати ефективними інструментами підтримки конкурентоспроможності малих підприємств на

вітчизняному ринку. Очевидно, що факторинг здатний відкрити нові перспективи для зміцнення та розвитку сфери малого бізнесу в умовах повоєнного відновлення економічної інфраструктури.

Список використаних джерел

1. Вовк В.Я., Мовчан А.С. Проблеми та перспективи використання факторингу в Україні. Фінансові дослідження. 2019. №2 (5). С.50-53

2. Дребот Н. П., Танчак Я. А., Миколишин М. М. Тенденції розвитку небанківських фінансових установ на ринку фінансових послуг України. Науковий вісник НЛТУ України. 2020, т. 30, № 1. С. 109–114.

3. Римар, О. (2023). Практика та проблематика регулювання ринку факторингових послуг в Україні. Економіка та суспільство, (54). URL:<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-88>

Саух Олександр

Старший викладач кафедри фінансів,
обліку та підприємництва, Херсонський
державний університет

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ЦЕНТРІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У ВІДБУДОВІ ПОСТКОНФЛІКТНИХ РЕГІОНІВ

Відновлення постконфліктних регіонів значною мірою залежить від наявності кваліфікованих кадрів, здатних забезпечити ефективну реконструкцію інфраструктури, підтримати економічний розвиток і сприяти соціальній стабільності. Саме тому ключовим завданням є розвиток центрів професійної освіти, які повинні підготувати спеціалістів для найбільш затребуваних галузей.

Одним із пріоритетних напрямків є підготовка фахівців у сфері будівництва та відновлення інфраструктури. Значна частина доріг, мостів, житлових будинків та комунальних мереж зазнала руйнування, тому необхідно забезпечити регіони кваліфікованими будівельниками, електромонтажниками, інженерами та фахівцями з ремонту дорожньої інфраструктури. Важливо, щоб освітні програми враховували сучасні технології будівництва, а навчання поєднувалося з практичною підготовкою на підприємствах. Це дозволяє випускникам відразу включитися в реальні виробничі процеси та швидко знайти роботу.

Не менше є відродження аграрного сектора, який традиційно є основою економіки багатьох регіонів. Військові дії не лише зруйнували фермерські господарства, а й суттєво пошкодили сільськогосподарські землі, тому необхідно підготувати спеціалістів, зайнятися рекультивацією обґрунтувань, відновленням аграрного виробництва та впровадженням сучасних технологій у сільське господарство. Використання цифрових рішень, зокрема системи точного землеробства, дозволяє зробити цей сектор більш продуктивним та екологічно стійким.

Окремої уваги потребує розвиток енергетичного сектору, особливо в напрямі впровадження відновлюваних джерел енергії. Руйнування

енергетичної інфраструктури робить необхідним підготовку спеціалістів, здатних не лише відновлювати традиційні мережі, а й працювати із сучасними технологіями, такими як сонячні та вітрові електростанції. Це дозволить забезпечити енергетичну безпеку та створити більш стійку енергосистему, менш залежну від централізованих джерел постачання. Без фізичної відбудови, сучасний світ потребує активної цифровізації, що робить актуальною підготовку ІТ-спеціалістів. Віддалена робота, електронний документообіг та кібербезпека залишаються невід'ємною частиною нової економіки. Важливо забезпечити навчання в галузі програмування, цифрового управління підприємствами та державними установами, що не лише відкриє можливості для працевлаштування молоді, а й сприятиме модернізації всієї регіональної економіки.

Не менше є розвиток медичної та соціальної сфери. Велика кількість людей у постконфліктних регіонах потребує реабілітації, психологічної допомоги та якісного медичного обслуговування. Саме тому професійна освіта має підготувати не лише працівників, а й соціальних спеціалістів, які працюють з ветеранами, внутрішньо переміщеними особами та іншими медичними вразливими групами населення.

Значну роль у підвищенні якості професійної освіти покращує її інтеграція з міжнародними стандартами. Важливо адаптувати навчальні програми відповідно до європейських вимог, щоб випускники отримували дипломи, які визнаються за кордоном, і могли брати участь у міжнародних проєктах. Співпраця з іноземними університетами та стажування за кордоном дозволити запровадити нові підходи до навчання та зробити освіту більш практичною та орієнтованою на ринок праці.

Таким чином, розвиток центрів професійної освіти в постконфліктних регіонах є ключовим елементом економічного відновлення та соціальної стабільності. Комплексний підхід, що включає модернізацію навчальних програм, співпрацю з бізнесом та міжнародними партнерами, а також впровадження сучасних технологій, дозволяє створити ефективну систему підготовки кадрів, здатних забезпечити швидку та якісну відбудову країни.

Список використаних джерел

1. Європейська комісія. Програми підтримки професійної освіти в країнах, що відновлюються після конфліктів. Офіційний сайт ЄС. URL: <https://ec.europa.eu>
2. Міністерство освіти і науки України. Стратегія розвитку професійної освіти в Україні до 2030 року. Офіційний сайт МОН. URL: <https://mon.gov.ua>
3. Світовий банк. Відновлення економіки через інвестиції в освіту та ринок праці: міжнародний досвід. Офіційний сайт Світового банку. URL: <https://www.worldbank.org>

Тараба В. С.

аспірант, економічний факультет, кафедра
фінансів, Київський національний
університет імені Тараса Шевченка

ВІДНОВЛЕННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ПЛАТІЖНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕОРИТОРІЯХ

Однією з першочергових потреб населення на деокупованих територіях є відновлення повноцінного доступу до фінансових послуг, що можливе виключно за умови достатнього рівня відновлення платіжної інфраструктури. Під платіжною інфраструктурою ми розуміємо окрім традиційних складових, що включають в себе банкомати, торговельні POS-термінали, та пункти продажу, які приймають платіжні картки [1], також можливість емісії та подальшого використання платіжних карток та наявність функціонуючої мережі банківських відділень та / або функціонуючих банківських каналів дистанційного обслуговування.

Хоча відновлення можливості зняття готівки і є на перших порах більш пріоритетним порівняно з повноцінним відновленням безготівкових розрахунків, але з часом варто очікувати повернення поширеності безготівкових розрахунків на таких територіях нарівні з загальноукраїнським трендом пріоритетності безготівкових операцій (так, відповідно до даних НБУ за 9 місяців 2024 року частка безготівкових операцій з платіжними картками становила 94.5% за кількістю операцій та 64.8% за сумою операцій, в свою чергу серед типів операцій домінують розрахунки в сервісній та торговельній мережах [2], аналогічний ситуація є характерною і для попередніх періодів [3]).

Традиційно при дослідженні ризиків, що пов'язані з особливостями функціонування платіжних систем, визначають правові, фінансові, розрахункові, та операційні ризики [4, с. 262], втім, у вітчизняних реаліях також слід звертати особливу увагу на безпекові ризики, зокрема ризики пошкодження чи фізичної втрати майна, підвищеної загрози життю та здоров'ю працівників. Як наслідок, на перших етапах відновлення слід

розглянути підвищені вимоги до захисту працівників інкасації та запровадження додаткової охорони в банківських відділеннях.

Питання відновлення платіжної інфраструктури нерозривно пов'язане з відновленням банківської діяльності (йдеться як про фізичну мережу відділень та супутніх послуг, так і про дистанційні канали обслуговування) на деокупованих територіях. У таблиці нижче наведено порівняння кількості підрозділів банків без врахування представництв станом на початок 2022 року (до початку повномасштабного вторгнення) та станом на початок 2024 року, при цьому кольори (жовтий та червоний) позначають відповідні зони, які визначено на основі переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії [5]:

Зміна кількості структурних підрозділів банків на територіях в межах України

Область	01.04.2024	01.01.2022	Сукупна зміна за період	Зміна у %
Харківська	303	525	-222	-42.29%
Донецька	70	289	-219	-75.78%
Київ	819	984	-165	-16.77%
Запорізька	162	305	-143	-46.89%
Херсонська	31	167	-136	-81.44%
Одеська	393	499	-106	-21.24%
Луганська	1	93	-92	-98.92%
Дніпропетровська	501	591	-90	-15.23%
Львівська	398	447	-49	-10.96%
Полтавська	263	308	-45	-14.61%
Київська	233	272	-39	-14.34%
Миколаївська	139	178	-39	-21.91%
Чернігівська	129	162	-33	-20.37%
Сумська	141	172	-31	-18.02%
Кіровоградська	128	152	-24	-15.79%
Черкаська	156	179	-23	-12.85%
Житомирська	144	164	-20	-12.20%
Вінницька	202	220	-18	-8.18%
Рівненська	117	135	-18	-13.33%
Хмельницька	145	163	-18	-11.04%
Волинська	114	126	-12	-9.52%
Чернівецька	88	99	-11	-11.11%
Івано-Франківська	167	176	-9	-5.11%
Тернопільська	109	117	-8	-6.84%
Закарпатська	151	157	-6	-3.82%

Джерело: розраховано автором на основі [9].

До червоної зони віднесено області, на території яких ведуться бойові дії. До жовтої зони віднесено області, на території яких були бойові дії, але станом на зараз припинені (після 24.02.2022). Як бачимо, найбільше відносне падіння притаманне територіям, на яких велися або ведуться активні бойові дії. Хоча частково зменшення банківської мережі можна пояснити виведенням НБУ кількох банків з ринку шляхом визнання неплатоспроможними та подальшої ліквідації (приміром АТ «БАНК ФОРВАРД», АТ «АКБ «КОНКОРД», ПАТ «АЙБОКС БАНК»), але такі банки займали незначну частку ринку та малу невелику за кількістю відділень мережу, а тому їх ліквідація не мала суттєвого впливу на поширеність доступу до фінансових послуг.

Як зазначають Мартиненко О. В. та Шнурко А. М. [6], відновлення повноцінного обслуговування клієнтів на деокупованих територіях якомога швидше може бути не вигідним з економічної точки зору через надто високий рівень невизначеності та необхідність додаткових витрат, що неминучі в умовах підвищених ризиків, тому приватні банки менш зацікавлені в такому відновленні порівняно з державними, особливо якщо йдеться про невеликі населені пункти. Втім, у випадку великих населених пунктів та агломерацій можемо припустити і наявність зворотного ефекту: швидше відновлення діяльності дозволить отримати конкурентні переваги та наростити клієнтську базу.

Важливу роль у відновленні надання банківських послуг на деокупованих територіях відіграє створена за ініціативи НБУ мережа PowerBanking [7] та її подальший розвиток в межах PowerBanking 2.0, що відповідно до оновленої Стратегії НБУ сприятиме безперебійному доступу до фінансових послуг на деокупованих територіях [8].

Крім того, доцільним є застосування принципу «Build Back Better» [10], що передбачає не просто відновлення до довоєнного стану, а відновлення з врахуванням поточних викликів та потенційних загроз, забезпечуючи таким чином стійкість інфраструктури. Як приклад факторів, які потрібно враховувати при відновленні, можемо навести зростання ризиків кібератак та

терористичних актів, та ймовірну необхідність оптимізації географічного розподілу банкоматів, терміналів самообслуговування, та відділень банків з врахуванням змін в розподілі населення та можливій зміні центрів економічної активності населених пунктів після деокупації порівняно з періодом до окупації.

Структура мережі PowerBanking за банками-учасниками

Назва банку	Кількість чергових відділень PowerBanking	Частка банку, %
ПРИВАТБАНК	491	20.47%
ОЩАДБАНК	442	18.42%
РАЙФФАЙЗЕН БАНК	150	6.25%
УКРГАЗБАНК	121	5.04%
ПУМБ	89	3.71%
УКРСИББАНК	86	3.58%
АКОРДБАНК	83	3.46%
А-БАНК	82	3.42%
СЕНС БАНК	76	3.17%
ІДЕЯ БАНК	60	2.50%
Решта банків	719	29.97%

Джерело: розраховано автором на основі [7].

Таким чином, проблема відновлення та забезпечення безперервності діяльності платіжної інфраструктури вимагає всебічного аналізу безпекових, інфраструктурних, та фінансових ризиків. Окрім вирішення безпосередньо організаційних питань при відновленні діяльності потрібно також звертати особливу увагу на першочерговість потреб населення на деокупованих територіях, та враховувати вплив військових дій і міграційних процесів на оптимізацію розміщення банківських відділень та платіжної інфраструктури порівняно з періодом до повномасштабного вторгнення.

Список використаних джерел

1. НБУ. Платіжна інфраструктура та платіжні картки, I півріччя 2024 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/platijna-infrastruktura-ta-platijni-kartki-i-pivrichchya-2024-roku#> (дата звернення: 12.01.2024).
2. НБУ. Картковий ринок за дев'ять місяців 2024 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/kartkoviy-rinok-za-devyat-misyatsiv-2024-roku->

[chastka-bezgotivkovih-operatsiy-prodovjuye-zrostaty](#) (дата звернення: 14.01.2024).

3. НБУ. Другий рік повномасштабної війни: обсяги безготівкових розрахунків зростають. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/drugi-y-rik-povnomasshtabnoyi-viyni-obsyagi-bezgotivkovih-rozrahunkiv-zrostayut> (дата звернення: 14.01.2024).

4. Трусова Н. В., Чкан І. О. Платіжні системи в Україні та ризики їх функціонування. Бізнес Інформ. 2021. №1. С. 257–263.

5. Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією : Наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України 22 грудня 2022 року № 309. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22#n15> (дата звернення: 18.01.2024).

6. Мартиненко О. В., Шнурко А. М. Проблеми відновлення роботи банківської системи на деокупованих територіях. Економіка та суспільство. № 56, 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2956> (дата звернення: 14.01.2024).

7. НБУ. POWER BANKING. URL: <https://power.bank.gov.ua/> (дата звернення: 18.01.2024).

8. Національний банк України. Реалізація оновленої Стратегії НБУ сприятиме розширенню інклюзії та формуванню безбар'єрної фінансової системи. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/realizatsiya-onovlenoyi-strategiyi-nbu-spriyatime-rozshirennyu-inklyuziyi-ta-formuvannyu-bezbaryernoyi-finansovoyi-sistemi> (дата звернення: 15.01.2024).

9. НБУ. Кількість структурних підрозділів банків. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 15.01.2024).

10. Омеляненко, В. А., Омеляненко, О. М., & Лиштван, В. Л. Ключові аспекти інфраструктурної безпеки та сталості в контексті повоєнного відновлення громад (цифровий та бізнес-екосистемний аспект).. Цифрова економіка та економічна безпека. № 8 (08), 2023. С. 54-61.

Шабардін Дмитро
аспірант кафедри менеджменту та
адміністрування, Національний
університет «Чернігівська політехніка»

ВПРОВАДЖЕННЯ ОЩАДЛИВИХ МЕТОДІВ БУДІВНИЦТВА ДЛЯ ЕФЕКТИВНОЇ ВІДБУДОВИ ЖИТЛОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В ПОСТРАЖДАЛИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Російська агресія завдала значних збитків житловому фонду України, особливо в прикордонних регіонах. Відбудова житла є пріоритетним завданням, що потребує ефективних і ресурсоощадливих рішень.

За даними дослідження, проведеного Київською школою економіки, станом на червень 2023 року прямі збитки житлового фонду України через військову агресію Росії оцінюються у 55,9 млрд доларів, що складає понад третину від загальної суми прямих збитків. Кількість пошкоджених або зруйнованих об'єктів житлового фонду: 167,2 тис. будівель, з яких: приватних будинків 147,8 тис., багатоквартирних будинків 19,1 тис. та 350 гуртожитків. Загальна площа пошкоджених або зруйнованих об'єктів становить 88,9 млн кв. м (8,6% загальної площі житлового фонду України). Серед найбільш постраждалих міст Маріуполь, Харків, Чернігів, Северодонецьк, Бахмут та інші, де значна частина будівель зазнала часткових або повних руйнувань. Відновлення об'єктів вимагає здійснення нового будівництва, капітального та поточного ремонту, реконструкції прибудинкових територій [1].

Традиційні підходи до будівництва виявляються занадто затратними та тривалими за часом, що ускладнює процеси реконструкції.

Основними викликами традиційного підходу до будівництва в умовах обмеженості ресурсів залишаються:

високі матеріальні затрати;

низька екологічна свідомість, що проявляється у значному збільшенні вуглецевого сліду і забрудненні навколишнього середовища;

повільні темпи реалізації проєктів;

неефективне керування ресурсами;

обмежене використання ощадливих технологій, таких як BIM та сучасні системи енергоефективності.

У такому контексті впровадження ощадливих (Lean) методів будівництва стає нагальною потребою. Адже дозволяє забезпечити:

економію ресурсів через використання матеріалів з низьким вмістом вуглецю та потенційною можливістю рециклінгу;

збільшити швидкість реалізації проєктів за рахунок усунення простоїв та швидкої координації робіт;

підвищення енергоефективності завдяки використанню сучасних енергозберігаючих технологій;

підвищення конкурентоспроможності будівельних компаній;

захист навколишнього середовища.

Концепція Lean construction (ощадливе будівництво) набуває все більшої популярності у світі, особливо в Європі та США. Ощадливі технології дозволяють зменшити витрати на будівництво, підвищити енергоефективність будівель та зменшити їхній вплив на довкілля. Найбільш поширеними методами та технологіями, які ефективно використовуються в Україні можна назвати модульне та каркасне будівництво, використання місцевих матеріалів, систему пасивного будинку, новітні технології 3D-друку тощо. Розглянемо потенціал їх впровадження деяких з них.

Модульне будівництво передбачає виробництво окремих модулів (секцій) будівлі на заводі та їх подальшу збірку на будівельному майданчику. Це дозволяє значно скоротити терміни будівництва, підвищити якість та знизити витрати. Окрім цього дана технологія дає можливість повторного використання модулів, забезпечуючи меншу кількість будівельного сміття [2]. Модульне будівництво може бути ефективним для швидкого відновлення житла у постраждалих регіонах та для будівництва соціального житла.

Популярною та універсальною технологією зведення будівель є каркасне будівництво. Сучасні підходи до каркасного будівництва

дозволяють будувати будівлі швидко, економічно та з високими експлуатаційними характеристиками. Основними принципами, що лежать в основі сучасного каркасного будівництва є: використання несучого каркасу; легкість та міцність конструкції; модульність та стандартизація елементів; швидкість та простота монтажу; гнучкість у проектуванні та плануванні; енергоефективність та ізоляція; екологічність та стійкість; точність та контроль якості; стійкість до зовнішніх впливів та сейсмостійкість, а також інтеграція сучасних технологій [3]. Каркасне будівництво може бути широко застосоване в приватному секторі та для будівництва невеликих багатоповерхових будинків.

Пасивний будинок – це будинок, який практично не потребує додаткового опалення або охолодження завдяки високій енергоефективності. Принципами використання даної технології є: висока теплоізоляція; герметичність; контрольована вентиляція з рекуперацією тепла; орієнтація будинку та сонячні захисні елементи; використання відновлюваних джерел енергії; відсутність теплових мостів. Реалізація стандартів «пасивного будинку» забезпечує значне зниження споживання енергії на опалення (до 90% порівняно з традиційним будівництвом); високий рівень комфорту; довговічність та екологічність [4].

Враховуючи глобальні тенденції, Україна має високий потенціал для впровадження у будівельній галузі технологій 3-D друку. Головними характеристиками даного методу будівництва є: адитивний метод створення об'єктів; використання спеціалізованих принтерів; діджиталізація процесів; оптимізація ресурсів; швидкість та автоматизація [5]. На даний момент наша держава поки що знаходиться на стадії вивчення та адаптації даної технології, що переважно обґрунтовується недосконалістю нормативної бази та відсутністю широкого доступу до спеціалізованого обладнання. Щодо перспектив, то 3D-друк може бути застосований для виготовлення нестандартних елементів будівель та прототипів.

Серед інших ощадливих технологій варто також назвати використання сонячних батарей та вітряних турбін, систем збору дощової води та

впровадження енергоефективного освітлення.

Основними бар'єрами на шляху використання сучасних ощадливих технологій можна вважати недостатню адаптацію будівельних норм до нових технологій. В той же час спостерігається не дуже широка поінформованість населення про інновації і переважання традиційних методів будівництва в будівельних компаніях.

Відповідно для забезпечення ощадливого підходу в будівництві необхідно в першу чергу створити сприятливі умови для його використання через розробку державних програм. Стратегічним напрямком є збільшення фінансування наукових досліджень та розробок у сфері будівництва, залучення досвіду та фінансової допомоги з боку міжнародних організацій. Також для успішного впровадження ощадливих технологій важливим є проведення інформаційних кампаній як для професіоналів будівельної галузі, так і пересічного споживача. Адже для України вкрай важливо забезпечити швидке відновлення житлового фонду і при цьому відповідати стандартам зеленої економіки.

Список використаних джерел

1. Звіт про прямі збитки інфраструктури та непрямі втрати економіки від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на червень 2023 року // Громадській організації «Інститут Київська Школа Економіки» в рамках Проєкту USAID «Економічна підтримка України. Відновлено з https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/09/June_Damages_UKR_-Report.pdf
2. Новік Г.В., Гнатюк Л.Р., Візір А.С. Практичність модульного будівництва: досвід минулого та перспективи / Г.В. Новік, Л.Р. Гнатюк, А.С. Візір // Теорія та практика дизайну: зб. наук. праць / Національний авіаційний університет. - К., 2022. - Вип. № 25. С. 76-84.
3. Будівництво каркасних будинків в Україні у питаннях та відповідях / Микола Кудіненко. Відновлено з <https://profikarkas.com.ua/uk/usefularticle/88-stroitelstvo-karkasnyih-domov-v-ukraine-v-voprosah-i-otvetah>

4. Donenko, I. V., O. M. Nazarenko, and A. O. Trotsenko. "Переваги пасивного будинку та технічні вимоги у зведенні енергозберігального будинку." *Physical Metallurgy and Heat Treatment of Metals* 1 (92) (2021): 14-20.

5. Згалат-Лозинська Л.О., Згалат-Лозинський О.Б. Розвиток та впровадження інноваційних технологій 3d-друку у будівництві. ResearchGate, 2020. Відновлено 3

<https://www.researchgate.net/publication/344822499>

ROZVITOK_TA_VPROVADZENNA_INNOVACIJNIH_TEHNOLOGIJ_3D-
DRUKU_U_BUDIVNICTVI

Шевченко Олексій Олексійович,
здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти, аспірант Академії
праці, соціальних відносин і туризму (м.
Київ, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ НОВОГО ТИПУ МІСТОБУДІВНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ В МЕЖАХ НАЯВНОЇ ПРОЦЕДУРИ ЗМІНИ ЦІЛЬОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЗЕМЕЛЬ

Для органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб, міжнародних та українських інвесторів, а також землевласників та землекористувачів, з 01.01.2025 року існує нагальне та критична проблема, щодо можливості зміни цільового призначення земельних ділянок під будівництво нових об'єктів комерційного призначення, які слугуватимуть додатковим стимулом для розвитку таких територій на місцевості.

Згідно з Розділом V «Прикінцеві Положення» ЗУ «Про регулювання містобудівної діяльності» [1] законодавцем було встановлено, що виключно до «01» січня 2025 року функціональне призначення території може визначатися детальним планом території. Встановлене обмеження цієї законодавчої норми не поширювалося на території, де вже були наявні та затверджені комплексні та генеральні плани населеного пункту відповідно до ЗУ "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель". [2]

Тобто, від 01.01.2025 року, коли набрав чинності Закон України № 711 "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель", щоб надати земельну ділянку з цільовим призначенням, яке буде відповідати майбутнього об'єкту будівництва або пройти процедуру зміни цільового призначення землі - громада відтепер зобов'язана використовувати виключно Комплексний план просторового розвитку території (надалі за текстом – «КППРТ») територіальної громади чи актуальну містобудівну документацію.

Отже, відповідно до нового п. 5-1 ч. 1 ст. 1 ЗУ "Про регулювання

містобудівної діяльності" - КППРТ територіальної громади являє собою в один момент і містобудівною документацією на місцевому рівні, так і той же момент документацією із землевпорядкування та землеустрою, що включає в себе: а) основні напрями планувальної організації, функціонального призначення територій; б) базові принципи і напрями формування єдиної системи на місцевому рівні громадського обслуговування населення, дорожньої мережі, інженерно-транспортної інфраструктури, інженерної підготовки і благоустрою, цивільного захисту території та населення від небезпечних природних і техногенних процесів; в) охорони земель та інших компонентів навколишнього природного середовища, що включатимуть такі основні компоненти, як формування екомережі, охорони і збереження культурної спадщини та традиційного характеру середовища населених пунктів, а також визначає алгоритмічність дій та послідовності реалізації визначених рішень, у тому числі етапності освоєння території та їх раціонального використання.

Нова викладена ч. 3 ст. 20 Земельного кодексу України (надалі – «ЗК України») встановлює, що категорія земель та вид цільового призначення земельної ділянки, як два незрушні стовпи характеристик земельної ділянки, визначаються в межах відповідного виду функціонального призначення території, яке буде передбаченого новим та затвердженим видом місцевої документації – КППРТ територіальної громади, що включатиме як і містобудівну документацію так і землевпорядну частину або генеральним планом населеного пункту. [3]

Окремо також, треба відзначити, що до ЗУ «Про землеустрій» також додано нову ст. 45-1, яка теж в свою чергу, корелюється із новими положеннями ЗУ «Про регулювання містобудівної діяльності». [4]

За цією статтею, КППРТ територіальної громади, генеральний план населеного пункту, детальний план території вже є одночасно документацією із землеустрою та містобудівною документацією на місцевому рівні, який повинен включати, крім відомостей, передбачених ЗУ "Про регулювання містобудівної діяльності", ще додаткові матеріали топографо-геодезичних

вишукувань, та необхідних погоджень, експлікацію земельних угідь за власниками та користувачами земельних ділянок, відповідні переліки наявних обмежень у використанні земель та переліки земельних ділянок, щодо яких встановлено обмеження у використанні земель, збірний план земельних ділянок та план розподілу земель за категоріями, власниками і користувачами, угіддями з відображенням наявних обмежень (обтяжень).

Такі плани просторового розвитку поширюються на населені пункти громади, а також на території поза її межами. Тобто, будівництво нових об'єктів у місцях, де відсутня актуальна містобудівна документація, відтепер лише буде можлива, якщо це цілком і повністю буде узгоджуватися з відповідним КППРТ.

Цей законодавчий акт також містить положення, які не повністю не відповідають першоосновам та базовим поняттям Земельного кодексу. Відповідно до ч. 2 ст. 20 ЗК України, яка викладена в новій редакції, встановлено що «цільове призначення земельної ділянки визначається власником земельної ділянки самостійно в межах відповідного виду функціонального призначення території, визначеного затвердженим комплексним планом просторового розвитку громади, а у разі його відсутності - планом зонування території або детальним планом території».

Невідповідність визначених понять полягають у тому, що статтю 19 цього Кодексу чітко встановлено, що землі України за основним цільовим призначенням поділяються на дев'ять категорій, які визначені в закритому переліку, що в свою чергу не дає приводів для розширеного трактування та маніпуляцій відповідно до особливостей використання землі.

Тобто, основа визначення цільового призначення землі та функціонального її використання, повинно бути побудована в межах категорій, що визначені в статті 19 Земельного кодексу України. Розмиття поняття «категорій», на які поділяються земельні ділянки, приведе до знецінення використання землі, погіршення її природних особливостей та характеристик, за якими вона використовується.

Окреме важливе питання, це фінансування розроблення та

затвердження такої документації, що в свою чергу є кошторисним видом містобудівної діяльності, та має на меті одночасно збирати різні дані з різних за своєю суттю та можливостям реєстрів, а також визначати функціональне допустиме призначення землі. Окрім того, це розроблення, погодження, складання та затвердження може бути затягнене у часі, що призведе до негативних наслідків на місцях для всіх суб'єктів будівництва.

Варто також відзначити, що територіальні громади та міста України мають на меті подовжити строки реалізації положень законодавства, яке вступило в силу від 01. січня 2025 року. Так, Асоціація міст України звернулася до Верховної ради України із законопроектом №12283, де передбачено продовження дії строків з 01.01.2025 до 01.01.2028». Цей законопроект наразі пройшов перше читання у ВРУ. [5]

Отже можна акцентувати, що є шанс, коли у разі наявності великої кількості запитів від громадян та інвесторів щодо неможливості змінити цільове або відвести під «забудову» земельні ділянки, цей строк можуть продовжити на законодавчому рівні з урахуванням реальних фінансових можливостей таких територіальних громад.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17.02.2011 № 3038-VI. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>.
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель» від 17.06.2020 № 711-IX. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-20#Text>.
3. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III. Офіційний сайт Верховної ради України // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.
4. Закон України «Про землеустрій» від 22.05.2003 № 858-IV. Офіційний сайт Верховної ради України // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text>.

5. «Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо продовження термінів дії документів з планування територій». Офіційний сайт Верховної ради України // URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/45368>.

СЕКЦІЯ 3. ІНВЕСТИЦІЙНІ МОДЕЛІ ВІДНОВЛЕННЯ ТА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Moskalenko Vasylii

assistant professor, of the department of
finance, banking and insurance
Central Ukrainian National Technical
University

APPLICATION OF INVESTMENT MODELS FOR INNOVATION AND ECONOMIC DEVELOPMENT

Renewal and stimulation of economic development lies in the implementation of effective investment models. In the wake of crisis situations, such as war, global economic recessions and natural disasters, there is a need to find new forms of finance. resource management.

Current trends, such as economic crises, post-conflict crises and global climate change, call for innovative approaches to update and stimulate economic growth. Investment models are a key tool for ensuring economic development, creating new jobs and increasing the competitiveness of the economy [2, p. 290-291].

Investment models for renewal and economic development are key tools for stimulating the economy after periods of crisis or war, as well as for ensuring economic growth. Below we take a look at some of the main approaches:

1. Government investment models

This model transfers the active role of the state to the financing and implementation of economic renewal projects. The main risks for financing infrastructure: construction of roads, bridges, power plants, water supplies, etc. Social programs will ensure investments in the sphere of health protection, education and social security. Tax incentives flow into changes in taxes to stimulate the private sector to participate in the modern one.

2. Private investment models

These models are based on the acquisition of private capital: Foreign Direct Investment (FDI): Entry of foreign companies into local markets. Public-private partnership (PPP): joint projects in the private sector. Venture financing:

investments in startups and innovative projects.

3. Mixed models

These models combine elements of state and private investments. Development investment funds: created funds that are financed by the state, private investors or international organizations. Coordination with international donors: grants, loans and technical assistance.

4. Innovative models

Innovative approaches convey an emphasis on current technologies: “Green” investments: energy saving, renewable energy resources. Digitalization : investments in digital infrastructure, development of the IT sector.

Investment models of renewal and economic development play an important role in formulating strategies to improve the economic situation, especially in the aftermath of a crisis or after a war. These models help to identify the optimal routes for generating capital, stimulating growth and improving the living standards of the population [1, p. 107]

Let's take a look at the main investment models:

Model of growth through capital investment - this model conveys that investment in fixed capital (infrastructure, production) is the main driver of economic growth. The insurance covers both internal (national) and external (foreign direct investment) financing.

Economics know: investments in human capital and scientific and technological progress are the main factors of growth. This includes expenditures on research, development and development (R&D), as well as technological modernization of enterprises.

The strategy of “renewal through innovation”: is aimed at adapting new technologies and production methods. Modernization of essential systems for the promotion of innovation can speed up renewal after crisis situations.

Investment in social infrastructure: Investment in health, education and social protection can significantly improve the quality of life of the population and accelerate economic growth. This also allows for the formation of a more stable suspense by reducing unevenness.

Public-private partnership (PPP): Cooperation between the government sector and private companies makes it possible to obtain additional resources for the implementation of great projects. PPP can be an effective strategy for the development of infrastructure without significant expenditures from the state budget.

Factors for the success of models lie in the stability of macroeconomic policy: government policy must be friendly to the business environment through low taxes, clarity of legislation and currency stability [3, p. 25].

Actively engaging the community before decisions are made to develop regions and places will ensure the legitimacy of projects and their integrity. The models must be adapted to the changing minds of the market and the needs of the population, such as global demands and local needs.

The use of analytical data to make decisions allows for the most efficient use of resources and the provision of targeted investments in the development of key sectors or regions.

The choice of investment model depends on the specific minds of the region: the level of economic development, availability of resources, political stability. The most effective approach is a combination of different models, covering both short-term and long-term purposes.

The successful renewal of economies after the crisis depends not only on the investment of resources, but also on the fact that these resources will be in the context of the overall strategy for the development of the country and the region. The emergence of diverse investment models can be significantly influenced by the growth rate of local and foreign national economies through proper integration of these models into the broader context of socio-economic development marriage

Investment models of renewal and economic development are the basic tool for ensuring long-term stability and growth. Their effective implementation lies in the integration of innovative approaches, international innovation and the development of sustainable resources. Investment models serve as a key element in the process of modernization and development. Finding optimal models relies on collaboration between government agencies, the private sector and international

organizations.

Investment models play a critical role in the process of economic renewal and development. The choice of a specific model depends on the needs and capabilities of the state and region. The combination of such approaches as government incentives, public-private partnerships, venture capital financing and economic development clusters allows us to create favorable minds for sustainable economic growth.

References:

1. Innovacijni osnovy vidnovlennya ta rozvytku krayin pislya zbrojnyx konfliktiv: innovacijnyj vymir: kolektyvna monografiya / za red. Omelyanenko V. A. Sumy: Instytut strategij innovacijnogo rozvytku i transferu znan. – 2022, 280 s.

2. Svitlana Kryshchanovych. The process of risk management response to the negative impact of risks as the basis for ensuring economic security // Business, Management and Economics Engineering Volume 19 Issue 2: 289–302 <https://doi.org/10.3846/bmee.2021.14798>

3. Shlyaxy vprovadzhennya innovacijno-investycijnoyi modeli rozvytku v ukrajinskyx mistax // Za zagalnoyu red. O. I. Soskina. – K.: Vyd-vo «Instytut transformaciyi suspilstva», 2008. – 64 s

Melnykova K.V.,

PhD in Economics, Acting Dean of the Faculty of Business and Law, Associate Professor at the Department of Finance, Accounting, and Entrepreneurship, Kherson State University

DIGITALIZATION OF THE ECONOMY AS A TOOL FOR THE ACCELERATED RECOVERY OF WAR-TORN REGIONS

Military conflicts cause significant damage to national economies, resulting in the loss of production capacities, destruction of infrastructure, mass displacement of populations, and a decline in economic activity. In such conditions, the process of economic recovery requires innovative approaches, among which digital transformation plays a crucial role. The use of digital technologies helps increase resource management efficiency, accelerates business recovery, and attracts investment for regional development.

Digitalization is one of the key tools for economic recovery in the post-conflict period as it promotes the implementation of e-governance, the development of online business, remote employment, and digital education. It also ensures transparency of financial flows, facilitates the automation of administrative processes, and creates conditions for attracting international aid.

The aim of the study is to identify the key aspects of digital transformation of the economy and its role in the accelerated recovery of affected regions. The research covers key areas of digitalization, its impact on socio-economic development, and the challenges that may arise during the implementation of digital solutions.

Economic digitalization is the process of implementing digital technologies across all spheres of economic activity, contributing to increased efficiency, productivity, and the creation of new business models. It includes the following key components:

- Digital infrastructure – the development of high-speed internet, data centers, and other technological platforms that ensure data processing and transmission.

- Digital platforms and services – online platforms that connect consumers and service providers, fostering the development of e-commerce, financial technologies, and other digital solutions.

- Digital skills and competencies – training professionals capable of effectively using and implementing digital technologies in production and management processes.

In post-conflict regions, digital transformation plays a crucial role in economic recovery. For example, in the Western Balkans, the implementation of digital technologies helped modernize government services and attract investments. In Estonia, after regaining independence, an effective e-government system was established, enhancing transparency and trust in state institutions. These examples demonstrate that digitalization can serve as a catalyst for rapid economic recovery and development.

Russia's full-scale invasion of Ukraine caused significant economic losses: in 2022, Ukraine's real GDP shrank by 29.2%; by January 2024, the total infrastructure damage reached nearly \$155 billion; consumer inflation, which before the war was 10% year-on-year, peaked at 26.6% in October 2022; millions of Ukrainians were forced to leave the country, leading to a labor shortage and negatively affecting economic activity.

In the face of wartime destruction, digital technologies play a key role in the economic recovery:

- Ukraine is actively implementing the digitalization of government services, which fosters integration into the EU digital space and strengthens the country's economic potential.
- The development of online platforms enables small and medium-sized businesses to continue their operations despite the physical limitations caused by the war.
- The introduction of remote learning ensures the continuity of the education process and enhances the qualification of the workforce, which is critical for economic recovery.

The use of digital technologies not only contributes to rapid economic recovery but also lays the foundation for its sustainable development in the future.

To fully realize the potential of digital technologies, it is necessary to expand digital infrastructure, including ensuring quality internet coverage, creating new

data centers, and strengthening cybersecurity. An important area is investing in digital education and workforce retraining, as the labor market will require specialists in IT, artificial intelligence, big data analysis, and the Internet of Things. A significant role in the economic recovery will be played by supporting digital startups and businesses through tax incentives, grant programs, and regulatory simplifications. Further development of digital government services, automation of administrative processes, the introduction of electronic registers and digital currencies will promote transparency and efficiency in economic relations. A crucial strategic step will be Ukraine's integration into the European digital market, which involves aligning standards and ensuring the interoperability of digital systems.

Post-war Ukraine has the potential to become one of the leaders in the digital economy of Eastern Europe. The further development of the IT sector and digital services will contribute to the export of technological solutions and attract investments. Creating favorable conditions for international technology companies will allow the implementation of joint innovative projects that will have a long-term effect on the economy. An important direction will be the implementation of the "smart" city concept using Internet of Things technologies, big data analysis, and artificial intelligence for effective infrastructure management. The development of digital finance and the introduction of blockchain solutions will help ensure the transparency of economic processes and contribute to reducing corruption levels.

Digitalization is not just a tool for economic recovery, but a fundamental basis for Ukraine's future growth. Its systemic implementation will allow for the creation of a stable, competitive economy capable of quickly adapting to the challenges of the modern world.

References

1. Brennen, S., & Kreiss, D. (2014). Digitalization and digitization. <http://culturedigitally.org/2014/09/digitalization-anddigitization/>
2. Chapco-Wade, C. (2018). Digitization, digitalization, and digital transformation: What's the

difference, <https://medium.com/@colleenchapco/digitization-digitalization-and-digital-transformation-whats-the-difference-eff1d002fbdfm>

3. Diani, M. (2000). Social movement networks virtual and real. *Information, Communication & Society*, 3(3), 386–401. [https://doi.org/\(open in a new window\)10.1080/13691180051033333](https://doi.org/(open%20in%20a%20new%20window)10.1080/13691180051033333)

4. Hapon, M. (2020). What is the difference between digitization, digitalization and digital transformation. [https://www.netguru.com/blog/digitization-and-digitalization\(open in a new window\)](https://www.netguru.com/blog/digitization-and-digitalization(open%20in%20a%20new%20window))

Nataliya Stoyanets

Doctor of Economic Sciences, Professor of
Management Department named after
Professor L.I. Mykhailova, Sumy National
Agrarian University

Ma Zongyao

PhD student specialty 073 «Management»,
Sumy National Agrarian University

INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE RECONSTRUCTION OF RENEWABLE ENERGY

Post-conflict recovery in Ukraine is a complex and multifaceted process encompassing a broad spectrum of social, economic, political, and environmental dimensions. To successfully rebuild the country, a comprehensive strategy must be developed that considers both short-term and long-term goals. Infrastructure restoration is one of the most critical tasks facing Ukraine following the cessation of active hostilities. Russian aggression has inflicted significant damage on residential buildings, roads, bridges, energy systems, and other critical infrastructure. Rebuilding these assets is not merely an economic issue but also a matter of ensuring the safety and well-being of the Ukrainian people. Restoring production, stimulating entrepreneurship, attracting investments, and stabilizing the financial system are all critically important for a country's economic revival. Post-crisis, post-conflict, or post-disaster economic recovery is a complex and multifaceted process that requires comprehensive measures and sustained efforts. It is not merely a return to the previous state but rather an opportunity for transformation and a transition to a new level of development.

It is advisable to identify the main stages of economic recovery: firstly, stabilization. This includes stabilizing the financial sector through balancing the budget, controlling inflation, ensuring the stability of the national currency, providing social protection for the population, supporting the unemployed, and restoring social services. Secondly, reconstruction. This involves restoring infrastructure, such as damaged roads, bridges, energy networks, and residential buildings, which require either repair or construction of new facilities, as well as

restoring the operation of enterprises, attracting investments, and supporting small and medium-sized businesses.

The rationale for the restoration of Ukraine's energy system is grounded in the pressing challenges of our time, including climate change, energy security, and economic development. China, as one of the world's largest manufacturers of energy equipment and infrastructure, possesses extensive experience in constructing large-scale energy projects and a robust industrial base, making it a potential partner for Ukraine in the process of energy system restoration [1].

The utilization of renewable energy sources has emerged as a paramount priority in the energy development strategies of most developed nations. This shift is motivated by the imperative to mitigate energy instability, often exacerbated by energy crises, and to curb harmful emissions resulting from the consumption of traditional fossil fuels. Moreover, the potential to establish reserves of organic raw materials for non-energy applications and to safeguard energy resources for future generations further underscores the importance of renewable energy [2].

Innovative solutions and technologies, including energy storage systems (ESS), are technologies that allow for the storage of excess electrical energy for later use. Essentially, they act as batteries for your home or even an entire city. They help to smooth out fluctuations in electricity generation from renewable sources such as solar panels and wind turbines. Thanks to ESS, renewable energy sources can be integrated into the energy system more efficiently. By utilizing stored energy during peak load periods, energy consumption can be optimized. ESS also create a reserve of electricity in case of emergencies or natural disasters.

The implementation of intelligent energy management systems, commonly known as smart grids, represents a modern concept in electrical grids that leverages digital technologies to optimize the generation, transmission, and consumption of electricity. This approach facilitates the integration of renewable energy sources, enhances the reliability of power supply, and reduces energy costs.

Digitalization of the energy sector involves transforming traditional energy systems through the integration of digital technologies. This entails incorporating digital tools, sensors, software, and data analytics into all stages of electricity

generation, transmission, and consumption. Digitalization enables enhanced energy efficiency by optimizing generation and consumption, reducing losses, and improving reliability through rapid fault detection and mitigation. Additionally, it facilitates seamless integration of renewable energy sources, adaptability to changing consumption patterns, and empowers consumers with access to their consumption data, allowing them to actively manage their energy usage.

Renewable energy continues to evolve rapidly, opening up new avenues for addressing climate change and ensuring energy security. Innovations play a pivotal role in this process, enhancing efficiency and reducing the cost of renewable energy. International cooperation among countries and companies accelerates the pace of development in this sector.

References

1. Symonenko, A., & Hlushchenko, Y. (2024). IMPLEMENTATION OF INNOVATIVE INDUSTRY 4.0 TECHNOLOGIES FOR THE RECONSTRUCTION OF THE ENERGY SECTOR OF UKRAINE. Automation of Technological and Business Processes, 16(3), 35-40. <https://doi.org/10.15673/atbp.v16i3.2917>
2. Renewable energy sources: monograph / Kudri S.O. (Ed.). Kyiv: Institute of Renewable Energy of the National Academy of Sciences of Ukraine, 2020. 392 p. URL: https://www.ive.org.ua/wp-content/uploads/Monografia_final_21.12.2020.pdf

Бицюра Юрій

к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту та інноваційних технологій соціокультурної діяльності, маркетингу і економіки, Український державний університет імені Михайла Драгоманова

ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНА МОДЕРНІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Війна спричинила серйозні руйнування структури економіки України, створивши критичну потребу у всебічних реформах для відновлення продуктивності, забезпечення продовольчої безпеки та стимулювання економічного зростання.

Модернізація структури економіки на основі інвестиційно-інноваційної моделі відновлення України у повоєнний період є критично важливим підходом до вирішення значних викликів, з якими стикається країна після тривалого періоду війни. Україна потребує всебічних реформ для відновлення своєї економіки. Цей процес включає стратегії як "жорсткої", так і "м'якої" модернізації, спрямовані на відновлення ключової інфраструктури та покращення управління для залучення прямих іноземних інвестицій і стимулювання сталого розвитку.

Структура економіки України зазнала серйозних змін через війну, що призвело до широкомасштабних збоїв у виробництві та торгівлі в різних секторах. Війна змусила країну переглянути свої економічні стратегії, наголошуючи на важливості використання технологічних досягнень та інноваційних практик для відновлення. Ключові сектори, такі як ВПК, сільське господарство та енергетика, потребують значних інвестицій для відновлення продуктивності та забезпечення оборони і продовольчої безпеки населення, тоді як регуляторні реформи є необхідними для створення сприятливого середовища для розвитку бізнесу та інновацій.

Міжнародне співробітництво відіграє важливу роль у стратегії відновлення України, адже співпраця між урядами, фінансовими установами

та приватними інвесторами є необхідною для мобілізації ресурсів та технологій. Історичні моделі повоєнного відновлення, такі як план Маршалла, дають цінні уроки щодо важливості підтримки та ефективного відновлення економіки [2; 4].

Особливо важливою є роль малого та середнього бізнесу, який забезпечує економічну стійкість, адаптуючись до змін на ринку та стимулюючи інновації. Модернізуючи структуру економіки, Україна стикається з подвійним викликом: вирішенням нагальних воєнних потреб і створенням основи для довгострокової стабільності. Успіх цієї ініціативи залежить від ефективного впровадження інвестиційних стратегій, популяризації інноваційних практик та створення регуляторного середовища, яке сприяє підприємництву та залученню іноземних інвестицій, що дозволить Україні конкурувати на світовому ринку [3; 5].

Найвідомішою повоєнною ініціативою стало відновлення після Другої світової війни, відоме як план Маршалла, який передбачав надання понад 12 мільярдів доларів для допомоги країнам Західної Європи [4]. Ця програма була вирішальною для забезпечення політичної стабільності та економічної співпраці, спрямованої на стримування комунізму шляхом відновлення промисловості та інфраструктури, зруйнованих війною.

Крім фінансової допомоги, післявоєнний період ознаменувався значними технологічними досягненнями, зокрема в галузях автомобільної промисловості, електроніки та хімії. Ці інновації підвищували ефективність, сприяючи економічному буму того часу [4]. Інтеграція нових транспортних технологій та створення споживчих товарів додатково стимулювали економічну активність, встановлюючи прецедент для майбутніх моделей відновлення, які поєднують фінансову допомогу з інноваціями та інвестиціями [2].

Тривала війна в Україні глибоко вплинула на структуру її економіки, призвівши до значних збоїв у виробництві та торгівлі. Війна вплинула на понад 600 000 підприємств у всьому світі, що спричинило прогнозоване уповільнення глобального економічного зростання на 0,8% до кінця 2022

року [1].

В Україні виробники з різних секторів були змушені припинити операції, зокрема в автомобільній промисловості. Наприклад, компанія Sumitomo перенесла виробництво з України до Румунії та Марокко [1]. Такі наслідки підкреслюють вразливість структури економіки України, що вимагає негайних реформ та стратегічних втручань для відновлення.

Серед поточних викликів все більше усвідомлюється критична потреба залучення прямих іноземних інвестицій для стимулювання зростання та створення робочих місць у повоєнній Україні. Добре структурована інституційна база, яка забезпечує реєстрацію підприємств, захист приватної власності та ефективний процес банкрутства, є ключовою для відновлення приватного сектору.

Технологічний прогрес вважається ключовим чинником у повоєнному відновленні та модернізації економіки України. Інновації в таких галузях, як автомобільна промисловість, електроніка та хімічна індустрія, які історично сприяли підвищенню продуктивності, мають стати пріоритетом. Повоєнний період пропонує можливість впровадження автоматизованого обладнання та інноваційних виробничих технік, які можуть значно покращити ефективність у різних секторах [4].

Глобальне зростання ІТ-послуг між 1990 та 2016 роками є ще одним перспективним напрямком для України, яка вже збільшила частку ІТ у своїх комерційних експортних операціях. Це свідчить про потенціал країни для інтеграції у міжнародні ринки через технологічні мегатренди [3].

Відновлення України вимагає орієнтації на складні процеси глобальної торгівлі та економічної інтеграції. Країни, які активно впроваджують інновації та підлаштовуються під глобальні тенденції, мають більше шансів зміцнити свої позиції у світовій економіці.

Україна повинна зосередитися на розширенні своєї участі в глобальних торговельних мережах, розвиваючи конкурентні переваги у сфері високотехнологічного експорту. Для цього потрібно усунути недоліки у ланцюгах створення доданої вартості, які особливо гостро проявляються в

країнах із менш розвинутою економікою. Це допоможе зменшити залежність від нестабільних міжнародних ринкових умов [3].

Модернізація структури економіки України є критично важливим елементом її відновлення у повоєнний період. Цей процес включає як "жорсткі", так і "м'які" підходи, спрямовані на підвищення ефективності економіки та подолання значних руйнувань, особливо в енергетичному секторі.

Жорстка модернізація передбачає фінансування масштабних інвестиційних проєктів, необхідних для відновлення інфраструктури та промисловості. М'яка модернізація включає технічну допомогу, спрямовану на покращення державних ресурсів і функціонування інституцій, що зрештою підвищує якість управління та реалізації політики. Для успішного функціонування приватного сектору в таких умовах потрібна висококваліфікована робоча сила [5].

Енергетичний сектор, який зазнав значних руйнувань, потребує значних інвестицій для свого відновлення. Держава повинна відігравати провідну роль у спрямуванні цих інвестицій, зокрема у будівництві нових енергоблоків та впровадженні відновлюваних джерел енергії.

Модернізація економіки України також передбачає адаптацію до технологічних змін і глобальних економічних трендів. Четверта промислова революція вимагає переосмислення традиційної економічної політики, оскільки механізми ринкової саморегуляції часто виявляються недостатніми в умовах значних структурних зрушень.

Держава повинна активно впливати на впровадження інновацій та пришвидшити адаптацію передових технологій, щоб зберегти конкурентні позиції в секторах високих технологій. Країни, які лідирують у сфері технологічних інновацій, домінуватимуть на ринку інноваційної продукції.

У повоєнний період інновації та інвестиції стають основними факторами економічного відновлення та розвитку України. Інвестиції в інноваційну діяльність можуть каталізувати економічне зростання, створюючи нові робочі місця, підвищуючи продуктивність і зміцнюючи

конкуреноспроможність підприємств у всіх секторах економіки.

Повоєнний період відкриває можливості для впровадження автоматизованих виробничих процесів і нових технологій, які здатні значно підвищити обсяги виробництва та його ефективність. Серед перспективних технологій — відновлювані джерела енергії та штучний інтелект, які матимуть суттєвий вплив на економічне відновлення шляхом модернізації галузей і створення стійких енергетичних ресурсів.

Успіх модернізації структури економіки залежить від здатності інтегрувати реформи, інвестиції та інновації у єдину стратегію, яка враховує як короткострокові потреби, так і довгострокові цілі. Такий підхід забезпечить економічну стійкість, конкуреноспроможність на міжнародній арені та добробут населення.

Список використаних джерел

1. Post-War Economic Boom: Factors and Economic Policies. Learn Social Studies and American History. URL: <https://socialstudieshelp.com/post-war-economic-boom-factors-and-economic-policies>

2. Romanovych D., Neplyakh O., Makarenko O. (2022). Post-war Reconstruction of Economy: Case Studies. KPMG in Ukraine. URL: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/ua/pdf/2023/01/post-war-reconstruction-of-economy-en.pdf>

3. Sidenko V. (2018). Global Structural Transformations and Trends in Ukrainian Economy. Razumkov Centre. URL: <https://razumkov.org.ua/en/articles/global-structural-transformations-and-trends-in-ukrainian-economy>

4. Understanding Post-war Economic Recovery: Strategies and Impacts. Total Military Insight. URL: <https://totalmilitaryinsight.com/post-war-economic-recovery>

5. Zawadewicz B. (2024). Ukraine: Reconstruction or Modernization? Kyiv Post. URL: <https://www.kyivpost.com/post/39678>

Гасій О. В.

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів та банківської справи, Полтавський університет економіки і торгівлі, м. Полтава

Кашкалда В. В.

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти доктора філософії, Полтавський університет економіки і торгівлі, м. Полтава

ІМПАКТ-ІНВЕСТУВАННЯ ЯК ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Імпаکت-інвестування є сучасним фінансовим інструментом, що поєднує економічну вигоду з соціальною відповідальністю. Цей підхід виник на перетині традиційного інвестування та філантропії, прагнучи не лише забезпечити прибуток, але й досягти значущого впливу на суспільство та довкілля. У контексті Цілей сталого розвитку, затверджених Організацією Об'єднаних Націй у 2015 році, імпаکت-інвестиції стають ключовим механізмом для фінансування проєктів, спрямованих на подолання глобальних викликів.

Сьогодні загальноприйняте трактування поняття «імпаکت-інвестування» відсутнє. Так, імпакт-інвестування – це інвестування в проєкти, які, крім отримання фінансової віддачі, мають позитивний вплив на суспільство та довкілля. Це новий підхід, який передбачає, що фінансова стійкість проєктів є ключовим фактором їх успіху [2, 3].

Імпакт-інвестування є дієвим фінансовим інструментом для досягнення цілей сталого розвитку певної території (держава, регіон, місто чи громада), так як фінансові інвестиції є головним чинником забезпечення економічного зростання та соціальної стабільності, сприяють зростанню добробуту, розвитку інфраструктури та поліпшенню екологічної ситуації. За п'ять років обсяг ринку імпакт-інвестування зріс більш ніж у 30 разів, збільшившись з 35,5 млрд дол. США у 2017 році до 1,164 трлн. дол. у 2022 році [1; 2; 5]. Через імпакт-інвестування здійснюються мобілізація капіталу

приватних інвесторів для фінансування суспільно важливих проєктів, інтеграція принципів ESG (екологія, соціум, управління), забезпечуючи відповідність інвестицій довгостроковим глобальним цілям, а також залучення інновацій, сприяючи розвитку нових рішень у сферах освіти, медичної галузі та енергетики.

Імпакт-інвестування – це інвестиційна стратегія, яка передбачає отримання фінансового результату (прибутку) та досягнення вимірюваного соціального та/або екологічного ефекту. У таблиці 1 наведемо результати імпакт-інвестування за виокремленими ефектами.

Таблиця 1

Результати імпакт-інвестування за видами ефектів

Ефект імпакт-інвестування	Результат імпакт-інвестування
Економічний ефект	нові робочі місця, розвиток інфраструктури, підтримка мікро, малого та середнього бізнесу, наприклад у сфері технологій, агробізнесу, зеленої енергетики або соціальної інфраструктури
Соціальний ефект	розв'язання проблем соціальної нерівності, покращення доступу до житла, освіти, медицини та забезпечення соціальної стабільності, що підвищує загальний рівень добробуту у регіонах та сприяє соціальній стабільності.
Екологічний ефект	захист навколишнього середовища, перехід на відновлювані джерела енергії, зменшення викидів шкідливих речовин та раціональне використання природних ресурсів

Джерело: узагальнено авторами за [1-5]

Досягти результату вбачається можливим за рахунок кооперації зацікавлених учасників. Ефективне імпакт-інвестування вимагає тісної співпраці між інвесторами (індивідуальними та інституційними), державними органами, об'єктами інвестицій (підприємствами), посередниками та місцевими громадами, оскільки дозволяє досягти вагомих результатів через ідентифікацію їх потреб, пріоритетів та розробку проєктів. Важливим елементом такої співпраці є створення прозорих механізмів контролю та оцінки ефективності реалізації інвестиційних проєктів з точки

зору їх фінансової віддачі та вимірюваності соціального та екологічного ефектів.

Імпакт-інвестування - це сучасний тренд, реалізація якого потребує якісної системи моніторингу оцінювання ефективності впливу на основі вимірюваних індикаторів. Це можуть бути технології блокчейн для забезпечення прозорості обліку ресурсів та автоматизація оцінки впливу на сталий розвиток.

Етапи імпакт-інвестування такі: ідентифікація пріоритетів у частині соціальних, екологічних та економічних проблем; підготовка інвестиційних ініціатив (проектів) із врахуванням принципів ESG, залучення інвесторів – мобілізація капіталу приватних і державних інвесторів, фінансування суб'єктів реалізації проектів (підприємств, громад чи фондів), моніторинг ефективності інвестицій, внесення змін у процес реалізації для підвищення ефективності інвестицій. На нашу думку, послідовність реалізації цих етапів сприятиме залученню інвесторів та прискоренню досягнення глобальних цілей сталого розвитку.

Отже, імпакт-інвестування є новим підходом у фінансовій діяльності та стає потужним інструментом для досягнення цілей сталого розвитку держави, регіонів, міст та громад. Поєднуючи фінансовий прибуток із соціальним та екологічним впливом, цей підхід дозволяє як глобальні проблеми, так і реалізувати цілі мікрорівня у напрямі вирішення важливих економічних, соціальних та екологічних проблем.

Список використаних джерел

1. Глобальна мережа імпакт-інвестування. URL: <https://thegiin.org/the-network> (дата звернення: 15.09.2024)
2. Імпакт-інвестування – новітня фінансова стратегія. URL: <https://promprylad.ua/ua/impact-investing-undp/>
3. Тульчинська С., Волок А. Роль імпакт-інвестування у забезпеченні сталого розвитку. Проблеми і перспективи економіки та управління (Index Copernicus). 4 (36). 2023. 238–248. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4\(36\)-238-248](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4(36)-238-248)

4. Єгоричева С. Б., Шиндер О. В. Участь банків у забезпеченні інноваційного розвитку регіональної економіки. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі: збірник наукових праць (Index Copernicus). 2014. Вип. 6 (68). С. 190-196.

5. Сич О., Пасінович І., Мицишин І. Імпакт-інвестиції для повоєнної ревіталізації міст України. Галицький економічний вісник: науковий журнал в галузі економічних наук (Index Copernicus). № 2 (81). 2023. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02

Грибовська Юлія

к.е.н., доцент, доцент кафедри педагогіки,
психології та менеджменту,
Білоцерківський інститут неперервної
професійної освіти ДЗВО «Університет
менеджменту освіти» НАПН України

ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНОГО ТА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ПРИБУТКУ НА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасних умовах глобалізації прибуток виступає не лише ключовою ознакою успішної діяльності підприємства, а й основним метричним показником для визначення напрямків його стратегічного розвитку. Ключову роль у прийнятті рішень, пов'язаних із довгостроковим плануванням відіграють економічний і бухгалтерський прибуток. Ефективне стратегічне управління передбачає аналіз обох видів прибутку для формування планів розвитку. Бухгалтерський прибуток слугує основою для оцінки поточної фінансової стабільності, тоді як економічний прибуток дозволяє підприємцям визначити пріоритети інвестування, розробити інноваційні проекти та мінімізувати ризики. Бухгалтерський прибуток забезпечує підприємства фінансовими даними, які використовуються для складання звітності. Натомість економічний прибуток забезпечує стратегічний підхід до розвитку підприємницької діяльності, орієнтуючи суб'єкти господарювання на довгострокові перспективи. Оцінюючи альтернативні витрати, підприємці можуть приймати рішення щодо ефективнішого розподілу ресурсів, входження у нові ринки та впровадження інноваційних технологій. Економічний прибуток також стимулює підприємців до аналізу ризиків, які можуть вплинути на їхню конкурентоспроможність у майбутньому.

Таким чином, бухгалтерський прибуток дозволяє вирішувати поточні проблеми та забезпечує стабільність підприємства у короткостроковій перспективі, тоді як економічний прибуток слугує орієнтиром для стратегічного розвитку. Взаємодія цих двох категорій сприяє формуванню

збалансованої стратегії, що враховує як поточні потреби, так і майбутні виклики.

В економічній літературі існують різні визначення понять «бухгалтерський» і «економічний» прибуток. Основною проблемою є те, що ці показники здебільшого розглядаються з якісної точки зору, акцентуючи увагу на їх сутності, проте практичні аспекти їх кількісного визначення для конкретного підприємства залишаються недостатньо розкритими.

Економічний прибуток – це різниця між загальним доходом (виручкою) (TR) та сукупними витратами виробництва, понесеними підприємцем (TC):

$$EP = TR - TC = TR - (EC + IC) \quad (1),$$

де EC – явні (бухгалтерські) витрати виробництва;

IC – неявні витрати виробництва [1, с. 198].

Бухгалтерський прибуток (AcP) – це різниця між загальним виторгом і явними (бухгалтерськими) витратами виробництва:

$$AcP = TR - EC \quad (2),$$

де AcP – бухгалтерський прибуток [1, с. 198].

Найбільші труднощі при вивченні обох видів прибутку полягають у визначенні та обґрунтуванні розміру неявних витрат.

Косік А. Ф. і Гронтковська Г. Е. витрати на власні ресурси підприємця називають неявними або імпліцитними. Згідно з теорією, підприємець, започаткувавши власну справу, утримується від задоволення певних особистих потреб і жертвує доходами, які міг би отримати у разі використання своїх фінансових ресурсів, підприємницького хисту у інший спосіб, в інших сферах. Всі ці жертви потрібно відшкодувати у вигляді певних грошових сум, які й становлять внутрішні неявні витрати виробництва [2, с. 135].

Практика ведення бухгалтерського обліку підтверджує, що бухгалтерський прибуток розраховують шляхом вирахування з доходу усіх витрат.

Проведені дослідження підтвердили, що економічний прибуток

визначається як різниця між усіма доходами та витратами підприємства. До складу доходів включають не лише виручку, але й інші джерела надходжень коштів, які можуть не відображатися в бухгалтерському обліку. До витрат належать не лише ті, що фактично існують на підприємстві, але й ті, які не задокументовані, але можуть бути. До витрат також враховують втрачену вигоду, тобто доходи, які підприємство могло б отримати за інших умов. Економічний прибуток доцільно розраховувати як різницю між бухгалтерським прибутком та неявними витратами.

Підприємства, які орієнтуються на економічний прибуток, демонструють вищу стійкість у довгостроковій перспективі. Зокрема, інвестиції в інновації та модернізацію виробництва частіше здійснюються на основі економічного аналізу. Водночас підприємства, що розраховують виключно бухгалтерський прибуток, зіштовхуються з труднощами в умовах ринкових змін.

Приклад 1. Марія Добрик планує відкрити власне підприємство з прогнозованим доходом у 1000000 грн. Витрати, пов'язані з його діяльністю, включають:

- оренду приміщення – 120000 грн на рік;
- оплату праці п'яти працівників із заробітною платою 10000 грн кожному за місяць;
- оплату за електроенергію та інші ресурси – 60000 грн на рік.

Для створення підприємства Марія Добрик повинна залишити роботу на державній службі, де отримувала 24000 грн за місяць, і вкласти у бізнес 500000 грн власних коштів. Альтернативний дохід від банківського депозиту становить 10 % річних. Власний підприємницький талант Марія оцінила у 20000 грн.

Необхідно обчислити бухгалтерський та економічний прибуток. З'ясувати, чи вигідно Марії Добрик відкривати власну справу?

Розв'язання:

1. Обчислимо величину явних витрат:

$$120000 + (5 \times 10000 \times 12) + 60000 = 780000 \text{ грн.}$$

2. Розрахуємо бухгалтерський прибуток:

$$1000000 - 780000 = 220000 \text{ грн.}$$

3. Знайдемо неявні витрати:

$$24000 \times 12 + 500000 \times 0,1 + 20000 = 358000 \text{ грн.}$$

4. Обчислимо величину економічного прибутку (збитку):

$$220000 - 358000 = -138000 \text{ грн.}$$

Тобто, бухгалтерський прибуток в розмірі 220000 грн не забезпечує покриття всіх неявних витрат, доцільно розглянути альтернативні стратегії.

Приклад 2. Підприємець планує виробляти нову продукцію. Для цього він інвестує у виробництво 500000 грн (оренда обладнання, закупівля сировини, заробітна плата). Очікуваний дохід від продажу продукції – 700000 грн.

Підприємець має альтернативу – здати власні виробничі приміщення в оренду за 100000 грн на рік (альтернативні витрати), або мати можливість працювати за наймом і отримувати 150000 грн на рік (неявні витрати).

Розв'язання:

Розрахуємо бухгалтерський прибуток:

Бухгалтерський прибуток = Загальний дохід – Явні витрати

$$700000 - 500000 = 200000 \text{ грн.}$$

2. Обчислимо економічний прибуток:

Економічний прибуток = Загальний дохід – (Явні витрати + Неявні витрати).

Неявні витрати = Альтернативні витрати виробничих приміщень + Потенційний дохід від найманої праці.

$$\text{Неявні витрати} = 100000 \text{ грн} + 150000 \text{ грн} = 250000 \text{ грн.}$$

$$\text{Економічний прибуток} = 700000 - (500000 + 250000) = 700000 - 750000 = -50000 \text{ грн.}$$

Відповідно до отриманих результатів, бухгалтерський прибуток становить 200000 грн. З точки зору бухгалтерського обліку проєкт є вигідним. Економічний прибуток є від'ємним (-50000 грн). Це означає, що підприємець втрачає потенційний дохід від альтернативного використання

своїх ресурсів. Орієнтуючись на економічну доцільність, проєкт недоцільно реалізовувати.

Якщо підприємець планує лише покривати витрати і отримувати бухгалтерський прибуток, він може розпочати виробництво. Однак для максимізації ефективності ресурсів і довгострокової вигоди потрібно орієнтуватися на економічний прибуток. У цьому випадку варто розглянути альтернативні стратегії, наприклад, інвестування ресурсів в інші проєкти чи здачу приміщень в оренду.

Отже, розрахувавши бухгалтерський прибуток можна обчислити економічний прибуток. Результатами розрахунків може бути як прибуток, так і збиток. Економічний прибуток менший за бухгалтерський, оскільки при його розрахунку враховуються не тільки ті витрати, які підприємець несе за власний рахунок, а й альтернативні витрати (втрачені можливості), складовими яких є неявні витрати – втрати можливостей або ресурсів, що могли бути використані для отримання доходу.

Нульовий результат щодо бухгалтерського прибутку можливий при умові, що підприємство не здійснювало будь-якої діяльності протягом періоду (на етапі створення або ліквідації).

Поєднання аналізу бухгалтерського та економічного прибутку є важливим при формуванні стратегії розвитку суб'єктів підприємницької діяльності. Бухгалтерський прибуток забезпечує базові показники фінансової звітності, а економічний прибуток допомагає приймати обґрунтовані рішення щодо розвитку підприємства. Таким чином, врахування обох видів прибутку сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємств.

Список використаних джерел

1. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: навч. посіб.: у 2 кн. / За ред. С. Панчишина і П. Островерхова. Кн. 2: Мікроекономіка 4-те вид., випр. і доп. К.: Знання, 2006. 723 с.

2. Косік А. Ф., Гронтковська Г. Е. Мікроекономіка: навчальний посібник. Рівне: УДУВГП, 2004. 400 с.

Долинін Д.Д.
Спеціаліст I категорії відділу комунальної
власності та правового забезпечення,
Тягинська сільська рада

ІНВЕСТИЦІЙНІ МОДЕЛІ ВІДНОВЛЕННЯ ТА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЯГИНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

1. Тепличний простір як інструмент економічного відновлення:
У рамках підтримки економічного розвитку громади планується створення
20 сучасних теплиць по 100 м² кожна.

Мета проєкту: забезпечення самозайнятості для місцевих жителів та
внутрішньо переміщених осіб (ВПО).

Очікуваний результат: щорічне виробництво свіжих овочів та ягід,
задоволення внутрішнього попиту громади, продаж продукції на ринок.

Інвестиційна модель: публічно-приватне партнерство з залученням
грантових коштів та міжнародної технічної допомоги.

2. Модульне містечко для ВПО у селі Таврійське:
На території громади у селі Таврійське планується створення модульного
містечка для розміщення ВПО, які втратили житло внаслідок війни.

Кількість швидкоспоруджуваних дерев'яних каркасних будинків: до
50 шт. для проживання ВПО. (48м² для сімей з дітьми, 36м² Аfreyн-типу
для сімей без дітей.)

Переваги: забезпечення тимчасовим житлом, створення умов для
повернення до нормального життя, інтеграція ВПО в громаду.

Інвестиційна модель: співпраця з міжнародними організаціями, такими
як ООН та Червоний Хрест, Solidarités International для фінансування
проєкту.

3. Впровадження зеленої енергії:
Громада активно працює над впровадженням інноваційних рішень у сфері
енергозбереження.

Проєкт: встановлення енергозберігаючих сонячних панелей на:
громадській інфраструктурі, Башти Рожновського, фапи та адміністративні

будівлі.

Очікуваний ефект: зменшення витрат на електроенергію, підвищення енергонезалежності громади, зниження вуглецевого сліду.

Інвестиційна модель: залучення програм «зеленої енергетики» ЄС та державних грантів.

4. Розвиток аграрного сектору:

План: розширення сільськогосподарських угідь для вирощування культур з високою доданою вартістю (ягід, овочів).

Очікуваний результат: створення нових робочих місць, залучення інвестицій у розвиток вирощування овочів.

5. Розвиток туристичної привабливості: Громада має потенціал для розвитку зеленого туризму, особливо з огляду на історичне значення території (фортеця Тягин).

Мета: створення туристичних маршрутів, розвиток інфраструктури для відвідувачів.

Очікуваний результат: залучення туристів, зростання доходів місцевих підприємців.

6. Підтримка малого та середнього бізнесу:

Ініціатива: створення мікрогрантових програм для відкриття бізнесу у сфері послуг, ремесел та виробництва.

Результат: економічна активізація громади, збільшення надходжень до місцевого бюджету.

Інвестиційні моделі, які пропонує Тягинська територіальна громада, спрямовані на створення нових робочих місць, покращення соціальної інфраструктури та впровадження інноваційних технологій. Це дозволить громаді стати прикладом сталого розвитку для деокупованих територій України.

1. Офіційний сайт Тягинської сільської територіальної громади – Інформація про громаду, її плани та поточні проекти [1].
URL: <https://tiahynka-sr.gov.ua/>
2. Державна стратегія регіонального розвитку України на 2021–2027 роки – Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 №695 [2].
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п>
3. Програма розвитку зеленої енергетики в Україні – Міністерство енергетики України, офіційний сайт [3].
URL: <https://mpe.kmu.gov.ua/>
4. Досвід відновлення інфраструктури ООН в Україні – Програма розвитку ООН в Україні, аналітичні звіти [4].
URL: <https://www.ua.undp.org/>
5. Європейський інвестиційний банк: проекти в Україні – Інформація про інвестиційні проекти у сфері відновлення [5].
URL: <https://www.eib.org/>
6. Звіт про розвиток модульних містечок для ВПО в Україні – Благодійні організації та міжнародні фонди (UNHCR, IOM) [6].
URL: <https://unhcr.org.ua/>
7. Державна програма підтримки малого та середнього бізнесу – Міністерство економіки України [7].
URL: <https://www.me.gov.ua/>
8. Інформація про зелену енергетику та грантові програми ЄС – Офіційний сайт Європейської комісії [8].
URL: <https://ec.europa.eu/>

Кришталь Галина

д.е.н., професор, завідувач кафедри
фінансів, банківської та страхової справи,
Міжрегіональна Академія управління
персоналом м. Київ, Україна

ІНВЕСТИЦІЙНО-ФІНАНСОВІ МОДЕЛІ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ

Відновлення економіки є критично важливим завданням для будь-якої країни, яка зіткнулася з економічною кризою, військовими конфліктами чи природними катастрофами. У таких умовах головним пріоритетом стає пошук ефективних шляхів відновлення економічної стабільності, підвищення рівня зайнятості населення та забезпечення сталого розвитку. Інвестиції відіграють ключову роль у цьому процесі, оскільки вони є рушійною силою економічного зростання, сприяють модернізації інфраструктури та створенню нових робочих місць.

Ефективність відновлення економіки значною мірою залежить від обраної інвестиційно-фінансової моделі, яка повинна відповідати рівню розвитку країни, наявним ресурсам та стратегічним пріоритетам державної політики. У процесі відновлення економіки використовуються кілька основних інвестиційно-фінансових моделей, кожна з яких має свої особливості та переваги.

Державна інвестиційно-фінансова модель передбачає значні витрати з боку держави на розвиток стратегічно важливих галузей, таких як інфраструктура, енергетика, транспорт і соціальна сфера. Фінансування може здійснюватися через прямі державні інвестиції або у формі державно-приватного партнерства, що дозволяє залучити приватний капітал для реалізації масштабних проєктів. Головною перевагою цього підходу є можливість швидкого запуску проєктів, створення нових робочих місць та забезпечення стабільності економіки у короткостроковій перспективі. Однак надмірна залежність від державних витрат може призвести до зростання бюджетного дефіциту.

Приватна інвестиційно-фінансова модель передбачає, що ключову роль у відновленні економіки відіграє бізнес-сектор, який інвестує кошти у найбільш перспективні та прибуткові сфери. Важливим фактором для успіху цієї моделі є створення сприятливого інвестиційного клімату, зокрема забезпечення правової захищеності бізнесу, спрощення регуляторних процедур і запровадження податкових стимулів. Такий підхід сприяє ефективному використанню ресурсів, зростанню конкуренції та впровадженню інновацій. Проте, у період економічної нестабільності, приватний сектор може бути обережним щодо здійснення нових інвестицій через підвищені ризики.

Змішана інвестиційно-фінансова модель є поєднанням державного та приватного капіталу, що дозволяє реалізовувати стратегічні проекти з високою соціальною значущістю. Державна участь у таких проектах сприяє стабільності та зниженню ризиків для приватних інвесторів, тоді як бізнес забезпечує ефективне управління ресурсами та оптимізацію витрат. Цей підхід є особливо ефективним у таких галузях, як енергетика, інфраструктура та високотехнологічний сектор, де потрібне значне фінансування та довгострокові вкладення [1, с. 23].

Важливим джерелом фінансування у післякризовий період є зовнішні інвестиції та міжнародна допомога. Іноземні інвестиції, кредити міжнародних фінансових організацій, таких як Міжнародний валютний фонд та Світовий банк, а також грантове фінансування можуть стати потужним поштовхом для економічного відновлення [2, с. 138]. Основною перевагою цього підходу є можливість отримання фінансових ресурсів на вигідних умовах, доступ до сучасних технологій та передового досвіду управління. Водночас важливо враховувати ризики, пов'язані із залежністю від зовнішніх кредиторів та необхідністю дотримання їхніх умов, що може впливати на економічну незалежність країни.

Окрему увагу слід приділити інноваційній інвестиційно-фінансовій моделі, яка орієнтована на розвиток наукоємних галузей, впровадження цифрових технологій та підтримку стартапів. Інноваційні інвестиції

сприяють створенню конкурентоспроможної економіки, здатної адаптуватися до сучасних викликів та забезпечувати стаке зростання. Держава може активно підтримувати такі проєкти шляхом надання грантів, запровадження податкових пільг та розвитку інноваційної інфраструктури, такої як технопарки та науково-дослідні центри.

Таким чином, вибір відповідної інвестиційно-фінансової моделі залежить від багатьох факторів, включаючи поточний стан економіки, рівень доступних ресурсів та стратегічні цілі розвитку країни. Комплексний підхід, що поєднує різні моделі, може забезпечити найбільш ефективний шлях до економічного відновлення, сприяючи стійкому зростанню та покращенню добробуту населення.

Список використаних джерел

1. Voloshchuk, Yu.O., Voloshchuk, V.R. (2020). Formation of an innovative business model of enterprises, *Infrastruktura rynku*, vol. 6, pp. 23—30, DOI:<https://doi.org/10.32843/infrastruct46-4>.

2. Kravchenko, M.O., Prudkyi, V.V. (2019). Business model as the basis for implementing innovations at the enterprise", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 12, pp. 138—142, DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.-2019.12.138>.

Лезнюк О.Ю.

Магістрант ПрАТ «ВНЗ» МАУП

Україна

ІНВЕСТИЦІЇ У ВІДНОВЛЕННЯ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ

Інвестиції в освіту є важливим компонентом розвитку суспільства, адже вони сприяють не лише підвищенню якості навчання, а й стимулюють економічний розвиток країни. В умовах посткризового або поствоєнного періоду відновлення освітніх закладів стає стратегічним завданням держави, а самі інвестиції в освітню сферу мають надважливе значення в декількох аспектах:

1. Поліпшення якості освіти: Інвестиції дозволяють модернізувати матеріально-технічну базу, впроваджувати сучасні технології, підвищувати рівень професійної підготовки викладачів.

2. Економічний ефект: Розвиток освітніх закладів стимулює створення робочих місць, сприяє підвищенню рівня кваліфікації майбутніх працівників, що позитивно впливає на економіку країни.

3. Соціальний аспект: Інвестиції в освіту зменшують рівень нерівності, сприяють соціальній згуртованості та підвищенню стандартів життя.

Важливо зосередити увагу на основних напрямках інвестицій у відновлення освітніх закладів, а саме:

- реконструкція та відновлення будівель освітніх закладів, зруйнованих або пошкоджених унаслідок війни чи інших катастроф;

- будівництво нових сучасних шкіл, дитячих садків, коледжів, університетів;

- впровадження енергоефективних рішень (утеплення, сонячні панелі, системи управління енергоспоживанням);

- забезпечення освітніх закладів сучасним обладнанням (комп'ютери, інтерактивні дошки, лабораторне обладнання);

- розробка онлайн-освітніх платформ та навчальних програм;

- інтеграція сучасних технологій у навчальний процес;

- інвестиції у професійний розвиток педагогів через тренінги, семінари

та обмін досвідом;

- створення умов для залучення висококваліфікованих спеціалістів;
- інвестиції у створення інноваційних хабів для студентів і викладачів;
- забезпечення доступності освіти для дітей із вразливих категорій населення;

населення;

- організація психологічної підтримки для учнів та викладачів, які пережили кризові ситуації;

Заслуговує на увагу ідея наукових парків, яка активно обговорювалася на заході «Science City Ecosystem. Connecting Business and Science», 15 січня 2025 року в Києві. Ідея дійсно має потенціал для економічного та технологічного розвитку України. І як зауважив Міністр освіти і науки України Оксен Лісовий - науковий парк — це не просто інструмент для розвитку інновацій в закладах вищої освіти і наукових установах, а фундамент для майбутнього, у якому українська наука є конкурентоспроможною на світовій арені. Завдяки цій реформі ми не лише зменшимо вплив інтелектуального капіталу з науки в приватний сектор, але й створимо зручний легальний механізм для ефективної взаємодії між наукою та бізнесом. Запропоновані зміни будують шлях до цифровізації та прозорості в науковій сфері, перетворюючи наукові парки на драйвери економічного зростання України [1].

Інвестиції у відновлення та економічний розвиток освітніх закладів є важливою передумовою для відновлення країни та її сталого розвитку. Вони забезпечують базу для формування освіченого суспільства, здатного розвивати економіку та відповідати на виклики сучасного світу. Ефективне управління ресурсами та партнерство між державою, міжнародними організаціями та бізнесом є ключовими для успіху цих ініціатив.

Список використаних джерел

1. Українська стратегія інновацій і розвиток наукових парків: як об'єднати зусилля науки, держави і бізнесу. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/news/ukrainska-stratehii-innovatsii-i-rozvytok-naukovykh-parkiv-iak-obiednaty-zusyillia-nauky-derzhavy-i-biznesu>

Новицький М. М.

здобувач ступеня доктора філософії,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ НЕРУХОМОСТІ ДЛЯ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ПРОЄКТІВ ВІДБУДОВИ ПОСТКОНФЛІКТНИХ РЕГІОНІВ

Відновлення постконфліктних регіонів є комплексним процесом, що охоплює розбудову інфраструктури, відновлення економічної активності та створення умов для сталого розвитку. Інвестиційна нерухомість у цьому контексті є одним із ключових активів, який визначає здатність регіонів інтегруватися у національну економіку та залучати зовнішні ресурси. Оцінка інвестиційної нерухомості стає важливим інструментом для визначення реальної вартості об'єктів, їх потенціалу та ефективності використання в інфраструктурних проєктах.

Особливості оцінки інвестиційної нерухомості у постконфліктних умовах зумовлені значним фізичним та моральним зносом об'єктів, порушенням інфраструктурних зв'язків, високим рівнем ризиків та нестабільністю економічного середовища. До цього додається необхідність врахування соціальних та економічних ефектів від використання нерухомості, що вимагає комплексного підходу до її оцінки. Водночас важливим є впровадження міжнародних стандартів, які забезпечують уніфікованість підходів до оцінки вартості активів, підвищують прозорість звітності та сприяють довірі з боку іноземних інвесторів і міжнародних організацій.

Методологія оцінки нерухомості у таких умовах має враховувати низку специфічних факторів. По-перше, це пошук адекватних методів оцінки, які здатні врахувати не лише ринкову вартість об'єктів, але й їхню соціальну та економічну значущість для регіону. По-друге, необхідність врахування довгострокових перспектив використання об'єктів нерухомості у контексті їхньої інтеграції у нові інфраструктурні проєкти. І по-третє, забезпечення

прозорості обліково-аналітичного процесу, який лежить в основі прийняття управлінських рішень.

Оцінка інвестиційної нерухомості має враховувати потреби різних зацікавлених сторін: державних органів, які планують відновлювальні роботи; інвесторів, які розглядають можливості вкладення капіталу; місцевих громад, для яких інфраструктурні об'єкти є джерелом відновлення економічної активності та створення робочих місць. Це робить процес оцінки багатограним, орієнтованим як на комерційні, так і на соціальні цілі. Тож, формування ефективної методології оцінки інвестиційної нерухомості для інфраструктурних проєктів постконфліктних регіонів є важливим етапом у забезпеченні їхнього економічного відродження та створення умов для довгострокового розвитку.

Оцінка інвестиційної нерухомості для інфраструктурних проєктів у постконфліктних регіонах є процесом, що потребує всебічного підходу, враховуючи значний вплив фізичного зносу об'єктів, нестабільність економічного середовища та соціальну важливість відновлюваної інфраструктури. У таких умовах необхідно забезпечити методологічну обґрунтованість оцінки, яка б відповідала сучасним міжнародним стандартам і враховувала специфіку регіону. Одним із ключових аспектів є визначення реального стану нерухомості, що потребує проведення технічного аудиту та оцінки обсягу необхідних інвестицій для її реконструкції або заміщення. Це дозволяє оцінювачам формувати об'єктивну картину витрат, пов'язаних із відновленням, та прогнозувати економічну вигоду.

Важливим елементом методології оцінки є врахування ринкових факторів. У постконфліктних умовах доступ до ринкових даних обмежений, що створює труднощі у порівняльній оцінці. Однак сучасні інструменти, зокрема геоінформаційні системи, дозволяють аналізувати територіальне розташування об'єктів, доступність інфраструктури та загальний рівень розвитку регіону. Ці дані допомагають формувати прогнози щодо майбутньої дохідності об'єкта, що особливо важливо для інвесторів. Водночас у таких регіонах важливо враховувати не лише комерційну складову, але й соціальну

значущість об'єктів нерухомості. Інфраструктурні проєкти часто спрямовані на забезпечення базових потреб громадян, таких як доступ до житла, транспорту, охорони здоров'я чи освіти. Тому оцінка повинна відображати не лише вартість відновлення, а й потенційний соціальний ефект, який об'єкт забезпечить у довгостроковій перспективі.

В умовах високої економічної невизначеності оцінка інвестиційної нерухомості має також враховувати ризики, пов'язані із майбутньою стабільністю регіону. Це впливає на дохідність об'єктів та рішення потенційних інвесторів. Використання сучасних методів, таких як сценарний аналіз, дозволяє врахувати різні можливі сценарії розвитку подій і спрогнозувати фінансову доцільність вкладень. Водночас впровадження міжнародних стандартів, таких як Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS) і Міжнародні стандарти оцінки (IVS), сприяє уніфікації підходів до оцінки вартості об'єктів та підвищує довіру інвесторів. Завдяки гармонізації національних стандартів із міжнародними вимогами забезпечується прозорість облікових процесів, що є необхідним для залучення міжнародного фінансування.

Таким чином, методологія оцінки інвестиційної нерухомості для інфраструктурних проєктів повинна бути комплексною, поєднувати економічні, технічні та соціальні аспекти та враховувати специфіку регіону. Вона є не лише інструментом встановлення вартості активів, а й важливим елементом стратегічного планування, що сприяє ефективному відновленню постконфліктних територій та забезпечує їх довгостроковий розвиток.

Список використаних джерел

1. Богуцька Л. Е. Інвестиційна нерухомість як об'єкт облікової політики підприємства. Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. Економіка. 2015. Вип. 1(45). Т. 2. С. 64–67
2. Відбудова для розвитку: зарубіжний досвід та українські перспективи: міжнародна колективна монографія / [редколегія, голова – д.е.н. В. В. Небрат]; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». К., 2023. 571 с.

2. Іванченкова Л. В., Лагодієнко Н. В., Ужва А. М., Серова І. А. Теоретико-методичні аспекти обліку інвестиційної нерухомості. Вісник Хмельницького національного університету. 2022. № 2 (304). Т. 1. С. 211–216

Рошук Анастасія
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня спеціальності 072
Фінанси, банківська справа та страхування,
Херсонський державний аграрно-
економічний університет

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД СТРАХУВАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Забезпечення соціального захисту військовослужбовців є важливою складовою національної безпеки та обороноздатності держави. У зв'язку з активними бойовими діями в Україні питання страхування військовослужбовців набуло особливої актуальності. Вивчення міжнародного досвіду допоможе розробити ефективну систему страхового захисту військових в Україні.

Різні країни мають власні моделі страхування військових, які базуються на державному забезпеченні, приватному страхуванні або комбінованих підходах.

У США діє Програма страхування військовослужбовців Servicemembers' Group Life Insurance (SGLI), яка передбачає: обов'язкове страхування військових на суму до 500 тис. доларів; добровільне страхування сімей військових; довічне страхування для ветеранів через Veterans' Group Life Insurance (VGLI). Крім того, діє система компенсацій від Міністерства оборони для поранених військових та загиблих країн [1;2;3].

У Великій Британії військовослужбовці забезпечуються державною системою страхування та додатковим приватним страхуванням. Основними компонентами є: виплати компенсацій через схему компенсації збройних сил (AFCS); пільгове медичне страхування через NHS та військові лікарні; приватні страховки для учасників бойових дій через організацію PAX Insurance.

Військові Німеччини мають державне страхування, яке включає:

обов'язкове медичне страхування через систему *Krankenversicherung der Bundeswehr* ; страхові виплати для військових, які отримали поранення або загинули; додаткові пенсійні гарантії для ветеранів.

Через постійні військові конфлікти Ізраїль розвинув комплексну систему страхування військових, яка включає: державні виплати через Міністерство оборони; фінансову підтримку родин загиблих через спеціальні фонди; страхування життя військових через приватні компанії.

Наразі в Україні діє система державних виплат для військових, яка включає: одноразові компенсації у разі загибелі чи поранення (15 млн грн для сімей загиблих, 1,2–3 млн грн для поранених); соціальні пільги (медичне забезпечення, реабілітація, грошові надбавки); можливість добровільного страхування через приватні компанії. Однак існуюча система має певні проблеми: бюрократичні перепони для отримання виплат; недостатність компенсації у випадку інвалідності чи тривалої реабілітації; механізмів страхування військових резервістів та добровольців[2;4].

Аналіз міжнародних практик страхування військових показує, що в Україні є можливості для вдосконалення чинної системи соціального захисту. Впровадження міжнародного досвіду допоможе створити більш ефективну та стійку систему страхування, яка гарантуватиме фінансову підтримку військовим і їхнім родинам.

Однією з ключових реформ може стати створення «Національного військового страхового фонду» за аналогією з *Servicemembers' Group Life Insurance (SGLI)* у США або *Armed Forces Compensation Scheme (AFCS)* у Великій Британії [1;2;3].

Багато країн, зокрема США, Велика Британія та Ізраїль, використовують так звані «змішані системи», які поєднують державні виплати та приватне страхування. Сюди входить надання державних субсидій для купівлі приватних страхових полісів військовими. Введення спеціальних страхових пакетів для військових резервістів.

І саме головне це розширення соціального пакета військових, включаючи страхування життя, медичне страхування та страхування на

випадок інвалідності; покращення соціальних гарантій через спрощення процедури отримання виплат для поранених військових. Запровадження довічних виплат для ветеранів за аналогією з німецькою моделлю. Наразі в Україні військові та їхні родини стикаються з тривалими бюрократичними процедурами при отриманні страхових виплат. Важливо, завдяки міжнародному досвіду, створити ефективний механізм розгляду заявок, подібний до німецької моделі страхування військових. Забезпечення страхового захисту має охоплювати не лише самих військових, а й їхні сім'ї, як це реалізовано в Ізраїлі та США [1;2;3].

Британська система AFCS передбачає миттєві виплати військовим, які отримали поранення. Україна може використати цей досвід та запровадити: екстрені страхові виплати пораненим на полі бою, щоб уникнути затримок у фінансуванні лікування; підтримку військових після демобілізації, включаючи страхові компенсації у разі інвалідності.

Аналіз міжнародного досвіду показує, що Україна може суттєво покращити систему страхування військовослужбовців шляхом запровадження змішаних державних та приватних моделей. Запровадження обов'язкового страхування, розвиток приватного сектора та підвищення соціальних гарантій забезпечить належний рівень захисту українських військових та їхніх країн.

Список використаних джерел

1. Галан Л., Лисенко Є. Носкова Л. Система визначення придатності до служби. Огляд міжнародного досвіду та викликів в Україні. Аналітична записка. Київ, 2023. 48 с. URL : <https://surl.li/olfaei>
2. Марценюк О. В., Руда О. Л. Діяльність страхових компаній в умовах воєнного стану та їх роль у післявоєнному відновленні України. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2024. №1. С. 7-23. URL: <https://surl.li/tgegez>
3. Панченко О. І. Страхування військовослужбовців в Україні та міжнародний досвід. URL: <https://surl.li/fglywa>

4. Пурий Г. М. Страховий ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку. Ефективна економіка. 2018. №10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6609>

Скиба Ганна

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської та страхової справи Навчально-науковий Інститут управління, економіки та бізнесу «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», м. Київ, Україна

РЕВІТАЛІЗАЦІЯ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ: РОЛЬ ІННОВАЦІЙ ТА ІНВЕСТИЦІЙ

Ревіталізація деокупованих територій України є складним і багатовекторним процесом, що вимагає інтеграції економічних, соціальних та інноваційних підходів. Значення цих територій для відновлення економіки країни, забезпечення соціальної стабільності та підтримки сталого розвитку неможливо переоцінити. Інновації та інвестиції відіграють ключову роль у цьому процесі, забезпечуючи сучасні підходи до відбудови інфраструктури, створення нових робочих місць та підвищення якості життя. Мета статті – визначити основні виклики, пов’язані з ревіталізацією, та підкреслити роль інновацій і інвестицій у забезпеченні ефективності цього процесу.

Деокуповані території стикаються з низкою проблем, включаючи:

Зруйновану інфраструктуру (житловий фонд, дороги, об’єкти критичної інфраструктури).

Масове безробіття через знищення підприємств.

Екологічні проблеми, спричинені бойовими діями.

Відсутність доступу до якісних медичних і освітніх послуг.

Відновлення цих територій потребує системного підходу з урахуванням регіональних особливостей, інтеграції місцевих громад та залучення державних і приватних ресурсів.

Інновації є основою для створення стійкої та конкурентоспроможної економіки:

Цифровізація управління територіями. Використання платформ електронного врядування дозволяє ефективніше розподіляти ресурси та забезпечувати прозорість процесів.

Енергоефективні технології. Впровадження «зелених» рішень у

будівництві, транспорті та енергетиці сприяє сталому розвитку.

Розвиток індустрій 4.0. Створення кластерів, орієнтованих на високотехнологічне виробництво, допомагає швидко інтегрувати регіони в глобальні ринки.

Залучення інвестицій є важливим фактором для забезпечення фінансування відновлювальних процесів:

Державне стимулювання. Створення пільгових умов для інвесторів, таких як податкові канікули та компенсація витрат.

Міжнародні донори та фонди. ЄС, Світовий банк та інші міжнародні організації можуть стати джерелом фінансування масштабних проектів.

Партнерство з приватним сектором. Механізми державно-приватного партнерства (ДПП) дозволяють поєднати ресурси держави та бізнесу.

У процесі ревіталізації міст виділяють три ключові напрями, які необхідно враховувати при розробці стратегій їх розвитку. До цих напрямів належать збереження культурної спадщини, сприяння соціальній інтеграції та, найважливіше, стимулювання економічної активності. Кожен із цих напрямів має базуватися на чітко сформульованих цілях, які спрямовують конкретні дії в рамках відновлення міського середовища.

Наприклад, для досягнення цих цілей можуть бути визначені завдання технічного, містобудівного, архітектурного, екологічного або соціально-економічного характеру. Зокрема, соціально-економічні завдання орієнтовані на зміцнення місцевої економіки та покращення рівня життя мешканців, що є важливою складовою ревіталізаційного процесу.

Фінансування ревіталізації може здійснюватися за рахунок різних джерел, які умовно поділяються на публічні та приватні. До публічних джерел належать грантові програми, міжнародна фінансова підтримка (наприклад, фонди Європейського Союзу, що функціонують у рамках регіональних програм), а також ресурси державного та місцевого бюджетів. Приватні джерела включають фінансування з боку бізнесу, кошти окремих громадян чи об'єднань місцевих жителів.

Процес ревіталізації вимагає не лише створення правових механізмів

для забезпечення сталого розвитку міських територій, але й ефективного управління фінансовими ресурсами, які залучаються для реалізації конкретних заходів. Недостатня увага до розробки фінансових інструментів може призвести до низки проблем, як на етапі виконання проєктів, так і під час їх стратегічного планування. З огляду на це, виникає необхідність у створенні спеціального регламенту, який визначатиме алгоритм реалізації ревіталізаційних проєктів, забезпечуючи їхню ефективність і відповідність поставленим завданням [3].

Залучення інновацій та інвестицій у процес відновлення та розвитку деокупованих територій повинно враховувати широкий спектр соціальних, економічних та технологічних факторів, що забезпечують ефективну інтеграцію постраждалих регіонів у загальнонаціональну систему. Одним із ключових аспектів є потреба в соціальній адаптації внутрішньо переміщених осіб. Це передбачає створення сприятливих умов для їх інтеграції в місцеві громади, зокрема через забезпечення доступу до якісних соціальних послуг, освіти та охорони здоров'я. Важливим завданням є надання підтримки в працевлаштуванні, перепідготовці та відкритті власної справи, що сприятиме їх самореалізації та зниженню соціальної напруженості [2].

Окремої уваги заслуговує розвиток малого та середнього бізнесу, який є основою регіональної економіки. Державна підтримка у вигляді податкових пільг, грантів на запуск бізнесу та консультаційної допомоги стане стимулом для відродження підприємницької активності. Малий і середній бізнес створює нові робочі місця, сприяє підвищенню рівня зайнятості та забезпечує сталий розвиток територій. Це, своєю чергою, сприятиме економічній стабільності регіонів, які постраждали від бойових дій.

Формування нових робочих місць має відбуватися із використанням сучасних технологій, що відповідають стандартам Індустрії 4.0. Впровадження інноваційних рішень у різних секторах економіки, таких як будівництво, транспорт, енергетика та сільське господарство, дозволить значно підвищити продуктивність праці та забезпечити конкурентоспроможність регіонів на внутрішньому та міжнародному

ринках. Крім того, впровадження цифрових платформ, автоматизації виробничих процесів та розвитку інноваційних кластерів створить додаткові можливості для залучення молоді та висококваліфікованих кадрів, сприяючи підвищенню якості людського капіталу [1].

Таким чином, інтеграція інновацій та інвестицій повинна бути спрямована на забезпечення гармонійного поєднання економічного розвитку, соціального захисту та екологічної стійкості, що стане основою для відродження деокупованих територій та їх успішної інтеграції в національну економіку.

Ревіталізація деокупованих територій України є стратегічно важливим завданням, що вимагає комплексного підходу, заснованого на інтеграції інноваційних технологій та ефективного залучення інвестиційних ресурсів. Інновації здатні забезпечити стійкість відновлювальних процесів, зокрема шляхом впровадження цифровізації, енергоефективних рішень і технологій сталого розвитку, що створюють довгострокові соціально-економічні переваги. Інвестиційні механізми, спрямовані на підтримку масштабних інфраструктурних і соціальних проєктів, повинні відповідати принципам прозорості та максимальної віддачі для регіонів. Для досягнення цих цілей необхідно розробити національну стратегію ревіталізації, що включатиме чіткі пріоритети, регіональні програми та механізми державно-приватного партнерства. Особливу увагу слід приділити створенню освітніх і професійних програм, які забезпечать підготовку фахівців для реалізації інноваційних проєктів. Реалізація таких заходів сприятиме сталому розвитку територій, відновленню економіки та інтеграції постраждалих регіонів у загальнонаціональну систему економічного розвитку.

Таким чином, ревіталізація деокупованих територій – це не лише питання відновлення, але й можливість створення нової економічної та соціальної моделі, яка сприятиме сталому розвитку України в цілому. Інтеграція інновацій, інвестицій і соціальних програм у цей процес є запорукою успіху та передумовою для побудови конкурентоспроможного майбутнього.

Список використаних джерел

1. Revitalization. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/revitalization>.
2. Billert A. Centrum Staromiejskie w Zarach. Problemy, metody i strategie rewitalizacji. URL: http://www.zary.pl/PL/39/72/Problemy_rewitalizacji_Centrum_Staromiejskiego_w_Zarach/k/
3. Сич О.А. Ревіталізація як складова стратегії розвитку міста. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна серія «Економічна», випуск 99, 2020.

Скорик О. В.

здобувач ступеня доктора філософії
Державний податковий університет, м.
Ірпінь

ІНСТИТУЦІЙНА АДАПТАЦІЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИХ СИСТЕМ ДО УПРАВЛІННЯ ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ У ВІДБУДОВУ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

Процеси відновлення деокупованих територій України потребують системного підходу до управління іноземними інвестиціями, які відіграють ключову роль у відбудові критичної інфраструктури, стимулюванні економічної активності та забезпеченні соціальної стабільності. Водночас ефективне використання залучених ресурсів вимагає високої якості обліково-аналітичного супроводу, орієнтованого на прозорість, підзвітність і відповідність міжнародним стандартам. Інституційна адаптація обліково-аналітичних систем у постконфліктних економіках є необхідною умовою для створення сприятливого інвестиційного клімату та залучення довгострокового капіталу. Вона передбачає гармонізацію національних методик з міжнародними стандартами фінансової звітності, розробку єдиних підходів до обліку та контролю цільового використання інвестицій, а також формування інформаційно-аналітичної бази для управлінських рішень.

Інституційна адаптація обліково-аналітичних систем є ключовим елементом ефективного управління фінансовими ресурсами у процесах відновлення деокупованих територій. В умовах постконфліктної економіки необхідність чіткого контролю за залученими інвестиційними потоками, прозорості звітності та підзвітності перед міжнародними партнерами набуває критичного значення. Інституційні зміни у цій сфері спрямовані на створення механізмів, які забезпечують об'єктивне відображення фінансових операцій, мінімізацію ризиків корупції та підвищення довіри з боку зовнішніх інвесторів.

Важливу роль у цьому процесі відіграють міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS), які встановлюють єдині принципи обліку для

компаній у глобальному економічному просторі. Застосування IFRS сприяє уніфікації облікових процедур, підвищенню прозорості фінансової інформації та забезпеченню порівнянності показників діяльності суб'єктів господарювання у різних юрисдикціях [1]. Це особливо важливо для деокупованих регіонів, де фінансова звітність має бути зрозумілою як для національних контролюючих органів, так і для міжнародних донорів та партнерів.

Методологічні підходи до обліку та аналізу іноземних інвестицій у постконфліктних економіках ґрунтуються на принципах системного відображення цільового використання ресурсів, оцінки фінансових результатів та моніторингу впливу інвестицій на соціально-економічний розвиток. Ефективна обліково-аналітична система повинна забезпечувати деталізовану інформацію щодо джерел фінансування, напрямів їх використання та кінцевих результатів реалізації відновлювальних проєктів, сприяючи прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Отже, інституційна адаптація обліково-аналітичних систем у постконфліктних умовах передбачає не лише технічну гармонізацію національних стандартів із міжнародними вимогами, але й трансформацію підходів до управління фінансовими ресурсами, орієнтованих на підвищення прозорості, підзвітності та ефективності відновлювальних процесів.

Ефективне управління іноземними інвестиціями у процесах відновлення деокупованих територій потребує комплексного обліково-аналітичного супроводу, що забезпечує прозорість використання фінансових ресурсів, контроль за їх цільовим призначенням та інформаційне забезпечення для прийняття стратегічних управлінських рішень [2]. Система обліково-аналітичного супроводу має бути адаптованою до специфіки постконфліктних умов, зосереджуючи увагу на управлінні фінансовими потоками, звітності перед міжнародними донорами та моніторингу ефективності реалізації відновлювальних проєктів.

Особливості обліку та контролю за цільовим використанням інвестиційних ресурсів полягають у необхідності чіткого розмежування

джерел фінансування, обліку витрат за окремими статтями та відображення результатів реалізації інфраструктурних, соціальних та економічних проєктів. Обліково-аналітична система має забезпечувати контроль за відповідністю витрат цілям, визначеним у договорах про інвестиційну підтримку, а також унеможливлувати нецільове використання ресурсів через механізми аудиту та внутрішнього фінансового контролю.

Інструменти моніторингу ефективності залучених міжнародних інвестицій включають розробку системи ключових показників результативності (KPI), яка дозволяє оцінити вплив кожного інвестиційного проєкту на соціально-економічний розвиток регіону [3, с. 101]. До таких показників можуть належати: рівень створених робочих місць, зростання регіонального валового продукту, підвищення доступності інфраструктури та обсяг залучених додаткових ресурсів. Застосування методик бенчмаркінгу, а також порівняння фактичних показників із плановими, сприяє оцінці ефективності використання інвестиційних коштів.

Інформаційно-аналітичне забезпечення прийняття управлінських рішень у процесах відбудови охоплює формування комплексної бази даних, що акумулює інформацію про фінансові потоки, результати впровадження інвестиційних проєктів та динаміку соціально-економічних показників регіону. Це передбачає використання автоматизованих систем управління обліком, які інтегрують облікові, аналітичні та звітні дані для спрощення прийняття рішень на основі об'єктивної фінансової інформації. Важливо, щоб така система була відкритою для аудиту як з боку національних органів контролю, так і міжнародних партнерів, що сприятиме підвищенню рівня довіри та залученню додаткових ресурсів у процесі відновлення.

Таким чином, інституційна адаптація обліково-аналітичних систем до управління іноземними інвестиціями у процесах відновлення деокупованих територій є ключовим фактором забезпечення прозорості, підзвітності та ефективності використання фінансових ресурсів. Системний підхід до трансформації облікових процедур, гармонізація з міжнародними стандартами фінансової звітності (IFRS) та впровадження сучасних методів

контролю за цільовим використанням інвестицій сприяють зміцненню довіри з боку міжнародних партнерів і донорів. Розробка дієвих механізмів обліково-аналітичного супроводу, зокрема системи моніторингу ефективності інвестицій, впровадження ключових показників результативності (KPI) та автоматизованих платформ обліку, дозволяє комплексно оцінювати вплив фінансових вкладень на соціально-економічний розвиток постконфліктних регіонів. Це забезпечує не лише контроль за фінансовими потоками, а й сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Подальше вдосконалення обліково-аналітичних систем в Україні потребує усунення інституційних бар'єрів, зокрема фрагментації облікових стандартів, недостатньої інтеграції з міжнародними підходами до фінансової звітності та обмежених механізмів зовнішнього аудиту. Орієнтація на європейські практики управління фінансовими потоками у відновлювальних процесах може стати важливим кроком для побудови стійкої системи фінансового контролю, спрямованої на довгостроковий економічний розвиток деокупованих територій.

Список використаних джерел

1. Відбудова для розвитку: зарубіжний досвід та українські перспективи: міжнародна колективна монографія / [редколегія, голова – д.е.н. В. В. Небрат]; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». К., 2023. 571 с.
2. Плаксун А. О. Механізми управління розвитком деокупованих територій: проблеми та перспективи. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2024. Том 35 (74). № 2. С. 91-98
3. Шаповалов М. Л. Концептуальні засади післявоєнного відновлення економіки України. Молодий вчений. 2023. № 6 (118). С. 99-104

Цімошинська Оксана Валентинівна
к.е.н., доцент, заступник завідувача
кафедри фінансів, банківської та страхової
справи, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна
Академія управління персоналом»

ІНВЕСТИЦІЙНІ МОДЕЛІ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Розвиток системи інвестування в умовах ринкової економіки є природним і постійним процесом, що потребує впровадження регуляторних, організаційних та економічних інструментів, які впливатимуть на динаміку та структуру змін у національній економіці. Інвестиції мають потужний стратегічний вплив, трансформуючи економіку та сприяючи її зростанню. Завдяки правильно сформованій стратегії інвестиційної політики можливо створити ефективну структуру національного господарства, яка забезпечує раціональне використання ресурсів у ключових секторах та сприяє сталому розвитку країни.

Питання залучення іноземного капіталу до внутрішньої економіки є пріоритетним для більшості урядів, а в умовах війни та повоєнного відновлення воно набуває особливої актуальності. Іноземні інвестиції стають критично важливими через скорочення економічного потенціалу країни та зниження надходжень до державного бюджету від ключових секторів економіки. Багато країн світу вже заявили про готовність долучитися до відновлення України та інвестувати у її народне господарство. Перший рік війни відкрив для України значні перспективи на шляху до членства в ЄС, а також зміцнив підтримку з боку європейських держав. Це підвищує довіру інвесторів, проте для ефективного залучення капіталу необхідно створити дієву модель функціонування внутрішньої економіки. Тому завдання залучення іноземного капіталу залишається одним із ключових для української влади [1].

Сьогодні для України надзвичайно важливо розробити ефективну стратегію залучення інвестиційного капіталу. Для успішного залучення іноземних інвестицій необхідно забезпечити такі умови, за яких потенційна

прибутковість інвестицій в Україні перевищуватиме вигоди від внутрішніх інвестицій інвестора у власній країні. Інвестиційна привабливість залежить від низки ключових чинників, зокрема: створення пільгових умов для ведення бізнесу іноземними інвесторами, забезпечення стабільності політичної та економічної ситуації в країні, а також розвитку експортного потенціалу у відповідних галузях економіки.

На сьогоднішній день одним із ключових питань для інвесторів є гарантія збереження інвестицій у період війни та відновлення після неї. Цей аспект є серйозним стримувальним фактором, тому уряд України спільно з міжнародними організаціями активно працює над зниженням фінансових та інвестиційних ризиків. Головним напрямком цієї роботи є страхування ризиків за допомогою міжнародних організацій, які мають досвід у збереженні інвестицій у країнах, де відбуваються військові конфлікти.

Однією з таких організацій є Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA), що входить до складу групи Світового банку. MIGA вже успішно реалізовувала проєкти у країнах, які постраждали від бойових дій або терористичної діяльності. Хоча ситуація в Україні є більш складною, досвід цієї агенції може бути ефективно застосований для підтримки та захисту інвестицій.

Іншим дієвим інструментом для залучення інвестицій є надання гарантій з боку держав-партнерів бізнесу, який планує інвестувати в Україну. Цей підхід є найбільш прийнятним для України, оскільки значною мірою усуває страхи та сумніви потенційних інвесторів [1].

Інвестори, насамперед, зацікавлені в галузях, що створюють високу додану вартість і здатні забезпечити конкурентоспроможність продукції на світових ринках. Україна вже визначила низку секторів з високим інвестиційним потенціалом, серед яких:

Оборонно-промисловий комплекс – ключова галузь, що забезпечує безпеку держави. Крім того, розвиток цього сектору сприятиме зміцненню експортного потенціалу України, відкриваючи нові ринки для продукції військового та подвійного призначення.

Металургія та металообробка – сектор із потужною базою, де Україна має досвід у високотехнологічних металургійних процесах і повному циклі виробництва, зокрема титану та титановмісної продукції. Це дозволяє країні утримувати свою нішу на світовому ринку металургії.

Енергетика – перспективна галузь із потенціалом виробництва сотень гігаватів "зеленої" електроенергії та мільйонів тонн водню. Цей напрям може стати альтернативою для Європи, замінюючи залежність від російської енергетики.

Природні ресурси – Україна має значні запаси корисних копалин, таких як вугілля, залізна руда, природний газ, марганець, нафта тощо, що зосереджені у високих концентраціях і в безпосередній близькості від родовищ.

Агропромисловий комплекс – Україна традиційно відома як "житниця Європи". Завдяки розвитку переробних потужностей і галузей з високою доданою вартістю, країна має всі шанси зміцнити свої позиції на світовому аграрному ринку.

Логістика та інфраструктура – вигідне географічне положення України робить її ключовим транзитним коридором для міжнародної торгівлі. В країні розвинена мережа залізниць, автомобільних доріг, морських і річкових портів, а також аеропортів, що створює великий потенціал для інвестицій у транспортну інфраструктуру.

Деревообробка та виробництво меблів – галузь із значним потенціалом зростання, завдяки наявності ресурсної бази та зручній логістиці для експорту продукції до Європи та інших регіонів світу.

Фармацевтика – одна з провідних галузей для інвестицій. Українські фармацевтичні компанії відповідають міжнародним стандартам, зокрема Good Manufacturing Practice (GMP), що відкриває можливості для розширення виробництва та експорту.

Інноваційні технології – сектор, у якому Україна демонструє вагомі досягнення. Країна входить до світових лідерів за обсягами фінансових транзакцій через мобільні пристрої, використання криптовалют, а також за

розробкою програмного забезпечення та мобільних додатків. Крім того, Україна займає перше місце серед країн Центральної та Східної Європи за обсягами наукових досліджень та ІТ-аутсорсингу, що робить цей сектор привабливим для інвесторів.

Таким чином, основні результати дослідження можна узагальнити наступним чином:

Динаміка інвестицій. З 2017 по 2019 рік спостерігалася позитивна тенденція зростання рівня інвестицій, що свідчить про підвищення інвестиційної привабливості України. Однак у 2020 році через глобальну пандемію COVID-19 відбулося різке скорочення обсягу інвестицій. У 2021 році спостерігалася відновлення інвестиційного потоку, проте у 2022 році через повномасштабні військові дії обсяг інвестицій до України суттєво скоротився, а довіра зовнішніх партнерів значно знизилася через нестабільну ситуацію в країні.

Основні галузі інвестування. До 2022 року ключовими напрямками для інвестицій в Україні були промисловість, оптова і роздрібна торгівля, операції з нерухомим майном, фінансова та страхова діяльність, ІТ-сектор, а також професійна та науково-дослідна діяльність.

Вплив війни на галузі економіки. Війна суттєво змінила інвестиційний потенціал галузей. ІТ-сфера зазнала найменших втрат завдяки високій мобільності її працівників. Водночас металургія постраждала найбільше через розташування заводів на окупованих територіях або у зонах постійних обстрілів, що значно стримує потік інвестицій до цієї галузі.

Основна мета інвестиційної діяльності. Сьогодні пріоритетом є стимулювання залучення інвестицій в економіку України, ефективне використання державного майна, відновлення інфраструктурних об'єктів, покращення якості послуг для споживачів та підвищення рівня соціального захисту населення. Реалізація інвестиційних потоків спрямована на досягнення цих цілей.

Гарантії збереження інвестицій. Найактуальнішим завданням є забезпечення захисту інвестицій у воєнний та повоєнний час. Головним

інструментом у цьому напрямку є страхування ризиків міжнародними організаціями, які мають відповідний досвід і успішно працювали в умовах країн із бойовими діями. Така практика сприятиме залученню та збереженню інвестицій в Україні.

Список використаних джерел

1. Шендерівська, Л. П., Гук, О. В., Мохонько, Г. А. (2022). Трансформація бізнес-моделей в умовах війни та пандемії. Економічний простір. № 179, 79–85. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/179-12>.

Чепига А. Я.

здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти, спеціальності
051 Економіка

Науковий керівник: д.е.н., доцентка
Петренко В.С.

Херсонський державний університет, м.
Івано-Фанківськ, Україна

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ: ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПЕРСПЕКТИВИ

Російська агресія завдала нищівного удару по енергетичному сектору України. За оцінками експертів, від 70% до 73% українських електростанцій було знищено [1]. Яскравим прикладом стало знищення у 2024 році Трипільської, Зміївської та Вуглегірської ТЕС, що позбавило країну 9,2 гігават електрогенерації. Ці об'єкти відігравали критичну роль у балансуванні енергосистеми під час сезонних та добових пікових навантажень.

Ситуація змусила державу кардинально переглянути стратегію розвитку енергетичного сектору. Замість відновлення великих електростанцій, які залишаються привабливими цілями для ворога, НЕК "Укренерго" обрала шлях децентралізації [2]. Нова стратегія передбачає будівництво сотень малих електростанцій потужністю 10-40 мегават по всій країні. Електростанції повинні бути компактними, їх розмір має становити лише частку від традиційних об'єктів. Така децентралізація зробить їх невідповідними мішенями для ворожих ракетних атак через високу вартість ураження. Необхідно розмістити численні станції по всій території країни, щоб ефективно компенсувати втрату великих енергогенеруючих об'єктів, вирішити проблему нестачі електроенергії та регулювати пікові навантаження. Для швидкої реалізації будівництва важливо залучити максимальну кількість надійних джерел фінансування, включаючи внутрішні інвестиції.

Саме тому 22 серпня 2024 року відбувся другий аукціон "Укренерго", який відкрив ринок навіть для компаній без попереднього досвіду в електрогенерації. Загальна мета - побудувати об'єкти електрогенерації на 15 гігават, що потребує приблизно 34 мільярди доларів інвестицій [2].

Технічні фахівці та представники «Укренерго» представили і самі майбутні аукціони, і деталі запропонованих проєктів. Присутніх повідомили про плани побудувати:

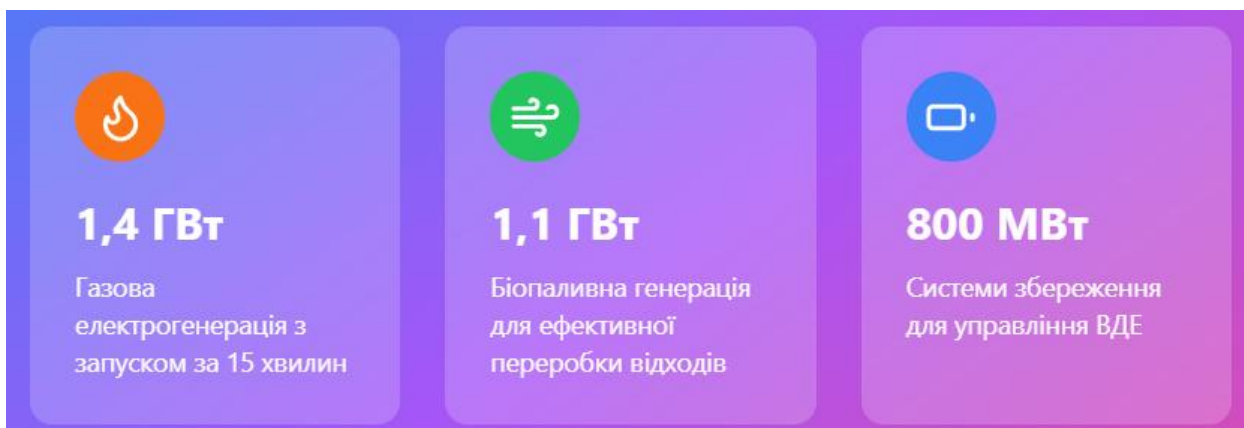

Рис. 1. Майбутня структура нової енергетичної системи України, 2024 р. [2]

У цьому контексті особливо цікавим є кейс компанії Inzhur - першої української REIT-компанії, яка має в управлінні активи на 2,4 млрд грн та понад 12 тисяч співвласників. Компанія швидко відреагувала на можливості ринку, створивши ТОВ "Інжур Енерджі" та вигравши аукціон у серпні 2024 року [3].

Проєкт передбачає будівництво газопоршневої електростанції потужністю 18 мегават вартістю 11 мільйонів євро. Особливість станції - можливість включення в мережу за 15 хвилин, що критично важливо для балансування енергосистеми.

Станом на грудень 2024 року компанія вже:

- Сплатила гарантійний платіж у 540 тисяч євро
- Уклала контракт з MWM на постачання обладнання
- Розпочала будівництво
- Запланувала другу чергу потужністю 18 МВт

Згідно угоди з «Укренерго», електростанція отримуватиме винагороду

в розмірі 22 євро за МВт/год за готовність до швидкого підключення до мережі (протягом 15 хвилин) на період 14 годин щодня впродовж 5 років. У інший час об'єкт вироблятиме та реалізовуватиме електроенергію на ринку. Проєкт також передбачає другий етап розширення потужністю 18 МВт, для якого планується залучити додаткові 4 мільйони євро від українських інвесторів. Враховуючи високий попит на енергетичне обладнання, терміни поставки становлять 6-7 місяців для першої черги та 9-10 місяців для другої, тому попереднє планування є критичним для оптимізації часу.

14 листопада 2024 року стартував фонд Inzhur Energy, який за перший місяць залучив 344,2 мільйона гривень. Проєкт пропонує прогнозовану доходність 15% річних у доларах (75% за 5 років). Поріг входу становить приблизно 6000 гривень, що робить інвестиції доступними для широкого кола українців. Прибуток фонду вкладатиметься в пошук нових ділянок і будівництво нових потужностей — це той підхід, коли гроші генерують нову енергію, а енергія генерує нові гроші.

За прогнозами експертів, Україні доведеться жити в умовах енергетичної кризи щонайменше 5 років [4]. Проте нова стратегія децентралізації та залучення приватних інвестицій створює унікальне вікно можливостей як для бізнесу, так і для звичайних громадян, демонструючи здатність українського суспільства трансформувати виклики у можливості розвитку. Це також стане однією з тих відповідей ворогу, якому українці блискуче протидіють уже майже 3 роки.

Список використаних джерел

1. Пріоритети розвитку реального сектора в умовах війни та повоєнного відновлення економіки України: аналітична доповідь / [О. В. Собкевич, А. В. Шевченко, В. М. Русан та ін.]. Інститут економіки України, 2024. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-02/ad_realsektor-2023.pdf
2. Національна енергетична компанія "Укренерго". Звіти та аукціони 2024 року. URL: <https://ua.energy/electricity-market/propozytsiyi-ta-protokoly-uk/ukrenergo-opublikuvano-zvit-administratora-kodeksu-systemy-peredachi-za-2024-rik/>

3. Проект Inzhur Energy. Інвестиційні можливості в енергетиці України.

URL:https://www.inzhur.reit/funds/Energy?gad_source=1&gclid=Cj0KCQiAqL28BhCrARIsACYJvkedWQNu0v90nUqUbTaTIFsP0sl0VXWH2yc57X_4z0d-P5ER0VaqIfYaAtWDEALw_wcB

4. Європейська комісія. "Перспективи зеленої енергетики у країнах Східної Європи". Звіт за 2024 рік. URL:<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2022%3A230%3AFIN&qid=1653033742483>

СЕКЦІЯ 4. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ПОСТКОНФЛІКТНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ

Nadiia Advokatova,

PhD, docent, associate professor, department
of economics,
management and administration, Kherson
State University

MODERN APPROACHES TO PROJECT MANAGEMENT IN INTERNATIONAL BUSINESS

In today's globalized world, effective project management in an international business environment is an important factor determining the success of organizations in achieving strategic goals. International projects often face numerous challenges, such as cultural differences, political instability, and technological changes. In the face of such challenges, the ability to effectively manage projects becomes critical to achieving desired results.

Project management in international business requires the use of advanced methodologies that facilitate adaptation to changing global market conditions, take into account cultural features and ensure effective cooperation with remote teams. Modern approaches to project management are aimed at increasing their flexibility, transparency and efficient implementation at the international level.

The development methodology encompasses the tools and approaches used to create, improve, and implement products, services, or outcomes at various stages of the project life cycle. Depending on the industry and specifics of the work, different methods can be used, which are divided into 3 main categories: predictive, adaptive and hybrid.

The predictive approach is appropriate in cases where product and project requirements can be formulated in detail, analyzed and recorded at the initial stage. It is also called the "waterfall" methodology. This approach is most effective for projects that require significant investment and have a high level of risk, as it includes careful planning, clearly defined development stages and change control mechanisms. At the start of the project, the main parameters are set - budget, time,

resources and risks, which remain relatively stable throughout the implementation cycle. In some cases, proof of concept may be used to evaluate different options, but in general work is executed based on the initial plan. Often such projects are based on previously developed templates from similar initiatives.

An adaptive approach is used when the requirements for the project remain uncertain or change under the influence of external factors and user feedback. The initial vision is formed at the start, but the requirements can be revised and adjusted during the work. This method involves gradual and iterative development, where each stage is completed by testing and taking into account new wishes of stakeholders. Flexible methodologies that are part of the adaptive approach involve short iterations (usually 1-2 weeks), after which the results are presented. The project team actively participate in the planning of each stage, independently determining the scope of work in accordance with the priority of tasks and available resources.

The hybrid approach combines elements of both predictive and adaptive approaches. It is appropriate in cases where the requirements for the project have a certain uncertainty or a high level of risk. This method is especially effective when the project can be divided into separate modules or when the work is performed by different teams. The hybrid approach offers greater flexibility than the predictive approach but is less adaptive than purely agile methodologies. Iterative or phased approaches are typically used. The former allows for product improvement, specifying requirements during the development process, while the latter involves implementing functionality in several stages with a clearly defined final result.

Key approaches:

Business empathy: understanding business needs and context.

Critical thinking in the big picture: focus on the bigger picture of the project and its interactions with other elements.

Complex assumptions and mental models: continuously evaluate existing assumptions.

External review and advice: leverage external resources for additional

analysis.

Use integrated methods, artifacts, and practices: ensure a shared understanding of project work.

Modeling and scenario-based: use scenarios to predict the interaction of dynamic systems.

Proactive integration management: help achieve business outcomes by properly managing the integration of systems and processes.

Positive outcomes:

Early consideration of uncertainty and risk: Allows for alternatives and potential consequences.

Ability to adjust assumptions and plans: Provides flexibility throughout the project lifecycle.

Information provision: continuously inform, plan, and execute.

Clear communication: transparently informing stakeholders about plans and progress.

Alignment of project objectives: aligning project objectives with those of the client organization.

Flexibility to adapt to end-user needs: the ability to respond to changing requirements.

Identifying synergies between projects: uncovering opportunities and threats.

Selecting the best performance indicators: shaping the behavior of project participants.

Decisions in favor of the organization: focusing on the long-term interests of the organization.

More complete identification of risks: providing a more informed analysis of risks.

Project management in international business requires the integration of different approaches to achieve maximum flexibility and efficiency.

References:

1. Agile Business Consortium. (2023). International agile projects: Case

studies. Agile Business Consortium. URL: <https://www.agilebusiness.org> .

2. Asana Inc. (2022). Streamlining teamwork with Asana: A productivity manual. Asana Inc. URL: <https://asana.com>

3. Atlassian. (2023). Managing global projects with Jira. Atlassian. URL: <https://www.atlassian.com>.

4. Bander, A. (2015). Cross-cultural management in global projects. *Journal of International Management Studies*, 10(1), 34–45. URL: <http://www.jimsjournal.org>.

Shekhovtsova-Burianova Viktoriia,
Assistant department of philosophy and
international communication of the National
University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine

THE ROLE OF NATIONAL IDENTITY IN THE SOCIO-ECONOMIC RECONSTRUCTION OF DEOCCUPIED TERRITORIES IN UKRAINE

National identity is one of the fundamental pillars for strengthening statehood and social cohesion in the modern world. Amid the war Ukraine is enduring due to Russia's aggression, the issue of national identity has gained even greater significance. It is not only an ideological factor but also a practical tool in the process of socio-economic recovery of the territories that have been occupied.

National identity encompasses many aspects: a shared history, language, culture, traditions, and the citizens' sense of belonging to the state. In this context, its role in the reconstruction of deoccupied territories cannot be overstated, as it forms the foundation for uniting the population, overcoming the effects of propaganda, and creating favorable conditions for economic recovery.

One of the greatest challenges for deoccupied territories is societal division. Many citizens living under occupation have been influenced by hostile propaganda, which has sown distrust towards the Ukrainian state. This is particularly evident in language issues, historical interpretations, and attitudes towards Ukrainian independence. Addressing this challenge requires engagement with all segments of the population. It is important to convey the true history, honor shared national heroic events, promote the Ukrainian language, and strengthen national traditions. Restoring national identity in these territories becomes a primary task for the state.

Another significant challenge is the low level of trust in state institutions. During the occupation, many people lost their connection with the central government. This led to misunderstandings of state policies and the spread of negative stereotypes about government activities. The state's task in such conditions is to create a transparent governance system and involve local

populations in decision-making processes. This will help restore citizens' trust and lay the groundwork for future development.

The occupation of territories resulted in significant destruction of infrastructure, closure of enterprises, loss of jobs, and a decline in living standards. Economic recovery requires substantial financial investments and a united community willing to work for the region's development.

National identity plays a key role in the reconstruction of deoccupied territories, fostering the bridging of social divides and strengthening trust among citizens. This process involves several important directions, including education, culture, joint projects, and the preservation of historical memory.

Educational institutions become the foundation for forming national identity, especially in regions returning under state control. It is important to implement educational programs that popularize the Ukrainian language, history, and culture. For example, history lessons focused on the national struggle for independence help the youth realize their belonging to the Ukrainian nation. Cultural centers and libraries can also serve as hubs for disseminating knowledge about national values, organizing exhibitions, film screenings, and other events that unite communities.

Involving citizens in joint projects, such as the restoration of schools, hospitals, and other infrastructure facilities, not only improves the quality of life but also strengthens social bonds. Volunteer initiatives and the activity of civic organizations help unite people around a common goal and create a sense of shared responsibility for the future.

The preservation of historical memory also plays an important role in the reconstruction of deoccupied regions. The restoration of monuments, memorials, and cultural objects symbolizing Ukraine's struggle for independence not only maintains the generational link but also promotes the formation of national consciousness. Such symbols become a vital element of cultural revival.

National identity also influences the economic development of deoccupied territories. Local businesses focusing on Ukrainian traditions, crafts, and cuisine can become the basis for economic growth. The development of tourism

infrastructure, particularly the promotion of historical sites and cultural routes, provides additional income sources for communities. Agriculture, especially with state support in the form of subsidies and grants, contributes to food security and the creation of new jobs.

For effective recovery of the territories, the state must play a leading role by developing recovery strategies, funding cultural and educational projects, and ensuring transparency in governance. At the same time, the involvement of international partners and organizations can accelerate this process. Grants, investments, and technical support will facilitate economic revitalization and infrastructure modernization.

Local communities should actively participate in decision-making, project implementation, and monitoring their execution. This will ensure more effective implementation of initiatives and contribute to forming a cohesive society.

In conclusion, national identity is the foundation for the recovery of Ukraine's deoccupied territories. It fosters societal cohesion, overcomes the consequences of occupation, and creates conditions for sustainable economic development. The preservation and strengthening of national identity are crucial elements for Ukraine's future prosperity and territorial integrity.

References

1. Boiko I. The Role of Education in the Formation of National Consciousness in Ukraine. *Educational Perspectives*, 2019. No. 2(5). P. 34–42.
2. Hrabovskyi V. Socio-Economic Challenges of Restoring Deoccupied Territories. *Scientific Bulletin of Ukraine*, 2022. No. 14(1). P. 45–58.
3. Hrytsai O. Civic Initiatives as a Mechanism for Restoring Social Cohesion. *Society and Reforms*, 2021. No. 3(7). P. 19–28.

Антонов Роман

аспірант кафедри економіки, менеджменту та адміністрування,

Мохненко Андрій

д.е.н., професор кафедри фінансів, обліку та підприємництва, Херсонський державний університет

ENHANCING THE COMPETITIVENESS OF IT ENTERPRISES IN THE DEOCCUPIED TERRITORIES, TAKING INTO ACCOUNT THE EU'S EXPERIENCE

The economic recovery in the deoccupied territories requires the development of high-tech industries, among which the IT sector has significant potential. Taking into account the experience of the European Union, it is possible to form a comprehensive approach to increasing the competitiveness of IT enterprises in these regions. Let's consider its main components:

1. Development of digital infrastructure:

- ensuring access to broadband Internet through investments in fiber-optic networks;
- using 4G/5G mobile infrastructures for remote areas;
- creating technology parks and innovation centers with access to modern equipment and software [1, P. 18].
- developing co-working spaces to support freelancers and startups.

2. Education and training:

- professional training programs, organization of courses in programming, working with big data (Big Data), cybersecurity and artificial intelligence (AI);
- involvement of European instructors and experts to conduct training;
- cooperation with universities to adapt curricula to the needs of the IT market. Double diploma programs with European educational institutions;
- development of youth initiatives: hackathons, startup competitions, educational camps for youth [2, P. 26].

3. Investments and financing:

- attraction of EU grants through programs such as Horizon Europe and

Digital Europe. Use of microfinance initiatives to support startups;

- introduction of preferential taxation for IT companies, similar to tax regimes in European countries (e.g. Poland, Estonia);
- use of the social bond mechanism to support IT projects that contribute to solving social problems.

4. Innovative management models:

– outsourcing and outstaffing and other models that allow cooperation with foreign customers. Using platforms for finding international customers (Upwork, Toptal);

- integration of remote and office work to increase productivity;
- implementation of international quality standards (ISO, CMMI) to increase customer trust [3, P. 88].

5. International partnerships:

- participation in European IT clusters and associations to exchange experience and technologies. Involvement in international consortia implementing projects within the framework of EU programs;
- organization of internship and exchange programs for specialists and students.

6. Innovation and adaptation of technologies.

- artificial intelligence (AI) and machine learning (ML);
- implementation of solutions for data protection and digital infrastructure.

Training of personnel on cybersecurity.

- use of blockchain technologies to create transparent business solutions.
- development of financial instruments and smart contracts [5, P. 110].

7. Regional development:

– priority involvement of local IT companies in the implementation of state projects. Automation of the work of state bodies with the participation of local IT specialists.

- support for cooperation between IT companies and other sectors of the economy, such as agriculture and transport.

8. Social responsibility:

- involvement of representatives of vulnerable groups of the population (veterans, displaced persons, women) in the IT sphere.

- conducting trainings for the local population aimed at mastering basic IT skills.

9. Export opportunities:

- expansion of international markets. Participation in international exhibitions, forums and conferences. Use of programs to promote the Ukrainian IT sector in the international market.

- localization of products, adaptation of developments to the needs of foreign clients [6, P. 159].

10. Monitoring and evaluation:

- implementation of tools for assessing competitiveness and effectiveness of activity results;

- constant analysis of market changes and adaptation of business models to new conditions [4, P. 90].

Applying EU experience combined with innovative approaches will allow IT companies in the deoccupied territories to become competitive, contribute to the economic recovery of the region, and integrate into the global digital economy.

Список використаних джерел

1. Мохненко А.С., Казакова А.Ю., Антонов Р.А. Розробка моделі організаційно-економічного механізму управління системою конкурентоспроможності підприємства // Економіка. Фінанси. Право. Київ, 2024. № 6. С. 17–20.

2. Мохненко А.С., Антонов Р.А. Організаційно-економічний механізм управління конкурентоспроможністю підприємства // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки". Херсон, 2023. № 49. С. 25–29.

3. Mokhnenko A. Foreign market entry strategy as a key to the competitiveness of enterprises / Tyukhtenko N., Churkina I., Pavlovych O., Mokhnenko A., Burak V. // Ekonomika APK – 2024. – №31(5). – P. 86-98.

4. Кішка І.О., Мохненко А.С. Напрямки розвитку цифрових технологій

в економіці. Сучасні напрямки розвитку менеджменту та економіки в умовах VUCA-світу. матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 14 листопада 2024р. Харків: ХНАДУ, 2024. С. 89–91.

5. Мохненко А.С., Антонов Р.А. Development of IT-management in the enterprise. Сучасні проблеми менеджменту: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 28 жовтня. 2022 р. Київ: НАУ, 2022. С. 110–111.

6. Мохненко А.С., Антонов Р.А. Інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки підприємництва в умовах воєнної економіки // Фінансове та інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки бізнесу в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 22-23 листопада 2023 р. Харків: ХНУМГ, 2023. С. 158–160.

Бабко Наталя

К.е.н., доцент, доцент кафедри економіки, готельно-ресторанного та туристичного бізнесу, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ В УМОВАХ ПОСТКОНФЛІКТНОГО ПЕРІОДУ

Харківський регіон, який зазнав суттєвих ушкоджень внаслідок військових дій, стоїть перед значними викликами постконфліктного відновлення. Для стабілізації ситуації та забезпечення сталого розвитку потрібно сконцентруватися на економічних аспектах, що визначають перехід від кризи до стійкого розвитку.

По-перше, це відновлення фізичної інфраструктури. Першим етапом постконфліктного відновлення має стати реконструкція знищених об'єктів та підвищення їх функціональної ефективності. Основними напрямками у цьому питанні є [1]:

- Відновлення дорожніх та транспортних систем. Налагодження транспортних зв'язків для забезпечення логістики та міжрегіональної співпраці.

- Реконструкція житлового фонду. Створення комфортних умов для проживання переселенців та постраждалих мешканців регіону.

- Оновлення енергетичної інфраструктури. Забезпечення доступу до електроенергії та модернізація енергомереж з урахуванням сучасних екологічних стандартів.

- Розмінування територій. Одним із ключових аспектів відновлення є очищення територій від мін та вибухонебезпечних предметів.

По-друге, інвестиційна політика та підтримка бізнесу. Для стимулювання економічного розвитку необхідно створити сприятливі умови для інвесторів та місцевих підприємців. Основними заходами цього

напрямку можуть бути [2]:

- Запровадження податкових пільг для підприємств, що інвестують у відновлення регіону.

- Створення бізнес-інкубаторів для підтримки стартапів та малого бізнесу.

- Міжнародна фінансова допомога. Активне залучення донорських коштів та грантів на реалізацію відновлювальних проєктів.

По-третє, розвиток людського капіталу. Економічне відновлення неможливе без підтримки та розвитку людського капіталу. У цьому контексті важливо здійснити наступні кроки:

- Покращення системи освіти та професійної підготовки (орієнтація навчальних програм на сучасні ринкові потреби).

- Створення робочих місць для повернення до активного економічного життя постраждалих громадян.

- Соціальна підтримка вразливих груп населення для забезпечення базового рівня добробуту.

По-четверте, сталий розвиток та екологічна безпека. Реалізація відновлювальних проєктів має враховувати екологічні аспекти та сталий розвиток, а саме:

- Використання відновлюваних джерел енергії та екологічно чистих технологій.

- Відновлення деградованих земель та природоохоронних територій.

- Залучення громадськості до обговорення екологічних ініціатив.

Постконфліктне відновлення Харківського регіону є складним, але здійсненним завданням за умови комплексного підходу та ефективної координації зусиль. Інтеграція інфраструктурних, інвестиційних, соціальних та екологічних аспектів дозволить створити умови для сталого економічного розвитку регіону.

Список використаних джерел

1. Галега В. Повоєнне відновлення економіки України: проблеми та перспективи. Успіхи і досягнення у науці. 2024. №9. С. 1063-1072.

2. Стаднік І. В. Повоєнне відновлення України: аксіологічно-світоглядний аспект. Відновлення України у повоєнні часи: виклики, стратегічні пріоритети, ресурсне забезпечення, потенціал майбутнього розвитку: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. Вінниця, ДНУ імені Василя Стуса. 2024. С. 330-332.

Білошапка В.С.,
професор кафедри банківської справи та
страхування, Київський національний
економічний університет імені Вадима
Гетьмана

Литвиненко Є.О.
аспірант кафедри банківської справи та
страхування, Київський національний
економічний університет імені Вадима
Гетьмана

АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

За підсумками останніх трьох років, з моменту початку повномасштабної війни в Україні, все ще складно дати однозначну оцінку поточної ситуації та короткостроковим перспективам розвитку вітчизняної економіки та впевнитися у чіткості векторів її реновації. Експертні судження продовжують характеризуватися розкидом думок, часто коригуються і супроводжуються, як правило, застереженнями на можливість песимістичного сценарію розвитку подій у разі різного роду шоків впливів. До середини 2024 року здавалося, що тенденція пожвавлення ділової активності у банківській сфері економіки набула вираженого характеру. Проте завершення 2024 року і початок 2025 року не вирізнялись гарними здобутками банків, тому прогнози на найближчий рік не дають поки що підстав для однозначно оптимістичних висновків.

Намагання української економіки до відновлення в цілому не виглядають досить стійкими. Незважаючи на закріплення позитивних тенденцій, перспективи виходу на траєкторію стійкого та збалансованого зростання за ключовими макроекономічними параметрами не можуть бути названі до кінця певними. Фактично вітчизняна економіка, в тому числі – й банківська система – продовжує перебувати в процесі адаптації до шокового впливу глобальної кризи та спроби її відновлення відбувається в умовах невизначеності розвитку сценарію війни.

На даному етапі суспільного розвитку проблема досягнення фінансової безпеки банків набуває ключового значення [1]. Важке фінансове становище на початку війни та на теперішньому етапі, з одного боку, і нагальна потреба поживавити економіку інвестиціями – з іншого, актуалізують це питання.

Критерії та основні показники фінансової безпеки у діяльності банків показують зміст загроз у тому чи іншому напрямку. На основі системи критеріїв та показників, які називаються у спеціальній літературі індикаторами [2], реалізується стратегія фінансової безпеки. Спеціалісти вказують, що ці індикатори повинні мати ознаки конкретності, простоти, наочності, певності та сумісності з чинною системою [3].

Аналізуючи тенденції зміни індикаторів, можна робити висновки про наростання або зниження загроз фінансовій безпеці банків у процесі їх діяльності та розвитку.

Можемо вважати, що:

1) оскільки темпи зростання чи зниження показників свідчать про наближення або видалення загроз, то вони характеризують і той чи інший рівень фінансової безпеки банків, на якому вони існують в певний момент часу;

2) динаміка зміни індикаторів характеризує і фінансове становище банків та його зворотний зв'язок, тобто ті заходи, що відбуваються у зв'язку з наближенням чи віддаленням загроз.

Порогові значення індикаторів безпеки відбивають динаміку діяльності та розвитку банків, тому змінюються з часом, вони різні у період економічної турбулентності і у відносно прогнозований період відновлення. У зв'язку з вищезазначеним, ці порогові значення індикаторів мають переглядатися.

Параметри індикаторів фінансової безпеки необхідно встановлювати за таких величин, за яких можливий безпечний розвиток банків. Орієнтиром розробки показників з точки зору прийнятного рівня фінансової безпеки ми вважаємо розвиток банків.

Розглядаючи внутрішні методи та інструменти забезпечення

фінансової безпеки, наявні у банків, скористаємося напрацюваннями фінансового менеджменту.

Розглядаючи фінансову безпеку як економічну категорію необхідно відзначити, що вона включає поняття фінансової стійкості, тобто фінансова стійкість банку є важливою умовою забезпечення його фінансової безпеки [4].

Методи досягнення фінансової безпеки можна поділити на внутрішні та зовнішні.

В цілому, внутрішній рівень є здатністю конкретного банку функціонувати, виконуючи перед своїми клієнтами зобов'язання при настанні негативних впливів.

Зовнішній рівень видається допустимим визначити як спроможність банківської системи долати кризу, що сформувалася в різних сферах економіки та продовжувати функціонувати з тим ступенем довіри клієнтів і кредиторів, щоб у них не було потреби вилучати свої заощадження та інвестиції.

Відтак, зовнішні інструменти досягнення фінансової безпеки банків спрямовані на:

досягнення нормативних умов, що сприяють реалізації банками своїх економічних інтересів та мінімізують ризикованість їх діяльності;

корекцію банківських операцій шляхом грошово-кредитного регулювання;

дотримання базових принципів Базельського комітету та вимог чинного законодавства України:

формування візії, що дозволяє банку та його клієнтам впевнено дивитися в майбутнє.

Ще хотілося б окремо зазначити, що важливу роль у підвищенні фінансової безпеки банку відіграють інновації. Незважаючи на існуючі загрози щодо їх функціонування, нові технології дозволяють банкам створювати ефективні механізми контролю та моніторингу фінансових операцій. За допомогою

інноваційних рішень банки спроможні виявляти та усувати загрози та ризики в реальному часі. Зокрема, штучний інтелект та автоматизація допомагають запобігати шахрайствам та кібератакам, що сприяє збільшенню рівня безпеки.

Серед основних напрямків застосування штучного інтелекту у банкінгу – запобігання шахрайству та персоналізація послуг. Відомим кейсом є чат-бот зі штучним інтелектом Erica від Bank of America, який працює з 2018 року для підтримки клієнтів 24/7 та підвищення рівня їх задоволеності. Ще один приклад – банк Barclays, який використовує штучний інтелект для виявлення шахрайства. Його система штучного інтелекту відстежує платіжні транзакції і запобігає потенційним шахрайським діям. В такий спосіб відбувається не тільки захист клієнтів, але й зміцнення їх довіри до заходів безпеки банку. Аналогічним результатом роботи вітчизняних спеціалістів з чат-ботами стала, зокрема, “Софія” у Ощадбанку – голосовий помічник-консультант з широкого спектра клієнтських запитань.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що загалом проблемним питанням досягнення фінансової безпеки банківських установ у нашій країні приділено чимало уваги. Проте й на найближчі роки ці питання не зникнуть з порядку денного. Саме фінансова безпека банків може стати ключовим фактором для залучення інвестицій в економіку регіонів, що починають ревіталізацію.

Список використаних джерел

1. Коваленко В. (2022). Фінансова безпека банків: реалії та перспективи забезпечення. Економічний форум. № 1(2). С.141-151
2. Захарова О.В., Побережна А.Л. (2023). Фінансові індикатори в системі моніторингу економічної безпеки країн. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка. №26. С.73-82
3. Filatov, V. (2021). A New Financial Stress Index for Ukraine. Visnyk of the National Bank of Ukraine, 251. URL: <https://doi.org/10.26531/vnbu2021.251.03>

4. Шевцова О. Й. (2022). Стратегія управління фінансовою безпекою банку. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. №8. С. 65–70.

Бондар Віта
аспірантка кафедри публічного управління
та адміністрування, Державний
торговельно-економічний університет

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РЕІНТЕГРАЦІЇ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ: СОЦІАЛЬНИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІРИ

Реінтеграція деокупованих територій є ключовим завданням для забезпечення цілісності держави, економічної стабільності та соціального розвитку. Довготривала збройна агресія росії спричинила масштабні руйнування інфраструктури, зниження рівня життя населення та виникнення глибоких соціально-економічних диспропорцій. У цих умовах держава має розробити та впровадити комплексну політику, яка охопить відновлення інфраструктури, соціальну інтеграцію, підтримку економічної активності та забезпечення безпеки. Лише системний підхід дозволить досягти стабільності та сталого розвитку звільнених регіонів.

Соціальний вимір державної політики реінтеграції деокупованих територій України є надзвичайно важливим аспектом, оскільки він безпосередньо впливає на якість життя громадян, які постраждали від збройної агресії росії. Після тривалого періоду окупації, повернення людей на звільнені території потребує не лише фізичної інфраструктури, але й відновлення соціального капіталу, довіри до держави та забезпечення базових прав людини.

Одним із ключових завдань у соціальному вимірі є реінтеграція внутрішньо переміщених осіб (ВПО). За даними, на жовтень 2024 року в Україні було зареєстровано близько 4,6 млн ВПО, що становить приблизно 12,4% населення країни [1]. Для успішної реінтеграції необхідно створити умови, які б сприяли поверненню цих людей до своїх домівок. Це включає забезпечення доступу до житла, медичних послуг та освіти. Важливо також розробити програми соціальної адаптації для ВПО, щоб допомогти їм інтегруватися в нове середовище та відновити зв'язки з місцевими

громадами.

Крім того, державна політика повинна передбачати відновлення органів місцевого самоврядування та забезпечення їхньої функціональності. Це включає підготовку кадрів для роботи в нових умовах та проведення люстраційних процедур для уникнення впливу колишніх окупаційних адміністрацій. Важливою складовою цього процесу є забезпечення безпеки та правопорядку на деокупованих територіях, що сприятиме формуванню довіри населення до державних інститутів.

Необхідно також враховувати правові аспекти, пов'язані з соціальним захистом населення. Законодавство має бути адаптоване до нових умов, щоб гарантувати права громадян на соціальні виплати, пенсії та інші види підтримки. Це питання стало предметом жвавих дискусій в українському суспільстві, адже багато людей залишаються без належного соціального забезпечення через невизначений статус їхніх територій.

У рамках соціального виміру державної політики важливо також враховувати культурні аспекти відновлення. Збереження культурної спадщини та підтримка місцевих традицій можуть стати потужними інструментами для згуртування громад і формування нової ідентичності на звільнених територіях.

Варто додати, що державою вже реалізовано кілька соціальних програм, спрямованих на підтримку населення, яке постраждало від збройної агресії росії. Ці програми охоплюють різні аспекти соціального захисту, медичних послуг, відновлення інфраструктури.

Однією з основних ініціатив є програма покращення доступу до медичних послуг, яка включає реформи в системі охорони здоров'я. Зокрема, акцент робиться на наданні допомоги людям, які зазнали психічних і фізичних травм внаслідок війни. Це передбачає розвиток служб психологічної підтримки та реабілітації для осіб з інвалідністю [2]. Соціальні програми також охоплюють підтримку вразливих груп населення, таких як діти-сироти, вдови та особи з інвалідністю. Держава реалізує програми соціальної допомоги, які включають фінансову підтримку, забезпечення

житлом та доступ до соціальних послуг [3].

Крім того, децентралізація в Україні сприяє створенню умов для активної участі місцевих громад у розвитку своїх територій. Це включає залучення громадян до процесів прийняття рішень і реалізації проєктів відновлення [4]. Варто додати, що у січні 2025 року Президент України підписав Закон щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування. Закон передбачає, що кожен мешканець громади (включно з ВПО), хто прагне змін, отримує інструменти для їх здійснення [5]. Важливим завданням є формування довіри між місцевими органами влади та населенням, що є критично важливим для успішної реінтеграції звільнених територій.

Економічний вимір державної політики реінтеграції деокупованих територій України є критично важливим для забезпечення стабільності та розвитку країни. Відновлення економіки на цих територіях включає ряд ключових аспектів, які сприяють не лише відновленню інфраструктури, але й створенню умов для сталого економічного зростання.

Одним із основних напрямків економічного відновлення є реконструкція інфраструктури, яка зазнала значних руйнувань внаслідок бойових дій. Згідно з оцінками, прямі збитки від руйнувань інфраструктури перевищили 157 мільярдів доларів США. Відновлення житлового фонду, транспортних шляхів, енергетичних систем та інших критично важливих об'єктів є пріоритетом для забезпечення нормального функціонування регіонів [6]. Це включає як поточний ремонт, так і капітальне будівництво нових об'єктів.

Крім того, важливою складовою економічного виміру є підтримка бізнесу на звільнених територіях. Державна політика повинна передбачати створення сприятливих умов для розвитку малого і середнього бізнесу, що включає доступ до фінансування, податкові пільги та програми підтримки підприємництва. Варто відзначити ініціативу «Зроблено в Україні», яка спрямована на залучення інвестицій у виробничий сектор та підтримку українських виробників [7]. Маю надію, що це дозволить не лише відновити економіку, але й створити нові робочі місця, що є критично важливим для

стабілізації ринку праці.

Децентралізація також відіграє важливу роль у формуванні ефективної економічної політики на деокупованих територіях. Залучення місцевих громад до процесів планування та реалізації проєктів відновлення дозволяє краще враховувати специфіку кожного регіону та потреби населення. Законодавчі зміни, що закріплюють рамки для відновлення уражених війною регіонів, створюють умови для більш ефективного використання бюджетних коштів і залучення міжнародної допомоги [8].

Важливим аспектом є також розробка стратегій для стимулювання економічного зростання в довгостроковій перспективі. План відновлення України передбачає не лише відновлення інфраструктури, але й трансформацію економіки в сторону більшої стійкості та інтеграції в європейський економічний простір [9]. Це передбачає реалізацію проєктів у сферах технологій, екології та соціального підприємництва.

Таким чином, реалізація соціальних програм і економічних ініціатив на деокупованих територіях України є критично важливими кроками для відновлення і стабілізації життя населення. Соціальні програми сприяють покращенню умов життя та формуванню нової соціальної структури, здатної витримати виклики часу. Водночас економічний вимір державної політики відновлення має бути комплексним і багатограним, охоплюючи реконструкцію інфраструктури, підтримку бізнесу, децентралізацію влади та стратегічне планування. Лише за умови системного підходу можна досягти успішного відновлення економіки на звільнених територіях і забезпечити їх інтеграцію в загальнонаціональний економічний контекст, що є необхідним для сталого розвитку країни в цілому.

Список використаних джерел

1. Державне підприємство «Інформаційно-обчислювальний центр Міністерства соціальної політики України». URL: <https://www.ioc.gov.ua/>
2. План для Ukraine Facility 2024-2027. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf>

3. Соціальні права в Україні під час війни. Звіт про оцінку потреб. Грудень 2022. URL: <https://rm.coe.int/needs-assessment-ua-2/1680a9b408>

4. Переосмислення регіональної політики. Нові виклики для Мінрегіону. Децентралізація. URL: <https://decentralization.ua/news/18660>

5. Про внесення змін до деяких законів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування: Закон України від 09.05.2024 № 3703-IX: станом на 20 січня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3703-IX#Text>

6. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на початок 2024 року. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf

7. Зроблено в Україні. Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=2ed8e355-81de-49ea-9bdd-ba28db7e0710&title=ZroblenoVUkraini>

8. Державна регіональна політика: стан справ на травень 2024 року. Інститут громадянського суспільства. URL: <https://www.csi.org.ua/news/derzhavna-regionalna-polityka-stan-sprav-na-traven-2024-roku/>

9. Відновлення та реконструкція повоєнної економіки України. Інститут економіки та прогнозування. URL: <https://ief.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/vidnovlennja-ta-rekonstrukcsja-povojennoji-economiky.pdf>

Боровик Петро,

кандидат економічних наук, доцент, доцент
кафедри геодезії, картографії і кадастру

Шемякін Михайло,

кандидат сільськогосподарських наук,
доцент, доцент кафедри геодезії,
картографії і кадастру,

Видайко Ілля

здобувач вищої освіти ОР Бакалавр,
Уманський національний університет
садівництва, м. Умань

ФІСКАЛЬНІ ЗАГРОЗИ ДЛЯ СУЧАСНОГО ТА ПОВОЄННОГО ЗЕМЛЕВПОРЯДНО-ГЕОДЕЗИЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

В кінці минулого року в Україні відбулись помітні зміни в оподаткуванні суб'єктів бізнесу, які надають фізичним і юридичним особам землевпорядно-геодезичні послуги. Мова про збільшення розмірів ставок військового збору (а саме, була – 1,5 %, а стала 5 %) [1; 2]. Також, відбулось помітне збільшення ставок акцизу на пальне і мастила [1; 3].

Крім того, в процесі останніх переговорів щодо подальшої європейської і світової інтеграції України була озвучена позиція МВФ стосовно необхідності підняття в Україні ставок ПДВ на 2 % [4].

Не оспорюючи думки політиків та вчених щодо потреби збільшення в нормальних умовах бізнесу ставок окремих податків для окремих видів платників, зокрема й для підприємств та підприємців, що надають землевпорядно-геодезичні послуги, вбачаємо, що такі податкові новації як в умовах війни, так і в перше десятиліття по її завершенню не зумовлять збільшення сплати податків, адже, на наше переконання, стануть чинником зменшення бізнесової активності у сфері землевпорядних та геодезичних робіт і послуг.

Так, необґрунтоване підвищення ставки військового збору, як показують дослідження авторів цієї публікації, матимуть наслідком або подорожчання землевпорядних та геодезичних робіт і послуг, або ж змусять досліджувані бізнес-суб'єкти приховувати розміри справжніх виплат, які

сплачуються ними працівникам за виконані роботи.

Збільшення ставок акцизного податку на пальне і мастила також не вплинуть позитивно на досліджуваний сегмент підприємництва. Справа в тому, що проведення геодезичних та землепорядних робіт часто-густо вимагають переїздів та перевезення спеціальних пристроїв, без яких їх неможливо здійснити. Саме тому, зростання ставок акцизів на пальне автоматично збільшить ціни на землепорядно-геодезичні роботи та послуги.

Хоч і незначне, але підвищення ставок ПДВ також зумовить дорожчання землепорядно-геодезичних робіт та послуг, роблячи їх ще важче доступними та менш привабливими для потенційних замовників.

Підводячи підсумки, зазначимо, що невиправданий ріст ставки військового збору, збільшення ставок акцизного податку на пальне та мастила, очікуване підняття ставок податку на додану вартість не викличуть збільшення податкових виплат бізнес-одиниць, що надають землепорядні та геодезичні послуги. Навпаки, такі податкові новації викличуть скорочення ринку землепорядних та геодезичних робіт і послуг, можливо навіть банкрутство та ліквідацію дрібних суб'єктів землепорядно-геодезичного підприємництва, зростання тіньового сегменту зазначеного бізнесу.

Саме тому, враховуючи необхідність повоєнної відбудови України та, зважаючи на значення геодезичних і землепорядних робіт у розробці проєктної документації, без якої просто неможлива відбудова окремих інфраструктурних, промислових чи житлових об'єктів, вважаємо, що підвищення ставок військового збору та акцизного податку на пальне і мастила, а також очікуване підвищення ставки ПДВ для підприємств і підприємців, які надають землепорядні та геодезичні послуги не є економічно обґрунтованим. З цих причин, підвищення ставок військового збору і акцизного податку на пальне для бізнес-суб'єктів сфери геодезії і землепорядкування необхідно відмінити, а ставки ПДВ для них категорично не піднімати. Це лише стимулюватиме відбудову зруйнованих об'єктів та відновлення деокупованих територій України.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755–VI (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (дата звернення: 15. 01.2025).

2. Підвищення податків в Україні: ключові положення Закону та ризики. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/231164_pdvishchennya-podatkv-v-ukran-klyuchov-polozhennya-zakonu-ta-riziki. (дата звернення: 15. 01.2025).

3. Про внесення змін до [Податкового кодексу України](#) та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у період дії воєнного стану від 30.08.2024 р. N 11416-д.: Проект Закону України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JI11569I?an=5>. (дата звернення: 15. 01.2025).

4. МВФ запропонував Україні підвищити ПДВ. URL: <https://news.dtkk.ua/taxation/pdv/92997-mvf-zaproponuvav-ukrayini-pidvishhiti-pdv>. (дата звернення: 15. 01.2025).

Брагіна Ольга

к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва і торгівлі, Національний університет «Одеська політехніка»

ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДХОДІВ ДО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що вибір оптимального підходу до управління дозволяє підприємствам вчасно адаптуватися до швидкозмінних ринкових умов та конкуренції. Це допомагає оптимізувати внутрішні процеси, підвищувати ефективність роботи та впроваджувати інновації. Крім того, вибір правильного підходу забезпечує гнучкість та стійкість підприємства перед зовнішніми викликами.

Управління підприємством представляє комплексну діяльність, спрямовану на організацію, планування, керівництво та контроль різних аспектів роботи підприємства з метою досягнення його стратегічних і тактичних цілей. Воно охоплює всі рівні функціонування підприємства: від стратегічного планування до операційної діяльності. Ефективне управління підприємством є ключовим фактором його успіху на ринку, оскільки воно дозволяє досягати стратегічних цілей, адаптуватися до змін і забезпечувати стабільний розвиток.

Для ефективного функціонування на ринку та досягнення своїх цілей різні підприємства використовують різні підходи до управління. Підхід до управління підприємством представляє собою набір принципів, методів та інструментів, які використовуються для організації, координації та контролю діяльності підприємства з метою досягнення його цілей. Підхід визначає, як підприємство буде управляти своїми ресурсами, процесами, структурами, людськими ресурсами та іншими аспектами для ефективної діяльності. Підхід до управління підприємством визначає спосіб організації управлінських процесів та є основою для досягнення цілей підприємства в різних умовах діяльності.

Можна виділити чотири підходи до управління підприємством:

1. Процесний підхід - орієнтований на вдосконалення та оптимізацію

бізнес-процесів підприємства. Важливою є чітка ідентифікація основних і допоміжних процесів, їх постійне вдосконалення для досягнення максимального результату.

2. Функціональний підхід - управління будується на основі функціональних відділів (виробництво, продажі, маркетинг, фінанси), де кожен підрозділ виконує специфічні завдання. Кожен відділ відповідає за виконання конкретних функцій і завдань у межах своєї спеціалізації.

3. Системний підхід - підприємство розглядається як цілісна система з взаємозв'язаними елементами (підрозділи, ресурси, зовнішнє середовище). Управління базується на врахуванні взаємодії між різними елементами та їх впливу на загальну діяльність підприємства.

4. Ситуаційний підхід - управління залежить від конкретних умов і ситуацій, що виникають в діяльності підприємства, вимагаючи гнучких рішень і адаптації. Передбачає гнучке управління залежно від ситуації, враховуючи змінні фактори, такі як ринкові умови, технології, конкуренція або економічні обставини.

Вибір підходу до управління підприємством залежить від таких факторів:

1. Розмір підприємства. Великі компанії можуть використовувати системний підхід, щоб координувати взаємодію між численними підрозділами, тоді як малі підприємства можуть більше спиратися на функціональний підхід.

2. Середовище. В умовах високої невизначеності та змін ситуаційний підхід дозволяє швидко адаптуватися, тоді як у стабільних умовах ефективним може бути класичний або функціональний підхід.

3. Галузь. Технологічні та інноваційні підприємства частіше застосовують інноваційний підхід, тоді як виробничі компанії можуть більше покладатися на процесний підхід.

Порівняльна характеристика різних підходів до управління підприємством представлена в табл. 1.

Порівняльна характеристика різних підходів до управління підприємством

Порівняльні критерії	Підходи до управління			
	Процесно-орієнтоване управління	Функціонально-орієнтоване управління	Системно-орієнтоване управління	Ситуаційно-орієнтоване управління
Мета управління	Оптимізація та вдосконалення бізнес-процесів для підвищення ефективності підприємства, забезпечення якості продукції та досягнення конкурентоспроможності.	Забезпечення ефективного функціонування окремих підрозділів та їхньої спеціалізації для досягнення організаційних цілей.	Досягнення гармонійної взаємодії всіх елементів системи управління організацією для її стабільного розвитку та адаптації до змін зовнішнього середовища.	Забезпечення гнучкості управління шляхом адаптації до конкретних ситуацій та умов, що виникають в процесі діяльності підприємства.
Суб'єкт управління	Менеджери та керівники, що відповідають за різні процеси на підприємстві (наприклад, виробничі процеси, логістика, продажі).	Керівники функціональних підрозділів (наприклад, відділ маркетингу, бухгалтерії, виробництва), кожен з яких відповідає за конкретну функцію.	Вища ланка керівництва, яка розробляє та координує загальні стратегічні цілі підприємства.	Менеджери різних рівнів, які аналізують ситуації та приймають рішення відповідно до конкретних умов.
Об'єкт управління	Бізнес-процеси підприємства, включаючи всі етапи їхнього виконання, взаємодію між процесами та контроль результатів.	Функціональні підрозділи підприємства, їхні задачі, ресурси та процеси в межах певної спеціалізації.	Організація як цілісна система, що включає всі підсистеми (виробництво, управління, фінанси, маркетинг), а також їхні взаємозв'язки та зовнішні	Ситуації, що виникають в ході діяльності організації, включаючи проблеми, можливості або непередбачувані зміни.

			фактори впливу.	
Методи прийняття рішень	Прийняття рішень базується на аналізі процесів, оптимізації їх ефективності та безперервному вдосконаленні.	Рішення приймаються на основі специфіки функцій окремих підрозділів і відповідності їхніх цілей загальній стратегії.	Рішення приймаються з урахуванням впливу на всю систему, балансуючи інтереси різних підсистем і зовнішнього середовища.	Рішення приймаються на основі поточних умов і обставин, що змінюються, використовуючи ситуаційний аналіз.
Рівень гнучкості	Помірна гнучкість, зміни вносяться на основі аналізу процесів і їх оптимізації.	Невисока гнучкість, оскільки кожен підрозділ має чітко визначені завдання та структуру.	Середній рівень гнучкості, з можливістю адаптуватися до змін, проте в рамках складної взаємодії підсистем.	Висока гнучкість, оскільки управління адаптується до зміни зовнішніх та внутрішніх умов.
Основний фокус	Фокус на покращенні конкретних бізнес-процесів та їх продуктивності.	Фокус на оптимізації окремих функцій і підвищенні продуктивності в межах підрозділів.	Фокус на забезпеченні стабільного розвитку всієї системи організації, враховуючи всі її елементи.	Фокус на управлінні конкретними ситуаціями для вирішення поточних проблем або використання можливостей.
Роль зовнішнього середовища	Зовнішнє середовище впливає опосередковано через впровадження кращих практик у процеси.	Зовнішнє середовище впливає на кожен підрозділ залежно від його спеціалізації, але реакція часто повільна.	Систематично враховує зовнішнє середовище як один з елементів системи.	Зовнішнє середовище є ключовим фактором для прийняття рішень, оскільки управління орієнтоване на швидку реакцію на зміни.
Тип управління	Ієрархія будується на	Ієрархічна структура з	Складна ієрархія, яка	Гнучка структура

ької ієрархії	управлінні процесами та горизонтальних взаємодіях між підрозділами.	вертикальною підпорядкованістю, де кожен підрозділ має свою вертикаль управління.	враховує взаємозв'язки між різними підсистемами та рівнями управління.	ієрархії, яка може змінюватися в залежності від ситуації та потреб швидкого прийняття рішень.
Критерії ефективності	Ефективність вимірюється швидкістю та якістю виконання процесів, мінімізацією ресурсних витрат.	Ефективність вимірюється досягненням цілей окремих підрозділів і їхньою продуктивністю.	Ефективність оцінюється через стабільність системи та її здатність адаптуватися до змін.	Ефективність вимірюється здатністю швидко та ефективно реагувати на зміни та вирішувати поточні проблеми.
Стратегічний горизонт	Орієнтоване на середньотривале довгострокове планування оптимізації процесів.	Частіше зосереджено на коротко- та середньотривалих планах підрозділів.	Орієнтоване на довгострокове стратегічне планування з урахуванням всієї системи.	В першу чергу орієнтоване на короткострокові рішення в межах конкретних ситуацій.

Складене автором на основі [1]

На сьогоднішній день все більшої популярності серед прогресивних та розвинених підприємства набуває процесно-орієнтоване управління, оскільки воно дозволяє підвищити ефективність і прозорість бізнес-процесів, зосереджуючи увагу на оптимізації ресурсів і якості виконання. Цей підхід забезпечує гнучкість, що дозволяє швидко адаптуватися до змін ринку та вимог клієнтів, а також стимулює постійне вдосконалення процесів. Крім того, процесно-орієнтоване управління сприяє кращій координації між підрозділами, що підвищує загальну результативність підприємства.

Реалізація процесно-орієнтованого управління на підприємстві вимагає впровадження основних принципів – принципів «процесного мислення». Оскільки, як зазначалося вище, процесний підхід поєднує елементи функціонального, системного та ситуаційного підходів, а процесно-орієнтоване управління є умовно перехідним від

функціонального до процесного, «орієнтуватися» на управління за процесами, то основними принципами процесно-орієнтованого управління є принципи функціонального, системного, ситуаційного та процесного підходів [1].

Таким чином, вибір підходу до управління підприємством, який найбільше підходить, є важливим, оскільки він визначає ефективність роботи організації, її здатність досягати стратегічних цілей і адаптуватися до змін. Правильно підібраний підхід дозволяє оптимально використовувати ресурси, покращує внутрішню координацію та підвищує продуктивність. Крім того, відповідний підхід сприяє гнучкості та стійкості підприємства, допомагаючи йому залишатися конкурентоспроможним на ринку.

Список використаних джерел

1. Титикало В.С. Методологічні положення процесно-орієнтоване управління підприємством. Електронне наукове фахове видання «Адаптивне управління: теорія і практика». Серія «Економіка». Випуск 5 (10), 2018. URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal2/article/view/467/407>

Воляннюк Анастасія
викладачка кафедри педагогіки та
психології дошкільної та початкової освіти,
Херсонський державний університет

МОТИВАЦІЯ ЧЕРЕЗ ОСВІТУ: ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПОСТКОНФЛІКТНИХ РЕГІОНІВ

Одним із перспективних викликів сучасного суспільства в умовах війни є забезпечення сталого розвитку постконфліктних регіонів. У цьому контексті важливою стає роль молоді як рушійної сили для соціально-економічного відновлення. Проте ефективне залучення молодого покоління можливе лише за умови формування їхньої внутрішньої мотивації, яка, у свою чергу, значною мірою залежить від якісної та доступної освіти. В таких умовах заклади вищої освіти стають магнітами, які можуть залучити молодь до розвитку деокупованих територій України.

Як свідчать соціологічні дослідження, чисельність молоді в Україні стрімко скорочується, і 83% опитаних молодих українців мають намір виїхати за кордон (зокрема 79% респондентів віком 18-24 р. та 85% респондентів віком 25-34 р.), що створює загрозу значного зменшення молодого населення до 2030 року [1]. Зауважимо, що вікова група 18-24 років підпадає під найпоширенішу категорію студентської спільноти. Враховуючи статистику ключовим аспектом вважаємо те, що освіта є не лише засобом передачі знань і навичок, але й потужним інструментом формування цінностей, соціальної відповідальності та відчуття причетності до розвитку своєї громади. У випадку деокупованих територій це означає створення умов, за яких молодь бачить перспективи не тільки для власного майбутнього, але й для відновлення регіону, в якому вони проживають. Мотивація молодих людей до активної участі у відновлювальних процесах може бути посилена через цілеспрямовані освітні ініціативи, що відповідають потребам постконфліктних територій, через залучення вступників до навчання у релокованих ЗВО у змішаному форматі (онлайн та офлайн).

У наших попередніх дослідженнях було доведено, що «релокація ЗВО

та потреба дистанційного навчання однозначно впливають на мотиваційну сферу» [2, с.190]. Мотивація до здобуття вищої освіти є ключовим фактором успішної кар'єри, адже саме вона забезпечує людину необхідними знаннями та навичками для роботи у професіях майбутнього. Постійна трансформація ринку праці через розвиток технологій, штучного інтелекту та автоматизації підкреслює важливість безперервного навчання. Вважаємо, що для досягнення сталого розвитку важливо не тільки забезпечити доступ до освіти, але й підтримати активну участь молоді в громадському житті через навчання, яке сприяє їхньому залученню до вирішення локальних проблем. Розвиток освіти в постконфліктних регіонах, в свою чергу, може стати важливим двигуном для стабільності і прогресу, допомагаючи долати наслідки конфліктів і стимулюючи участь молоді в суспільному житті.

Важливим завданням суспільства на постконфліктних територіях є формування трудового потенціалу, тому заклади вищої освіти повинні адаптувати свої програми до потреб регіону, щоб зменшити безробіття серед молоді та запобігти міграції випускників [3]. В таких умовах саме освіта є потужним інструментом для залучення молоді до сталого розвитку постконфліктних регіонів.

В аспекті мотивації здобуття вищої освіти нами було проаналізовано перелік актуальних в Україні на найближчі 10 років професій (за інформацією з порталу «Дія») [4]. Зокрема, у переліку є професії, що стосуються медичної, освітньої та соціальної галузей, урбаністики, технологій, економіки, екології тощо. Фахівці цих напрямів є важливими для вирішення комплексних завдань на деокупованих територіях, і більшість із вказаних професій вимагає вищої освіти для глибокого розуміння проблематики та професійної діяльності.

Мотивація відіграє особливу роль у цьому процесі, адже саме вона спонукає майбутніх фахівців прагнути до самовдосконалення, обирати перспективні напрями та інвестувати у власний розвиток. Без мотивації до навчання та здобуття нових знань складно залишатися конкурентоздатним на сучасному ринку праці, який вимагає постійного вдосконалення.

Отже, своєрідними магнітами для залучення молоді можуть виступати заклади вищої освіти, зокрема, тимчасово релоковані. Університет певним чином є «містком», який об'єднує молодь та регіон навіть у дистанційному форматі, формує мотивацію повернутись з міграції, зокрема на основі цінностей та формування світогляду, а також ЗВО є платформами для реалізації молодіжних ініціатив.

Варто зазначити, що мотивація молоді не може бути сформована лише матеріальними або освітніми ресурсами. Велике значення має комунікація щодо цінності їхньої участі у відновленні регіонів, формування відчуття гордості за внесок у відбудову країни. Це можливо через залучення молоді до реальних проєктів, які мають видимий вплив на покращення якості життя громад.

Таким чином, освіта виступає ключовим чинником, що визначає мотивацію молоді до участі у відновленні постконфліктних регіонів. Сучасні освітні програми мають бути спрямовані на задоволення потреб молодого покоління, створення можливостей для їхнього професійного зростання та формування відчуття відповідальності за відбудову регіону. Тільки за умови комплексного підходу, що поєднує якісну освіту, інноваційні освітні проєкти та розвиток соціальної відповідальності, можна досягти ефективного залучення молоді до ревіталізації деокупованих територій.

Список використаних джерел

1. Длігач А. 83% молодих українців хочуть виїхати за кордон: це вирок чи виклик? URL: https://lb.ua/blog/andrii_dlihach/635194_83_molodih_ukraintsiv_hochut_viihati.html (дата звернення: 18.01.2025).

2. Волянюк, А. С. Принципи розвитку мотивації майбутніх учителів початкової школи у воєнний час. Інновації в початковій освіті: проблеми, перспективи, відповіді на виклики сьогодення: матер. VII Міжнар. наук.-практ. конф. (Полтава, 06-07 червня 2024 р.). Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2024. С.189-193.

3. Hudima, T., Ustylenko, V., Dzhabrailov, R., Oliukha, V., Illarionov, O.

Labour Market and Educational Services Trends in Post-Conflict Territories of Ukraine European Journal of Sustainable Development, 2021. URL: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n3p262>. (дата звернення: 19.01.2025).

4. 30 професій, що будуть актуальними у найближчі 10 років. URL: <https://bf.diia.gov.ua/articles/30-profesij-shcho-budut-aktualnimi-u-najblizhchi-10-rokiv> (дата звернення: 20.01.2025).

Гайдичук Андрій

аспірант кафедри економіки, менеджменту
та адміністрування,

Сергієнко Максим

аспірант кафедри економіки, менеджменту
та адміністрування,

Мохненко Андрій

д.е.н., професор кафедри фінансів, обліку та
підприємництва,
Херсонський державний університет

EUROPEAN EXPERIENCE OF SUPPORTING SMALL ENTERPRISES IN POST-CONFLICT REGIONS

Supporting small businesses in post-conflict regions is an important component of economic recovery and social stabilization. The European Union (EU) has significant experience in implementing programs aimed at stimulating the development of small businesses in post-conflict regions, this experience may be useful for Ukraine in the context of post-war recovery.

Let us consider the main areas of support for small businesses in post-conflict regions of the EU:

1. Financial support:

- grant programs for the creation of new enterprises;
- providing access to small loans for startups and small businesses, often through local banks or specialized financial institutions;
- subsidies for the support and purchase of equipment, infrastructure reconstruction or business expansion [7, P. 72].

2. Infrastructure support:

- industrial parks and business incubators, special zones to support small businesses through the provision of premises, technical assistance and consultations;
- development of online business platforms that allow integrating local entrepreneurs into national and international markets [1, P. 26].

3. Education and training:

- programs aimed at improving competencies in business management,

finance, marketing, etc.;

- successful mentor entrepreneurs share their experience with beginners, helping to avoid common mistakes [4, P. 310].

4. Legal and administrative support:

- simplification of business registration, reduction of bureaucratic barriers;
- ensuring transparency and protection of entrepreneurs' rights [2, P. 90].

5. Involvement of international organizations:

- implementation of projects aimed at the development of small businesses and the integration of post-conflict regions into the general economy [6, P. 448].

Here are some successful EU practices:

- PEACE program (Northern Ireland): Aimed at supporting economic and social development after the conflict in Northern Ireland. It included financing of SMEs, infrastructure development, reconciliation programs and intercultural dialogue.

- programmes to support SMEs in the Balkans: After the conflicts in the Balkans, the EU implemented a number of programmes aimed at economic recovery, supporting SMEs, developing entrepreneurial skills and creating jobs.

- EU regional development funds: Financing projects aimed at developing the economy of lagging regions, including supporting SMEs.

Let us consider what lessons on supporting small businesses in post-conflict regions are important for Ukraine:

1. Adaptation of financial instruments: implementation of grant programs for small businesses in the affected regions of Ukraine, creation of microfinance funds with the participation of international partners.

2. Development of business infrastructure: creation of business incubators and technology parks in post-conflict regions, ensuring access to modern technologies and digital tools [3, P. 18].

3. Integration of entrepreneurs: programs for the reintegration of displaced persons into entrepreneurial activity, development of cooperatives to increase the competitiveness of small businesses [5, P. 50].

4. Training and consultations: conducting trainings for entrepreneurs on

business restoration in a post-conflict environment, providing legal support to protect the rights of entrepreneurs.

5. Attracting international assistance: using the EU experience to build effective partnerships with international organizations, integration of Ukrainian small businesses into European markets.

Here are some specific examples of adapting the EU experience for Ukraine:

1. Creating microcredit funds for IDPs and veterans.
2. Introducing a voucher system for receiving consulting services.
3. Organizing business incubators and technology parks in the affected regions.
4. Creating online platforms with information about support programs.
5. Involving volunteer mentors from among successful entrepreneurs.
6. Developing special programs to support social entrepreneurship.

European experience in supporting small businesses in post-conflict regions shows that a combination of financial assistance, infrastructure support, training, and international cooperation is the key to successful economic recovery. Ukraine can adapt these practices to its conditions, creating favorable conditions for the development of small businesses as the basis for the recovery of regions and the economy as a whole.

It is important to remember that the successful implementation of these measures requires coordinated efforts of the government, local authorities, business associations, public organizations, and international partners. Taking into account European experience and adapting it to Ukrainian realities will allow creating an effective system of support for MPs in post-conflict regions and will contribute to the rapid restoration of the economy and social stability.

Список використаних джерел

1. Мохненко А.С., Антонов Р.А. Організаційно-економічний механізм управління конкурентоспроможністю підприємства // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки". Херсон, 2023. № 49. С. 25–29.

2. Mikhnenko A. Foreign market entry strategy as a key to the

competitiveness of enterprises / Tyukhtenko N., Churkina I., Pavlovych O., Mokhnenko A., Burak V. // *Ekonomika APK* – 2024. – №31(5). – P. 86-98.

3. Мохненко А.С., Казакова А.Ю., Антонов Р.А. Розробка моделі організаційно-економічного механізму управління системою конкурентоспроможності підприємства // *Економіка. Фінанси. Право*. Київ, 2024. № 6. С. 17–20.

4. Мохненко А.С. Стратегія соціально-економічного розвитку в умовах глобалізації Фінансово-облікова політика України в умовах європейської інтеграції: нові можливості та перспективи: монографія / за заг. ред. Л. П. Сідельникової. Херсон, Книжкове вид-во ФОП Вишемирський В.С., 2024. С. 300–316.

5. Mokhnenko A., Haidychuk A., Sergienko M. Features of management in enterprises in deoccupied territories. *Сучасні проблеми менеджменту: XX міжнар. наук.-практ. конф. м. Київ, 25 жовтня 2024 р.* Київ: НАУ, 2024. С. 50–51.

6. Mokhnenko A. Mathematical-Logistic Model of Integrated Production Structure of Food Production / A.Mokhnenko, V.Babenko, O.Naumov, I.Perevozova, O.Fedorchuk // *CEUR Workshop Proceedings*, 2020, Volume 2732, P. 446-454.

7. Мохненко А.С., Гайдичук А.М., Сергієнко М.В. Фінанси малих підприємства в сучасних умовах господарювання. *Сучасна економіка та право: проблеми та перспективи розвитку: матеріали VIII Студ. наук.-практ. конф., м. Херсон, 29 березня 2024р.* Івано-Франківськ: ХДУ, 2024. С. 71–73.

Дерев'янка Світлана

канд. психол наук, доцент, доцент кафедри загальної, вікової та соціальної психології, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

РОЛЬ ПОЗИТИВНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА КОУЧИНГУ У ПОДОЛАННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ НАСЛІДКІВ ВІЙНИ

Війна завжди є чинником тривалої соціально-економічної нестабільності та причиною погіршення емоційного стану населення країни, де безпосередньо ведуться бойові дії. Хронічний стрес через втрату домівок, близьких людей неодмінно супроводжується депресивними та тривожними переживаннями. Безробіття, нестача ресурсів, неможливість реалізації своїх життєвих планів через війну ще більше посилюють емоційну напругу у суспільстві.

Одним з засобів подолання негативу війни може стати позитивна психологія. У порівнянні з іншими галузями психології саме позитивна психологія зорієнтована на самовідновлення та формування оптимістичного погляду на життя.

Зазначений підхід є особливо актуальним у постконфліктний період, оскільки саме в цей час важливим стає пошук внутрішніх ресурсів для подолання наслідків війни. Саме позитивна психологія може сприяти відновленню довіри населення до суспільних інституцій, подоланню колективної травми через розвиток почуття єдності.

В умовах постконфліктного періоду позитивна психологія може стати інструментом подолання кризи – сприяти появі сподівань та зміцненню віри у майбутнє серед постраждалого населення України.

Методи та практики позитивної психології, спрямовані на відновлення контролю над своїм життям та формування оптимістичного світогляду [1]:

1. Методи формування віри у майбутнє: ознайомлення з позитивним досвідом інших людей, які успішно подолали кризи, пов'язані з війною; планування дій на найближчий період життя та на подальшу життєву

перспективу.

2. Методи пошуку сенсу життя у кризових ситуаціях: робота з наративами (рефлексія минулих подій та складання історій про власне життя, у яких успішно долалися труднощі та негаразди); переосмислення своїх життєвих цінностей – порівняння важливих цінностей для самого себе до та після війни.

3. Практики відновлення контролю над своїм життям: формулювання короткострокових простих досяжних цілей (посадити дерево, відвідати музей і т. ін.); формування так званих «зон контролю» (чітке розмежування того, що можна контролювати (наприклад свої думки, реакції), і що не піддається контролю (стихії, бажання інших людей та ін.).

4. Практики позитивного мислення: заповнення щоденника подяки (щоденний або щотижневий запис подій, за які людина вдячна); колекція афірмацій (пошук в інтернеті та милування листівками, які містять оптимістичні твердження).

Коучинг також може бути потужним засобом для подолання наслідків війни. Коучинг – це процес партнерської взаємодії між вчителем (коучем) та клієнтом з метою мобілізації внутрішніх ресурсів та розкриття власного потенціалу [2].

У контексті подолання наслідків війни коучинг може допомогти населенню України у відновленні емоційної стійкості, впевненості у своїх силах. Коучинговий підхід може бути корисним у роботі з різними верствами населення України: з ветеранами війни (відновити почуття ідентичності всупереч єдиній ролі військового); з внутрішньо переміщеними особами (відновлення почуття безпеки, допомога у пошуку соціальної підтримки); з дітьми війни (формування ресурсів засобами творчості або використання коучингових метафоричних карт) [3].

Отже, позитивна психологія та коучинг можуть стати потужними інструментами відновлення українців в умовах постконфліктного періоду.

Перспективність дослідження зазначеної теми вбачаємо у розробці практичних програм емоційного відновлення українців засобами позитивної

психології та коучингу з метою подолання негативних наслідків війни.

Список використаних джерел

1. Гілберт Д. Спотикаючись об щастя. Позитивна психологія. Харків: КСД, 2019. 272 с.
2. Захарова О. В. Коучинг: технологія розкриття внутрішнього потенціалу дослідника: навч.-метод. посібник. Черкаси: ЧДТУ, 2020. 65 с.
3. Коучингові метафоричні картки «Комплекси і Психологічний захист». URL: <http://surl.li/xuik1p> (дата звернення: 21.01.2025).

Дибчук Л.В.

к. і. н., доцент, професор кафедри
менеджменту, маркетингу та
підприємництва, Вінницький
кооперативний інститут

МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ ЗАЛУЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТОРІВ ДО ВІДБУДОВИ ПОСТКОНФЛІКТНИХ РЕГІОНІВ

Відбудова постконфліктних регіонів є складним і багатоаспектним процесом, який потребує значних фінансових ресурсів, технічної експертизи та міжнародного співробітництва. Залучення міжнародних інвесторів у цей процес є одним із головних факторів успіху. Тому саме ефективні маркетингові стратегії, особливо в сфері digital marketing та PR, можуть значно підвищити шанси регіону на увагу та підтримку з боку інвесторів.

Перед початком розробки маркетингових стратегій, важливо усвідомити основні виклики, з якими стикаються постконфліктні регіони:

1. Негативний імідж. Часто постконфліктні регіони асоціюються з нестабільністю, корупцією та низьким рівнем безпеки.
2. Відсутність інфраструктури. Зруйнована інфраструктура може відлякати потенційних інвесторів через високі початкові витрати.
3. Скептицизм щодо прозорості та ефективності використання інвестицій.

Digital marketing відкриває широкі можливості для просування постконфліктних регіонів як перспективних інвестиційних майданчиків. Основними інструментами є:

1. Створення веб-платформи. Регіональні або національні уряди повинні розробити професійний веб-сайт, який буде візитівкою для інвесторів. Веб-сайт має включати: інформацію про інвестиційні можливості, пріоритетні галузі та поточні проекти; прозорі дані про регіональні ресурси, правові умови та податкові стимули; кейси успішних інвестицій [1, с.135].
2. Соціальні мережі та контент-маркетинг. Платформи, такі як LinkedIn, Twitter, YouTube та Facebook, можуть використовуватись для

створення позитивного іміджу регіону [2, с.81]. Наприклад, відео про успішні історії реконструкції, публікації, що підкреслюють унікальні переваги регіону, онлайн-заходи, такі як вебінари або Q&A сесії з представниками уряду.

3. Реклама у цифрових медіа. Таргетована реклама дозволяє досягати ключових аудиторій, таких як міжнародні інвестори, фінансові установи та донори. Використання Google Ads та реклами в соціальних мережах допомагає забезпечити широку видимість для регіону [3, с.167].

4. Впровадження технологій віртуальної реальності (VR). Технології VR можуть бути використані для створення інтерактивних презентацій, що дозволяють інвесторам віртуально оглянути регіон, оцінити його потенціал та візуалізувати можливі результати інвестицій [4, с.10420].

5. Роль PR у побудові довіри та репутації. Public Relations є важливим інструментом у зміні сприйняття постконфліктних регіонів. Основні елементи PR-стратегії:

- проведення міжнародних конференцій та форумів. Організація заходів, таких як інвестиційні форуми, дає можливість безпосередньо спілкуватися з інвесторами, презентувати регіональні проекти та формувати довгострокові партнерства.

- робота з міжнародними медіа. Співпраця з авторитетними медіа-платформами допомагає поширювати позитивну інформацію про регіон. Це можуть бути: інтерв'ю з регіональними лідерами; публікації аналітичних матеріалів про перспективи відбудови; розміщення успішних кейсів у глобальних виданнях [5, с.18].

- кризовий PR. Ефективна стратегія управління репутаційними кризами є критично важливою. Необхідно бути готовими швидко реагувати на негативну інформацію, спростовувати фейкові новини та підкреслювати прогрес у відновленні регіону.

6. Інтеграція digital marketing та PR у комплексну стратегію. Ефективність залучення інвесторів значно зростає, коли digital marketing та PR інтегруються у спільну стратегію [6, с.114]. Наприклад, публікації у

соціальних мережах можуть супроводжуватися прес-релізами у глобальних медіа, онлайн-заходи (вебінари) можуть бути підтримані публікацією аналітичних матеріалів, позитивні історії успіху можуть поширюватися через відео, статті та презентації на міжнародних форумах.

Отже, для успішного залучення міжнародних інвесторів постконфліктним регіонам необхідно створити професійну цифрову інфраструктуру для презентації інвестиційних можливостей, використовувати соціальні мережі та контент-маркетинг для формування позитивного іміджу, інвестувати у PR-кампанії, спрямовані на підвищення довіри до регіону, забезпечити прозорість та оперативно реагувати на можливі репутаційні виклики.

Застосування сучасних маркетингових та PR-технологій допоможе постконфліктним регіонам стати привабливими для інвесторів, сприятиме економічному зростанню та сталому розвитку.

Список використаних джерел

1. Kostiuk V., Khudolii A., Korniiiko Y., Petrenko O., Dybchuk L., Shmatkovska T. Logistics infrastructure management in the system of digital transformation of the economy of Ukraine. AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research. Volume 14, Issue 2, Special Issue XLIII, 2024. P.133–137
<https://doi.org/10.33543/j.140243.133137>

2. Дибчук Л. В., Головчук Ю.О., Середницька Л.П. Застосування цифрових технологій для оптимізації сучасних логістичних систем. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2024. № 86. С. 76–86.
<https://doi.org/10.18664/btie.86.309953>

3. Дибчук Л. В. Роль соціальних медіа маркетингу під час глобальної діджиталізації: стратегії просування та вплив на споживачів. Науковий вимір осмислення та пошуку оптимальних моделей розвитку України: маркетинговий, економічний, фінансовий та управлінський аспекти: збірник матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 04-05 березня 2024 р. Київ: Академія праці, соціальних відносин та туризму, Вид-во АПСВТ, 2024. С.166–168

4. Dybchuk L., Holovchuk Y., Nahorna O., Yashchenko M., Svyryd O., Kunets K. Optimising Content in the Distribution of Trade and Agro-Industrial Enterprises through Digital Content Marketing. Pak. j. life soc. Sci. (2024), 22(2):10415–10427 <https://doi.org/10.57239/PJLSS-2024-22.2.00787>

5. Дибчук Л. В., Паночишин Ю. М., Палагнюк Г. О. Вплив цифрової трансформації на економіку та військову стратегію України. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2024. №. 85. С. 14 – 23.

6. Буренков Д.О., Дибчук Л.В. Застосування цифрових технологій для оптимізації логістики на виробничих підприємствах. Сучасна освіта та наука в глобальному і національному вимірах: виклики, загрози та ефективні рішення: Міжнар. наук.-практ.конф., м. Вінниця, 24 квітня 2024 р. Вінниця: ВКІ, 2024. С.112–115

Ігнатенко Микола

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки
Університет Григорія Сковороди в
Переяславі

РЕІНТЕГРАЦІЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ ПОСТКОНФЛІКТНИХ ТЕРИТОРІЙ

Реінтеграція трудових ресурсів на деокупованих територіях є важливим аспектом соціально-економічного відновлення України. Масова міграція населення, руйнування виробничих потужностей, деформація ринку праці та скорочення робочих місць призвели до значних дисбалансів у структурі зайнятості. Водночас процес реінтеграції відкриває можливості для модернізації економіки, розвитку регіональних програм зайнятості та покращення умов праці.

Одним із ключових механізмів реінтеграції є державна політика у сфері зайнятості. Уряд України вже запровадив низку ініціатив, спрямованих на підтримку внутрішньо переміщених осіб та мешканців деокупованих регіонів. Зокрема, діють такі програми:

Гранти для створення власного бізнесу – державна програма "єРобота", що передбачає фінансування підприємницьких ініціатив у сфері малого та середнього бізнесу.

Фінансова підтримка роботодавців – уряд компенсує частину витрат на оплату праці працівників із числа ВПО (внутрішньо переміщених осіб).

Стимулювання повернення працівників – пільгове оподаткування для компаній, які наймають мешканців звільнених територій.

Впровадження державних ініціатив дозволяє створювати нові робочі місця та покращувати рівень зайнятості населення в регіонах, що постраждали від війни.

Міжнародна спільнота активно підтримує відновлення української економіки, зокрема через фінансування проєктів зайнятості та професійної адаптації. Організації, такі як ООН, ЄС, USAID, надають гранти для розвитку

підприємництва, освіти та соціальної інтеграції трудових ресурсів [1,2].

Відродження підприємницької діяльності на деокупованих територіях є одним із ключових факторів реінтеграції трудових ресурсів. Малі та середні підприємства можуть стати основними роботодавцями для місцевого населення.

Серед основних можливостей для бізнесу:

- Розвиток аграрного сектору – фермерські господарства, переробка сільськогосподарської продукції, виробництво екологічно чистої продукції.
- Запуск сервісних послуг – ремонтні майстерні, будівельні компанії, логістичні послуги.
- Соціальне підприємництво – бізнес-ініціативи, спрямовані на підтримку ВПО та людей, які постраждали від війни.

Держава вже реалізує програми підтримки підприємців, зокрема через доступні кредити та гранти, що дозволяє місцевим жителям створювати робочі місця та розвивати економіку регіону.

Важливим фактором реінтеграції є підвищення кваліфікації населення та перепідготовка кадрів відповідно до сучасних вимог ринку праці. Багато людей втратили свої робочі місця через закриття підприємств або змушені змінити професійну діяльність.

На сьогодні діють такі ініціативи:

Курси перекваліфікації від Міністерства економіки та Мінцифри – зокрема, навчальні програми в ІТ, логістиці, фінансах та інших перспективних галузях.

Навчальні програми міжнародних фондів – наприклад, гранти на отримання нових навичок від Фонду Сороса та GIZ (Німецьке товариство міжнародного співробітництва).

Дуальна освіта – співпраця закладів освіти з підприємствами для навчання студентів та їх подальшого працевлаштування.

Завдяки таким заходам люди, які втратили роботу, отримують можливість опанувати нову спеціальність та інтегруватися в оновлений

ринок праці.

Зростання популярності дистанційної роботи відкриває додаткові можливості для працевлаштування мешканців деокупованих територій. Це особливо важливо для тих, хто не може повернутися до традиційної зайнятості через руйнування підприємств або інші обставини.

Серед перспективних напрямів дистанційної роботи:

ІТ-сектор – розробка програмного забезпечення, кібербезпека, обслуговування вебсайтів.

Фріланс та аутсорсинг – робота у сфері дизайну, маркетингу, копірайтингу, аналітики.

Онлайн-навчання – викладання, менторство, консультаційні послуги.

Для підтримки таких ініціатив держава та міжнародні партнери впроваджують програми цифрової освіти та створюють платформи для дистанційного працевлаштування.

Реінтеграція трудових ресурсів на постконфліктних територіях є складним, але водночас перспективним процесом. Державні програми, міжнародна підтримка, розвиток підприємництва, перекваліфікація та цифровізація економіки – ключові інструменти для успішного повернення працівників до економічної діяльності. Створення належних умов для працевлаштування, фінансова підтримка бізнесу та інвестиції в соціальну інфраструктуру дозволять не лише відновити економіку звільнених регіонів, а й забезпечити стійкий розвиток та підвищення рівня життя місцевого населення.

Список використаних джерел

Європейська комісія. Програма відновлення Ukraine Facility: підтримка бізнесу та інфраструктурних проєктів 2023. Режим доступу: <https://ec.europa.eu>.

USAID. Грантові програми розвитку малого бізнесу та підтримки працевлаштування в Україні. 2023. Режим доступу: <https://www.usaid.gov/ukraine>.

Карнаушенко Алла

к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва, обліку та фінансів, Херсонський державний аграрно-економічний університет

РЕВОЛЬВЕРНІ ФОНДИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДНОВЛЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ

Українське суспільство зазнало і продовжує зазнавати значних втрат через повномасштабне вторгнення. Так, за даними Київської школи економіки український аграрний сектор зазнав \$88 млрд прямих та непрямих збитків та втрат внаслідок повномасштабного вторгнення. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України станом на 9 листопада 2024 р. загальна вартість прямих втрат агровиробників становить \$13 млрд [1], що на 18% більше ніж в 2023 р. Найбільше зазнала руйнувань сільськогосподарська техніка, яка становить 56,7% від усіх збитків.

Тому створення умов для відновлення та стимулювання економічної активності на деокупованих територіях є ключовим завданням. Важливу роль у цьому процесі відіграє визначення нових стратегічних орієнтирів для послідовної зміни структури економіки постраждалих регіонів. Цей підхід спрямований на відновлення та розвиток аграрного сектору як основи економічного зростання деокупованих територій [2].

Одним із ключових інструментів є впровадження інноваційних механізмів фінансування, які забезпечують сталість, ефективність і гнучкість у використанні ресурсів. У цьому контексті револьверні фонди демонструють свій потенціал як сучасний фінансовий інструмент, здатний підтримати відновлення аграрного сектору на деокупованих територіях.

Револьверні фонди вже довели свою ефективність у сфері енергоефективності та муніципального розвитку, однак їх механізм може бути адаптований для потреб агровиробників [3]. Завдяки повторному використанню коштів і прозорій системі управління, вони здатні забезпечити

довгострокову підтримку агровиробникам і стимулювати розвиток інфраструктури на деокупованих територіях.

Револьверний фонд – це популярний у світі фінансовий інструмент, який дозволяє отримати кошти на різноманітні проекти [3]. На відміну від фінансування з місцевих чи державних бюджетів, кошти револьверного фонду значно мобільніші: ними можна розпоряджатися не лише в межах одного фінансового року, а також уникнути додаткових бюрократичних обмежень у вигляді програми фінансування. Револьверний фонд передбачає поворотне надання коштів на реалізацію певних проектів. У випадку якщо проект, профінансований з револьверного фонду, став дохідним або на ньому вдалося зекономити, ці кошти повертаються до револьверного фонду та використовуються для фінансування наступних заходів. Такий механізм забезпечує безперервну підтримку проектів, спрямованих на розвиток та відновлення різних секторів економіки.

В Україні вже є успішні приклади функціонування револьверних фондів. Наприклад [3]: Револьверний фонд у м. Славута (Хмельницька область) створений у 2015 році Славутською міською радою спільно з ГО «Екоклуб» (м. Рівне). Фонд спрямований на підтримку енергоефективних заходів у приватних помешканнях та підвищення спроможності мешканців оцінювати втрати енергії. Револьверний фонд у м. Вознесенськ (Миколаївська область) створений у 2012 році громадською організацією «Агентство економічного розвитку» разом із Вознесенською міською радою. Першочерговий внесок у фонд становив 30 тисяч гривень, а додаткові кошти були отримані за рахунок грантового фінансування.

Подібні фонди ефективно функціонують і за кордоном. Наприклад, у Вірменії в рамках програми ООН «Зелене міське освітлення» створено револьверні фонди в 13 громадах [3]. За рахунок економії від модернізації зовнішнього освітлення (встановлення LED-ламп) вдалося накопичити кошти, які надалі спрямовуються на нові проекти. Такий підхід демонструє, як економія ресурсів може стати джерелом подальшого фінансування інновацій.

Враховуючи успішний досвід застосування револьверних фондів у сфері енергоефективності, доцільно розглянути можливість їх адаптації для фінансування проєктів в аграрному секторі, особливо на деокупованих територіях України, що можуть спрямовуватися на [4]: закупівлю та ремонт технічного обладнання, необхідного для відновлення виробничих потужностей; забезпечення аграріїв якісним насінням, добривами та іншими матеріалами для відновлення продуктивності земель; впровадження енергоефективних рішень, таких як сонячні панелі для ферм, переробка відходів для отримання енергії або біодобрив; створення кооперативів для малих фермерів шляхом об'єднання ресурсів дрібних фермерів для спільного користування технікою, складськими приміщеннями чи іншими ресурсами; фінансування модернізації та відновлення систем зрошування для підвищення врожайності; підтримку переходу на органічне землеробство через надання доступу до сертифікації, інноваційних рішень та навчання; створення або відновлення потужностей для переробки сільськогосподарської продукції, що дозволить додатково підвищити її вартість; підтримку інновацій у вирощуванні нових культур або застосуванні сучасних технологій у сільському господарстві.

Перевагами використання револьверних фондів в аграрному секторі є [3; 4]: сталість фінансування - забезпечення постійного доступу до коштів для реалізації нових проєктів; підвищення довіри донорів та інвесторів - прозорість використання коштів та чіткий механізм повернення інвестицій; можливість масштабування - Фонд може розширювати свою діяльність на нові напрями, адаптуючись до змін в потребах аграрного сектору.

Під час застосування цього інноваційного інструменту варто звернути увагу на впровадження пільгових умов для першого циклу фінансування та спрощення процедур отримання коштів для малих агропідприємств; можливості створення спільних фондів за участі держави, приватного сектора та міжнародних донорів із забезпечення правових гарантій для інвесторів; проведення тренінгів для агровиробників щодо ефективного використання коштів отриманих від револьверного фонду та управління

проектами.

Отже, адаптація механізму револьверних фондів для потреб аграрного сектору може стати ефективним інструментом для відновлення та розвитку сільського господарства. Завдяки сталій природі фінансування та можливості повторного використання коштів, револьверні фонди сприятимуть сталому економічному зростанню та підвищенню добробуту місцевих громад. Однак для успішної роботи револьверних фондів потрібна скоординована робота держави у особі зацікавлених представників територіальних громад, приватного сектора в особі агровиробників та міжнародних партнерів.

Список використаних джерел

1. Прямі втрати українського агросектору через повномасштабне вторгнення сягнули 13 мільярдів доларів. URL: <https://rubryka.com/2024/11/09/pryami-vtraty-ukrayinskogo-agrosektoru-cherez-povnomasshtabne-vtorgnennya-syagnuly-13-milyardiv-dolariv/>

2. Karlin M. Problems and Prospects of Using «Green» Finance by Territorial Communities: world Experience and Ukraine. Economic journal of Lesya Ukrainka Volyn National University. 2018. №1(13), с. 148–157. DOI:<https://doi.org/10.29038/2411-4014-2018-01-148-157>.

3. Револьверний фонд як інструмент успішного фінансування енергоефективних заходів місцевих громад: посібник. URL: <https://euneighbourseast.eu/wp-content/uploads/2021/07/20180110-com-dep-guideline-rf.pdf>

4. Карнаушенко А.С. Розвиток ринку зелених облігацій у контексті глобальної стратегії сталого розвитку та переходу до циркулярної економіки. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління, 2024. №16. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-16-06-01>

Кічурчак Маріанна

д.е.н., професорка, в.о. завідувача кафедри економіки України,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ВИМУШЕНА МІГРАЦІЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ З УКРАЇНИ ДО КРАЇН ЄС: ВИКЛИКИ ДЛЯ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Одним з негативних наслідків війни, спровокованої російською федерацією, є вимушена міграція населення до країн ЄС, що безпосередньо впливає на людський капітал. Масштабний відтік українських висококваліфікованих фахівців до країн ЄС загострює ситуацію на національному ринку праці під час війни та створює нові виклики для повоєнного відновлення національної економіки. Втрата значної частини людського капіталу, особливо молоді та фахівців із вищою освітою, ускладнює реалізацію заходів політики економічного відновлення та досягнення цілей сталого розвитку.

На науково-методичному рівнях продовжується з'ясування головних особливостей і закономірностей впливу війни на економіку України в контексті сталого розвитку, а також чинників, що діяли до повномасштабного вторгнення. Зокрема, через переосмислення наукової спадщини М.Туган-Барановського структуровано кластери регіонів України щодо внутрішньої міграції людського капіталу та окреслено заходи політики сталого розвитку в контексті повоєнного економічного відновлення [1]. Для покращення розуміння ролі людського капіталу у країнах ЄС для сталого розвитку побудовано регресійну модель на основі панельних даних, а також визначено підходи до адаптації заходів політики в країнах ЄС до умов України [2; 3]. Крім того, детерміновано основні інституційні чинники, які впливають на умови надання суспільних благ з огляду на розвиток людського капіталу України [4]. Відповідно, важливо оцінити масштаби втрат людського капіталу України, спричинені міграцією від війни до країн ЄС.

Для визначення найпоширенішої вікової групи людського капіталу

України, який через війну мігрував до країн ЄС, використаємо такий показник, як мода. Динаміка моди у серпні 2022 р. – жовтні 2024 р. представлена в таблиці 1. Цей показник дозволяє визначити найбільш поширену вікову групу серед людського капіталу України, який втік від війни до країн ЄС, для кожного місяця досліджуваного періоду.

Таблиця 1

Мода людського капіталу з України у країнах ЄС, вік

Країни	2022-08	2022-10	2023-02	2023-03	2023-06	2023-07	2023-11	2023-12	2024-01	2024-02	2024-04	2024-07	2024-09	2024-10
Австрія	45,4	45,4	45,4	45,8	45,7	45,7	45,4	45,4	45,3	45,3	45,3	45,2	45,1	45,0
Бельгія	41,0	40,9	40,8	40,7	40,6	40,6	40,4	40,3	40,3	40,2	40,2	40,0	39,9	39,8
Болгарія	45,5	45,5	45,5	45,5	45,2	45,2	45,0	45,0	44,9	45,6	45,3	44,7	44,5	44,5
Хорватія	43,9	43,8	43,4	43,4	43,7	43,7	43,7	43,7	43,7	43,7	43,5	43,6	43,5	43,5
Кіпр	41,6	41,6	41,8	41,7	41,8	41,8	41,5	41,5	41,4	41,5	41,4	41,0	40,6	40,5
Чехія	39,7	40,0	40,5	40,8	41,1	41,1	41,2	41,2	41,2	41,2	40,7	40,7	40,7	40,7
Данія	43,4	43,0	42,8	42,8	42,7	42,6	42,5	42,5	42,5	42,4	43,0	42,7	42,6	42,6
Естонія	41,3	41,2	41,6	41,8	42,3	42,3	42,3	42,4	42,3	42,3	42,4	42,4	42,4	42,3
Фінляндія	42,2	42,1	42,4	42,8	42,9	43,0	43,0	43,0	43,0	43,0	43,5	43,5	43,5	43,5
Франція	44,8	45,1	46,1	46,1	45,9	45,9	45,6	45,5	46,4	46,3	46,1	45,8	45,6	45,4
Німеччина	44,5	44,5	44,6	44,6	44,6	44,6	44,6	44,6	44,6	44,6	44,6	45,0	44,9	44,9
Греція	44,0	44,0	44,1	44,1	43,8	43,7	43,8	43,7	43,7	43,7	43,6	43,2	43,2	43,2
Ісландія	39,9	40,8	41,8	41,9	41,8	41,6	41,3	41,6	41,6	41,3	41,1	41,4	41,2	41,2
Ірландія	42,7	42,9	43,2	43,2	43,4	43,4	43,6	43,7	43,6	43,6	43,6	43,5	43,4	43,4
Італія	42,9	43,3	43,7	43,9	44,2	44,3	44,5	44,6	44,6	44,7	44,8	44,8	44,8	44,8
Латвія	43,7	43,6	43,8	44,0	44,2	44,6	44,7	44,7	44,8	44,8	44,8	44,8	44,6	44,6
Ліхтенштейн	46,4	46,4	46,5	46,2	46,6	46,4	46,8	47,1	46,9	46,8	47,2	47,2	47,1	46,9
Литва	43,0	42,9	43,1	43,2	43,3	43,4	43,4	43,5	43,5	43,5	43,5	43,5	43,5	43,7
Люксембург	46,2	46,2	46,5	46,8	46,9	47,0	47,1	47,1	47,2	47,3	47,4	47,3	47,3	47,3
Мальта	49,5	49,5	49,5	49,5	49,5	49,5	49,5	49,5	49,5	49,5	49,5	49,5	49,5	49,5
Нідерланди	41,7	41,2	41,4	41,3	40,9	40,9	40,5	40,5	40,4	40,4	40,4	40,4	40,3	40,2
Норвегія	43,7	43,5	43,6	43,6	43,7	43,7	43,5	43,5	43,5	43,5	43,4	43,4	43,3	43,4
Польща	7,6	7,4	7,4	7,4	7,4	7,5	7,6	7,6	7,6	7,6	7,6	7,6	7,7	7,7
Португалія	36,7	36,5	36,2	36,1	35,9	36,0	35,7	35,7	35,6	35,4	35,3	35,1	34,9	34,8
Румунія	42,7	42,8	42,9	42,7	42,2	42,1	41,6	41,5	41,4	41,2	40,8	39,7	39,1	41,5
Словаччина	42,5	42,6	42,8	42,7	42,6	42,6	42,4	42,4	42,4	42,3	42,3	42,1	41,9	41,7
Словенія	46,7	46,7	47,1	47,1	47,0	47,0	47,1	47,2	47,1	47,1	47,0	46,9	46,9	46,7
Іспанія	42,3	42,3	42,4	42,3	42,3	42,3	42,2	42,2	42,1	42,1	42,0	41,9	41,8	41,7
Швеція	43,4	43,4	43,5	44,2	44,1	44,1	44,1	44,1	44,0	44,0	44,2	44,2	44,1	44,0
Швейцарія	45,9	45,8	46,0	46,0	46,1	46,1	46,1	46,1	46,2	46,2	46,3	46,4	46,4	46,4

Джерело: обчислено на основі [5].

Згідно з даними таблиці 1, за періоди з серпня 2022 р. по жовтень 2024 р. динаміка моди показує значні варіації поширених груп людського капіталу України в країнах ЄС. Зокрема, такі країни, як Люксембург, Ліхтенштейн, Мальта, демонструють високі значення моди, які становлять 46-49 років, що вказує на велику частку осіб старшого віку серед українських мігрантів. Можна припустити, що в цих країнах є кращі умови для професійної інтеграції кваліфікованих мігрантів та високий рівень зайнятості, що сприяє залученню мігрантів, які вже мають певний професійний досвід та кваліфікацію. У таких країнах, як Польща, Португалія, Латвія, спостерігається низька мода людського капіталу. Це свідчить про значну кількість людського капіталу, що належить до молодших вікових груп. Таке явище може бути зумовлено наявністю великої кількості освітніх програм та їхньою доступністю, комфортними умовами проживання та доступністю соціальних послуг, а також подібністю ціннісних установок. У Франції, Німеччині, Швеції та Нідерландах динаміка моди для людського капіталу України залишалася відносно стабільною, що свідчить про усталеність міграційних потоків і постійну адаптацію мігрантів до ринку праці цих країн.

Отже, аналіз показав, що через війну з України до країн ЄС виїхав людський капітал найпоширенішої вікової групи 36-49 років. Особливістю є те, що значення моди у розрізі країн ЄС різняться, що свідчить про існування різних чинників, які вплинули на вибір країни-реципієнта. Головним чином ця вікова група людського капіталу України належить до найбільш економічно активної частини населення. Представники цієї вікової групи вже здобули освіту, мають досвід роботи, володіють необхідними знаннями та навичками. Для ринку праці, повоєнного відновлення та сталого розвитку України втрата цього прошарку людського капіталу є значним викликом, наслідком якого є загострення дефіциту досвідчених і висококваліфікованих працівників.

Список використаних джерел

1. Kichurchak M. Sustainable development for the post-war recovery in Ukraine's economy: an updated perspective on the scientific legacy of M. Tugan-

Baranovsky. History of Economics and Economic Thought of Ukraine. 2024. №. 57. P. 114–140. <https://doi.org/10.15407/ingedu2024.57.114>

2. Kichurchak M. Human capital in the sustainable development of EU countries: A longitudinal data analysis. Economic Forum. 2024. № 14(1). С. 18-27. <https://doi.org/10.62763/cb/1.2024.18>

3. Кічурчак М. Сталий розвиток і повоєнна відбудова економіки України / Відбудова для розвитку: зарубіжний досвід та українські перспективи: міжнародна колективна монографія / редколегія, голова д.е.н. В.В. Небрат; НАН України, ДУ “Ін-текон. та про-гнозув. НАН України”. Київ, 2023. С. 47-61. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/Reconstruction-for-development.pdf>

4. Kichurchak M. Characteristics of the institutional factors influencing on the basic conditions of the public goods reproduction. Journal L'Association 1901 “SEPIKE”. 2016. № 3. P. 75–81.

5. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database> (дата звернення: 17.01.2025).

Ковальов Віталій

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів,
обліку та підприємництва,
Херсонський державний університет

МОДЕЛІ ЕНДОГЕННОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В КОНТЕКСТІ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ

Можливості впливу державної економічної політики на економічне зростання є основним питанням, яке досліджується в моделях ендогенного економічного зростання.

Питання впливу державної політики на економічне зростання в загальних моделях ендогенного зростання частково може бути вирішене в межах загальної проблеми ендогенного зростання – наявності залежності від поведінкових та інституціональних параметрів – та використання стандартних підходів до впливу державної політики в базових динамічних моделях.

Специфіка державної політики в моделях ендогенного зростання з'являється, коли виникають відмінності між приватною та соціальною нормами віддачі.

Емпіричні дослідження залежності темпів економічного зростання від параметрів державної політики розглядають в наступних контекстах:

- державні витрати на закупку товарів та послуг (державне споживання та інвестиції);
- державна монетарна політика: вплив інфляції та темпи приросту ВВП.

Сьогодні особливу увагу приділяють питанню стимулювання економічного зростання за рахунок державного споживання. В короткостроковому періоді збільшення державного споживання призводить до зростання обсягів ВВП, тобто досягається ефект економічного зростання. Якщо розглядати збільшення державного споживання в середньо- та довгостроковому періодах, то це може вплинути негативно на діяльність інших господарюючих суб'єктів.

Д. Ландау досліджував вплив державних витрат на економічне зростання. Аналізуючи дані 104 країн за 20-річний період він встановив наявність негативної залежності між реальним ВВП на душу населення та часткою державних витрат в структурі ВВП [7]. К. Грієр та Г. Таллок, аналізуючи дані 115 країн також дійшли аналогічного висновку [5].

Ці та інші дослідження залежності економічного зростання від параметрів державного бюджету (винятки пояснюються недостатньою базою досліджень, чи специфікою дослідження та вимірювання) свідчать про негативний зв'язок державних невиробничих витрат з темпами приросту економіки та наявність деякого позитивного зв'язку між виробничими витратами та темпами приросту [1, 3, 8].

Класичне положення передбачає відсутність впливу зміни рівня цін на обсяг національного продукту. Так, існує теоретичне та емпіричне обґрунтування взаємозв'язку між довгостроковим приростом маси грошей та інфляцією, тобто вплив інфляції та темп зростання національного продукту майже відсутній. Це довели емпіричні дослідження таких вчених, як Р.Компенді та Ф. Межира, Р. Барро, С. Фішера [2, 4, 6]. Вони підтвердили гіпотезу нейтральності грошей та класичної дихотомії про те, що рівень інфляції слабо чи незначно негативно впливає на економічне зростання.

При дослідженні моделі виробничих послуг приватним виробником, надаваних суспільними благами державного сектора звертають увагу на:

- рівноважне зростання в моделі та оптимальний розмір державного бюджету;
- централізоване зростання в моделі із заданими долями державного споживання.

Рівноважне зростання в моделі використовує схожу базу ендогенного економічного зростання. Джерелом неспадної віддачі є додатковий зовнішній ефект від факторів виробництва, тільки ефект виникає не від фізичного капіталу, а від всього об'єму випуску, спрямованого з державного бюджету на створення суспільних благ. Тобто джерелом зовнішнього ефекту виступає капітал, частина якого, перетворена в суспільні блага, дає

додатковий ефект.

Вона використовує припущення, що держава закуповує частину продукції, яка виготовляється, та використовує її для забезпечення вільного поширення суспільних послуг приватним виробникам. Ці послуги дозволяють збільшити продуктивність приватним виробникам. Суспільні блага в даному випадку не конкуренти та не виключаються зі споживання.

В моделі існує можливість постійного ендогенного росту в залежності від параметрів суб'єктивного впливу.

Залежність від параметрів суб'єктивної дисконтної ставки (негативна), норми амортизації (негативна), частка в національному доході (позитивна), технології (позитивна), еластичності заміщення (посилюючий коефіцієнт), аналогічна, що в інших моделях ендогенного зростання та моделі оптимізації споживання та має таке ж пояснення залежностей.

Основною проблемою в моделі з заданими долями державного споживання є централізоване зростання. В ній передбачається, що доброзичливий соціальний планер оптимізує накопичення капіталу та величину державного бюджету з точки зору досягнення максимальної корисності кожного споживача, для кожного рівня податкової ставки та, як наслідок, кожної долі державних витрат в національному продукті.

Оптимальний темп приросту також залежить від рівня податкової ставки, одночасно відображаючи частку держави в створенні національного продукту, яка до певного рівня є позитивною, а потім – негативною. За допомогою максимального рівня приросту національного продукту та податкової ставки можливо визначити її оптимальний рівень. Він буде таким же як і для рівноважного зростання.

При децентралізованому виборі, який відображений в рівноважному зростання не є Парето-оптимальним для рівнів податкових ставок. Норма збереження може бути підвищена завдяки більшому рівню корисності, а споживання може досягнути більш високого постійного темпу приросту.

Список використаних джерел

1. Agell J., Lindh T., Ohlsson H. Growth and the public sector: a critical review essay. *European journal of political economy*. 1997. V. 13. P. 33-52.
2. Barro R. Inflation and Growth. *Bank of England Quarterly Bulletin*. 1995. Vol. 35. N 2. P. 166-176.
3. Easterly W., Rebelo S. Fiscal policy and economic growth: an empirical investigation. *Journal of monetary economics*. 1993. V. 32. №3. P. 417-457.
4. Fischer S., Blanchard O.J. Growth Macroeconomics and Development. *NBER Macroeconomics Annual*. Cambridge, M.A.: MIT Press, 1991. P. 329-364.
5. Grier K., Tullock G. An empirical analysis of cross-national economic growth, 1950-1980. *California inst. Tech. Working paper*. 1987. December.
6. Kormendi R., Meguire P. Macroeconomic Determinants of Growth Cross-Country Evidence. *Journal of Monetary Economics*. 1985. № 16. P. 141-163.
7. Landau D. Government expenditure and economic growth: A cross-country study. *Southern economic journal*. 1983. V. 49. P. 783-792.
8. Levine R., Renelt D. A Sensitivity Analysis of Cross-Country Growth Regressions. *American Economic Review*. 1992. Vol. 82. N 4. P. 942-963.

Коценко Маріна

Phd, доктор філософії, старший викладач
кафедри економіки,
підприємництва та туризму Поліський
національний університет

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ ПОСТКОНФЛІКТНИХ РЕГІОНІВ

Військові дії або інші збройні конфлікти на території будь-якої держави несуть негативний вплив на соціально-економічний стан та потенційний розвиток регіону та країни в цілому. Також вказані процеси є небезпечними для системи міжнародних відносин та світової економіки. Це спричинено тим, що військові дії змушують населення мігрувати в інші країни, руйнується інфраструктура держави, порушуються зовнішньоторгівельні угоди та шляхи збуту товарів, порушуються економічні та соціальні інститути, тим самим створюючи економічний розрив між країною, що постраждала від збройної агресії та всього іншого економічного співтовариства.

Військові дії на території держави можуть відкинути країни на десятки років назад, що спричинить не лише економічні, але й політичні та соціальні негативні наслідки. До основних можемо віднести низьку платоспроможність та зубожіння населення; негативні демографічні зміни, які спричиненні загибеллю та міграцією населення; знищення інфраструктури, як наслідок втрата виробничих потужностей; нестача ресурсів (фінансових, трудових, природних); втрата робочих місць; інфляція; дефолт. Тому важливим аспектом досліджень сучасних вчених є дослідження та розробка можливих сценаріїв розвитку економіки країни у постконфліктний період та пошук шляхів розбудови держави після закінчення військових дій.

Протягом останніх десяти років на території України відбуваються збройні конфлікти, зокрема повномасштабне вторгнення росії у 2022 році. Безперечно, війно негативно вплинула на соціальний стан та економіку

країни, і з кожним роком розрив між розвиненими європейськими країнами та Україною лише росте. Варто зазначити, що протягом тривалого часу вчені економісти досліджували вплив війни на різні країни в різні історичні періоди, та вважають, що для країни учасника збройного конфлікту є два шляхи для подальшого існування, перший – економічне зростання за рахунок максимального використання економічного потенціалу та усіх наявних ресурсів, та другий – зубожіння та економічний і соціальний занепад. І в першому і в другому варіантах відновлення після конфліктів це довготривалий та затяжний процес, який потребує концентрації та залученості усіх сфер та галузей економіки країни.

Для України важливо уже сьогодні працювати над планом та розробкою шляхів відновлення економіки та соціально-економічного розвитку у після воєнний період. Під час розробки плану відновлення можливо використовувати приклади та практики країн Європи, які в різні історичні періоди були учасниками збройних конфліктів. Одним із прикладів для відбудови економіки України може стати кейс Хорватії, яка вдало змогла використати наявні ресурси та інструменти відбудови, та в подальшому стала членом ЄС.

Здійснивши аналіз існуючих як негативних, та і позитивних прикладів постконфліктного відновлення було сформовано ряд пропозицій, щодо вибору стратегії України та подальшого соціально-економічного зростання. Відбудова країни може відбуватися за допомогою національних та міжнародних джерел, зокрема до державних слід віднести ресурси та потенціал країни учасника конфлікту, а до міжнародних – допомога інших країн та світових організацій.

Так, до основних національних джерел відбудови економіки України можемо віднести:

розвиток виробництва у регіонах, які сьогодні не є окупованими та відносно «безпечними» для ведення бізнесу та забезпечення усім необхідним населення;

розробка плану вирішення поточних соціальних та економічних

проблем та прогнозування можливих у майбутньому. Таке планування зможе попередити негативні наслідки війни або в певній мірі зменшити їх негативний вплив на економіку;

кредитування державою потенційних галузей економіки, які в післявоєнний період забезпечать розбудову країни та робочі місця. Це може бути відбудова житлового фонду, виробництво продуктів продовольства та ін.;

введення зміни у антикорупційне законодавство, зокрема у частині відповідальності. Це забезпечить зменшення корупції та прозорості процесів відбудови та відновлення, адже вже сьогодні суспільство стикається із розкраданням гуманітарної допомоги, перевищенням службових повноважень;

основною метою відбудови повинна стати орієнтація на внутрішнє процвітання та національний розвиток, а не на зовнішню діяльність. До прикладу, у сфері торгівлі спочатку держава повинна забезпечити необхідними товарами населення, а вже пізніше відправляти товар за кордон на реалізацію міжнародних договорів.

У частині міжнародних джерел відбудови можемо зазначити, що Україні не зможе сама відбудувати країну після війни, оскільки сьогодні частково дефіцит державного бюджету закривається виключно через спонсорську допомогу країн-партнерів. Після закінчення війни важливо не втратити підтримку міжнародної спільноти а навіть посилити її. Тому, сьогодні необхідно формувати плани співпраці та відбудови з країнами, які прагнуть підтримати Україну у нелегкій боротьбі за існування, незалежність та суверенітет.

Отже, відбудова економіки України після закінчення військових дій потребує планування та прогнозування уже сьогодні. Такий план повинен включати національні та міжнародні джерела, враховувати досвід різних країн, які змогли в різні періоди відбудувати та розвинути свою державу після збройних конфліктів. Лишу у комплексі вдасться не лише повернутися до довоєнного стану економіки, а й розвинути її та забезпечити подальше

процвітання України та визнання її на міжнародній арені.

Список використаних джерел:

1. Артеменко, А., Пластун, О., & Михайлов, Д. Ризик, аналіз, перспективи імпакт-інвестування в постконфліктне відновлення економіки України.. Socio-Economic Relations in the Digital Society, 2022. 2(44), 5-13. <https://doi.org/10.55643/ser.2.44.2022.448>.

2. Шкрабак І. В. Аспекти відновлення економіки постконфліктних територій. Ефективна економіка. 2020. № 10. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8278> (дата звернення: 11.01.2025). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.10.8.

Кулікова Єлизавета

старший викладач кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку, Одеський національний економічний університет

ДЕМОГРАФІЧНА КРИЗА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ВІДНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Війна в Україні стала чинником, що значно ускладнило функціонування системи соціального страхування. Знищення інфраструктури, масштабні переміщення населення та збільшення соціальних ризиків вимагають суттєвої трансформації системи соціального захисту.

За даними Міністерства соціальної політики, внаслідок військових дій знищено приблизно 30% інфраструктури, що забезпечує соціальні виплати та страхові послуги. Додатково, суттєво зменшились обсяги надходжень до бюджету соціального страхування через складнощі з економікою та випадок безробіття.

Соціальне страхування формує важливий елемент соціальної політики країни і спрямоване на захист громадян від ризиків, пов'язаних з втратою доходу чи здоров'я. Воно забезпечує фінансову підтримку вразливим верствам населення і належний соціальний розвиток. Однак, система соціального страхування зіштовхується з рядом проблем, що вимагають системного вирішення.

Демографічні зміни є одним із найвагоміших чинників, що впливають на стабільність соціальних фондів. Старіння населення, низька народжуваність та зменшення працездатного населення створюють нерівномірне співвідношення між тими, хто здійснює внески, і тими, хто отримує соціальні виплати.

За останні десятиліття середня тривалість життя зросла завдяки покращенню медичних послуг та умов життя. У країнах Європи, зокрема в Україні, кількість осіб віком 60+ значно перевищує кількість молодих людей.

За даними ООН, до 2050 року очікується, що в Україні частка осіб віком 65+ становитиме понад 25% від загальної чисельності населення. Це створить критичне навантаження на соціальні фонди.

За останні десятиліття показники народжуваності в Україні та багатьох інших країнах скоротилися нижче рівня природного відтворення (2,1 дитини на одну жінку). Це означає, що нові покоління не зможуть забезпечити заміну працездатного населення. Низька народжуваність сьогодні створює дефіцит робочої сили в майбутньому, що ще більше ускладнить балансування соціальних систем. Станом на 2023 рік коефіцієнт народжуваності в Україні становив приблизно 1,2 дитини на одну жінку. Це один із найнижчих показників у Європі. Без суттєвих змін у демографічній політиці до 2050 року загальна чисельність населення України може скоротитися на 20-30%.

Масштабна трудова міграція в Україні зменшує кількість осіб, які роблять внески до соціальних фондів. Більшість емігрантів — це люди працездатного віку, які потенційно могли б підтримувати економіку своєї країни. Співвідношення між кількістю працюючих і пенсіонерів є критично важливим. Згідно з даними Міжнародної організації праці (МОП), у багатьох країнах це співвідношення вже становить близько 3:1 або навіть 2:1, тоді як у 1960-х роках воно перевищувало 6:1. В Україні на початок 2023 року на одного пенсіонера припадало близько 1,3 працюючих. Якщо ці тенденції збережуться, цей показник може знизитися до 1:1 у найближчі 20 років.

Збільшення тривалості життя призводить до того, що люди отримують пенсії протягом більш тривалого часу. Наприклад, середня тривалість життя в Україні для жінок — 77 років, для чоловіків — 67 років, і цей показник поступово зростає.

Проблема дефіциту коштів у соціальних фондах є одним із ключових викликів для забезпечення соціального захисту населення. Основною причиною цього явища є демографічні зміни, зокрема старіння населення, низький рівень народжуваності, зменшення працездатного населення та зростання середньої тривалості життя. Ці фактори значно знижують співвідношення між тими, хто сплачує внески, і тими, хто отримує соціальну

допомогу.

Без ефективних реформ ситуація лише погіршуватиметься, що створить ризики для своєчасності та розміру виплат застрахованим особам, а також посилить соціальну напругу. Для подолання цієї проблеми необхідний комплексний підхід, який включатиме заходи з демографічної політики, реформування пенсійної системи, стимулювання зайнятості, боротьбу з тіньовою економікою та підвищення ефективності управління фондами.

Лише за умови системних змін, спрямованих на балансування доходів і витрат соціальних фондів, можна забезпечити їхню фінансову стабільність та захистити інтереси застрахованих осіб у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. ООН. Демографічні прогнози для України (2023-2050 роки). URL: <https://population.un.org>.
2. Міжнародна організація праці (МОП). Дослідження про демографічні виклики в пенсійних системах. URL: <https://ilo.org>.
3. Державна служба статистики України. Основні демографічні показники України (2023 рік). URL: <http://ukrstat.gov.ua>.
4. Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України. Стан та перспективи розвитку соціальних фондів в умовах демографічної кризи. [Аналітичний звіт]. Київ, 2023.
5. Всесвітній банк. Аналіз стійкості пенсійних систем у країнах Східної Європи та Центральної Азії. URL: <https://worldbank.org>.
6. Кабінет Міністрів України. Державна стратегія демографічного розвитку України на період до 2030 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua>.
7. Європейська комісія. Соціальна політика в умовах демографічних змін: виклики для країн ЄС та сусідніх регіонів. Брюссель, 2022.

Мармуль Лариса
докторка економічних наук, професорка,
Університет Григорія Сковороди в
Переяславі

ТРУДОВА МІГРАЦІЯ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ

Окупація значно змінила структуру зайнятості в деокупованих регіонах. Багато підприємств зазнали руйнувань або припинили свою діяльність, що призвело до зростання безробіття та трудової міграції. Частина працездатного населення покинула регіони у пошуках кращих умов праці, а ті, хто залишився, часто не мають можливості знайти стабільну роботу. Відсутність кваліфікованих кадрів, руйнування соціальної інфраструктури та дефіцит державних та приватних інвестицій у місцеву економіку ускладнюють процес повернення населення до активної трудової діяльності.

Окупація та бойові дії спричинили масову міграцію населення, що суттєво вплинуло на ринок праці та економічну стабільність деокупованих територій. Багато українців змушені були покинути свої домівки в пошуках безпечного місця для проживання та роботи, що призвело до серйозного дефіциту трудових ресурсів у постраждалих регіонах [1].

За даними ООН, станом на 2023 рік понад 6 мільйонів українців виїхали за кордон через війну, а ще близько 8 мільйонів стали внутрішньо переміщеними особами. Ці цифри свідчать про безпрецедентний рівень міграції, що негативно позначається на відновленні регіонів, звільнених від окупації. Основними країнами, куди виїхали українські працівники, стали Польща, Німеччина, Чехія та Канада, що посилює дефіцит кадрів на національному ринку праці [2].

Окрім зовнішньої міграції, спостерігається нерівномірний перерозподіл трудових ресурсів усередині країни. Наприклад, у західних та центральних регіонах України кількість працівників зросла через переселенців, тоді як у звільнених територіях спостерігається відтік робочої

сили, що гальмує їхнє економічне відновлення.

Серед основних проблем міграції робочої сили варто виділити дефіцит кваліфікованих фахівців у ключових галузях економіки. Найбільше відчувається нестача робітників у таких секторах:

Будівництво – через необхідність масштабного відновлення інфраструктури.

Медицина – багато лікарів і медичних сестер виїхали за кордон або були переведені у прифронтові зони.

Агропромисловий сектор – війна скоротила кількість аграріїв та фермерів, що негативно впливає на продовольчу безпеку країни.

За оцінками Міністерства економіки України, лише у 2023 році нестача кваліфікованих кадрів у будівельній та аграрній сферах досягла 30-40%. Це загрожує подальшим зниженням економічної активності та ускладнює процеси реінтеграції трудових ресурсів [3].

Багато українців, які були змушені виїхати, стикаються з труднощами при поверненні додому. Серед основних перешкод можна виокремити:

Руйнування житла та відсутність базових умов для життя – близько 30% домогосподарств у деокупованих регіонах повністю або частково знищені.

Відсутність стабільного доходу та робочих місць – багато підприємств не можуть забезпечити конкурентні зарплати, що змушує людей залишатися в інших регіонах або за кордоном.

Нестача соціальних гарантій та державної підтримки – хоча існують програми допомоги переселенцям, вони не завжди ефективно працюють на місцях.

Окрім цього, важливим чинником залишається психологічний аспект: люди, які пережили окупацію або військові дії, часто потребують додаткової підтримки для повернення до нормального трудового життя.

Для успішного повернення та інтеграції робочої сили необхідні комплексні заходи:

Фінансові стимули для підприємств, що працевлаштовують мешканців

деокупованих територій. Держава може впровадити податкові пільги для роботодавців, які наймають місцевих працівників.

Масштабні інвестиції у житлову та соціальну інфраструктуру. Відновлення зруйнованих міст і селищ сприятиме поверненню трудових ресурсів.

Розвиток програм перекваліфікації та навчання. Забезпечення можливостей для отримання нових професій дозволить колишнім працівникам знайти стабільну роботу в умовах післявоєнного відновлення.

Міжнародна допомога та залучення іноземних інвесторів. Створення нових підприємств на звільнених територіях допоможе формуванню робочих місць та залученню повернених мігрантів.

Таким чином, проблема збереження та повернення трудових ресурсів у деокуповані регіони залишається однією з ключових для подальшого відновлення економіки України. Комплексна державна політика, фінансова підтримка бізнесу та створення належних умов для життя можуть значно прискорити реінтеграцію робочої сили та сприяти стабільному розвитку звільнених територій.

Список використаних джерел

1. Міністерство економіки України. Оцінка дефіциту кадрів у будівельній та аграрній сферах. 2023. Режим доступу: <https://www.me.gov.ua>.
2. Організація Об'єднаних Націй. Дані про внутрішньо переміщених осіб та зовнішню міграцію українців. 2023. Режим доступу: <https://www.un.org.ua>.
3. Інститут демографії та соціальних досліджень. Аналітичний звіт щодо впливу міграційних процесів на економіку України. Київ : ІДСД. 2023. 112 с.

Мельник Людмила Сергіївна
доктор філософії, доцент кафедри смарт-
економіки, Київський національний
університет технологій та дизайну, м.Київ

Буркенья Дар'я Олександрівна
студентка ВСП “Фахового коледжу
мистецтв та дизайну Київського
національного університету технологій та
дизайну”, Київ

ПСИХОЕМОЦІЙНЕ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ВІЙНИ

Постконфліктне відновлення України – це масштабний і багатогранний процес, який охоплює всі сфери життя суспільства та економіки. Російська агресія завдала катастрофічних руйнувань інфраструктурі, житловому фонду, промисловим підприємствам та природному середовищу. Відбудова країни потребує не лише значних фінансових ресурсів, а й комплексного підходу, який враховує як матеріальні, так і соціальні аспекти.

Основними викликами постконфліктного відновлення є масштабність руйнувань, де російські влада та їх однодумці завдали значних збитків інфраструктурі, житловим будинкам, промисловим підприємствам та природному середовищу. Відновлення таких величезних та катастрофічних руйнувань потребує значних ресурсів та часу. Відбудова України потребує значних фінансових ресурсів, які мають бути залучені як з внутрішніх, так і з зовнішніх джерел. Для ефективного відновлення необхідно забезпечити тісну координацію зусиль та комунікацію між урядом, міжнародними організаціями, бізнесом та громадянським суспільством.

Повномасштабне вторгнення призвело до внутрішньої міграції та вимушеного переселення мільйонів людей. Їхнє повернення та соціальна реінтеграція є одним з найважливіших завдань відновлення. Крім цього, повномасштабна війна завдала значної психологічної травми дорослим і дітям України. Важливо забезпечити доступ до психологічної допомоги для

всіх, хто її потребує. Відновлення має бути спрямоване на зміцнення демократичних інститутів, боротьбу з корупцією та забезпечення верховенства права.

Війна має руйнівний вплив на всіх, але особливо вразливими є діти. Вони зазнають не лише фізичної небезпеки, а й сильного психологічного стресу. Тому надання допомоги дітям під час війни є одним з найважливіших завдань гуманітарних організацій та урядів.

Важливо розуміти, що допомога дітям під час війни – це тривалий і комплексний процес. Відновлення після війни потребує значних зусиль і часу. Кожна людина може внести свій вклад у цей процес, допомагаючи дітям подолати наслідки війни та побудувати краще майбутнє.

Ключові напрями постконфліктного відновлення, навіть, не можливо розділити на важливе і надважливе. Постраждалі люди мають потреби і у відновленні житла та інфраструктури, а це будівництво та ремонт житлових будинків, шкіл, лікарень, доріг, мостів та інших об'єктів інфраструктури. У відновлення економіки, де надважлива підтримка малого та середнього бізнесу, розвиток нових галузей економіки, залучення інвестицій. Особливе значення має екологічна реабілітація, завдання якої стоїть в очищенні територій від мін та невибухлих боєприпасів, відновлення природних ресурсів. І, звичайно ж, соціальна реінтеграція, в квітесенцію якої входить створення програм для повернення внутрішньо переміщених осіб, забезпечення їх житлом та роботою. При цьому, на постійній основі, має бути надання психологічної допомоги постраждалим від війни.

Чому аспект надання допомоги дітям є важливим, оскільки саме діти є дуже важливою частиною суспільства, яка буде мати безпосередній вплив на майбутні економічні процеси в країні.

Війна в Україні спричинила багатоаспектні травми дітей. На жаль стрес, спричинений саме негативними подіями, дає надзвичайний поштовх для розладів, наприклад, переживання у зв'язку з втратою близької людини, жорстокими умовами життя. Саме діти є особливо вразливими до стресових ситуацій, оскільки вони знаходяться на етапі формування своєї психіки, ролі

та місця в житті.

Насамперед їхня адаптація в суспільстві, відновлення довіри до світу і психоемоційне здоров'я, надзвичайно впливатиме на подальший розвиток людства. Адже саме ця категорія населення формує майбутнє процвітання нашої держави.

Травми, пов'язані зі стресовими ситуаціями, можуть спричинити серйозні психічні розлади, котрі за відсутності допомоги, будуть обмежувати дитячий потенціал.

Отже, інвестиції в реабілітацію дітей - це не лише гуманітарний обов'язок, а також і стратегічний крок для будівництва здорового суспільства, та відбудови економіки.

Як можна допомогти дітям?

Головним аспектом є відновлення впевненості у майбутньому та захищеності кожної дитини. Тому що діти, які потерпали від стресових подій у їхньому житті, зазвичай втрачають довіру до всього у цьому світі і почуваються самотніми та покинутими.

Для них важливий взаємозв'язок та розуміння, що вони потрібні, показати єдність зі світом природи та людьми з оточення. Так як діти самі по собі зацікавлені у розвагах, іграх та є їхніми прихильниками, можна використати саме такий метод відновлення довіри.

Наприклад, діти могли б використовувати гру для адаптації своєї реальності або подолання проблем страху. Завдяки методам в ігрових формах вони можуть без переживань висловлювати свої думки під час таких сеансів. Лікарі в свою чергу, приймаючи сторону гри, давали б зрозуміти дітям, що вони не є причиною для недовіри та можуть створювати безпечний простір. Саме гра може допомогти спеціалісту розібратися в суті травми дитини та скласти розуміння щодо напрямку надання їй подальшої допомоги.

Актуальним методом все більше стає під час війни, коли люди зазнають великого стресу, робота з кінологами.

Каністерапія – це метод психотерапії, який використовує спілкування з собаками для покращення фізичного та емоційного стану людини.

Терапевтичні (сеансні) роботи з тваринами сприяють відновленню у дітей процесу регенерації здатності спілкуватися та довіряти.

Собаки-реабілітологи, котрі безсумнівно доброзичливі, допомагають дітям відкриватися та зменшують рівень тривоги.

Таким чином, при проведенні сеансів з постраждалими, поліпшується розуміння підсвідомості дітей, що буде позитивно впливати на створення позитивних емоцій.

Всі люди живуть спогадами про приємне, тому згодом саме згадки про проведення часу з тваринами нададуть спроможність дітям відчувати себе краще, бо це будуть позитивні спогади.

Через те, що вони є ефективними для зниження рівня стресовості, подолання страхів, розвитку емоційного інтелекту, покращення соціальних навичок та емоційного стану дітей, кінологічні програмні сеанси терапії з використанням собак є актуальними та мають право на розвиток.

Каністерапія, як метод психотерапії, який використовує взаємодію з собаками для покращення фізичного та емоційного стану людини, має не тільки соціальний, а й економічний аспект.

Процвітання кінологічної реабілітації створює нові робочі місця для ветеринарів, адміністраторів, психологів а також для тренерів собак. Це сприяє економічному зростанню через такі аспекти:

Створення робочих місць: збільшення кількості мобільних кінологічних команд і реабілітаційних центрів вимагають залучення працівників багатоманітних напрямків;

Туризм та популяризація: успішні кінологічні програми можуть допомогти стати вагомим прикладом для інших країн, що може надавати можливість залучення міжнародних інвестицій та сприяння підвищення репутації України. Таким чином, країни зможуть робити позитивний висновок дивлячись на наші дії.

Підтримка місцевого бізнесу: розвиток малого і середнього бізнесу стимулюється закупівлею спортивного обладнання, кормів та інших матеріалів для подальшої роботи.

На привеликий жаль, ще є економічні виклики, які виражаються у високій вартості послуг, недостатньої кількості фахівців, великий дефіцит кадрів, відсутності державної підтримки, незважаючи на доведену ефективність каністерапії, держава поки що недостатньо інвестує в розвиток цього напрямку.

Отже, кінологічні програми є унікальним і дієвим інструментом реабілітації дітей, постраждалих від війни. Вони поєднують в собі соціалізацію, емоційну підтримку та фізичну активність, сприяючи поверненню дітей до нормального життя та надання їм позитивних емоцій. Економічні вигоди від розвитку цієї галузі підсилять її цінність та актуальність для суспільства. Такий підхід не лише допомагає конкретним дітям, а й виробляє платформу для відновлення країни в цілому.

Список використаних джерел

1. Рет-терапія. URL: <https://aldenvet.ua/ru/pet-terapiya/> (дата звернення: 18.01.2025 р.)
2. Що таке каністерапія, та як собака може стати лікарем URL: <https://hromadske.radio/publications/shcho-take-kanisterapiya-ta-yak-sobaka-mozhe-staty-likarem> (дата звернення: 18.01.2025 р.)
3. Собаки та діти. Що таке каністерапія та як вона працює. URL: <https://life.nv.ua/ukr/health/shcho-take-kanisterapiya-interv-yu-z-fahivcyami-ta-foto-50248893.html> (дата звернення: 18.01.2025 р.)
4. Поведінкова економіка, Навчально-методичний комплекс, Навчальний посібник. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/cc24f2be-e1de-4479-b06c-2e1d8880f10a/content> (дата звернення: 18.01.2025 р.)
5. Каністерапія. Як собаки лікують дітей. URL: <https://maidan.org.ua/2023/08/kanisterapiia-yak-sobaky-likuiut-ditey/> (дата звернення: 18.01.2025 р.)

Недоренко Сергій

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня спеціальності 051 Економіка, Херсонський державний аграрно-економічний університет

СУЧАСНИЙ СТАН АГРАРНОГО СЕКТОРУ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

Аграрний сектор України традиційно відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки країни та формуванні її експортного потенціалу. До початку повномасштабної війни Україна входила до п'ятірки найбільших експортерів зернових у світі, забезпечуючи 10% світового експорту пшениці, понад 14% кукурудзи та понад 47% соняшникової олії [1; 2; 3]. Однак воєнні дії, що розпочалися 24 лютого 2022 року, призвели до значних втрат у агропромисловому комплексі, особливо на Півдні України, де сільське господарство є основою економіки [2]. Деокупація цих територій відкриває нові можливості для відновлення та розвитку аграрного сектору, але також ставить перед низкою викликів, пов'язаних із відбудовою інфраструктури, розмінуванням земель та відновленням виробничих потужностей.

За даними Національного інституту стратегічних досліджень, на червень 2023 року сума прямих збитків, завданих агропромисловому комплексу України, становила 8,7 млрд доларів США [3; 4]. З них втрати, пов'язані зі знищенням та пошкодженням сільськогосподарської техніки, склали понад 4,7 млрд доларів США, а втрати через знищення та крадіжки виробленої продукції оцінювалися в 1,9 млрд доларів США. Непрямі втрати агропромислового комплексу оцінювалися в 40,3 млрд доларів США.

Згідно з оцінками Київської школи економіки [5], загальна сума втрат аграрного сектору України внаслідок російської агресії сягнула 6,6 млрд доларів США, що становить 23% від усієї вартості активів у сільському господарстві країни. Зокрема, втрати за категоріями розподілилися наступним чином, які відображені на рис. 1.

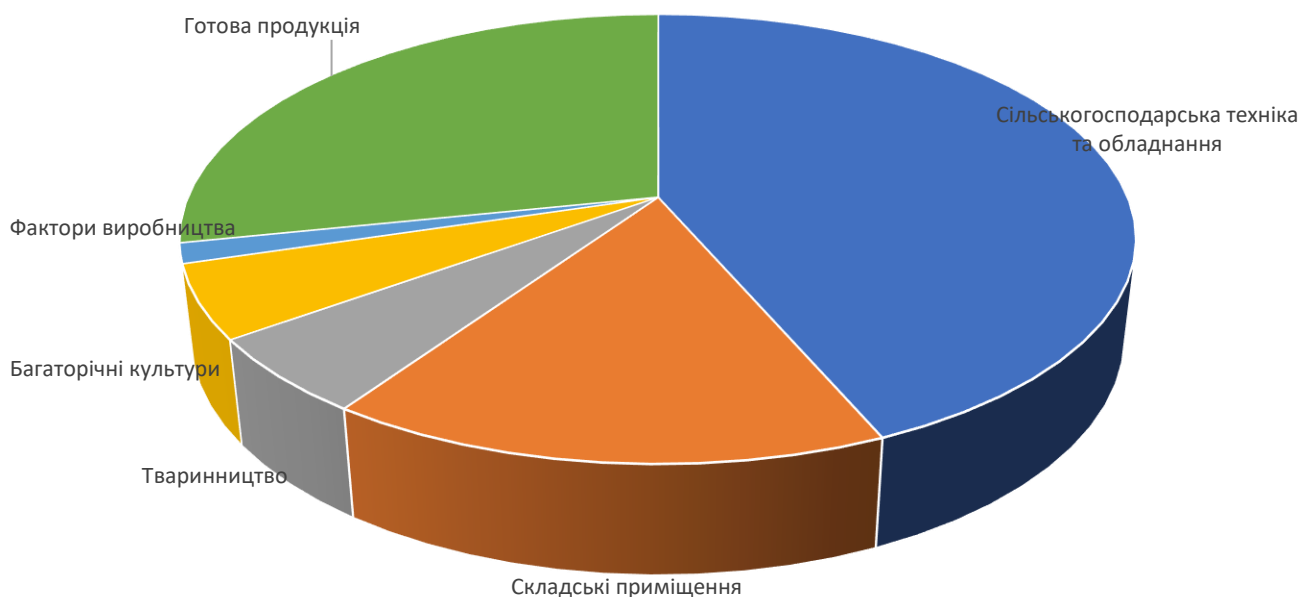

Рис. 1. Загальні витрати аграрного сектору станом на кінець 2023 р.

Непрямі втрати аграрного сектору, які включають недоотриманий дохід від зменшення обсягів виробництва та додаткові витрати, становили 34,25 млрд доларів США. Зокрема, втрати в рослинництві через зниження врожаю у 2022 році оцінювалися в 11,2 млрд доларів США, а втрати через порушення логістики – в 18,5 млрд доларів США [6].

Важливо зазначити, що через замінування та воєнні дії українські аграрії не можуть використовувати близько 7 млн гектарів сільськогосподарських угідь, що значно впливає на обсяги виробництва та експортний потенціал країни.

Попри значні втрати, аграрний сектор України демонструє стійкість та адаптивність до умов воєнного часу. У 2023 році аграрії намолотили 79,2 млн тонн зернових та олійних культур, зокрема зернових та зернобобових культур – 58,4 млн тонн, олійних культур – 20,8 млн тонн, що стало можливим завдяки високій врожайності зернових культур (до 55 ц/га) та ефективним заходам підтримки з боку держави та міжнародних партнерів [6; 7].

Відновлення аграрного сектору на деокупованих територіях Півдня України потребує комплексного підходу, який включає розмінування земель,

відбудову інфраструктури, забезпечення аграріїв необхідними ресурсами та технікою, а також створення сприятливих умов для залучення інвестицій та розвитку сільських територій [8].

Таким чином, попри значні виклики, аграрний сектор деокупованих територій Півдня України має потенціал для відновлення та подальшого розвитку, що сприятиме зміцненню економіки регіону та країни в цілому.

Список використаних джерел

1. Сільське господарство. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/cg.htm
2. Сільське господарство України - Від російського вторгнення до відновлення. Європейський парламент. 2024 рік. URL: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/760432/EPRS_BRI%282024%29760432_XL.pdf
3. Tanklevska, N., Cherniavska, T., Skrypnyk, S., Boiko, V., & Karnaushenko, A. (2023). Financing of Ukrainian agricultural enterprises: Correlation-regression analysis. *Scientific Horizons*, 26(8), 127-139. doi: 10.48077/scihor8.2023.127.
4. Аграрний сектор економіки: підсумки 2022 та прогноз на 2023 рік.. Національний інститут стратегічних досліджень. 10.03. 2023 року URL: https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ahrarynyy-sektor-ekonomiky-pidsumky-2022-ta-prohnoz-na-2023-rik?utm_source=chatgpt.com
5. Огляд збитків та втрат в АПК. Київська школа економіки. 08.06.2022 року. URL: <https://kse.ua/ua/oglyad-zbitkiv-ta-vtrat-v-apk/>
6. Виклики економічного розвитку регіонів України в умовах війни та повоєнного відновлення: науково-аналітична доповідь. URL: https://ird.gov.ua/irdp/e20230002.pdf?utm_source=chatgpt.com
7. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання. Національний інститут стратегічних досліджень. 17.04.2023 року. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahrarynyy-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta>
8. Танклевська Н.С., Карнаушенко А.С., Петренко В.С. Ізраїльський досвід післявоєнного відновлення економіки. *Науковий вісник Льотної академії. Серія: Економіка, менеджмент та право*. 2022. № 6. С. 20–28. URL: <https://fmnzb.sfa.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/4.pdf>

Нікітенко Раїса

к.м.н., доцент, доцент кафедри хірургії з
післядипломною підготовкою, Одеський
національний медичний

РОЗВИТОК ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМ СКРИНІНГУ В МАМОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДХОДУ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ТА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Актуальність проблематики щодо розвитку державних програм скринінгу в мамології пов'язана із декількома ключовими аспектами. В першу чергу, це стосується зростання захворюваності на рак молочної залози, що є одним із найпоширеніших онкологічних захворювань серед жінок у світі та в Україні. Рання діагностика захворювання значно підвищує можливості на успішне лікування, знижуючи рівень смертності. Розробка та впровадження програм скринінгу дозволяє виявляти захворювання на ранніх стадіях, що потребує менших витрат на лікування порівняно з терапією на пізніх етапах. Це робить такі програми економічно вигідними як для держави, так і для пацієнтів. З іншого боку, це пов'язано із тенденціями поширення інновацій в сфері охорони здоров'я. Використання сучасних технологій (цифрова мамографія, штучний інтелект, телемедицина тощо) у програмах скринінгу дозволяє вдосконалити якість діагностики та доступність послуг для населення, особливо на тих територіях, які знаходяться близько до лінії фронту.

Останніми роками, у світі, відзначається глобальне зростання тривалості життя, однак проблеми, пов'язані із захворюваннями та смертністю, які можна було б запобігти, залишаються актуальними. Для їх розв'язання значну роль відіграє профілактична медицина, що охоплює різні галузі охорони здоров'я. Її основними завданнями є збереження та покращення здоров'я, зниження ризиків, раннє виявлення хвороб та запобігання їх ускладненням. Так, на думку зарубіжного дослідника Ю.А. Рахіма (2023), незважаючи на те, що існує глобальне визнання економічної ефективності профілактичних заходів у практиці охорони здоров'я, значний

розподіл ресурсів та уваги охорони здоров'я все ще спрямовується на лікування захворювань, і лише невеликий відсоток осіб отримує всі рекомендовані профілактичні послуги [1].

У сучасних зарубіжних публікаціях, йдеться про те, що первинна профілактика зосереджена на усуненні корінних причин і соціальних детермінант захворювань з метою запобігання виникненню і розвитку факторів ризику серед населення. Вона ґрунтується на ранньому втручанні для створення здорового середовища, сприяння рівності в охороні здоров'я та сприяння політиці, яка підтримує здоров'я та благополуччя, зокрема:

- пропаганда здорового способу життя, що передбачає розгортання ініціатив у сфері охорони здоров'я та освітньо-просвітницьких кампаній, які сприяють формуванню поведінки, орієнтованої на здоров'я, включаючи регулярну фізичну активність, збалансоване харчування та відмову від тютюнопаління тощо;

- соціально-економічні заходи: вирішення соціальних детермінант здоров'я, таких як бідність, нерівність доходів та відсутність доступу до освіти; впровадження політики та заходів, спрямованих на зменшення соціально-економічної нерівності та забезпечення рівних можливостей для всіх осіб, що може мати глибокий вплив на загальний стан здоров'я та добробут;

- заходи з охорони здоров'я в школі: впровадження комплексних програм освіти з питань здоров'я в школах, які пропагують здорову поведінку, емоційне благополуччя та забезпечують доступ до медичних послуг [1].

Є дослідження, в яких зроблено наголос на економічній ефективності скринінгу та профілактики раку молочної залози з акцентом на стратегії, що адаптована до ризиків. Зарубіжні науковці зосереджуються на виокремленні ефективних моделей лікування раку молочної залози, оцінюючи стратегії первинної та вторинної профілактики в європейському середовищі охорони здоров'я. Вони відзначають, що виявлені моделі лікування продемонстрували, що скринінг та профілактика раку молочної залози є

економічно ефективними в більшості європейських країн. Європейські моделі, що оцінюють стратегії скринінгу, адаптовані до ризику, зустрічаються рідко, але припускають, що ризик-адаптований скринінг є більш ефективним і результативним, ніж звичайний скринінг [2].

Отже, підсумовуючи відзначимо, що запобігання захворюванням через раннє виявлення та профілактичні заходи відповідає світовим тенденціям у сфері охорони здоров'я. Державні програми скринінгу можуть сприяти формуванню культури регулярних обстежень серед населення, особливо в умовах війни та повоєнного відновлення. Що стосується соціального аспекту, слід зазначити, що скринінгові програми сприяють підвищенню обізнаності населення про здоров'я, дозволяють на ранньому етапі діагностувати захворювання та покращує загальне ставлення до профілактичних заходів. Розробка та впровадження скринінгових програм є важливим індикатором ефективності державної політики у сфері охорони здоров'я, спрямованої на захист населення від соціально значущих хвороб.

Список використаних джерел

1. AbdulRaheem Y. Unveiling the Significance and Challenges of Integrating Prevention Levels in Healthcare Practice. *Journal of Primary Care & Community Health*. 2023. Vol. 14. DOI:[10.1177/21501319231186500](https://doi.org/10.1177/21501319231186500)
2. Mühlberger N., Sroczynski G., Gogollari A., Jahn B., Pashayan N., Steyerberg E., Widschwendter M., Siebert U. Cost effectiveness of breast cancer screening and prevention: a systematic review with a focus on risk-adapted strategies. *European Journal of Health Economics*. 2021. Vol. 22 (8). P. 1311-1344. DOI:[10.1007/s10198-021-01338-5](https://doi.org/10.1007/s10198-021-01338-5)

Перерва Карина
аспірантка, Дніпровський державний
аграрно-економічний університет

АНАЛІЗ ЖІНОК У ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ, А ТАКОЖ ЇХ ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНІ ЗМІНИ

Збройний конфлікт в Україні, що був спровокований військовою агресією сусідньою країною проти суверенітету та територіальної цілісності України з 2014 року, є актуальною проблемою для сучасної світової спільноти.

Українське суспільство повинно готуватися до постконфліктного розвитку країни після завершення широкомасштабної війни. Головну роль у відновленні та розвитку країни можуть відіграти жінки, а також здійснити значний вплив на соціальні зміни.

За даними ООН, постконфліктний період - це період, який характеризується до зменшення рівня військових дій на території країни або повного припинення конфлікту, що дозволяє здійснювати діяльність з реінтеграції та відновлення. Такий період передбачає повернення біженців та переселенців до країни; відтворення виробничої діяльності; моніторинг виборів нового уряду; підтримка реформи сектору юстиції та безпеки; посилення захисту прав людини та сприяння примиренню після минулих жорстокостей [6].

Постконфліктний розвиток - це складний, багаторівневий механізм, ефективність якого залежить від факторів та умов створених програм розвитку країни у політичному, державному, економічному, соціальному секторі. Постконфліктний розвиток повинен розраховуватися на короткострокову і довгострокову перспективу, що засновані на підтримці миру та його збереження, соціальної стабільності через націленні програми.

Історично, роль жінок у постконфліктному розвитку країни є надзвичайно важливою і необхідною. Післявоєнні періоди є вирішальними у формуванні розвитку країни, але з іншого боку, вони можуть спричинити соціальну, політичну та економічну нестабільність. Жінки мають певні

можливості під час у воєнні часи та післявоєнні часи, ніж чоловіки. Жінкам дозволено перетинати кордони, вони не підлягають суворому контролю як чоловіки, що може відігравати певну мікроекономічну роль для держави. Адже, вони мають можливість працювати або здійснювати посередницьку діяльність, розвернути волонтерську діяльність [7].

Жінка має певну соціальну роль, яка проявляється у ролі доньки, дружини і матері. Економічне становище та обов'язки, які вони мають у сім'ї та громаді позитивно впливають на зменшення тиску у суспільстві, а також на розвиток та збереженню інституту сім'ї [5].

Будь-яка країна, після завершення війни потребує відновлення економіки, де жінки постають як нова робоча сила. Більшість жінок займають робочі місця, які традиційно вважаються чоловічими. У більшості країн, післявоєнні часи розвивались соціальні програми за боротьбу прав жінок, зокрема за рівність праці та заробітної плати, можливості навчатися та здійснювати політичну діяльність. Більшість жінок змогли розвивати власну кар'єру та займати керуючі місця, що позитивно сприяло розвитку економіки різних країн [8].

Сьогодні, більшість українських жінок повинно виконувати роль голови домогосподарства, а також більше приділяти часу догляду та розвитку дітей, активно займатися волонтерством. Органи державної влади та донорські організації створюють соціальні проекти допомоги жінкам, особливо підприємцям. Такі проекти накреслюють на важливості:

- фінансова підтримка (гранти та доступні кредити на відкриття власної справи);
- консультаційна підтримка (навчання, менторські програми);
- співпраця з міжнародними партнерами стосовно розвитку [1].

В Україні з'явилися нові можливості для жінок щодо розвитку економіки країни, а також забезпечення економічних прав та можливостей, де жінки можуть створювати власний мікро-, малий та середній бізнес [2]. У 2023 році, українські жінки створили приблизно 10 тисяч нових компаній. В українській армії 62 000 жінок проходять службу, де понад 5 000 жінок

виконують військову службу на передових позиціях [3].

Згідно даних ООН, очікується, що саме жінки стануть чинником розвитку країни у постконфліктному періоді. Тому, держава повинна забезпечити необхідними ресурсами для навчання жінок новим навичкам, здібностям, професіям. Підтримка жіночого бізнесу повинно виконуватися на рівні держави. Одним із головним напрямком розвитку для країни є програми та проекти, які спрямовані на повернення жінок в Україну [1].

Жінки, за своєю природою наділені більшою мірою емпатією, гнучкістю, відповідальністю, мультифункціональністю, вмінням знаходити варіанти вирішення різних проблем. Це пояснюється тим, що мозок жінки потребує менше енергії для виконання складних завдань [4]. Тому жінки можуть впливати на соціальну культуру в країні, політичну діяльність, розвиток економіки країни, на освітні програми, покращення медицини та стану здоров'я власної сім'ї.

Висновок. Жінки є важливими агентами змін у постконфліктному розвитку України. Їх участь у політиці, економіці, соціальному житті та у загальній культурі може суттєво вплинути на успішність відновлення країни. Жінки виступають як гарантом збереження інституту сім'ї, новою робочою силою, можливостями економічного відновлення та зростання. Інтеграція жіночого досвіду та потреб у процесі відновлення є критично важливою для досягнення стійкого миру та розвитку.

Список використаних джерел

1. Звіт за результатами аналізу найкращих практик бізнесу з економічного уповноваження жінок під час повномасштабної російської війни проти України. Київ, 2023. 88 с. URL: https://ukraine.unwomen.org/sites/default/files/2023-08/best_practice_analysis_private_sector.pdf (дата звернення: 14.01.2025).

2. Розширення прав і можливостей жінок в економічній сфері | Міністерство економіки України. gov.ua. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail/f9992e2f-950f-4d13-8c2f-b621d2152726?lang=uk-UA&id=1055f43b-3c56-43b3-b83f->

ab6684fece9c&title=ReformuvanniaSubiektivGospodariuvanniaDerzhavnogoSektoruEkonomiki&showMenuTree=true (дата звернення: 14.01.2025).

3. У 2024 році понад 8 мільйонів жінок та дівчат в Україні потребуватимуть гуманітарної допомоги. ООН Україна. URL: <http://surl.li/whzgхu> (дата звернення: 14.01.2025).

4. Daily Mail. The truth men's and women's brains are wired differently. Mail Online. URL: <https://www.dailymail.co.uk/femail/article-2518327/Mens-womens-brains-truth-As-research-proves-sexes-brains-ARE-wired-differently-womens-cleverer-ounce-ounce--men-read-female-feelings.html> (дата звернення: 14.01.2025).

5. Local women after the war (U.S. national park service). NPS. URL: <https://www.nps.gov/articles/000/alyssa-kariofyllis-women-of-the-battle-road-paper-6.htm> (дата звернення: 14.01.2025).

6. Peacebuilding and Post-Conflict Recovery. ECOSOC. URL: <https://www.un.org/en/ecosoc/about/peacebuilding.shtml> (дата звернення: 14.01.2025).

7. What is the role of women in post-war times?. ERC. URL: <https://erc.europa.eu/projects-statistics/science-stories/what-role-women-post-war-times> (дата звернення: 14.01.2025).

8. Women and post-conflict reconstruction: issues and sources. United Nations Research Institute, 1998. 70 с. URL: <https://www.files.ethz.ch/isn/38684/WS-OP%2003.pdf> (дата звернення: 14.01.2025).

Попов М.П.

к.н.держ.упр., професор, професор кафедри публічного управління та регіоналістики, Національний університет «Одеська політехніка»

Супрунець Д.В.

аспірант кафедри публічного управління та регіоналістики, Національний університет «Одеська політехніка»

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ІНОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Галузь охорони здоров'я України невпинно в останній роки проходить через етапи свого реформування. Покладена в її основу модель бізнес-процесу відповідає сучасним підходам до забезпечення населення якісними та доступними медичними послугами. На жаль, військова агресія з боку росії стала обмежуючим фактором, який обумовив такі чинники, як брак бюджетного фінансування, виникнення певних проблем у кадровому забезпеченні та залучення новітніх технологій. Виникли певні проблеми і у забезпеченні досягнутого рівня системи державних соціальних гарантій. Таким чином, питання визначення підходів до сприяння подальшому розвитку охорони здоров'я на основі застосування відповідної моделі зберігає свою актуальність та потребує позитивного вирішення.

Аналіз світового досвіду у забезпеченні свідчить, що найбільш ефективною є така модель, яка поєднує інноваційні підходи та належну практику застосування механізмів державного регулювання ринку медичних послуг.

Під такою моделлю в першу чергу слід розуміти державну інноваційну політику, яка буде спрямована на впровадження медичних інноваційних технологій, спроможних забезпечити необхідний рівень медичних послуг [6].

Загалом, інноваційний процес в медичній сфері передбачає застосування комплексного підходу, який включає такі заходи як застосування новітніх технологій у програмуванні надання медичних послуг,

практику менеджменту закладами охорони здоров'я та застосування нових медичних технологій: ліків, обладнання, інформаційного забезпечення тощо.

З державної точки зору, регулювання інноваційним розвитком медичної сфери в першу чергу має передбачити застосування відповідних механізмів державного управління, до яких в першу чергу слід віднести економічний (поширення державного фінансування та включення у систему обов'язкового і добровільного медичного страхування медичних закладів всіх форм власності, здійснення державного регулювання ринку медичних послуг з урахування можливості його саморегулювання), організаційний (підтримка розвитку приватної медицини) та правовий (створення передумов для започаткування державно-приватного партнерства с приватними медичними закладами) [4].

Але розглядаючи питання інноваційного розвитку медичної сфери слід відмітити, що це питання ще не знайшло свого повного висвітлення у вітчизняній і зарубіжній науковій літературі. Існуюче різноманіття думок свідчить, що за певними умовами є різне розуміння цього поняття. На наш погляд, першочерговим завданням при вирішенні зазначеної проблеми має стати визначення та реалізація державної інноваційної політики, яка від державного рівня буде переходити до рівня окремого медичного закладу. Такий підхід знаходить своє відображення у тезі Д. В. Карамішева: «Значну увагу слід зосередити на розгляді державно-управлінських відносин, що існують та діють у системі охорони здоров'я та реалізуються на різних ієрархічних рівнях» [2, с. 331].

Таким чином, інновації на ринку медичних послуг мають бути направлені не тільки на впровадженні новітніх медичних технологій з лікування, але і на розвиток нових організаційно-правових форм медичних закладів, що безпосередньо надають населенню медичні послуги. Залучення для цього потенціалу та ресурсів приватної медицини, їх об'єднання с закладами державної та комунальної форм власності дозволить у перспективі створити всі необхідні умови для впровадження нових медичних технологій та забезпечити необхідну якість медичних послуг [1; 3].

Загалом слід відміти, що мережи приватної медицини в Україні впевнено розвивається. Так за період з 2010 по 2023 рік їх кількість збільшилася з 92 до 176 тисяч [7].

Але слід відмітити, що при цьому соціальна складова у наданні медичних послуг значно погіршилися. Як свідчать відомі дані, вартість медичних послуг, які надають окремі приватні медичними закладами зростає на 50-100 %. Для виправлення такого стану МОЗ України, Директорат стратегічного планування та координації, Департамент громадського здоров'я та Департамент медичних послуг мають залучитися до регулювання процесу ціноутворення на ринку медичних послуг.

Тим не менш, кількість приватних медичних закладів та перелік послуг, які вони надають пацієнтам, постійно збільшуються. Сьогодні вони стали невід'ємною складовою національної системи охорони здоров'я. Зарукою тут стали їх конкурентні переваги та якість медичних послуг, які вони пропонують пацієнтам.

Розглядаючи подальший розвиток інноваційного підходу до організації та функціонування ринку медичних послуг в Україні, слід прийняти до уваги такий напрямок, як державно-приватне партнерство між державними, комунальними та приватними медичними закладами.

Загалом, під державно-приватним партнерством в сфері охорони здоров'я слід розуміти різні форми взаємодії держави і медичного бізнесу на взаємовигідних умовах. Базовими ознаками такого партнерства мають бути [5]:

- рівноправний характер;
- чітко виражена суспільна спрямованість, складовими якої одночасно є комерційна та соціальна складові;
- визначення отриманих здобутків в залежності від вкладу сторін, обсягу вкладених ресурси.

В Україні вже створена нормативно-правова база щодо створення державно-приватного партнерства. Але специфіка медичної сфери при цьому ще не урахована. Враховуючи різноманітність існуючих у світі моделей

державно-приватного партнерства, для медичних закладів можна запропонувати такі напрями, як будівництво або реконструкція лікарень та амбулаторій; застосування новітнього обладнання для лікування пацієнтів; експлуатація комунальної інфраструктури медичних закладів; залучення приватної медицини до надання медичних послуг за програмами державного замовлення.

Узагальнюючи викладене можна зробити висновок, що пропозиція з покладання в основу інноваційного підходу до розвитку медичної сфери поширення практики залучення приватної медицини дозволить:

- вдосконалити методологію надання медичних послуг, доведення її до рівня міжнародних стандартів;
- залучити ресурси приватного бізнесу для впровадження сучасних технологій менеджменту, управління фінансами та інноваційних методів лікування;
- налагодити стале залучення приватних інвестицій в медичну сферу та зменшити при цьому навантаження на державний бюджет.

Список використаних джерел

1. Дудка В.В. Переваги приватної медицини та вигоди держави у підтримці розвитку приватного сектора системи охорони здоров'я (до проблеми державного регулювання здравоохоронної сфери). Електронне наукове фахове видання «Державне управління: удосконалення та розвиток». № 1. 2012. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2012_1_4
2. [Карамішев Д. В.](#) Управління системою охорони здоров'я у контексті стратегічного управління організацією. [Університетські наукові записки](#). № 3. 2005. С. 330-333. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2005_3_62
3. Поживілова О.В. Функціонування приватних закладів у сфері охорони здоров'я. URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-01\(5\)/11povsoz.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-01(5)/11povsoz.pdf)
4. Федорчак О. В. Класифікація механізмів державного управління. Демократичне врядування. № 1. 2008. URL: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeVr/2008-01/O_Fedorchak.pdf

5. Шандрик В.І. Державно-приватне партнерство як форма надання суспільних послуг з боку держави. Теоретичні та прикладні питання державотворення: Електронне наукове фахове видання ОРІДУ НАДУ,. Вип.8-2011. 2011. URL: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/R_2/19Shandruk.pdf

6. Шевчук В. В. Державне регулювання інноваційного розвитку системи охорони здоров'я в умовах трансформації громадянського суспільства. Державне управління: удосконалення та розвиток. № 8, 2015. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1039>

7. Медичні кадри та мережа закладів охорони здоров'я системи МОЗ України за 2022-2023 роки. Міністерство охорони здоров'я України. Державна установа «Центр громадського здоров'я МОЗ України». Київ, 2024, 50 с. URL: <http://medstat.gov.ua/ukr/MMXXIII.html>

Притула Денис

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня спеціальності 051 Економіка, Херсонський державний аграрно-економічний університет

ОЦІНКА РІВНЯ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Інноваційна активність аграрних підприємств є ключовим чинником забезпечення їх конкурентоспроможності та стійкого розвитку в умовах сучасної економіки. Впровадження новітніх технологій, удосконалення виробничих процесів та адаптація до змін ринкового середовища сприяють підвищенню ефективності сільськогосподарського виробництва та якості продукції [1].

Однак, попри значний потенціал аграрного сектору України, рівень інноваційної активності вітчизняних підприємств залишається недостатнім. Серед основних причин цього явища дослідники виділяють обмеженість фінансових ресурсів, недостатню державну підтримку, низький рівень інформованості про сучасні технології та відсутність належної інфраструктури для впровадження інновацій [1; 2; 3]

Аналіз сучасного стану інноваційної діяльності в аграрному секторі свідчить про необхідність розробки ефективних методик оцінки інноваційної активності підприємств. Такі методики дозволять виявити сильні та слабкі сторони у впровадженні нововведень, а також визначити напрями для подальшого розвитку та підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Інноваційна активність аграрних підприємств визначається як комплекс заходів, спрямованих на розробку та впровадження новітніх технологій, що підвищують ефективність виробництва, що охоплює технологічні інновації (автоматизація, біотехнології, точне землеробство), економічні інновації (нові моделі фінансування, механізми стимулювання інновацій), організаційні інновації (оптимізація управління, впровадження

цифрових платформ) та екологічні інновації (перехід на сталє землеробство, відновлювальні джерела енергії) [4; 5]. Інноваційна активність підприємств залежить від сукупності внутрішніх і зовнішніх факторів, серед яких економічні (інвестиції, кредитування, державні дотації), науково-технологічні (співпраця з науковими установами, ІТ-рішення), соціальні (кваліфікація персоналу, доступність освіти) та екологічні (регуляторні вимоги, адаптація до змін клімату).

Для оцінки інноваційної активності підприємств використовується інтегральний показник [1], який формується на основі чотирьох груп показників: технологічні (інвестиції у технології, автоматизація, цифровізація), економічні (частка інноваційної продукції, прибутковість після впровадження інновацій, окупність проєктів), соціальні (частка персоналу у сфері інновацій, середня зарплата, стабільність кадрів) та екологічні (частка екологічної продукції, зниження енергоспоживання, витрати на екологічні ініціативи). Інтегральний показник інноваційної активності розраховується як середньозважене нормалізованих значень відібраних показників.

Формула розрахунку інтегрального показника має наступний вигляд:

$$I = \sum_{i=1}^n N_i \cdot W_i$$

Де N_i — нормалізоване значення i -го показника, W_i — ваговий коефіцієнт i -го показника, n — кількість показників. Нормалізація проводиться за формулою:

$$N_i = \frac{X_i - X_{\min}}{X_{\max} - X_{\min}}$$

де X_i — фактичне значення показника, та X_{\max} X_{\min} — максимальне і мінімальне значення цього показника у вибірці. Вагові коефіцієнти встановлюються експертним методом, виходячи з їхньої значущості для оцінки інноваційної активності.

На основі зібраних даних та розрахунку інтегрального показника можна визначити рівень інноваційної активності аграрних підприємств та

їхню позицію щодо галузевого середнього значення. Підприємства можна умовно розподілити за рівнем інноваційної активності: високий рівень ($I > 0.75$) — активне впровадження новітніх технологій, середній рівень ($0.5 < I < 0.75$) — часткове використання інновацій, обмежене фінансування НДДКР, низький рівень ($I < 0.5$) — слабка інноваційна активність, технологічна відсталість [1].

Необхідно стимулювати інноваційну діяльність через державні програми підтримки та грантові механізми, підвищити рівень цифровізації виробництва, розширити співпрацю аграрного бізнесу з науковими установами та застосовувати фінансові стимули (податкові пільги, гранти) для підприємств, що впроваджують екологічно безпечні технології. Даний підхід дозволяє об'єктивно оцінити рівень інноваційної активності аграрних підприємств і сприяти виробленню ефективних механізмів її стимулювання.

Список використаних джерел

1. Соколюк С.Ю. Система індикаторів гармонійного інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 31. С. 111-115.
2. Петренко В., Карнаушенко А. Фінансування інноваційного молодіжного підприємництва шляхом залучення венчурних коштів. Бізнес Інформ. 2020. № 7. С. 242—248.
3. Ressin M. Product Innovation Paradigm of Modern Entrepreneurship. *Quality Innovation Prosperity*, 2022, 26(3), 190–209. <https://doi.org/10.12776/qip.v26i3.1752>
4. Tanklevska, N., Cherniavska, T., Skrypnyk, S., Boiko, V., Karnaushenko, A. (2023). Financing of Ukrainian agricultural enterprises: Correlation-regression analysis. *Scientific Horizons*, 26(8), 127-139. doi: 10.48077/scihor8.2023.127.
5. Petrenko, V., Karnaushenko, A., 2020. Assessment Competitiveness of Innovative Enterprises with Foreign Investments. In: M. Bezpartochnyi, ed. 2020. *New Trends in the Economic Systems Management in the Context of Modern Global Challenges*, Sofia: VUZF University of Finance, Business and Entrepreneurship. Pp.149-158.

Пшибельський Володимир
аспірант за спеціальністю 051 «Економіка»,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки

Шматковська Тетяна
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і
оподаткування, Волинський національний
університет імені Лесі Українки

Колосок Андрій
к.е.н., доцент, доцент кафедри соціальної
роботи та педагогіки вищої школи,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки

ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА НА ЗАСАДАХ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕС-СТРУКТУР: ПЕРСПЕКТИВИ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ В УКРАЇНІ

Зелена економіка на засадах соціальної відповідальності бізнес-структур є важливим напрямом розвитку, який може стати основою для повоєнної відбудови України. У сучасних умовах, коли країна стикається з викликами відновлення після воєнних дій, інтеграція принципів сталого розвитку та соціальної відповідальності стає невід'ємною складовою економічної політики. Цей підхід забезпечує не лише економічну стабільність, але й сприяє екологічній безпеці, соціальній згуртованості та інноваційному розвитку.

Основна ідея зеленої економіки полягає у формуванні стратегії, яка враховує екологічні, соціальні та економічні аспекти розвитку [1]. В контексті повоєнної відбудови України важливо зосередитися на раціональному використанні природних ресурсів, відновленні екосистем, впровадженні енергоефективних технологій та розвитку відновлюваної енергетики. Водночас значну роль відіграє соціальна відповідальність бізнесу, яка включає підтримку місцевих громад, створення робочих місць, забезпечення гідних умов праці та участь у гуманітарних проектах.

Успішна інтеграція принципів соціальної відповідальності у діяльність бізнес-структур сприяє формуванню нової моделі економіки, орієнтованої на

довгострокову перспективу. Зокрема, підприємства можуть інвестувати в екологічно чисті технології, розробляти продукти з низьким вуглецевим слідом, а також впроваджувати стратегії корпоративного управління, спрямовані на досягнення цілей сталого розвитку [2]. Такі заходи не лише мінімізують негативний вплив на довкілля, але й підвищують конкурентоспроможність українського бізнесу на міжнародному ринку.

Особливо важливим є розвиток партнерства між державою, бізнесом та громадським сектором. Спільна реалізація проектів у сфері відновлюваної енергетики, утилізації відходів, модернізації інфраструктури та впровадження інноваційних рішень може стати запорукою сталого економічного зростання. У цьому контексті держава відіграє ключову роль у створенні сприятливих умов для розвитку бізнесу, таких як податкові пільги, фінансова підтримка та нормативно-правове регулювання.

Соціальна відповідальність бізнесу також передбачає активну участь у вирішенні соціальних проблем, які загострилися внаслідок війни. Це включає допомогу внутрішньо переміщеним особам, підтримку ветеранів, розвиток освітніх програм і сприяння інтеграції вразливих верств населення в економічне життя. Реалізація таких ініціатив сприяє відновленню соціальної згуртованості та зміцненню довіри до бізнесу.

Важливо також зазначити, що зелена економіка вимагає системного підходу до формування нових стандартів ведення бізнесу. Інтеграція екологічних критеріїв у процеси виробництва, логістики та споживання є одним із ключових аспектів цього процесу. Наприклад, впровадження циркулярної економіки дозволяє зменшити кількість відходів, ефективніше використовувати ресурси та сприяти створенню замкнених виробничих циклів.

Повоєнна відбудова України відкриває унікальні можливості для впровадження інноваційних підходів, що поєднують економічний розвиток із забезпеченням екологічної та соціальної стійкості. Інвестування в зелені технології, підтримка стартапів у сфері екологічних інновацій, розвиток науково-дослідницької бази та співпраця з міжнародними партнерами

можуть стати драйверами економічного зростання. Крім того, важливу роль відіграє освіта та підвищення обізнаності населення щодо принципів сталого розвитку.

Інтеграція зеленої економіки у процеси відбудови також потребує ефективного використання міжнародного досвіду та підтримки. Україна має можливість скористатися напрацюваннями інших країн, які успішно впроваджували принципи сталого розвитку у післякризових умовах. Це включає впровадження нових технологій, адаптацію нормативно-правової бази та залучення міжнародних інвестицій у проекти, що спрямовані на екологічне та соціально орієнтоване відновлення.

В умовах глобалізації зелена економіка стає важливим фактором конкурентоспроможності держави. Використання передових технологій, залучення іноземного капіталу та створення інноваційних кластерів сприяють інтеграції України у світовий економічний простір. Окрім того, розвиток зеленої економіки сприяє виконанню міжнародних зобов'язань у сфері екології та клімату, що є важливим елементом євроінтеграційного курсу держави.

Розвиток зеленої економіки також вимагає активної участі громадськості. Формування екологічної культури, підвищення рівня обізнаності щодо сталого розвитку та залучення громадян до реалізації відповідних проектів створює передумови для досягнення стійких результатів. Громадські організації, освітні установи та медіа можуть відігравати ключову роль у популяризації принципів зеленої економіки та соціальної відповідальності.

Таким чином, зелена економіка на засадах соціальної відповідальності бізнес-структур є перспективним напрямом для забезпечення сталого розвитку України. Її реалізація потребує консолідації зусиль усіх зацікавлених сторін, зокрема держави, бізнесу, громадськості та міжнародних партнерів. Це дозволить не лише подолати наслідки війни, але й створити підґрунтя для побудови сучасної, конкурентоспроможної та екологічно орієнтованої економіки.

Список використаних джерел

1. Пшибельський В. В., Шматковська Т. О., Колосок А. М. Засади формування зеленої економіки на основі розвитку соціальної відповідальності бізнес-структур. Агросвіт. 2025. № 2. С. 75-80.

DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.2.75>

2. Пшибельський В. В., Шматковська Т. О., Колосок А. М. Розвиток зеленої економіки на засадах соціальної відповідальності. Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2024.

4, 40 (Jan. 2025), 55–62. DOI: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2024-04-55-62>.

Савіцька Є.Є.

студент 1 курсу магістратури, група ММР-241,
ННІ економіки
Науковий керівник: **Грищенко П.П.**, к.е.н.,
доцент Національний університет
«Чернігівська політехніка»

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних умовах економіки, яка базується на знаннях, інновації є фундаментальним чинником забезпечення конкурентоспроможності підприємств. Глобалізація, розвиток інформаційних технологій та постійні зміни ринкових умов змушують компанії адаптуватися, впроваджуючи нові технології, методи управління та підходи до задоволення потреб споживачів. Інновації дозволяють підприємствам підвищувати ефективність використання ресурсів, вдосконалювати продукцію та послуги, завойовувати нові ринки та утримувати лідерські позиції у галузі.

Наприклад, компанії, що активно використовують інновації, здатні створювати продукти з унікальними характеристиками, які задовольняють нові або неочевидні потреби клієнтів. Tesla, завдяки розробці передових електромобілів, не лише створила новий сегмент ринку, але й змінила сприйняття електротранспорту як надійного, екологічного та технологічно досконалого виду транспорту. Окрім цього, інновації дозволяють підприємствам оперативно реагувати на зовнішні виклики, такі як зміни у законодавстві, економічні кризи або нові вимоги до екологічної відповідальності. Успішні компанії впроваджують інноваційні бізнес-моделі, які знижують витрати, підвищують гнучкість і сприяють стійкому розвитку. Наприклад, моделі оренди та підписки, популяризовані такими компаніями, як Netflix і Spotify, стали альтернативою традиційному продажу товарів і послуг, що дозволяє споживачам отримувати доступ до необхідних продуктів з мінімальними витратами.

Основні види інновацій

Інновації охоплюють широкий спектр напрямків, які можна класифікувати залежно від їх характеру, впливу на бізнес та галузь застосування. Серед основних видів інновацій (див. рис. 1.) виділяють продуктові, процесні, організаційні, маркетингові та екологічні інновації.

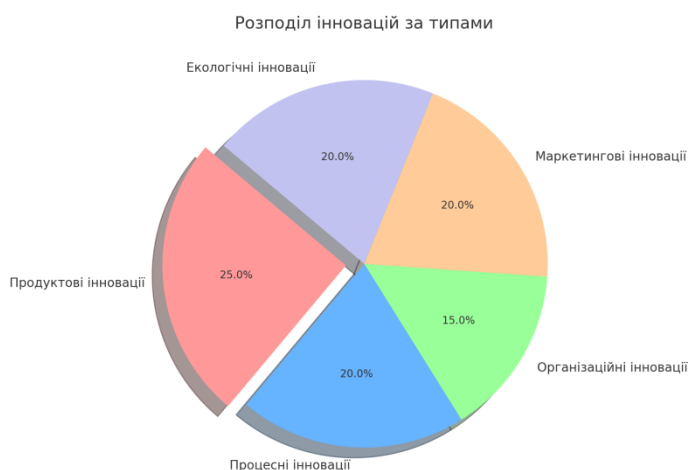

Рисунок 1. - Типи інновацій

Продуктові інновації спрямовані на створення нових продуктів або вдосконалення вже існуючих. Такі нововведення дозволяють компаніям задовольняти нові потреби споживачів, пропонуючи їм продукти з унікальними характеристиками. Наприклад, впровадження смартфонів з інтегрованими системами штучного інтелекту забезпечило новий рівень персоналізації користувацького досвіду. Процесні інновації стосуються вдосконалення внутрішніх операцій та виробничих процесів. Вони дозволяють знижувати витрати, скорочувати час на виготовлення продукції та підвищувати її якість. Наприклад, автоматизація виробництва за допомогою робототехніки дозволяє досягти високої точності та швидкості виготовлення продукції. Організаційні інновації передбачають зміну управлінських підходів та структур підприємств. Це можуть бути нові методи управління персоналом, впровадження цифрових платформ для комунікації та співпраці або інтеграція принципів гнучкого управління проектами, таких як Agile. Маркетингові інновації спрямовані на вдосконалення підходів до взаємодії з клієнтами, просування продукції та

аналізу ринку. Наприклад, використання технологій Big Data дозволяє компаніям створювати персоналізовані рекламні кампанії, що сприяє збільшенню рівня лояльності клієнтів. Екологічні інновації стають все більш актуальними, оскільки вони спрямовані на зменшення впливу на довкілля. Використання відновлюваних джерел енергії, вторинна переробка сировини та мінімізація викидів є прикладами таких інновацій.

Етапи впровадження інновацій

Процес впровадження інновацій на підприємстві є складним і багатоступеневим. Його основними етапами є ідентифікація проблем, розробка ідеї, тестування, реалізація та оцінка результатів.

На першому етапі, ідентифікації, визначаються основні виклики та можливості для впровадження інновацій. Компанії використовують аналіз ринку, консультації зі споживачами та аналіз внутрішніх процесів для визначення пріоритетних напрямків інновацій.

Дослідження та розробка (R&D) є другим етапом, де генеруються нові ідеї, створюються прототипи та проводяться їхні випробування. Це один з найбільш витратних етапів, але саме він визначає успіх інновації на ринку.

На етапі масштабування відбувається інтеграція нововведень у виробничі або бізнес-процеси. Для цього часто залучаються додаткові ресурси, інвестиції та партнерські зв'язки.

Реалізація інновації включає її вихід на ринок, організацію маркетингової кампанії та продажі. Успіх цього етапу залежить від правильної стратегії просування та взаємодії зі споживачами.

Завершальний етап – оцінка результатів, на якому компанія аналізує економічний ефект від впровадження інновації, отримує зворотний зв'язок і приймає рішення щодо подальших удосконалень.

Ризики інноваційної діяльності

Інноваційна діяльність, хоча й відкриває нові можливості, пов'язана з численними ризиками, які можуть поставити під загрозу її успішність. Технологічні ризики включають невизначеність щодо ефективності нових технологій. Наприклад, розробка програмного забезпечення на основі

штучного інтелекту може зіткнутися з труднощами в інтеграції або несподіваними обмеженнями у функціональності. Фінансові ризики є одними з найбільш критичних, оскільки значні інвестиції у дослідження, розробку та впровадження можуть не окупитися у разі невдачі. Наприклад, запуск нового продукту, який не знайшов свого покупця, може спричинити серйозні збитки для компанії. Ринкові ризики включають непередбачувані зміни у конкурентному середовищі або поведінці споживачів. Наприклад, компанія може втратити ринок через появу нових конкурентів або зміну переваг клієнтів. Організаційні ризики полягають у внутрішньому опорі до змін з боку персоналу. Недостатня мотивація або відсутність необхідних навичок у працівників можуть уповільнити впровадження інновацій.

Сучасні тренди інноваційного розвитку

У сучасному світі кілька тенденцій визначають розвиток інноваційної діяльності. Серед них цифровізація, кастомізація, сталий розвиток, використання штучного інтелекту, блокчейну та інших проривних технологій. Цифровізація стає основою для трансформації бізнес-процесів. Компанії впроваджують автоматизацію, Big Data та Інтернет речей, щоб підвищити продуктивність і забезпечити глибший аналіз даних. Кастомізація дозволяє створювати продукти, які відповідають унікальним потребам клієнтів. Наприклад, персоналізовані сервіси у сфері медицини забезпечують клієнтам індивідуальний підхід. Сталий розвиток стає невід'ємною частиною інноваційної діяльності. Екологічно чисті продукти, використання вторинної сировини та енергоефективні технології сприяють зменшенню впливу на довкілля. Впровадження штучного інтелекту, машинного навчання та блокчейну відкриває нові горизонти для компаній, дозволяючи автоматизувати складні процеси та забезпечувати прозорість у бізнес-операціях.

Список використаних джерел

1. Дегтярьова Ю. В. Роль інвестицій у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств. Формування ринкових відносин в Україні. 2008. № 12 (91). С. 61–64.

2. Жмайлова О. Г., Жмайлов В. М. Роль інформаційних технологій у забезпеченні інноваційного розвитку та конкурентоспроможності підприємств : thesis. 2013. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/59425> (дата звернення: 16.11.2024).

3. Янковець Т. М., Бондаренко А. С. Роль інновацій у забезпеченні економічної безпеки підприємства : thesis. 2016. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/4854> (дата звернення: 16.11.2024).

Тюхтенко Н.А.

доктор економічних наук, професор,
заслужений працівник освіти України,
професор кафедри економіки та
підприємництва, Одеський національний
університет ім. І.І. Мечникова

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ БІЗНЕС-ЕКОСИСТЕМ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Сучасний світ функціонує під впливом значної кількості викликів, що часто є неочікуваними та швидко змінюваними. Технологічні революції, пандемічні та постпандемічні процеси, стихійні лиха, військова агресія, екологічна небезпека тощо – це лише невеликий перелік обставин, які потужно впливають на цивілізаційний розвиток сьогодення. В окреслених умовах особливого значення набувають адаптивні механізми функціонування бізнес-екосистем на засадах професійного управління ними.

Окреслене вище обґрунтовує актуальність пошуку оптимальних адаптивних шляхів господарювання на основі системних моніторингу, аналізу впливу усіх факторів внутрішнього та зовнішнього середовищ на бізнес-діяльність, діагностики та відповідного управління. Абсолютно природнім у даному випадку є урахування різних аспектів глобалізаційного впливу на сучасну бізнес-діяльність, оскільки саме він у значному ступені визначає успішність реформ й стратегій розвитку світу, країни, регіону, окремого підприємства тощо.

Розглядаючи окреслену проблематику, слід визначити, що в сучасному світі все актуальнішим стає функціонування господарюючого суб'єкта у вигляді бізнес-екосистеми. Слід зазначити, що сам термін «екосистема» прийшов до нас із біології (точніше - ботаніки) завдяки англійцю А. Тенслі ще у 1935 році, за думкою якого екосистема є локальною спільнотою організмів, які взаємодіють як один з одним, так і з навколишнім середовищем. Завдяки співробітництву і конкуренції, вони не просто спільно

еволюціонують завдяки адаптації до змін, а й процвітають. Зазначене було успішно перенесено на діяльність підприємств завдяки точці зору Д. Мура, який на початку 1990 років запропонував розглядати бізнес-компанії як представників – елементів бізнес-екосистем, що складаються із значної кількості учасників різних сфер та галузей діяльності. Дослідник звертає увагу на те, що бізнес-екосистема подібно до свого біологічного аналогу, поступово із випадкового набору учасників стає більш структурованою спільнотою [1].

У середині 2010 років зароджується сучасний тренд на функціонування світового бізнесу у вигляді екосистем. Оцінюючи переваги такого підходу, слід зазначити, що успішна бізнес-екосистема у разі ефективного менеджменту дає можливість отримати більше клієнтів, що відповідно впливає на обсяги продаж товарів й послуг. Комунікація окремих учасників всередині бізнес-екосистем посилює можливості компанії у інноваційному розвитку, обміну інформацією та кращими практиками діяльності. Спільне користування базами даних клієнтів та загальною інфраструктурою дає можливість учасникам бізнес-екосистем швидше зростати й отримувати конкурентні переваги у складному сучасному бізнес-просторі.

Особливого значення у функціонуванні бізнес-екосистем глобалізованого світу має потужний вплив соціокультурних чинників на них. Останні в свою чергу часто обумовлені різницею у історичному розвитку, демографічному (віковому, гендерному) розподілі, життєвих цінностях і способі життя, рівні освіти, культурі (норми, традиції, уявлення), споживчій поведінці тощо, що є характерним для учасників бізнес-екосистем, що представляють окремі регіони, країни, континенти.

Слід підкреслити, що сучасні диджиталізаційні процеси, впровадження штучного інтелекту, розширення діяльності транснаціональних корпорацій, спільних підприємств тощо суттєво підвищують значення й необхідність урахування соціокультурних аспектів діяльності бізнес-екосистем. З першого погляду здається, що культура і соціум безпосередньо не є включеними у процеси виробництва товарів й послуг. Проте на практиці в

умовах глобалізації, диджиталізації, поширення транснаціональних корпорацій, спільних підприємств тощо, урахування підприємствами соціокультурного аспекту розглядаються як першочергові чинники його ефективної бізнес-діяльності для досягнення конкурентних переваг і успіху компанії за рахунок впровадження професійної системи менеджменту.

Наголошуємо, що окремої уваги в контексті розглядаємої проблематики заслуговує розуміння важливості для діяльності бізнес-екосистем наступних соціокультурних елементів професійної системи менеджменту:

- по-перше, корпоративної (організаційної) та управлінської культури;
- по-друге, комунікації;
- по-третє, мотивації;
- по-четверте, різноманітності, рівноправності та інклюзивності (система DEI - diversity, equity and inclusion).

Якщо перші три елементи достатньо потужно розглядаються вітчизняними та зарубіжними дослідниками, то DEI – заслуговує на оцінку та глибокий аналіз для впровадження, особливо в контексті українських тенденцій, пов'язаних з оптимізацією бізнес-середовища під час війни та у повоєнному відновленні економіки України.

Доказом важливості та привабливості впровадження DEI в сучасному бізнес-просторі є дослідження багатьох авторитетних компаній світу, серед яких [Deloitte](#); [Harvard Business Review](#); [McKinsey](#); [Credit Suisse](#) тощо. Так, організацій з високими показниками розмаїття за гендерним, етнічними та культурними ознаками на [29% більше здатні досягти](#) високої прибутковості. На 21% частіше досягають успіху та на 27% мають більшу цінність компанії з високою гендерною різноманітністю в управлінських командах. На [70% частіше](#) виходять на нові ринки підприємства, які дієво створюють програми диверсифікації. Висока різноманітність (в тому числі - гендерна) забезпечує позитивний вплив на фінансові результати бізнес-організації, а показники стабільності ключових фахівців на 19% вище, ніж на середньостатистичних

компаніях [2; 3].

Слід зазначити, що важливість інклюзивності у сучасному світовому розвитку підкреслена і лауреатами Нобелівської премії з економіки 2024 року. Д. Ачемоглу, С. Джонсон, Д. А. Робінсон дослідили як «інституції формуються та впливають на процвітання» [4] саме в контексті важливості інклюзивних інститутів, що здатні створювати «довгострокові вигоди для усіх» [5], забезпечувати економічне зростання, вирішувати проблеми нерівності та процвітання.

Підсумовуючи слід зазначити, що для оптимального функціонування української економіки у воєнний час та її повоєнному відновленні, урахування сучасних трендів глобалізаційного розвитку набуває особливого значення в умовах пошуку шляхів сталого розвитку на засадах адаптивності, інноваційності та інклюзивності. Функціонування світового бізнес-середовища доводить важливість урахування у вітчизняній теорії та практиці соціокультурних аспектів функціонування сучасних бізнес-екосистем для особистісного й загальноекономічного процвітання.

Список використаних джерел

1. Тюхтенко Н.А. Інтелектуальний капітал сучасних бізнес-екосистем в умовах активізації цифрового маркетингу. Економіка.Фінанси. Бізнес. Управління, матеріали II Міжнародного форуму / За заг. ред. проф. А.І. Ігнатюк: - К., 2021. – Сучасні тенденції та суперечності розвитку світової економіки та міжнародного бізнесу – С.122-127. https://www.efbm.org/wp-content/uploads/2021/09/%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D0%B8_%D0%9C%D0%95%D0%9C-1.pdf
2. Різноманітність і інклюзивність: пріоритет DEI у 2021 році. Електронний ресурс: <https://hurma.work/blog/05-2021-riznomanitnist-i-inklyuzyvnist-priorytet-dei-u-2021-roczii/>
3. Три стратегії у цілісному підході до ваших зусиль щодо різноманітності, рівноправності та інклюзії. Електронний ресурс: <https://shl.com.ua/try-stratehii-u-tsilisnomu-pidkhodi-do-vashykh-zusyl-shchodo-riznomanitnosti-rivnopravnosti-ta-inkliuzii>

4. The Sveriges Riksbank Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel 2024. Ел. Ресурс: <https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/2024/summary/>

5. Артур Крижний. Нобелівська премія: оголосили лауреатів нагороди з економіки. Ел. Ресурс: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/10/14/720533/>

Підписано до друку 24.02.2025 Формат 60x84/8. Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний. Друк цифровий. Умовн. друк. арк. 23,21 Наклад 14 прим.

Зам. № __ Видавець і виготовлювач Херсонський державний університет. Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ХС № 69 від 10 грудня 2010 р. 73003, Україна, м. Херсон, вул. Університетська, 27. Тел. (0552) 32-67-95.